secolul 20

REVISTĂ DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ

MEMORIA CULTURALĂ

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Secolul 20

REVISTĂ DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ

Editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR DIN RPR
București, Red.: Casa Scriitorilor, Calea Victoriei, 115, tel. 16.79.22
Ad-ția: Șos. Kiseleff, 70, tel. 18.63.99
Apare lunar

Coperta de:
EUGEN MIHĂESCU

secolul 20

SUMAR

Nr. 2 (anul III) — Februarie 1963

Pag.

Vocile Solidarității 4

★

Documente

GABRIEL PÉRI: *Trăiască comuna Romînă!*

HENRI BARBUSSE: *Călăii*, în romînește de *Marin Bucur* 10

★

GIUSEPPE UNGARETTI: *Frumoasa noapte*, versuri, în romînește de *Miron Radu Paraschivescu*, și *Alexandru Balaci* — cu o prezentare de *Al. Balaci* 18

VASILI AXIONOV: *Colegii*, roman, urmare și sfîrșit, în romînește de *Constantin Țoiu* și *A. Ivanowski* 26

BERTOLT BRECHT: *Un muncitor întreabă cartea*, versuri în romînește de *Petre Stoica* 59

MEMORIE CULTURALĂ

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Pag.

LO DUCA: *La Dolce Vita*, scenariu literar, urmare și sfîrșit, în românește de *Silvia Kerim* 63

ALAIN BOSQUET: *La vocativ*, versuri, în românește de *Veronica Porumbacu* 118

Sinteze și Profiluri

MARIN BUCUR: *Henri Barbusse, scriitor militant* 120

POP SIMION: *Profilul „Bătrînului" și legenda lui* 128

AL. DIMA: *Gerhart Hauptmann, un mare umanist* 134

A. E. BACONSKY: *Carl Sandburg și poezia Americii* 138

*

CARL SANDBURG: *Patru preludii*, versuri, în românește de *A. E. Baconsky* 143

De vorbă cu:

JUAN ANTONIO BARDEM — *la Geneva*

JORGE ICAZA — *la Paris* 147

Imaginea prezentului în lume

JÓZSEF ATTILA; Un romancier actual; Împotriva furtunii; Din literatura contemporană a Estoniei; O puternică epopee a anilor 1918 — 1920 162

Prezentarea artistică:
EUGEN MIHĂESCU

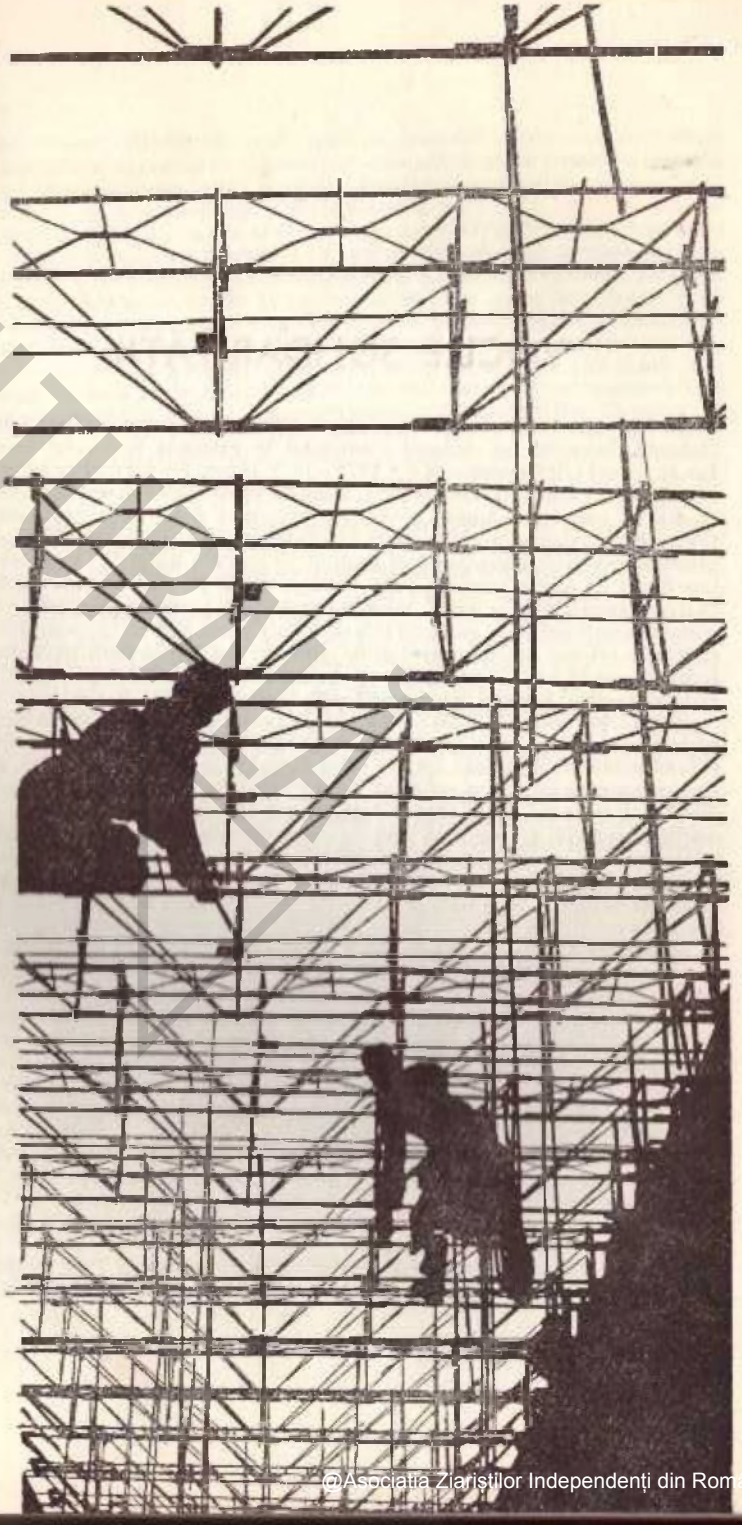

Foto: I. MICLEA

Construcție

MEMORIE CULTURALĂ

©Asociația Ziariștilor Independenți din România

VOCILE SOLIDARITĂȚII

În februarie 1933, muncitorimea românească s-a afirmat cu o forță impresionantă, înscriind un moment memorabil în existența poporului nostru. Era în timpul crizei economice din 1929—1933, în acei ani bîntuiți de suferințe tot mai dure pentru oamenii muncii; ofensiva economică împotriva nivelului de trai al maselor se unea cu ofensiva împotriva drepturilor democratice. Guvernele burghezo-moșierimii, care concesionaseră trusturilor străine bogății însemnate ale țării, acceptaseră ca instituții de stat din România să fie controlate direct de aceste trusturi. Țara se găsea astfel aservită în chip flagrant puterilor imperialiste, clasele dominante duceau o politică opusă intereselor naționale, antipopulară; cercurile cele mai reacționare ale burghezo-moșierimii sprijineau tot mai deschis organizațiile teroriste. Era îndată după înscăunarea hitlerismului în Germania, fascismul, ca un abces monstruos al istoriei, se instala în miezul Europei, amenințînd viața lumii întregi.

Atunci, în primele luni ale anului 1933, a pornit din România știrea despre luptele ceferiștilor și petroliștilor. Ele constituiau o ripostă fermă dată reacțiunii și fascismului, ele dovedeau spiritul revoluționar și eroismul minunat al clasei noastre muncitoare. După cel de-al V-lea Congres al său, Partidul Comunist din România se orientase spre o legătură tot mai strînsă cu lucrătorii din marile întreprinderi, în primul rînd cu detașamentele de bază ale proletariatului: ceferiștii, minerii și petroliștii. Era nevoie de realizarea frontului unic de jos, era nevoie de vaste acțiuni ale clasei muncitoare. Pentru a ajunge la asemenea acțiuni — la o unitate de voință precum aceea care s-a manifestat în grevele ceferiștilor de la Griviția —, Partidul a promovat forme de luptă noi. La elaborarea și punerea în practică a acestor noi forme — a noilor metode de activitate revoluționară în mase —, o mare contribuție a adus tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej. El a desfășurat o muncă vie, multilaterală și neobosită, ca secretar al Comitetului Central de acțiune pe țară al ceferiștilor. Astfel, mobilizîndu-se larg, intens, masa muncitoare, s-a realizat acel moment de curajoasă solidaritate proletară, care a fost greva de la Griviția, din 15 februarie 1933. Cu demnitate și vigoare, cu un curaj înălțător, muncitorii de la Griviția au înfruntat primejdia. Mii și mii de oameni se îndreptau în acele ore spre atelierele CFR, le trimiteau greviștilor delegații și mesagii; valul solidarității de clasă creștea, sirena de la Griviția chema răscoliților muncitorimea. În fața avîntului combativ al proletariatului, guvernanții intrați în derută decretaseră stare de asediu. Astfel exploatatorii recunoșteau de fapt, prin propriile lor măsuri, că sînt asediați de masele populare; că sînt asediați de forțele viitorului, de mersul istoriei.

Masacrul dezlănțuit împotriva greviștilor, la 16 februarie 1933, uciderea atîtora din ei cu baioneta și cu mitraliera, n-au putut opri mersul spre viitor

al țării noastre. Dimpotrivă, luptele din februarie 1933 au constituit un moment de cotitură în dezvoltarea mișcării muncitorești; o mare școală de educație revoluționară. Zadarnic guvernanții au «desființat» pentru a doua oară Partidul Comunist, pe care crezuseră că-l desființează și în 1924, cînd i-au interzis existența legală; ca și cum s-ar fi putut «desființa» efectiv ceea ce făcea parte din ființa profundă a poporului, ceea ce exprima interesele lui vitale. Luptele ceferiștilor și petroliștilor, din februarie 1933, au sporit, dimpotrivă, influența partidului asupra maselor muncitoare. Nici teroarea represiunii, nici procesul odios intentat luptătorilor care conduseseră acțiunea ceferiștilor și petroliștilor n-au putut frînge înaintarea ineluctabilă a istoriei. Dincolo de procesul nedrept care s-a judecat la București și Craiova, era procesul între țara întreagă, a celor ce muncesc, și între opresorii ei. « Acesta este un proces istoric care nu poate fi suspendat, a spus tovarășul Gheorghe Gheorghiu Dej. El va înceta, pur și simplu, odată cu înlăturarea exploatării. » Devenind, din acuzați, acuzatori elocvenți, conducătorii muncitorimii au afirmat, cu viguroasă clarviziune, credința lor în dreptățile și biruința celor mulți: « înaintea oricărei legi, stă dreptul la viață al muncitorului », al poporului muncitor; «cu oricîte împotriviri, va veni vremea răspunderilor pentru acei care i-au hărăzit o soartă de robi.»

Puterea fermității revoluționare și a unirii, căldura speranței — care se desprindeau din exemplul eroicelor lupte duse de muncitorii noștri în 1933 — au găsit un puternic ecou internațional. Sunetul sirenei de la Griviția, care vuia puternic la 15 februarie 1933 deasupra orașului, s-a întipărit durabil în memoria poporului nostru. Dar el a pătruns de asemeni în auzul, în conștiința muncitorimii din străinătate. Căci în secolul nostru — cum spunea un poet sud-american — sirenele fabricilor au învățat *Internaționala*. Organul de presă al Internaționalei Comuniste scria că luptele ceferiștilor și petroliștilor « vor intra în istoria mișcării muncitorești internaționale ca una din paginile ei minunate. » Ecoul unor lupte ca acelea de la Griviția era menit să se împrăștie în săgeți vibrante spre cuprinsuri largi ale lumii.

O vie simțire de solidaritate a însoțit, în Uniunea Sovietică, veștile despre lupta curajoasă a proletariatului nostru. În largi mitinguri de protest, ținute la Leningrad, la Kiev, în întîlniri care au avut loc în multe alte orașe sovietice, muncitorii și mai ales feroviarii și-au exprimat indignarea față de represiunile crunte la care fuseseră supuși luptătorii ceferiști, s-au declarat solidari cu lupta dreaptă a proletariatului român. Presa din URSS compara represiunea sîngeroasă de la Griviția cu masacrul de la Lena, din 1912, — care declanșase mînia populară, dînd impuls pentru noi acțiuni revoluționare. Avîntul combativ al proletariatului nostru s-a bucurat de o înaltă apreciere din partea oamenilor muncii sovietici. « În zilele de 15 și 16 februarie 1933, România a fost arena unor *grandioase lupte de clasă*, în centrul cărora a stat greva ceferiștilor din București » — spunea, de pildă, un articol apărut în *Gudok*, organul de presă al feroviarilor sovietici. Evenimentele de la noi au dobîndit în URSS comentarii pătrunzătoare. Un articol din *Pravda*, din 13 februarie 1933, zugrăvea cu acuitate panica burgheziei românești în fața valului revoluționar și aducea date revelatorii despre situația gravă a maselor din țara noastră. Regele — vestise ziarul *Universul* — lucrează la întocmirea unui manual de istorie a neamului: pretenție gălnoasă, de un grotesc imens, la un suveran care era proprietar de tripouri! Cu sarcasm, articolul din *Pravda* se întreabă, comentînd astfel de știri: „Va povesti oare noul « istoric » că unii dintre « credincioșii lui supuși » au cerut să fie primiți în închisoare ca să nu moară de foame... ?" Despre 1933 în România — despre suferințele poporului și luptele lui —, erau de povestit

©Asociația Ziariștilor Independenți din România

lucruri pe care oficialitatea burghezo-moșierească bucuros le-ar fi îngropat sub tăcere. Despre aceste lucruri, despre realitățile arzătoare ale luptelor din Romînia, despre procesul ținut în fața Consiliului de război, ziarele sovietice, *Pravda*, *Izvestia*, *Trud*, *Gudok*, au publicat corespondențe și articole care constituiau un mesaj de limpede înțelegere, de frățească solidaritate. Semn al aceleiași frumoase solidarități, presa sovietică a publicat atunci fotografiile unora din conducătorii muncitorimii române, precum și citate semnificative din apărarea lor la proces.

Luptele din 1933 ale ceferiștilor și petroliștilor au creat peste hotare un prestigiu sporit clasei muncitoare din Romînia. Ca un semnal și o dovadă — că forța clasei muncitoare e imensă, atunci cînd e unită —, astfel a apărut lupta eroică a proletariatului nostru, în ochii muncitorilor din țările capitaliste. Din cîteva continente, din America de Nord și Europa, din Franța, Anglia, Bulgaria, Spania, Grecia, din Argentina, Maroc și Africa de Sud, au sosit semne de solidaritate, scrisori și telegrame cerînd eliberarea ceferiștilor, condamnînd procesul care li se intentase. Un protest categoric împotriva procesului au formulat Sindicatele roșii din Cehoslovacia, numeroase comitete de fabrică, de la Brno de exemplu, și-au alăturat glasul, în apeluri energice. Peste ocean, în adunări muncitorești ținute la Detroit, New York, Chicago, au fost adoptate de asemenea rezoluții și telegrame de protest împotriva crimelor săvîrșite de cercurile guvernante din Romînia. Moțiuni de solidaritate au votat feroviarii francezi, de la Brest, Calais, Lille și Toulouse. Proletariatul conștient din țările străine întîmpina evenimentele de la noi în felul pe care-l definește următoarea declarație, apărută la 18 februarie 1933 în Daily Worker. «Orice muncitor — scria ziarul englez — va vedea în acest eroism al muncitorilor romîni o reflectare a hotăririi de a lupta, cu orice risc, împotriva forțelor reacțiunii capitaliste din toate țările.» Pentru că Romînia se afla mai ales la remorca imperialismului francez, evenimentele de la București îi îndemnau pe muncitorii din Franța să lupte vigilent contra propriei lor clase dominante. «Revoluția — scria Gabriel Péri în acele zile — se face auzită pe teritoriul unei țări căreia Franța îi echipează armata și poliția, căreia îi conduce politica antisovietică. Niciun proletar francez nu se poate sustrage de la datoria sa de solidaritate activă cu frații săi din Romînia». Iar Paul Vaillant-Couturier, apărător viteaz al drepturilor omului, rostea și el cuvinte încurajatoare de solidaritate, dorind muncitorilor romîni să triumfe, «să mature capitalismul, odată cu dinastia.»

Încrederea în capacitatea proletariatului de a reînnoi prin luptă întreaga existență socială, încrederea în clasele populare, inspira și constatările lui Henri Barbusse despre țara noastră. «Am întîlnit în Romînia un proletariat demn, o țărănime vioaie, inteligentă», îi declara el lui Alexandru Sahia, într-un interviu publicat în 1935. Și depănînd amintirile vizitei sale în Romînia, celebrul scriitor făcea mărturisirea ce urmează: «Clipele acelea au fost puternice pentru mine și mi-au dat elan pentru lupta pe care o duc și astăzi.» El venise în țara noastră, cu ani în urmă, în 1925, cu prilejul unei anchete internaționale, și denunțase indignat regimurile de arbitrar polițienesc din Balcani. Înfățișase, în nuda lor realitate, mijloacele de tortură folosite în închisorile românești, represiunile sadice menite să frîngă lupta pentru libertate. «Poate că dacă n-aș fi fost revoluționar — declara el în 1925 —, aș fi devenit totuși, după întoarcerea din acel haos tragic pe care-l reprezintă sudul Europei.»

Lupta dusă aici de elementele populare, și greutățile ei aprige, întîmpinau o receptivitate vie în conștiințe precum aceea a lui Barbusse. În numele

Comitetului Mondial de luptă contra războiului și a fascismului, el adresa un protest — apărut în presa noastră. «Trimitem eroicilor muncitori feroviari din București salutul nostru frățesc, împreună cu caldă noastră solidaritate», spunea deasemeni o telegramă semnată de Barbusse, împreună cu alți scriitori, ca Louis Aragon, Jean Richard Bloch, Charles Vildrac. Desfășurate la puțină vreme după instaurarea hitlerismului în Germania, luptele din februarie 1933 însemnau un *Nu!* spus fascismului, care atenta la drepturile democratice. De aceea, la Congresul mondial antifascist de la Paris, din sala Pleyel (1933), prezidat de Barbusse, întreaga asistență, masa de 3500 de delegați din toată lumea, s-a sculat în picioare, manifestînd cu energie, atunci cînd au fost evocate luptele de la Grivița; acest nume era plin de rezonanță pentru apărătorii democrației.

Numeroase voci de intelectuali din străinătate au venit să sprijine cauza dreaptă a conducătorilor muncitorimii noastre. Intelectuali de variate profesii, artiști, de pildă, din Cehoslovacia, printre care cunoscuta scriitoare Maria Pujmanova, au protestat împotriva condamnării luptătorilor romîni. Iar într-o declarație apărută la noi în 1934, Romain Rolland — una din marile conștiințe ale secolului — se exprima astfel: «Procesul muncitorilor de la Craiova este un proces de viață și umanitate. De aceea trebuiesc eliberați.» Cauza luptătorilor de la Grivița și de la Ploiești era purtătoarea unor largi semnificații. Gloanțele care secerară muncitori de la atelierele CFR răneau sîngele de dreptate în sufletele generoase de pretutindeni.

Dar au trecut anii, poporul a dobîndit izbînda meritată, el a pășit în ceea ce poetul spaniol Rafael Alberti, prieten al țării noastre, numește «primăvara românească»: un anotimp istoric în care masele au fost chemate spre bucurie și spre faptă înaltă. Oamenii muncii de la noi care au cucerit această «primăvară» cu prețul unor lupte grele, care în 1933 au primit atîtea dovezi de încurajatoare solidaritate — apără nezdruncinat nobilele valori ale solidarității muncitorești; sprijină cu devotament idealurile omenirii progresiste, vibrează viu la suferințele exploataților de pretutindeni.

Iar luptătorii căzuți atunci, în tumultul lui februarie 1933, sînt printre noi, deși lipsesc din colonană; poporul îi poartă în inimă, în gîndurile sale îndreptate încrezător spre ziua de mîine. «Tovarășii noștri au pierit ca să ne învețe să cîntăm», scria Iannis Ritsos, într-un magnific poem, *Doftana*, inspirat de durerile trecutului, de jertfele luptelor în Romînia de odinioară:

Tovarășii noștri au pierit ca să-ne învețe să cîntăm.

Aceste flori au desenul visului lor.
Acești copaci imită ținuta lor dreaptă.
Lumina imită luminile ochilor lor.

Jertfa în fața căreia ei n-au șovăit, sîngele lor cimentează temeliile edificiului tinerilor care-i prezentul nostru. Din acele încercări, din vatra nestinsă a eroismului de atunci, a izbucnit radios elanul nostru de astăzi.

Secolul 20

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

D O C U M E N T E

GABRIEL PERI

VAL REVOLUȚIONAR ÎN BALCANI TRĂIASCĂ COMUNA ROMÎNĂ !

— fragmente —

La Ploiești, soldații au fraternizat cu muncitorii, cărora ei le-au înmînat armele lor.

Există undeva, la Paris, un ministru plenipotențiar al regelui Carol care de cincisprezece zile, se zvîrcolește ca un băiat bun să organizeze o conspirație a tăcerii în jurul evenimentelor care se desfășoară în Romînia.

Sărmanul om nu a reușit decît pe jumătate. Cu toată cenzura severă, după cum se știe, a d-lui Vaida-Voievod, știrile răzbesc dintr-o țară mare în plină efervescență, și proletarii din Franța, grație (ziarului) « L'Humanité », știu astăzi că Romînia este zdruncinată de tulburări revoluționare fără precedent în istoria postbelică a acestei țări.

Se cunoaște originea mișcării: în fond frămîntările ministeriale, rivalitățile vechi de mai multe luni între partidul național-țărănesc și coroană nu făceau decît să exprime catastrofa economică și financiară care s-a abătut asupra Romîniei.

Țara numără 300.000 de șomeri. Lungile lor procesiuni defilează în fiecare zi pe cheiul Dîmboviței sau în halele Bucureștiului. În anumite județe, mizeria lor este așa de mare încît ei cer admiterea lor în închisorile regale, deja pline pînă la refuz.

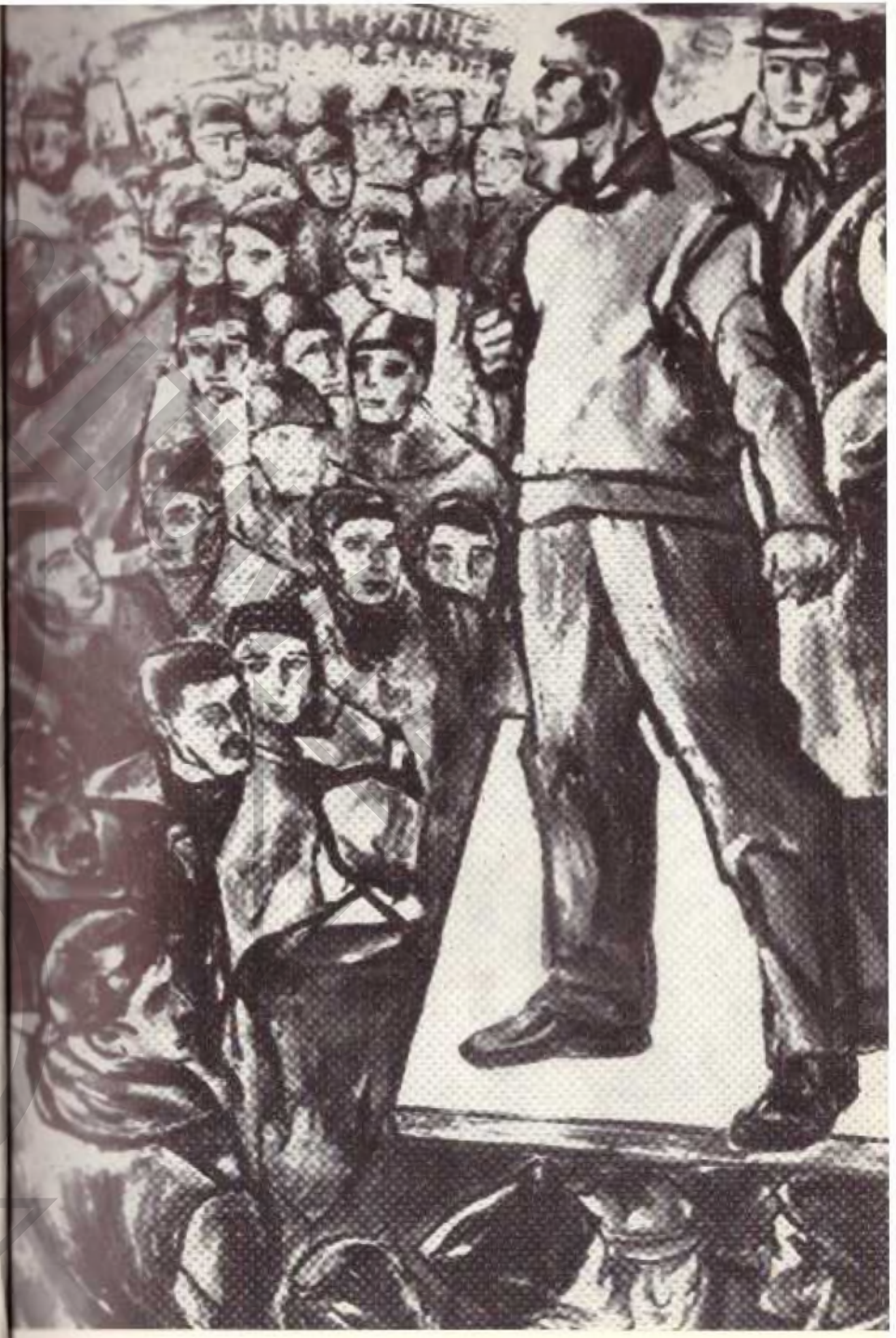

C. NIȚESCU « Februarie 1933 »

MEMORIE

GETA BRĂTESCU Grevă

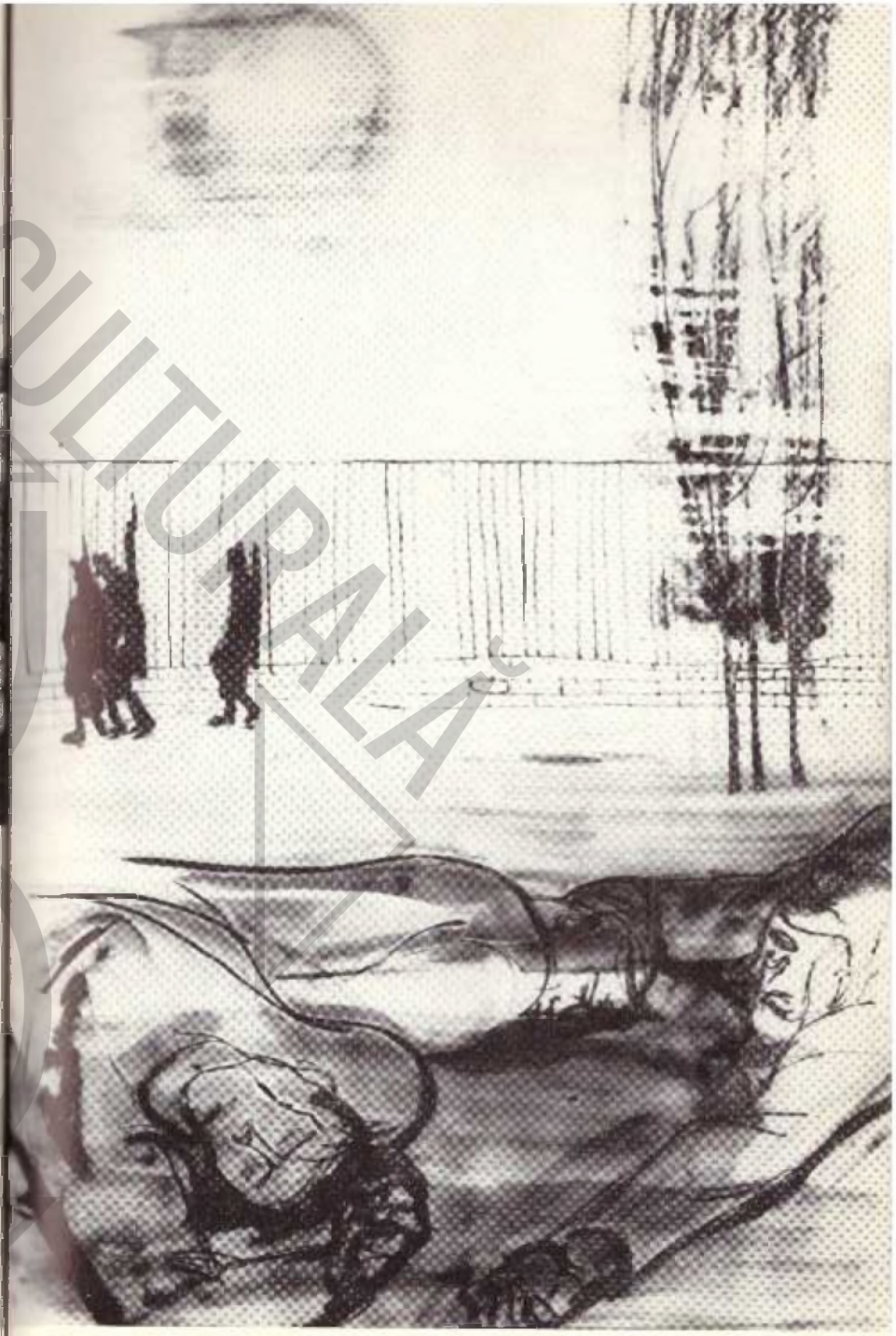

EUGEN MIHĂESCU « Omor scuzabil » din ciclul « Griviţa 33 »

VOCAȚIE CULTURALĂ

FRANS MASEREEL *(BELGIA)* Celula

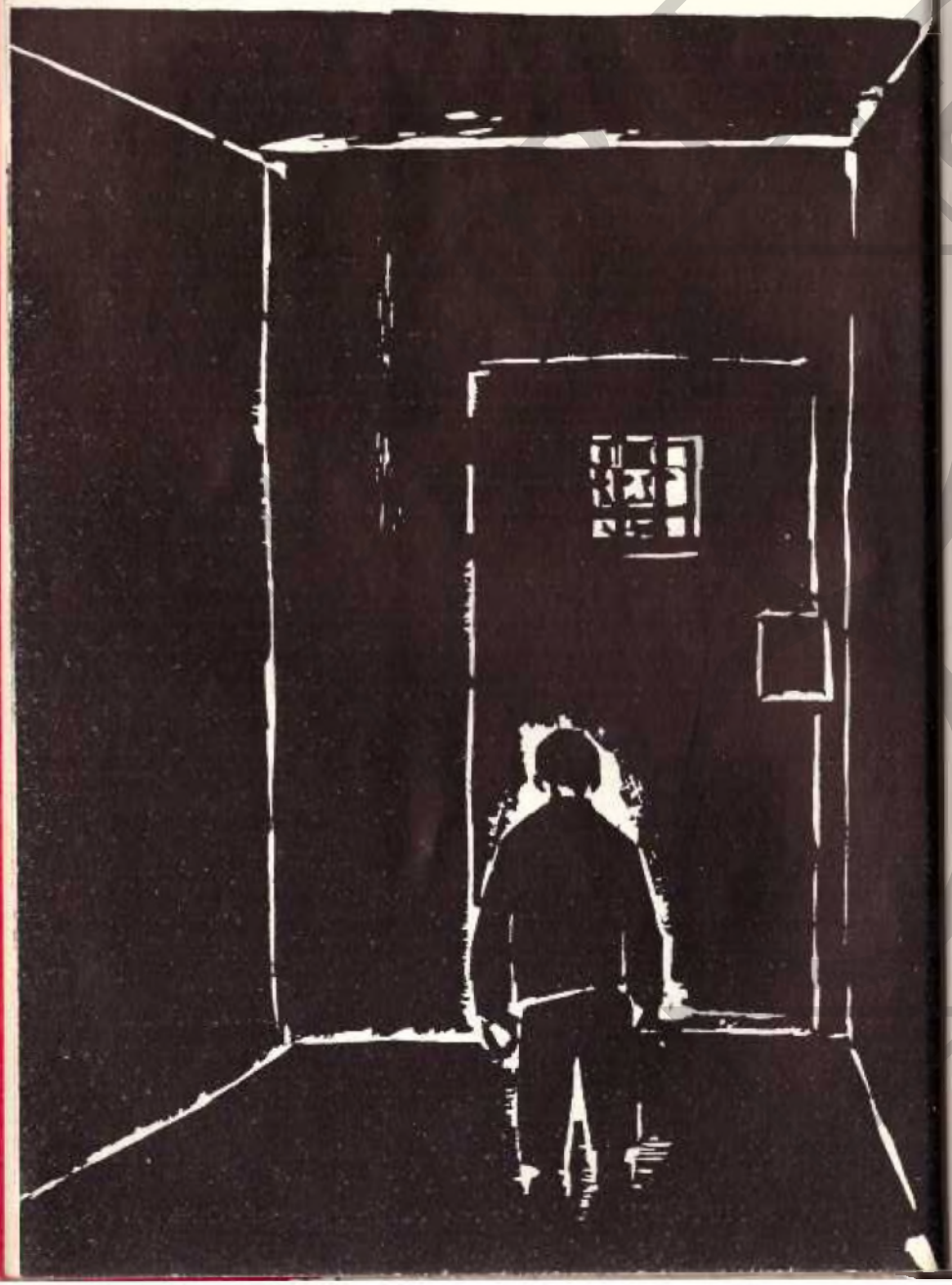

Cît despre finanțe, mult timp supuse doctoriilor lui Rist, starea lor este de așa natură încît guvernul a trebuit să renunțe la un buget regulat. 38 de procente din acest buget este consacrat cheltuielilor de război și întreținerii poliției, a odioasei siguranțe, instrumente de represiune ale dictaturii fasciste. Rominia — cît și suzerana sa de la Paris — are profesori de științe financiare, care la sfaturile societății națiunilor practică politica de revalorizare bugetară și a economiilor. Și iată cum se exprimă această politică în țara ultimului Hohenzollern. Muncitorii din atelierele centrale din București părăsesc lucrul. Experiența muncitorilor de la «Saturn» îi entuziasmează. Feroviarii în grevă ocupă atelierele. Muncitorii din atelierele căilor ferate din Cluj, Iași, Galați le urmează exemplul.

Transportul pe calea ferată este amenințat cu o oprire completă. La București este panică.

«Argus», organul marelui capitalism, scrie:

«Enormele ateliere ale căilor ferate — scrie el — unde lucrează 7.000 de lucrători, sînt o amenințare permanentă pentru securitatea statului. Este necesar să se transporte aceste ateliere la cîteva sute de kilometri de capitală».

S-a proclamat starea de asediu!

Poliția este alarmată. Trupele sînt consemnate.

Dar revolta populară crește, înlătură obstacolele. Muncitorii iau cu asalt posturile de poliție, forțează porțile închisorilor.

Într-o seară, în birourile de redacție ale ziarelor burgheze și pe culoarele palatului regal, unde domnește cea mai mare zăpăceală, parvine această «teribilă» știre: la Ploiești soldații au fraternizat cu muncitorii, cărora le-au predat armele lor!

«Universul» scrie: «Aceasta este scînteia războiului civil».

Telegrame din Geneva, unde se află Paul-Boncour și Conferința Micii Antante. Între București, Praga și Belgrad, o alianță este încheiată, un pact este sigilat.

El va funcționa mîine împotriva Ungariei revizioniste. El poate să funcționeze imediat, dacă nu ne vom pune în gardă, împotriva revoluției romîne.

Acest pact poartă parafa Franței. Este sarcina muncitorilor francezi, cărora le aparține în primul rînd să întreprindă distrugerea lui.

Noi nu sîntem legați decît printr-un pact, acela care ne impune datoria solidarității de acțiune cu tînăra Comună din Rominia.

«L'Humanité» din 19 februarie 1933.

Document pus la dispoziție de institutul de istorie a partidului de pe lîngă C. C. al P. M. R.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

CĂLĂII — fragmente —

GUVERNE PARAZITE

Or, toate aceste țări — și în aceasta constă cea mai tragică dintre trăsăturile lor comune — sînt în mîinile guvernelor parazite, care nu emană de la națiuni și popoare și care nu se mențin decît prin mijloace artificiale: operații polițienești, terorism militar și juridic, în virtutea acestui vechi principiu al mecanicii sociale că atunci cînd s-a luat puterea, se posedă și mijloacele cele mai eficace pentru a o păstra. Ar fi adevărat totodată să afirmăm că guvernele balcanice nu se reprezintă decît pe ele însele. Ele se sprijină în realitate, prin mijlocirea partidelor politice, pe unele elemente naționale, elemente care rămîn totdeauna în cercul marii burghezii privilegiate [1].

Ar trebui să consacru un întreg capitol corupției care se exercită pe toate treptele ierarhiei sub guvernările parazite din Balcani...

Ferdinand de Hohenzollern, regele Romîniei, este un personaj prea puțin simpatic, în jurul căruia s-a implantat solid aparatul național de supraveghere și constrîngere. Dar monarhul astfel magistral înconjurat, nu este stăpîn. Sîntem într-o epocă în care un rege nu este decît un instrument — așa cum adaugă cu un frumos cinism, cîntecul junkerilor germani: «Ca prințul să fie ascultat — e bine să facă ce vrem noi».

De altfel el nu este exploatat, pentru că el este complice. Grație combinațiilor politice, partidul liberal este acela care domnește în Romînia și se impune unui parlament docil. În această fantomă de parlament, obținerea majorității este asigurată dinainte de către dictatura guvernamentală, protestele cele mai temeinice și cu argumentele zdrobitoare care citeodată se fac auzite în el s-au sfîrșit prin voturile de încredere obținute printr-o majoritate covîrșitoare. Este suficient să fii cît de puțin la curent cu politica internă românească pentru a-ți da seama că acest partid zis liberal nu concretizează nimic din aspirațiile și forțele vii ale patriei. Partidul țărănist sau agrarian are o mai mare extensiune în țară. Celelalte partide principale sînt partidul popular al generalului Averescu și partidul național transilvănean. Cum partidul liberal deține puterea, există, un întreg joc de tranzacții în vederea formării unui bloc de opoziție. Dar nu e decît o aparență... Partidele romînești de guvernămînt au toate aproape aceleași tendințe și nici unul dintre ele n-are vreo legătură profundă cu țara. Ele sînt toate, în definitiv, chiar și partidul țărănesc care n-ar putea să ajungă la putere decît îmblînzindu-se mult, într-o mai mică sau mai mare măsură slujbașii «oligarhiei romînești»... Oricare ar fi guvernul care va ieși la alegerile din primăvara anului 1926, programul său va fi înainte de toate, ca și acela al liberalilor, un program de oportunism politic...

Aceleași considerații generale se pot aplica și la lupta politică parlamentară din Bulgaria, cu diferența că guvernul bulgar a ajuns să mențină pînă acum un bloc de contra-opoziție. Dar în Bulgaria, ca și în Romînia și în Iugoslavia, ca și în Grecia, autocrația conducătoare are și alte mijloace la dispoziția ei decît cele parlamentare.

Aceste mijloace sînt de altfel puse în lucru pentru măsluirea alegerilor. Nimeni nu contestă că dacă alegerile erau libere în Balcani, ar fi rezultat o zguduire profundă...

[1] În sensul de naționaliste.

FASCIȘTII ȘI SĂLBATECII

Guvernul de la București încurajează incontestabil, cu toate declarațiile sale de neutralitate, grupul crescînd al studenților antisemiți-fasciști și provocatori. Astfel, după ce a lovit în studenții independenți, dizolvîndu-le organizația și interzicîndu-le ziarul [1], el tolerează fățiș propaganda studenților antisemiți. În felul acesta, partidul antisemit care nu existase niciodată la București (se adăpostea la Iași, sub ordinele d-lui Cuza care, de la înălțimea catedrei sale universitare, predica deschis progromurile), este instalat aici de către liberali. Antisemiții au cinci ziare la dispoziție, își expun afișele și insignele în plină stradă și nu sînt niciodată împiedicați în manifestațiile lor publice. Cînd unii dintre aceștia furioși au venit într-o seară să strige în fața hotelului în care mă aflam, pentru a mă pedepsi «de a fi atentat la suveranitatea națională», mi s-au dat asigurări că aceștia erau încadrați de agenții siguranței a căror singură grijă era să împiedice mulțimea, ca să nu le tulbure demonstrația. Aceștia sînt tinerii care în numele onoarei Romîniei, au împiedicat pe secretarul Ligii noastre a Drepturilor Omului, de a lua cuvîntul la București. Cu prețul cîtorva complimente, autoritățile au mijlocul comod să-și facă jocul.

[1] Totuși, scopurile acestei Uniuni a Studenților independenți pe care un ordin vine s-o desființeze nu avea nimic subversiv. Iată cum le rezuma jurnalul său săptămînal *Viața universitară* suprimat și el: «A grăbi întoarcerea studenților la respectarea legalității și libertății de opinie, înțelegînd ca și în afara universității și de a coordona toate eforturile în scopul îmbunătățirii situației materiale a tuturor muncitorilor din Universitate și a posibilităților de studii». Uniunea nu era străină de aceste directive. În timpul celor patru luni de existență, ea a prosperat extraordinar. La început număra 60 de membri, dar după aceea devenise în acest scurt timp, cea mai puternică organizație universitară românească.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

ȘI LINIȘTEA

Și în această Rominie de azi, în această Iugoslavie și în această Bulgarie, care formează cercul cel mai patetic al infernului Balcanic, înăbușirea metodică a oricărei mișcări de libertate, se transformă, într-un calm care stringe inima, pentru că este calmul unui cimitir. Se știe bine că frunțile care s-au ridicat, au fost doborîte și dacă altele ici și colo își revin, ele vor fi la rîndul lor doborîte; se știe bine că toate forțele vii și conștiente ale muncitorilor de la orașe și sate, au fost și vor fi înăbușite. Această mutilare colectivă poate face să se creadă că există o ordine în baza căreia ca are loc pe acest pămînt plin de groază. Dar pacea nu este decît un acoperămînt și supraviețuitorii înțeleg că existența lor depinde de un singur gest, de un singur cuvînt.

Bulgaria, Rominia, Iugoslavia, Grecia mor de teroarea albă.

«JUSTIȚIA»

... Mijlocul cel mai folosit pentru a alimenta actele de acuzație și pentru a furniza datele acuzației procurorilor regali, este tortura aplicată în timpul instrucției, și nu numai în Bulgaria ci tot așa de bine și în Rominia. D-nul N. Lupu, șeful partidului țărănist sau agrarian și unul dintre oamenii politici notorii ai Rominiei, declara în 1923, înaintea unui tribunal: «Siguranța este o organizație de bandiți care nu dă înapoi în fața nimănui. Ea se recrutează din drojdia societății ... Cînd eram ministru, m-a spionat și a încercat să exercite asupra mea cele mai abjecte șantaje.»

Broșura d-lui Costaforu care a început să trezească dintr-o inerție de necrezut opinia publică europeană, relatează șaptezeci de cazuri în care acuzații au fost constrînși prin tortură să facă mărturii. Siguranța a aplicat același tratament femeilor și fetelor. Soțiile sînt schingiuite în fața soților, și bărbații în fața nevestelor. Nu există vreun procedeu sălbatec și rafinat pe care comisarii de poliție, agenții siguranței, ofițerii și adesea judecătorii de instrucție să nu-l fi folosit pentru a provoca la maximum durerea fizică, fără însă ca să omoare pe nenorociții și nenorocitele tîrîte în fața lor. Adesea, un medic asistă la tortură, și intervine atunci cînd supliciul e pe punctul să fie mortal. Se lovește pînă la leșin, apoi victima este trezită cu apă rece pentru a simți bătaia. Se lovește cu vergi de fier înfășurate în cauciuc, pînă cînd sîngele țîșnește prin urechi. Se toarnă apă fierbinte în urechi, se smulg unghiile și dinții și se pun ouă fierte și fierbinți la subțiori care provoacă dureri îngrozitoare.

... În mai 1925, ziarul rominesc *Dimineața* scrie în legătură cu instrucția procesului Comitetului Central Comunist: «Zeci de acuzați zac la pămînt sau pe bănci, pe jumătate leșinați, cu comprese reci pe cap și pe piept. Mulți se zbat pe dușumea cu spumă pe buze. Nu se îngăduie nimănui să le dea ajutor». D-nul Chapuisat de la *Journal de Genève* care este departe de a fi un revoluționar, dar care este, dacă pot să spun, pe jumătate un revoluționar: un om cinstit pe care îl revoltă suferința celor nevinovați, a descris în termeni patetici martiriul la care au fost supuși de temnicerii comuniștii romîni. D-nul Constantin Mille, ziarist și om politic cu tendințe extrem de moderate, dar

VASILE DOBRIAN, Grevă

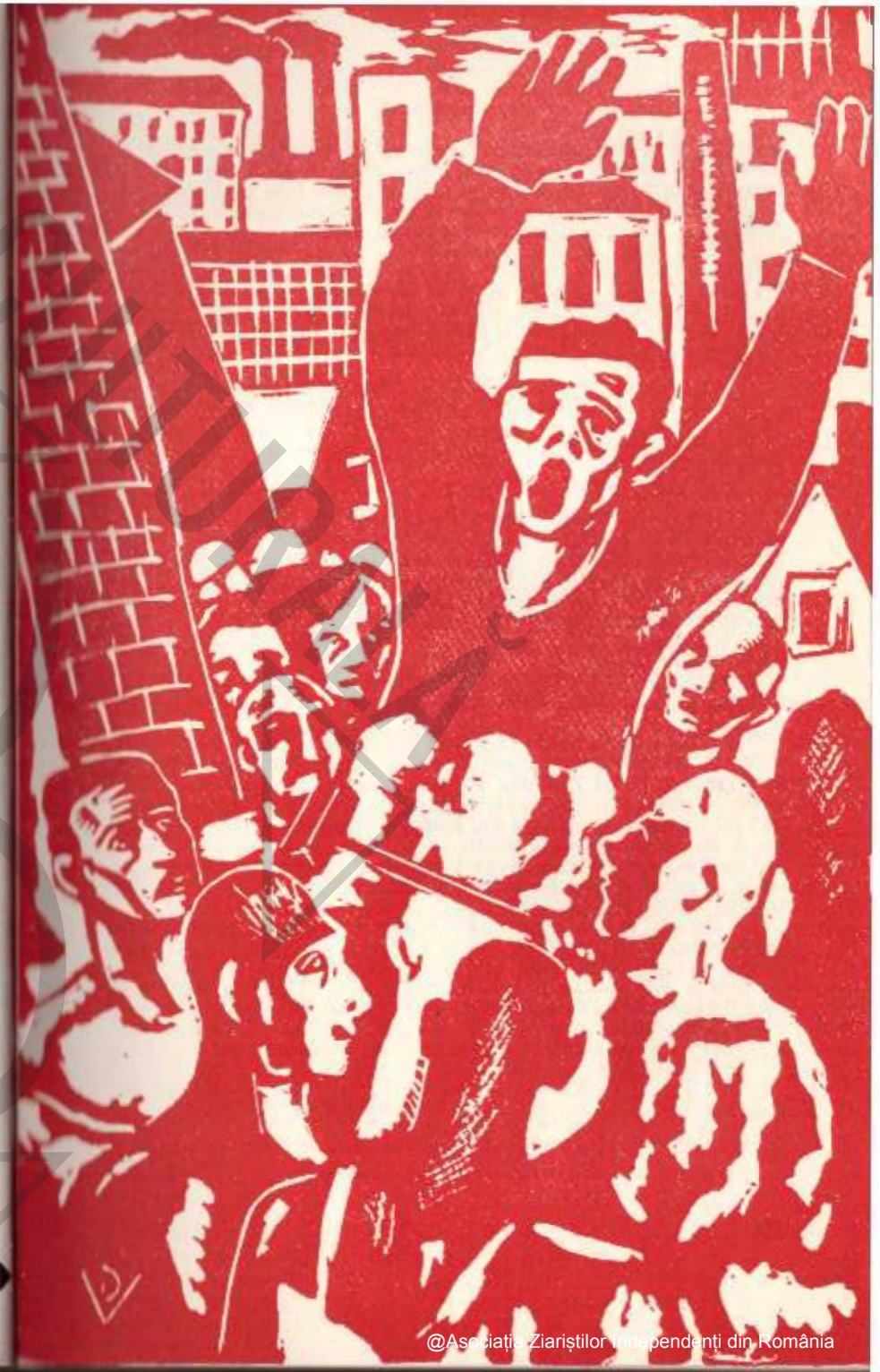

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

înainte de toate un om de inimă, a descris cu o elocvență indignare «supliciul broasca» ce constă în a lega victima strîns răsucită în jurul unei bare, a o învîrti și a o arunca din nou pe pămînt; și de asemenea instrumentul de tortură numit «ghicitoarea»: un fel de mănușă care se strînge pînă la sfărîmarea falangelor... și pînă cînd deținutul a «mărturisit»...

Un mare număr de deținuți ai regimului pacifist și democratic al d-lor D. Țankov sau Brătianu au pus capăt suferințelor aruncîndu-se pe fereastră. Trecătorii au văzut corpurile lor și au băgat de seamă că aveau unghiile de la picioare smulse, fața învinețită și înnegrită de lovituri. S-au pus grilaje înalte ca să împiedice pe martiri să poată muri dintr-o singură lovitură...

TORTURA DEȚINUȚILOR

...În Romînia există o temniță specială pentru deținuții politici. Închisoarea Doftana. În întregime numai celule. Paturile sînt prinse de pereți. Ziua ele se ridică și deținuții trebuie să rămînă în picioare tot restul timpului. Hrana este proastă și toți «internimații» suferă de foame. Închisoarea e prevăzută cu o secție specială, numită secția de tortură. Acolo sînt schingiuiți sute de mii de muncitori și țărani. Internimații din această secție sînt încătușați la picioare și mîini și supuși de trei ori pe săptămînă la «post negru» (pîine uscată cu apă).

Închiși în adevărați saci de piatră numiți *guerlos* [1] construiți dintr-o bucată, în beton armat, deținuții așteaptă moartea care îi va elibera de viermi și de suferințe.

Nu se pot mișca și trebuie să doarmă în picioare. Cosciugul este vertical.

Pentru cea mai mică infracțiune sau vină, de exemplu pentru omisiunea de a saluta, îi închid în aceste adevărate cazemate în care ei sînt forțați să stea pe ciment și în apă, cu picioarele și mîinile încătușate. Acela dintre ei care cer un tratament omenesc sînt notați; îi condamnă la unul, doi, cinci ani de închisoare, trecîndu-i dintr-o temniță în alta. Deținuții nu rămîn mai mult de o săptămînă în fiecare închisoare și întotdeauna sînt închiși în celule, cu mîinile și picioarele încătușate, fără schimburi, în zdrențe; în acest fel colindă prin toată Romînia.

La Doftana, se află o secție «H» în care se aruncă «indisciplinații». În această secție celulele sînt de 3 m pe 1,50 m, fără aer, fără pat, fără masă și scaun, fără instalație sanitară. Fără apă pentru spălat, fără schimburi pe timp de luni întregi. Hrana este neomenească și în plus insuficientă (30 kg zeamă pentru 200 de deținuți). Li se dau cartofi necurățați ce se pun într-o căldare, la fiert, adaugîndu-se sare pînă la saturație (această zeamă umflă corpul și provoacă nefrita.) Deținuții beau din aceeași gamelă, la un loc cu tuberculoșii și sifiliticii.

Sînt torturați încontinu. Deținuții bătuți la talpă nu mai pot merge cînd li se dă drumul în celule; este interzis tovarășilor lor să-i încurajeze.

[1] Probabil că Barbusse a transcris în franceză cuvîntul *gherlo*.

Nu se poate rezista acestui regim mai mult de cîteva luni. Cînd ies de acolo, ies amețiți sau epileptici, dar mai ales, acolo mor.

În șase luni, din 53 deținuți aruncați în celula «H» numai 12 nu au murit. În primăvara lui 1923, au fost 38 de decese la Doftana dintre care 36 la celula «H».

Cînd deținuții sînt bolnavi, sînt lăsați să moară. Există, desigur un medic, dar el nu și-a pus vreodată mîna pe un deținut. El se mulțumește să ceară ploconae de vin părinților ca să mute bolnavul în sanatoriu. Eu am văzut o biată femeie fără posibilități căreia medicul i-a cerut să-i dea 10.000 lei pentru a-i duce soțul la spital; ea n-a putut.

După regulamente nu ar fi trebuit să rămînă la Doftana mai mult de șase luni.

Unii zac de peste cinci ani pentru «propagandă pacifistă» sau «sindicalistă».

D-nul Cernat, directorul general al închisorilor a instituit munca forțată a deținuților, pentru a scoate profit. Ei muncesc sub bătaie. Soldații, cu baioneta la 10 cm de corpul lor, îi împiedică să bea sau să-și tragă sufletul, cîtă vreme nu s-a sfîrșit munca...

Există «revolte» puse la cale de direcție și de gardieni. Faptul că un epileptic s-a prăbușit în timpul unui acces, căzînd peste un gardian, a fost luat ca o încercare de omor, pretext pentru o culminație a represaliilor.

Fortăreața militară de la Jilava a fost transformată de germani în închisoare, în timpul ocupației Bucureștiului. E un mormînt pentru vii. Închisoarea ascunsă la 10 m sub pămînt este numai în beton. Regimul este deosebit de sever. «Disciplinarii» sînt închiși timp de zece zile în «saci de ciment» în care nu pot face nici o mișcare.

Închisoarea din Văcărești este cea mai mare din Romînia. Ea a fost construită pentru două mii de oameni. Actualmente ea adăpostește aproximativ trei mii de deținuți. «Disciplinarii» sînt închiși în celule speciale de 2 m. și sînt obligați să rămînă în picioare.

Regimul închisorilor și al deținuților și în alte centre balcanice, este identic cu cel din Romînia. A-l descrie ar însemna să reîncep, schimbînd doar numele proprii.

CĂTRE POPOARELE BALCANICE

Am fost în mijlocul vostru. Am strîns mîinile de muncitori și de țărani, de oameni, de femei, de tineri în localuri sau în cămine unde voi v-ați aflat, și noi am comunicat sufletește la București, la Sofia, la Belgrad, la Budapesta, la Viena — și uneori și în țări străine de ale voastre, departe de locurile voastre natale de unde ați fost siliți să fugiți ca de ciumă.

Cu amintirea vie a calvarului vostru, fortificat de bătăile inimii voastre, cred că nu trebuie să vă mai spun de acum încolo altceva, decît: Proletari, cu tot sprijinul care-l aduc cauzei voastre cîteva spirite nobile, izolate, nu vă bizuiți în lume decît pe voi înșivă. Nimic nu vă va veni vreodată de sus.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

decît prejudicii şi lovituri. Amintindu-vă de adevăraţii vechi luptători, care au remuşcarea de a se fi supus, renunţaţi la ceea ce poate să vă ţină pe loc, la respectul faţă de regimurile politice şi faţă de cei care conduc şi care au nevoie de voi pentru a-şi înfăptui planurile lor mîrşave. Duşmanii voştri sînt cei de la conducerea statului.

Marea scenă europeană răsună de tirade pompoase asupra dreptului popoarelor şi asupra păcii, recitate de personaje obişnuite în roluri de plenipotenţiari şi de miniştri.

Cunosc, ca francez, rolul nefast pe care l-a avut Franţa oficială în Europa, după război. Mă mîndresc de a fi fost, în cele mai multe împrejurări publice, alături de fraţii mei de peste hotare, care înfierează greşelile şi crimele guvernului francez, şi că n-am avut niciodată gîndul să confund Franţa cu oamenii care se perindau în palatele pariziene. Franţa lor este aceea care a înăbuşit prima revoluţie germană; care a înăbuşit revoluţia proletară ungară şi a ajutat direct regimul vechilor militarişti; care a contribuit triumfător în Polonia, în Statele Baltice, în Spania, să arunce din nou popoarele în lanţuri, şi care a făcut tot ce era posibil să facă, pentru a interveni, din aceeaşi cauză, în Rusia.

Guvernele Brătianu, Volkov, Pacici, Pangalos şi, pînă ieri guvernul Horthy, nu au avut un sprijin mai ferm decît pe acela al reprezentanţilor Franţei *Revoluţiei* şi ai Angliei *cea liberă*. Toţi aceşti oameni îşi sunt şi se ajută. De altfel, ei se aseamănă. Unii nu sînt decît imaginea mai odioasă a celorlalţi. Ei încarnează pretutindeni acelaşi sistem, aceeaşi idee: duc război cu poporul de la oraşe şi sate, împiedecă cu orice preţ pe muncitori ca aceştia să realizeze printr-o alianţă logică, ponderea şi puterea lor reală, doborîndu-le conducătorii, — ucigîndu-i pe cei vii, înăbuşindu-i pe supravieţuitori.

Exploataţi ai marilor afacerişti internaţionali, stăpînii voştri sînt duşmanii voştri. Fascismul internaţional este în acelaşi timp dictatura albă a statului şi exploatarea muncii. Ele sînt pe aceeaşi parte a baricadei şi sînt, de asemenea, duşmanii voştri care folosesc pretextul democratic, cum alţii folosesc pretextul patriotismului pentru a vă incita la o disciplină degradantă şi la docilitate.

Ţara voastră, sînteţi voi. Proletariatul face corp comun cu o ţară, atîta vreme cît îl hrăneşte acel pămînt. Singurul principiu substanţial şi ferm, care iese din haosul social contemporan, este solidaritatea proletariatului.

Toţi proletarii: voi, muncitori, ţărani, şi voi de asemenea, funcţionari sau intelectuali exploataţi şi voi de asemenea, tineri din şcoli în care trăieşte tînăra conştiinţă revoltată a poporului însuşi, numai prin solidaritate veţi refuza într-o zi să mai fiţi supuşi. Pentru a masacra ţăranii pe cîmpuri, şi muncitorii pe străzi pustiind casele şi umplind închisorile şi cimitirele, trebuiesc armate, pentru aceste armate trebuie consimţămîntul vostru. Soldatul bulgar şi soldatul romîn, ca de altminteri şi soldatul francez, este autorul calamităţilor care se extind — şi soldatul sînteţi voi.

Prin solidaritate, voi veţi organiza pe baze logice şi naturale comunitatea de oameni faţă de care ideologia burgheză democratică nu este decît un palid desen abstract care nu are pentru oficialităţi decît o valoare de pretext. Atunci voi vă veţi supune, în sfîrşit, numai menirii voastre.

Dar, în această epocă în care ne aflăm, sarcina voastră a tuturor, romîni, bulgari, iugoslavi, macedoneni, greci — este cea mai grea. Destinul vostru este cel mai sumbru în marea viitoare a istoriei . . , în acest război civil de eliberare în care singuri voi daţi încă avangărzile, spre a aduce ziua descătuşării pe toate vechile cîmpuri de luptă seculare şi de războaie între case — pentru a distruge deodată hoţia şi barbaria.

Noi sîntem viitorul. Dar aşteptînd, sîngele vostru curge şi aflăm în fiecare zi cu durere tributul pe care voi îl plătiţi luptei dintre clase şi doliul încercat de noi nu este, vai, încă decît un strigăt de mînie. Totuşi efortul vostru nu e în zadar, chiar dacă voi vă clătinaţi, chiar dacă momentan puterile voastre sînt reduse.

Pentru noi, el este un exemplu măreţ. Înfruntarea voastră neînfricată de martiri, cu toate secerişurile lugubre ne însufleţeşte speranţa şi dă impuls acţiunii noastre. Efortul vostru ne îndeamnă la organizare rodnică, la unitatea eliberatoare a oprimaţilor şi la îndrăzneală. El pregăteşte domnia echilibrului social care se poate numi de asemenea, domnia dreptăţii. El grăbeşte deznodămîntul istoric.

Aproape de voi, cu care venisem aici pentru a căuta cimitire şi a număra morţii mi-am format o mai clară conştiinţă a datoriei noastre vii. Cînd am vorbit despre voi proletariatului francez şi Europei centrale, cînd le-am transmis precum mi-aţi cerut, prietenia şi încrederea voastră, şi le-am descris suferinţele voastre am simţit cum din şocul acestor lecţii, îşi însuşeşte poporul o noţiune mai clară asupra geniului forţei sale şi asupra strălucitoarei sale lozinci: înfrăţirea oamenilor îmbrăcaţi în uniforma suferinţei, a soldatului şi a şingelui.

În romineşte de MARIN BUCUR

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

GIUSEPPE UNGARETTI

Giuseppe Ungaretti a putut să fie încadrat de către autorii de manuale universitare între reprezentanții ermetismului în poezia italiană. Dar acești autori nu au ținut seama de evoluția poetului, ulterioară anului 1940, și n-au pătruns cu destulă acuitate și aderență în profunzimea creației sale. Ar fi putut constata că faimoasa «nuditate a cuvîntului», «dezagregarea sintactică» a marelui poet contemporan, nu este o modă literară, ci corespunde demolării unei forme vechi pentru edificarea unei arhitecturi noi a versului modern.

Giuseppe Ungaretti, actualul Președinte al Comunității Europene a Scriitorilor, s-a născut la 8 ianuarie 1888, în orașul Alexandria din Egipt, din părinți de origină toscană. Copilăria egipteană se va reflecta profund în versurile de început ale poetului, evocator al infinitului grandios al pustiului, al soarelui arzător și al fluviului, încărcat de istorie, Nilul. Își va face studiile universitare la Paris, pe malurile unui alt fluviu care va curge evocator — alături de alte fluvii care au străbătut viața lui Ungaretti — într-una din capodoperele sale, intitulată chiar *Fluviile*. La Paris va cunoaște de aproape pe reprezentanții poeziei «pure», pe Mallarmé, Rimbaud sau Apollinaire și va învăța despre esențialitatea lirică, despre poezia imediată, corespondentă unui mod rapid, aproape instantaneu, de a percepe realitatea și de a o transpune în imagini

transparente. Poezia aceasta corespunde unui impresionism filtrat și răsfrînt prin cristalul senzațiilor, ca o «iluminare», ca o rapidă viziune a unui peisaj de noapte, luminat brusc de alba descărcare a fulgerului.

În anii aceștia de studiu și de început poetic, Ungaretti cochetează și cu unele mijloace expresioniste proprii futurismului, în respingerea ostentativă a punctuației, în actobația tipografică ce așezare în pagină, cît mai geometrică, a versurilor etc. Dar veritabilul poet care este Ungaretti se separă net de futuriști prin căutarea permanentă, neliniștită, de concret și de esențialitate lirică. Pentru el cuvîntul «gol» este un centru vibrator, un nucleu iradiant.

Se impune comparația cu piatra grea, aruncată în apele calme și clare ale unui lac, centru de la care iradiază valori concentrice și interferențe fixate.

Experiența gravă a primului război mondial în care a luptat efectiv, în Italia și Franța, a însemnat pentru Ungaretti un mare pas înainte pe drumul concret al realității, o maturizare a conștiinței sale artistice, care l-a putut duce la reelaborarea poeziilor sale scrise anterior. După război, a participat la mișcările literare ale Italiei contemporane, a cunoscut profund viața literară, și-a adîncit studiile de istorie literară, și a putut fi profesor de literatură italiană la Universitatea braziliană din Sao Paulo. Aci a ținut cursuri de înaltă ținută academică în care s-au reflectat indeosebi studiile sale temeinice asupra liricii italiene, de la Petrarca la Leopardi, a tradus mult din marii scriitori ai lumii și a scris și multe versuri, în care și-a depășit inițialul său impresionism și fragmentarism filtrat, jertfind încă «magiei» sugestiei muzicale a cuvîntului, dar tinzînd subliniat să redea cuvintelor întreg sensul lor primordial, uneori în ritmuri care reamintesc de cunoașterea deplină a clasicismului prozodiei poeților din Ottocento. Respirația vastă a versurilor sale ultime este în concordanță cu apropierea de realitate a poetului, cu toate petele opace ale unui intelectualism care mai transpare ici și colo. E tot mai prezent în poezia lui Ungaretti, acel sens de «imediatezza» lirică, de aderență nemijlocită la viață. Ungaretti a depășit acum starea de primitivism liric care îi fusese caracteristică poeziei sale de început. Ariditatea geometrică a primelor versuri se transformă în sobrietate a mijloacelor de expresie.

Reîntors din Brazilia, Ungaretti va fi profesor de literatură italiană la Universitatea din Roma, dedicîndu-și cursurile universitare literaturii secolelor XIX și XX. În anul 1947 va primi premiul literar Bahia pentru volumul *Il Dolore* (Durerea) iar în 1950, premiul Roma pentru *La Terra promessa* (Pămîntul făgăduit). În aceste volume se cristalizează ideile centrale ale unei înalte poezii, saltul hotărît al lui Ungaretti din anumite sa izolare spre sentimentele colective, de la autobiografismul durerii provocată de moartea copilului iubit, la descrierea profund emoționantă a vicisitudinilor prin care trecuse Italia sub fascism, în anii petrecuți de poet departe de patrie, în Brazilia. Și mai mult va fi accentuată ancorarea în realitate de participarea lui Ungaretti la evenimentele ultimului război mondial. Ca și în primul război mondial, vocea lui Ungaretti se va ridica înalt, profundă și umană, pentru a-și striga uriașul protest în fața războiului, acest negru contrast al vieții. Participarea lui Ungaretti la evenimentele grave ale acelor ani s-au oglindit în unele versuri care puteau să declare moartea poeziei sub semnul strivitor al războiului dezlănțuit de forțele nefaste.

În volumele sale cele mai cunoscute, *Il porto sepolto* (Portul îngropat), *La guerra* (Războiul), *Allegria di naufragi* (Voioșia naufragiilor), *Sentimento del tempo* (Sentimentul timpului), acela care s-a autodefinit ca «uomo di pena» («om al chinului»), a încercat să aducă în dar tuturor oamenilor sufletul lui «ben sola e ben nuda» («prea singur și prea gol»). El a încercat totdeauna să se simtă o «docilă fibră a universului», în armonie perfectă cu legile lui. Poezia lui

MEMORIE CULTURALĂ
@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Ungaretti este o meditație permanentă, profundă, asupra propriei autobiografii, de aceea cuvîntul lui este esențial liric, limpede, nudă expresie a stărilor sale de suflet. De aci și constatarea existenței unei surdine pusă de poet valorilor fonice ale versurilor sale, acea stare de incantație și de inefabil care a putut să-i acorde epitetul de ermetizant. În realitate, sensibilitatea îndurerată a poetului a găsit o concordanță deplină în sobrietatea expresivă, în modulațiile noi, care au frînt ritmurile cunoscute, dînd uneori impresia de răceală, acolo unde în realitate este vorba numai de sobrietate austeră, de meditație gravă asupra problemelor umanității, dintre care primordială îi apare poetului caducitatea.

Trebuie respinsă cu tărie ideea închiderii lui Ungaretti în înaltele turnuri de fildeș. Lirica lui este în realitate un «strigăt aderent la realitatea perenă a vieții, o confesiune dintre cele mai umane și dramatice din cîte se cunosc». Din acest punct de vedere, propria mărturisire a lui Ungaretti (desprinsă dintr-un interviu acordat lui G. B. Angioletti), este pe deplin edificatoare «Si dice che il poeta è assente dalla vita, ch'egli si gingilla appartato nella sua torre d'avorio ...Apriamo insieme i libri di poesia offerti agli uomini dal principio dell'ottocento ad oggi. Se vogliamo avere una testimonianza sincera e precisa del dramma e della tragedia de nostro tempo dobbiamo consultare i poeti. Essi hanno provato più di tutti lo squilibrio tra vita contemplativa e vita attiva. Essi hanno sofferto, gridato e pagato per tutti» («Se spune că poetul este absent din viață, el ar juca separat în turnul său de fildeș... Să deschidem împreună cărțile de poezie oferite oamenilor de la începutul secolului al XIX-lea pînă astăzi. Dacă vrem să avem o mărturie sinceră și precisă despre drama și tragedia vremii noastre trebuie să-i consultăm pe poeți. Ei au încercat mai mult decît toți dezechilibrul dintre viața contemplativă și viața activă. Ei au suferit, strigat și plătit pentru toți»).

Deci poeții sînt ecouri sonore ale veacului lor. Așa a demonstrat-o și Ungaretti, care în cele mai recente versuri ale sale a putut cînta și lansarea sputnicilor către lună și soare.

Trebuie spus că exemplul lui Ungaretti a fost excepțional de oportun, în momentul istoric respectiv, pentru generațiile actuale ale poeților italieni. Din acest punct de vedere se poate afirma că el a generat o nouă modulație poetică și că, așa cum afirmă și criticul și istoricul literar Francesco Flora, prin influența pe care a exercitat-o asupra tuturor celor care au scris versuri după el, el ocupă incontestabil primul loc între toți poeții italieni de astăzi.

Giuseppe Ungaretti este promotorul unei poezii dense, încordate, esențiale, trăită profund, uneori cerebrală și intelectualistă, dar totdeauna sinceră. Originalitatea formei sale îi este acordată de severitate și austeritate. Părăsind voit schemele tradiționale ale versului, considerîndu-le depășite pentru a putea cuprinde noul conținut, tumultuos și chinuit, Ungaretti are incontestabilul merit de a fi introdus în literatura italiană gustul pentru valoarea emotivă a cuvîntului, pentru modulația variată a ritmului interior.

ALEXANDRU BALACI

GIUSEPPE UNGARETTI

CASA MEA

După atîta timp
surpriza
unei dragoste

Credeam c-o risipisem
prin lume.

FRUMOASA NOAPTE

Ce cîntec s-a-nălțat în noaptea asta
Care-a țesut
stelele
din cristalinul ecou al inimii?

Ce sărbătoare a izvorît
din nunta inimii?

Am fost
o baltă de întuneric

Acuma muște
spațiul
ca un copil fiță

Acuma sînt beat
de univers.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

TRANSFIGURARE

Stau
cu spatele rezemat de-un gorgan
de fin arămiu

Un acru spasm
fîşneşte şi mişună
din brazdele grase

Bine născut mă simt
din oameni ai pămîntului

Mă simt în ochii
atenţi la schimbările
cerului
ai omului zbîrcit
ca scoarţa
duzilor tunşi

Mă simt în obrajii copilăreşti
ca un fruct trandafiriu
dogorînd
printre arborii despuiaţi

Ca un nor
mă filtrez
în soare

Mă simt răspîndit
într-un sărut
care mă mistuie
şi mă goleşte.

O, NOAPTE

Din ampla neliniştе a zorilor
Desvăluite coroane.

Dureroase treziri.

GIUSEPPE UNGARETTI, (ITALIA) Portret de P. GENTILINI ▶

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

Frunzelor, frunzelor surori,
Vă ascult cum bociți.

Toamnă,
Muribunde dulceți.

O, tinerețe,
De-abia a trecut ceasul despărțirii.

Ceruri înalte ale tinereții,
Liber avînt.

Și deja sînt pustiit.

Pierdut în această boltită melancolie.

Dar noaptea nimicește depărtările.

Oceanice tăceri,
Astrale cuiburi de iluzie.

O, noapte.

NAȘTEREA AUROREI

În manta-i mlădie și-o aureolă,
În treacăt, rîzînd și parcă invitînd,
De la sîn își smulge
O floare de pălind jăratec
Și-o svîrle, nubila noapte.

E ceasul care desparte întîia lumină
De ultimul tremur.

Din tivitura cerului, prăpastia palidă se cască.

Cu degete smarandine
Mișcări șovăielnice țes
Un tort de in.

Și umbrele de aur, amuțind
Inconștientele repezi suspine
Schimbă brazdele în nestabile rîuri.

SENTIMENTUL TIMPULUI

Și prin exacta lumină,
Căzînd numai o umbră violetă
Peste piscul cel mai puțin înalt,
În depărtarea deschisă măsurii,
Fiece palpitare de-a mea, cum e obiceiul inimii,
Acuma o ascult,
Grăbește timpule, să-mi pui pe buze
Buzele tale ultime.

În romînește de MIRON RADU PARASCHIVESCU
și ALEXANDRU BALACI

MEMORIE CULTURALĂ
@Asociația Ziariștilor Independenți din România

VASILI AXIONOV

COLEGII

— roman

Capitolul IX

Inna Zelenina

Trenul gonea vuind prin noapte cu atîta înverşunare, de parcă ar fi vrut să se facă praf şi pulbere. Curenţi glaciali străbăteau platforma închisă. Totuşi, de vreo zece minute Inna stătea acolo, chircită, cuprinzîndu-şi trupul cu braţele.

Peste cîteva ore va ajunge la Moscova, unde o aşteaptă părinţii, apartamentul din Gagarinski şi cei douăzeci de ani de viaţă trăiţi. Anii aceştia o aşteaptă nerăbdători, deşi ca a trasă o linie dedesubtul lor. Ani buni, veseli, fără griji! Îi vine greu să se despartă de ei, să renunţe la vechile deprinderi. Dar ea trebuie să lupte; trebuie să ţină seama că nu mai e fiica părinţilor ei, o fată frumoasă, sportivă. Acum e Inna Zelenina, soţia unui băiat drăguţ, cam bizar, puternic şi totuşi lipsit de apărare. Ea este persoana principală în alianţa lor. Aşa s-a nimerit. Acest lucru era clar de la bun început. Ea acţionează iute, cu hotărîre şi produce asupra tuturor o impresie de fată cu scaun la cap. Dar lumea se înşală. Da, da; noaptea, pe platforma unui vagon, poate să şi-o mărturisească. Nu e cituşi de puţin chibzuită. Mai întîi trece la fapte şi pe urmă începe să le judece. E riscant, nu-i aşa? A avut noroc că mereu s-au găsit oameni care să-i sară în ajutor, să-i îndrepte greşelile şi s-o sprijine. Pe cînd acum, se schimbă socoteala. Totul va merge într-alt chip.

Inna făcu cîţiva paşi pe platformă, sări de mai multe ori pe loc, se uită afară pe geam. Afară, întunericul gemea, urla. De ce nu se întoarce în compartiment? De ce-i tulburată? Ce, s-a-ntîmplat ceva deosebit? S-a măritat, şi-atîta tot. Jumătate din fetele din grupa ei au făcut la fel, iar Ada Marghelian a reuşit chiar să divorţeze. Saşka totdeauna dramatizează lucrurile. Nu-i nici o dramă şi nici nu va fi. Ce dacă sînt departe unul de altul? Doar mai sînt şi alţii în aceeaşi situaţie — şi nu puţini. Anul viitor are să se transfere la universitatea din Leningrad şi o să fi mai aproape de el. La ce să-şi mai facă sînge rău? «Vai, ce frig e! Te răzbeşte şi prin pulover».

Intră în vagon. Uşile compartimentelor erau închise. Cu o mişcare bruscă, coborî o băncuţă laterală şi se aşeză pe ea cu bărbia proptită în pumn. Pe dinaintea ochilor începură să i se perinde scene de la Kruglogorie.

Iată prima ei noapte la Kruglogorie. O noapte albastră. O tăcere ce i-a părut de necrezut, după larma obişnuită a Moscovei şi după goana zgomotoasă a trenului. O locuinţă ciudată, cu duşumele care scîrţîie, cu o masă

de anticariat. Aşa ceva nu mai văzuse decît la un magazin de consignaţie de pe Arbat. A început să se plimbe prin odaie, şi fel de fel de gînduri năstruşnice îi treceau prin cap:

«Iată, aici vom aşeza o servantă; aici, pianul şi mai multe fotolii. Camera asta poate fi despărţită în două, să amenajăm o odaie de copii. Aici...» Deodată, i se făcu ruşine şi, pentru întîia oară, simţi neîncrederea soţului ei acolo. Parcă s-ar fi trezit dintr-un somn, în timpul căruia cineva o transportase într-o ţară necunoscută. Nu de mult, la Moscova, se pregătea de drum cu înfrigurare, fără să ia în seamă protestele părinţilor. Abia acum îşi aduse aminte că taică-său se răstise la ea şi-i spusese că e o neroadă. Şi iată... o haltă întunecoasă, un invalid vesel cu cojoc, apoi şuba în care a învelit-o din cap pînă-n picioare, goana nebunească pe un drum de necrezut, luminiţe palide, în noapte, şi acea locuinţă ciudată. Şi ea află că acest om, omul acesta născocit de ea, el, spre care năzuia, îşi luase zborul undeva, cu elicopterul. Acum, nimeni nu mai putea să-i îndrepte greşelile, s-o ajute. Era singură. Dar partea cea mai groaznică abia acum urma — întîlnirea cu el! Ştia că Saşka nu era de loc groaznic, că era un băiat bun, drăguţ, deşi cam impulsiv. Dar dacă el s-a schimbat? Dacă e indiferent şi rece ca locuinţa asta? Dacă e plictisitor, anost?

S-a repezit în dormitor, la masa ce dispărea sub mormane de cărţi, a deschis toate sertarele. La naiba cu maniercle! Trebuie să-l vadă numaidecît! O fi avînd el un album de fotografii! În loc de albume, a găsit mai multe plicuri doldora, din alea în care se vînde hîrtie-foto. A scos la nimereală o fotografie de format mare. Trei tineri zîmbeau larg, cu toţi dinţii dezveliţi, tustrei îmbrăţişaţi, probabil bătuţi de un vînt puternic, fiindcă părul le era ciufulit. Unul în tricou, altul gol pînă la briu, doar Zelenin în cămaşă, cu cravată. Inna şi i-a amintit numaidecît. Se pare că ăsta gol pînă la briu, este Lioşka, băiatul acela cinic, ironic; ăsta-i Vladka cel vesel (astfel de băieţi se învîrteau mereu în preajma Innei). Faţa osoasă, ca tăiată în lemn a lui Zelenin, e ridicată în sus; stă cu ochii aproape închişi şi, chiar fără ochelari, se vede că e foarte miop. Inna a dat la o parte cu cotul vraful de hîrtii: file mari, acoperite de un scris mărunt; pe margini, caravele cu pînzele ridicate, nişte omuleţi — apoi fotografia ei într-un cadru simplu, şlefuit. A scos din poşetă portretul lui Saşa, l-a aşezat alături de al ei şi-n lăsat capul pe mîini şi a aţipit.

Zelenin nu se întoarse decît pe la două după prînz. Intră cu paşi de orb. Marginile căciulii şi sprîncenele îi erau acoperite de o promoroacă pufoasă. Tîrîndu-şi picioarele încălţate în pîslari enormi, se apropie de Inna, scoase căciula şi bîigui:

— Bine-ai venit, Inna. Iartă-mă.

Se prăbuşi greu pe pat. Inna scoase un ţipăt, sări la el, se apucă să-i scoată cojocul scurt, pîslarii, să-i frece obrazul, picioarele, mîinile. Zelenin gemea slab. Fără dădu fuga în bucătărie, aprinse maşina cu petrol, puse pe ea o cratiţă cu apă. Cînd se întoarse, îl văzu tot acolo, pe pat. Un zîmbet slab, falmic îi strîmba obrazul. Inna se apropie; el se dădu puţin la o parte, întinse mîna.

— Încă o dată, te rog să mă ierţi. Aşa au fost împrejurările... N-am putut să te întîmpin. — Se ridică, rosti cu o voce aproape normală: Am venit doar să-ţi dau bună ziua. Mai am încă puţină bătaie de cap cu bolnavul. E într-o stare foarte gravă.

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

Inna se supără, țipă ceva, tutuindu-l cu tot dinadinsul. Zelenin, cu capul aplecat într-o parte, îi asculta cu atenție țipetele, apoi, treptat, fața i se înseninâ.

— Dar ai labele complet degerate! strigă Inna și-i apucă iar mîinile.

Fața lui Zelenin se destinse într-un zîmbet de fericire; răspunse cu o voce groasă:

— Ba de loc, nu sînt degerate! Îndată, vin numaidecît. Bem șampanie.

Îi strînse mîinile și porni spre ușă.

Pe înserat sosiră musafirii. Veni Egorov cu nevastă-sa, apoi doi tineri cu schiurile — Timoftei și Boris, voleibalistul. Soții Egorov aduseră o plăcintă, iar băieții o sticlă de vodcă și un rucsac cu portocale. O masă pe cinste.

— Ne permiteți să considerăm această seară ca o repetiție generală înainte de...? începu Boris și-i făcu lui Timoșa cu ochiul.

Acesta îi dădu un ghiont: «Termină!» și se uită stingherit la Inna, cerîndu-i parcă scuze pentru cuvintele îndrăznețe, însă nu răutăcioase ale prietenului său.

Inna zîmbi distrată, întoarse capul spre Sașa și-i întîlni privirea. Ședeau la masă împreună cu alți patru oameni, ascultau conversația lor, rîdeau de glumele pe care le făceau, dar nu le păsa ce anume vorbesc. Ședeau unul la un cap și altul la celălalt cap al mesei. Această distanță era uriașă, greu de parcurs; simțeau însă că ei o vor străbate negreșit, fiindcă nu-i interesa ce se petrecea în jur.

Boris dădu drumul la radio. Începură să danseze foxtroturi demodate și polci-fluturași.

Zelenin și Inna își conduseră musafirii pînă la poartă. Egorov, la braț cu soția, călca voios pe podețele acoperite de ghiață, escortat de cei doi schiori, Boris și Timoșa. Luna cu inele portocalii stătea deasupra cătunului, ca un lampion chinezesc.

Cînd se întoarseră acasă, Inna strînse masa și se opri în mijlocul odăii. Purta o rochie neagră strîmtă, foarte decoltată. După miezul nopții tensiunea curentului scăzînd, becurile erau cam chioare. Petele galbene de lumină și umbră ascuțeau chipul fetei. Zelenin se așeză pe prichiciul ferestrei și scoase o țigară. Degetele îi tremurau. Nu se uitau unul la altul. Ședeau țepeni, încurcați. Tăceau și această tăcere prelungindu-se, se transforma într-un obstacol de neîntrecut. Inna străbătu o dată odaia spre perete și de la perete spre sobă. O scîndură scîrții de mai multe ori. Micul ceas de perete se auzi mergînd grăbit-grăbit.

— Brr! făcu Inna, și avu un ris cam forțat.

— Ce-i? strigă Zelenin, sărind în picioare.

— E cam frig aici.

— Să fac cald? Sînt sigur că am combustibil, bolborosi Sașa și se repezi în antreu, unde Filimon în fiecare săptămînă așeza cîte o stivă de lemne de mesteacăn, scurt tăiate.

«Dar ce-i cu mine? se întrebă el în gînd. Vorbesc ca un idiot. De ce spun: «să fac cald», în loc de «să fac focul», și «combustibil» în loc de «lemne».

Dar Inna nici măcar nu zîmbi de vorbele lui caraghioase și de mișcările lui agitate. Exclamă: «Am o idee!» și se repezi după el, în antreu. Acolo se ciocniră unul de altul. În întuneric, nu-i greu să te ciocnești de un om. Zelenin scăpă pe jos lemnele — unul îi căzuse peste laba piciorului, de văzuse scîntei — și puse mîinile pe umerii aproape goi ai Innei. Ea se ghemui numaidecît la pieptul lui cu un gest de învoire ce-l surprinse. Lui Zelenin această pornire subită a ei îi făcu o impresie neplăcută; înțelese însă îndată: se purtase așa anume pentru el, doar pentru el singur. Pricepu asta pe loc și știa că nu greșise.

O sărută de mai multe ori și tot n-o scăpa din brațe. În cele din urmă, Inna, zbătîndu-se cu putere, se smulse din brațele lui, smuci ușa — un fascicol de lumină galbenă îl lovi pe Zelenin drept în obraz — și dispăru în cameră. Zelenin se îoi prin odăița strîmtă, tot aplecîndu-se și împiedicîndu-se cînd în stiva de lemne, cînd de cadrul ușii, bîiguind într-una: «O, fericire! O, fericire!». Pe urmă, se așeză pe un sac, hotărît să fumeze și să stea să se mai gîndească. Nici nu admitea ideea că-i era din nou frică s-o vadă pe aceea pe care o sărutase în întuneric, cu un minut în urmă.

— Hei, *tigroi*, pe unde sînteți? se auzi un strigăt tăios din odaia cealaltă.

Sașa sări în picioare, apucă un braț de lemne, intră în sufragerie. Ea ședea pe jos și se uita în gura sobei, se uita țintă la moviliță sură de cenușe. Nu-și întoarse capul în direcția lui; nici un mușchi de pe obraz nu i se clinti. Era starea aceea de înțepenealâ, cînd rămîi cu ochii îndreptați asupra cîte unui lucru neînsemnat și cînd nu mai ai puteri să faci nici o mișcare. De obicei, în asemenea stări, oamenii nu mai simt, nu mai gîndesc nimic. Dar, așa cum își ținea trupul, aplecat, și umerii încovoiați, se vedea limpede că în clipa aceea, Innei îi era cam frică. Zelenin se așeză în genunchi în spatele ei, lăsă lemnele pe jos și își plimbă și el ochii în sobă. I se păru că de acolo venea o adiere de frig și de duhoare, ca din gura unui bătrîn fără dinți. Parcă mai ieri-alaltăieri, ședea singur în fața sobei, privind colții de foc cum mănîncă lemnele, pocnind violent și jucînd. Iar acum i se părea că Inna se uita în sobă ca să-și ghicească viitorul. Pe neașteptate, îl cuprinse spaima, dar văzînd la douăzeci de centimetri de obrazul lui, buclele Innei, scurt tunse, își cufundă nasul în părul ei auriu.

... Viitorul va străluci ca flacără! Cei doi tineri îmbrățișați la gura sobei vor avea parte de fericire! Ea a și venit, i-a prins în mrejele ei și le apasă pieptul, inima, încețoșîndu-le creierul — amețeala sublimă a iubirii. Îi osîndiți că au alergat în întîmpinarea fericirii lor, fără să se abată din drum, fără să mai aștepte? Că au străbătut prea repede calea ce-i despărțea? Judecați-i cît vreți, raționați, puteți să vă aduceți aminte de «vremurile bune de altădată», cînd logodnele se anunțau cu luni și luni înainte și se dăruiau mai întîi verighetele și stăteai și așteptai, așteptai... Celor doi tineri așezați lîngă sobă puțin le pasă de raționamentele voastre. Ei tăceau ca niște molecule în haosul primordial, s-au întîlnit, s-au cunoscut și și-au întins numaidecît mîinile.

— Chiar mîine ne ducem să ne înregistrăm! declară Sașa ritos.

— Prostule! rise Inna și-l mîngîie pe cap. Ce, e musai?

— Oricum ar fi, mîine mergem la Oficiul stării civile!

— Oho! și iar rise și se trase puțin mai la o parte. — Să știi, Sașa: tu te-ai schimbat foarte mult.

Nevasta doctorului

Inna colindă magazinele. În cătun sînt trei magazine alimentare mici, cărora gospodinele le zic după numele vînzătoarelor: «La Stioșa», «La Nina» și «La Polina Ivanovna».

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

— Tușă Mania, de unde ai luat peștele ăsta grozav?

— De la «Nina», fetițo.

— Te sfătuiesc să treci pe la «Polina Ivanovna», a adus un salam bun.

Inna e gospodină. Îi face de mîncare bărbatului ei. Citește cartea «Cum să mănînci bine și sănătos». Îl alimentează pe Saşka rațional. El o sprecizează. Se uită la fiecare pîrjoală ieșită din mîinile ei ca la o minune. Ciorbele le mănîncă cu evlavie. Inna e mîndră de producția ei. Inna e fericită.

Inna se apleacă, își strînge bine legăturile, apoi se avîntă la vale pe panta bătătorită, înclinîndu-și trupul cînd la dreapta, cînd la stînga, și ocolind tufele. Copiii aleargă pe lîngă ea, țipînd. Cad, se rostogolesc în jos. Cu o cristiană scurtă, Inna ajunge victorioasă la finiș. Pe o potecă, tăietorii de lemne înaintează, cu fierăstraie și topoare pe umeri. Pe unul îl aude zicînd:

— Măi, ce doctoriță! Tare mai e chipeșă!

Deasupra pădurenilor plutesc rotogoale albăstrii ale fumului de țigară, amestecate cu aburii albi ai respirației. Panta strălucește, lucesc și tufișurile înghiețurate. La cea mai ușoară atingere, la cel mai slab vîntuleț, sub razele soarelui chiar, parcă ar scoate clinchete. Inna e fericită.

... Inna face cunoștință cu paznicul Lukonia. Paznicul umblă pe ghiață, chiar lîngă mal, cu un buțoc zdravăn în mînă. Sub ghiață, ca după geamul unui acvariu, trece un pește dînd tare din coadă. Lukonia își desface larg picioarele, ridică sus buțocul. Peștele vine drept spre el. Troosc! Lukonia izbește cu buțocul în ghiață.

— Vai! țipă Inna.

Crăpături albicioase, șerpuitoare fug din toate părțile. Peștele stă nemișcat. Lukonia fuge după o rangă.

— Uite-l, spune el, ridicînd peștele sclipitor deasupra capului.

— Dar ăsta nu e braconaj? întreabă Inna.

Lukonia o privește nedumerit, clipește mărunt din gene, chibzuind ceva.

— Ia-l, zice, și-i întinde peștele. — Împreună cu salutarea lui Mitrici.

E clar: acum sînt complici. Cu un aer solemn, Inna duce peștele acasă. Ce-o să mai rîdă Saşa cînd o să-i spună de unde-l are! Inna e fericită.

E ziuă. Pe zăpada viorie din pădure, pete de soare tremură slab, jucăușe. Brazii și-au întins aripile lățoase. Încă o clipă, și-și vor lua zborul. Azi, Inna e fericită ca niciodată. Ducîndu-se la un pacient, Zelenin a luat-o cu el. Vor face șase kilometri prin pădure. Pe urmă, cînd Saşa își va isprăvi treaba, vor schia împreună pe dealuri, prin văi. Scurta lui albastră se zărește înainte. Bețele se mișcă ritmic. Innei îi face plăcere să meargă pe pîrtia croită de el, să vadă în față silueta lui deșirată care — ciudat — pusă pe schiuri, pare destul de arătoasă. Da, are o înfățișare foarte sigură de sine, cînd merge cu schiurile. Și, în general, a devenit cu mult mai stăpîn pe el decît i se păruse atunci, la Komarovo. S-a înăsprit, s-a făcut mai bărbat. Pe atunci era un băiat nespus de speriat de îndrăzneala lui, și care parcă te implora să nu-l judeci după prima impresie; un băiat care se poticnea mereu în mers și dădea vehement din mîini, cînd discuta despre medicină, ori despre poezie. Dar se părea și atunci — de ce oare? — că tînărul acesta e decis să facă ceva, că nu se va da înapoi de la ce își pusese el în cap. Poate că tocmai această finalitate în năzuințe, pe care ea nu prea o înțelegea, o cucerise? Doar îi plăcuseră întotdeauna băieții hotărîți și chiar încrezuți,

veseli și zgîrciți în sentimente? Nu; ea își adresa scrisorile unui om ciudat, visător, foarte sincer, un reprezentant al unui anumit tip de oameni pe care ea, altă dată, îi socotea nătîngi. Dar el nu-i nici una, nici alta. Atunci, ce-o fi? Acum însă este și prea tîrziu ca să se mai dumirească. Acum înaintează pe pîrtia lui.

Cufundată în gînduri, Inna rămîne mult în urmă. Zelenin și ieșise din pădure. Îl văzu stînd pe un colnic golaș, proptit în bețe. Acum, într-adevăr, avea ceva romantic. Iată pentru ce îl va iubi! Fiindcă se schimbă necontenit, zi de zi, minut de minut. Se schimbă și în același timp, rămîne același.

— Vai, ce prostii! exclamă ea. Asta înseamnă: la naiba cu analizele sufletești și indoielile. Îl va iubi pe acest om, oricum ar fi el, orice ar deveni!

Totuși, trebuie să-l întreacă. Ce-nseamnă asta? Ea e mai tare decît el la schi, are calificarea a doua, pe cînd Saşa abea se ține în coadă, în a treia.

Inna dădu mai iute din mîini și din picioare, ajunse ca-n zbor pe culme, îi aruncă lui Saşa o privire șireată, șfidătoare și își dădu drumul la vale. Schiurile o purtară pe zăpada întărită către o văgăună, unde se vedeau trîmbele de fum ale izbelor din Juravlinic.

Ajungînd la o casă, stăpîna ieși în tindă.

— Ai vreun bolnav? întrebă Zelenin, aplecîndu-se și desfăcîndu-și legăturile.

Nu primi niciun răspuns. Se uită la femeie; i se păru că era cam fisticită.

— Iar a mîncat Vaniuşka zăpadă? Ți-am spus, Maria Vladimirovna, că starea lui este foarte neliniștitoare... Sau Ninocika?

— Copiii sînt sănătoși, răspunse femeia, acum încurcată de-a binelea.

— Sau te-ai fi îmbolnăvit dumneata?

— Ba nu, Alexandr Dmitrievici! Poftiți, poftiți în casă!

Abia după ce-l lăsă să treacă înaintea ei în tindă, zise cu glas scăzut:

— Bărbatu-meu s-a îmbolnăvit...

— Bărbatul? se minună Zelenin. — Dar cum?...

Știa că femeia asta trupeșă, tînără încă, era văduvă. Care nu-i fu mirarea cînd în dosul unei perdele înflorate îl văzu pe Ibrahim Enaleev.

Ibrahim zăcea cu ochii închiși, cu fața schimonosită de durere. Simțind că era privit, tresări și se ridică în capul oaselor. Văzîndu-l pe Zelenin, se răsti la femeie:

— Tot l-ai chemat? De ce nu mă asculți, de ce?

— Ce-i cu dumneata, Ibrahim? întrebă Zelenin.

— Îl doare burta, Alexandr Dmitrievici, zise Maria Vladimirovna; azi iar l-au apucat durerile, credeam că moare, nu alta.

Zelenin se așeză pe pat, îi puse lui Ibrahim întrebări, îl răsuci, îl ciocăni. Îi propuse să se interneze în spital. Ibrahim se uită la Maria Vladimirovna, apoi, din nou, la Zelenin:

— Vrei să mă tai?

— Nu.

— Ei, fie, intru în spital.

Zelenin ieși din casă, îngîndurat. «Pare a fi un ulcer, se gîndea el. Va trebui pus la regim. Dar îl va respecta oare?» Soarta lui Ibrahim îl preocupa pe Zelenin, mai mult chiar decît simptomele bolii. Atunci, cu prilejul examinării chiulangiilor de la baraca numărul 3, înțelesese că izbucnirea lui Enaleev era sinceră. Pentru Zelenin, asta reprezenta o dovadă că-i om. Pe urmă, într-o zi, Timoșa îi spusese că Ibrahim începuse să muncească binișor; că, după cît se părea, , o rupsese cu gașca lui Fedka. Și iată-l acum,

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

pe Ibrahim însurat! Însurat cu o femeie pe care toată lumea, în mod categoric, o socotea «independentă». O asemenea femeie nu-şi leagă viaţa de un bărbat de nimic.

Cu ochii micşoraţi de soare, cu palma streaşină la frunte, văzu pe Inna suind panta, lăsînd în urma ei, «trepte».

Se plimbară împreună cu schiurile pînă se întunecă şi se întoarseră acasă, abia tîrîndu-şi picioarele.

Iată-i acum aşezaţi cu picioarele pe sofa. Doar scala aparatului de radio şi ţigara lui Zelenin licăresc în întunericul odăii.

Inna şi-a pus capul pe umărul bărbatului ei. Stau îmbrăţişaţi şi aşteaptă. Aşteptarea încordată a unei săli mari a sosit în zbor aici, la ei, pe undele de radio de la Moscova.

Şi minunea se înfăptuieşte. Un personaj frumos şi plin de temperament s-a aşezat parcă lîngă ei, le-a pus pe umeri mîinile lui mari şi-i priveşte ţintă cu ochii enormi ce cuprind toată lumea şi te înfioară. Se aude pianul.

Un scurt tuşeu şi bruse, apoi,
În albele, rotunde, unde,
Funebrul marş al lui Chopin
Ca un vultur bolnav, pătrunde.

— îşi aminteşte Saşa.

— Da, da, murmură Inna.

Nu mai e nevoie de cuvinte. Trebuie să taci, dar Saşka bolboroseşte:

— O, Doamne! Ce fericire să ai măcar o cît de mică legătură cu arta. Măcar să cari pianul...

— Taci! îl întrerupse ea.

Personajul necunoscut care intrase în odaia lor, se ridică, umblă de colo-colo prin întunerec, se uită pe fereastră, îşi desfăcu larg braţele într-o întrebare mută, îşi scuturâ de furie pumnii, îşi strînse mîinile la piept, ca şi cum s-ar fi înăbuşit de fericire şi, uite-l acum pierind cu un gest solemn de adio.

După un minut, Inna rupe tăcerea:

— Saşka, ştii, şi eu cînt...

El a înţeles îndată că ea cîntă cu adevărat. Din moment ce a spus-o acum, în clipa asta — înseamnă că ştie să cînte cu adevărat.

— Ce n-aş da să te aud!

Fără zîmbet

Ibrahim se plimba prin cîrngul de mesteceni, în aşteptarea nevestii Se ruşina că avea astfel de legături cu ea, el, burlacul înrăit de altădată. Nu vrea să-l vadă lumea. De aceea, îşi aştepta totdeauna nevasta în cringuleţul de mesteceni din faţa spitalului. Umbla pe potecă, înainte, înapoi, şi se tulbura, aducîndu-şi aminte cum, cu mulţi ani în urmă, într-o altă viaţă, un tînăr de optsprezece ani umbla pe cheiul din Baku, pradă aceleaşi tulburări.

Deodată, zări o figură de bărbat care se apropia de el agale şi cu paşi legănaţi. Era Feodor Bugrov.

— Noroc, Ibrahim! răcni el vesel şi-i trînti una peste umăr.

— Noroc să fie, dacă n-ai zis-o-n şagă, răspunse Ibrahim precaut.

— Ei, cum te canoneşti p-aici?

— M-am mai înzdrăvenit oleacă.

Fedka îl împinse spre o bancă, mătură cu mănuşa zăpada de pe ea; scoase din buzunar o sticlă de o jumătate de litru, desfăcu pachetul făcut din ziar, în care avea o bucată de brînză şi castraveţi la saramură.

— Hai, Ibrahim, pentru însănătoşirea ta! Zi-i!

Ibrahim se dădu la o parte.

— Nu, Fedka, nu beau nici un pic! Ţin regim.

— Ce faaacee?

— Ţin regim. N-am voie să mănînc nimic: nici miel, nici scrumbie, nici vodcă, nimic. M-a oprit doctorul.

Fedka se strîmbă:

— Şi tu asculţi de blegul ăla?

— N-am voie — repetă Ibrahim privindu-l semeţ — am ulcer la dodenal, un regim.

— Aşa-a! făcu Fedka cu o voce tărăgănată, batjocoritoare. Ei, să trăieşti!

Dădu capul pe spate. Vodculiţa gîlgîi. Un castravete tăiat în două cu dinţii păru ispititor. Ibrahim înghiţi saliva chinuitoare şi-i smulse lui Fedka sticla din mînă. Cinci minute mai tîrziu, şedeau pe bancă, îmbrăţişaţi, lălăind «În pădurea cea de jale» — nu prea cunoscută în lumea largă. Ibrahim se ameţise de-a binelea. Fedka se prefăcea că e beat şi-i ţinea isonul, clipind şiret din ochi. Deodată auziră voci, risete. Pe potecă, dinspre lac, venea o pereche de tineri, cu schiurile la spinare. După un minut îl recunoscură pe doctor, care era cu nevasta-sa. Inna turuia vesel ceva, iar Zelenin se ţinea cu mîinile de burtă, hohotind de rîs, mai-mai să se înece. Ar fi trecut pe lîngă Ibrahim şi Fedka, fără să-i observe, dacă Inna nu l-ar fi ghiontit uşor. Atunci, se opri, îşi şterse ochelarii, îl privi ţintă pe Ibrahim care şedea nemişcat.

— Aşa-a, e ora aperitivelor? exclamă Zelenin cu o voce tărăgănată. Nu ţi-e ruşine, Ibrahim? Vodcă şi castraveţi la saramură! Frumos regim pentru un ulcer! Îmi pare foarte rău, dar mă văd nevoit să-ţi fac formele de ieşire din spital. Iar dumneata, continuă el, adresîndu-i-se lui Fedka, te rog să nu te mai arăţi pe la spital.

Spusese asta ca şi cum n-ar fi existat nici un fel de relaţii speciale între el şi Fedka, iar Bugrov nu-i răspunse şi nici nu se urni din loc.

— Vai, ce doctor sever eşti tu! spuse Inna, rizînd, după ce se îndepărtară cîţiva paşi. Şi cum, chiar ai să faci formele de ieşire din spital?

— Inna, rosti deodată Zelenin, individul care era cu Ibrahim, e duşmanul meu de moarte.

Avea în glas ceva care o făcu îndată pe Inna să devină serioasă.

— Cine-i, Saşa?

— Un bandit.

— Dar ce-ai cu el?

— Nu vroiam să-ţi vorbesc despre asta...

Inna se opri, îl apucă pe Alexandr de fular şi-i ceru tulburată:

— Spune-mi tot.

— Ei, bine, fie. O cunoşti pe Daşa Gurianova? Fedka e îndrăgostit de ea. Şi-a închipuit, mă-nţelegi, că şi eu. Stai,... acum că tot am început măcar să-ţi spun totul.

— Şi-ai fost într-adevăr îndrăgostit de ea? întrebă Inna nepăsătoare.

— Nu; dar, la un moment dat, mi s-a părut că s-a înfiripat ceva...

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

Știi, uneori ți-e greu să-ți dai seama de sentimentele tale, să le pui, așa, etichete: iubire, prietenie, ură, și așa mai departe. Iată că și mie, puțin, foarte puțin timp, mi s-a părut că n-am față de Dașa doar un sentiment de caldă prietenie.

— A, asta se întîmplă atunci cînd te-ai apucat să-mi faci descrieri de natură în scrisori? îl întrerupse ea.

— Da, cam pe-atunci.

— În ultimele scrisori?

— Da. Înțelege-mă: erai atît de departe! Și de fapt, nici nu te cunoșteam bine... se tînguí Zelenin, întrebîndu-se în gînd, dacă făcea să-i povestească scena din căsuța pădurarului. Nu; acum, n-ar fi avut curaj. Are să-i povestească el mai tîrziu. Poate, peste un an.

— Încetează! i-o reteză scurt Inna. Ce, mă crezi proastă?

— Ei, urmă Zelenin, Fedka a prins ură pe mine, mai întîi, pentru această pretinsă rivalitate, în al doilea rînd, pentru că eu, o dată, l-am dat de gol — făcea pe bolnavul. În al treilea, pentru că într-o zi l-am bătut — da, l-am bătut. Iar acum mă urăște pentru toate: și fiindcă sînt medic, și fiindcă port ochelari, și fiindcă lumea de pe-aici mi-a îndrăgit...

— Așa, și nu ți-e frică?

— Mi-a fost; dar acum, nu știu de ce, am impresia că tot lui Fedka i-e frică de mine. Poate că oi fi eu încrezut.

Lăsară poteca, făcură în tăcere cîțiva pași pînă la scară, abia mai trăgîndu-și picioarele din zăpadă.

— În orice caz, n-am să dau îndărăt din fața acestui individ, nici cu un centimetru! exclamă Zelenin cu patos și se uită la Inna, așteptîndu-se s-o vadă zîmbind.

Dar ea îl privi serioasă.

... După ce Zelenin și Inna dispărură, Ibrahim sări în picioare și începu să înjure în șoaptă în azerbaidjană.

— Ei, ce te-ai speriat? scrîșni printre dinți Fedka.

Ședea zgribulit, greoi, diform și posomorît. Avea ceva de om bătut. Unde e tînărul flăcău sprinten de altădată? Fedka îi aducea aminte acum lui Ibrahim de vecinul său de pat, de bătrînul «caramangiu» Suciok, care răspîndea totdeauna în jur o duhoare grețoasă de grăsime.

— Cum? țipă Ibrahim, ros de durere. Ce mă fac cu acum dacă mă dă afară din spital? Ai? Ce mă fac? De mi-ar veni nevasta mai iute! Să ne rugăm de doctor, poate-l înmuiem. Și să nu mai vii pe aici, lua-te-ar dracu — cară-te o dată!

— Vai de capul tău, dihor împuțit! zbieră Fedka furios și trîntind un scuipat la picioarele lui Ibrahim, o luă din loc.

Mergea pe ulița pustie, uitîndu-se la luminițele de sub acoperișurile albe, cu marginile atîrnînd în jos, de povara zăpezii și, pentru întîia oară în viață, se simți singur și nenorocit. Pentru întîia oară, dori să fugă undeva, să-și pună capul pe genunchii cuiva, să izbucnească în hohote de plîns. Venise aici, pe șantier, cu două gînduri: să pună șaua pe ibovnica lui de demult și să-și facă o bandă de nădejde, ca să lucreze la Piter cu ea, ca lumea. Dașka nu vrea să-l vadă în ochi. Băieții se cumințiseră cu toții. Chiar și cei care pofteau să-i cinstească cu banii lui, îi întorceau spatele și îl luau în zeflemea. Neam de milogi și de amărîți! Se vîră printre fruntași, să le treacă numele pe tabla roșie. Stau cu gura căscată și-l ascultă pe mamelucul ăla ce le toarnă la conferințe. Dar, asta e, că nici el, Feodor, nu se mai simte ca-n trecut. Parcă s-a frînt ceva în el. Poftim, dacă a început să-i fie frică de un bleg! Nu-i în stare să se răfuiască cu el, pentru chestia aia de la club. Și ce-i mai simplu decît să-i ardă una zdravănă, să-i zboare bicicleta de pe-nas! Ori să-i facă burta buzunar. Și uite că nu poate — a intrat frica în el. Iar noaptea îi vin niște gînduri nebunești și-l apucă plînsul — uite ca acum. Parcă i-ar șopti: «Feodor, ești o buruiană rea și viața merge înainte și trece pe lîngă tine! Ai să rămîi singur cuc». S-ar ghemui, s-ar pîti în vreun ungher întunecos să zacă acolo, pînă îl va scoate la lumină o mînă puternică și blîndă.

Un zgomot slab se auzi dinspre capul Stekliannii. Feodor Bugrov mergea gîrbovit pe podețele înghețate. Se temea să ridice capul și să se uite sus unde luna plutea nemîngîiată.

Ajuns la el, în izba rece, pustie, trase o înjurătură, scoase o cutie de conserve înnegrită de fum, vărsă în ea două pachete de ceai și-și făcu un chefir. Asta îl întrema totdeauna, chiar mai mult decît vodca. Trupul i se umplea de puteri, căpăta curaj, furia se urca în el și avea chef să se bată. Să-i pice acum cineva în labă! Cho! Feodor umbla din colț în colț, mîrîia, cînta, strîngîndu-și pumnii. Cu o săptămînă în urmă, împlinise douăzeci și trei de ani.

... Ibrahim către Inna:

— Innocika, te rog, spune-i doctorașului begdaproste. N-am să mai beau vodcă, am să țin regim — m-oi trata. Sînt un om cu familie, am copii de crescut. Trebuie să trăim și noi!

O nocturnă de Chopin

Duminică, Zelenin se duse cu Inna la club.

— Așa, du-te singur! spuse ea rugătoare. Mai bine citesc — azi a sosit un număr proaspăt din *Novîi mir*. Zău, la Moscova m-am săturat de cluburile astea. Acum vreau să trăiesc liniștită ca la țară, să stau în capot și să citesc un roman plin de idei libere. Vreau să fiu Tatiana[1].

— E tîrziu — obiectă Zelenin: ești a altuia și ai să-i fii în veci credincioasă iar el, azi, te va face să amețești în vîltoarea distracțiilor mondene.

— Dar cam ce-o să fie acolo?

— La început o conferință despre arta de a te îmbrăca frumos... Ce ai? Pe Inna o cuprinsese un acces de rîs mut.

— Sașenka, dragă: eu aș zice să nu mă duc... Dacă m-apucă rîsul și leșin acolo pe loc?

Zelenin smîorcăi din nas, supărat:

— N-ai de ce să rizi! Are să fie o conferință interesantă, vom proiecta cu niște diapozitive, modele cehoslovace.

În drum spre club, nu-i tăcea gura nici o clipă.

— Mă-nțelegi, Inka: cu mă simt jignit cînd îi văd, zău! Majoritatea au un bun gust înnăscut, au simțul armoniei culorilor. Să-i vezi la lucru: salopetele, bășmăluțele, pînă și pufoaicele, toate sînt bine ajustate. Dar cum vine ziua de repaus, unde nu-i vezi că se umflă în pene și se împopoțonează — o modă absurdă, îți zic, arată ca monștri. Cizme cu carîmbi armonică, palton, ca de lemn, și musai fular alb de mătase, lung pînă la pămînt.

---

[1] Eroina romanului în versuri *Evghenii Oneghin* de Puşkin.

@Asociația Zianștilor Independenți din România

iar ferele pun pe ele niște rochii!... Volănașe medievale și pălării enorme, așa ca elicea de avion, dracu știe! Văd negru înaintea ochilor, pe cinstea mea! Așa că noi am hotărît să declarăm război prostului gust.

— Care «noi»?

— Direcția clubului.

— Și tu faci parte din direcție?

— Cum să nu! Inna, ia uite colo. Și-n sectorul ăsta le-am declarat război.

La fereastra unei case, în dosul perdeluței date la o parte, se vedea un câțel de ghips alb, roșu, albastru și cu un bot negru, sinistru.

La club era înghesuială, gălăgie și veselie. Oamenii îl băteau pe Zelenin pe umăr, strigîndu-i: «Sașa, salutare!» «Noroc, Alexandr Dmitrievici!» Veniră și Boris cu Timoșa.

— Ne-ați tras chiulul cu nunta, spuse Boris sever.

— Ba nu, răspunse Inna. Facem nunta la plecare.

Boris îi făcu lui Timoșa cu ochiul.

— Toți vor să facă economii. Ia, Timka, învață și tu.

— De ce nu? Sînt oameni cu familie! replică Timofei cu glasul lui de bas.

Zelenin își așeză soția în primul rînd de bănci, spunîndu-i că acum trebuia să desfășoare o activitate internă în culise. Inna îl întrebă dacă nu cumva el conduce echipa de dansuri.

— Atențiune, figurea de la cheutoare, părul bine pieptănat cu cărarea dreaptă, așa... Cavaleri, angajați-vă partenerele! Primul tur! Ah, ce frumusețe! Zău dacă nu și se potrivește!

Zelenin chicoti nervos și dispăru. Cineva dădu cortina puțin la o parte. O clipă, Inna își văzu bărbatul discutînd cu însuflețire cu Dașa Gurianova care, în rochia ei largă și lungă pînă la călcîie, cu capul împodobit cu o bonetă înaltă, multicoloră, semăna cu o păpușă de lemn. Inima îi zvîcni; ceva urît i se trezi în suflet. Se gîndi: «Are obrajii prea rumeni; sigur, se fardează. În aceeași clipă rîse de acest gînd, oftă: «vai ce prostie!» și începu să privească scena.

Conferința fu ascultată cu interes și politețe. Cînd începu însă prezentarea dispozitivelor, în sală se auziră risete.

— Nu pun eu pe mine țoala aia scurtă, nici să mă tai, zise unul bărbos examinîndu-i cu luare aminte pe tînărul cu palton scurt de pe ecran.

— Tendința generală — perora cu un aer imposibil, de pe scenă, învățătoarea care ținea conferința — constă în renunțarea la culorile țipătoare și în trecerea la modele de îmbrăcăminte simple și comode.

— Tihon, tu nu înțelegi — tendința asta-i! șopti cu năduf o femeie care se afla în spatele Innei, pe semne nevasta bărbosului.

Aruncîndu-i o privire discretă, Inna îi văzu ochii gravi, atenți.

După conferință urmă un concert. Zelenin mereu apărea pe scenă, producîndu-se. Juca rolul unui profesor cu bărbuță, tatăl unui tînăr destrăbălat, recită versuri... Pe scena aceea mică, statura lui părea exagerat de lungă și caraghioasă. Totuși, spre mirarea Innei, spectatorii rîdeau cînd era cazul să rîdă și se potoleau cînd trebuia să tacă. Inna se simțea mîndră de bărbatul ei. De curînd, aflase că teatrul era o pasiune tainică a lui Sașa. El îi povestise că, în anul întîi, nu se știe de ce, i-a venit să se facă actor, — să fie figurant, să care decoruri, ba la un moment dat era gata să se lase de medicină și să se înscrie la Institutul de teatru. Inna surise, gîndindu-se că mîndria ei nu se datora cîtuși de puțin succeselor actoricești ale lui Sașa.

Zelenin recita versuri, Timofei cînta la baian niște valsuri pline de melancolie; Dașa se produse cu niște cimilituri; Boris cu un număr de acrobație, împreună cu o fată subțirică, despre care cineva de la spate spuse că e betonistă. Deodată, Zelenin veni la marginea estradei și anunță cu glas tare:

— Urmează o nocturnă de Chopin...

«Oho!» exclamă în sinea ei Inna.

— ... executată la pian de Inna Zelenina.

Ea nu-și dădu seama numaidecît despre cine era vorba. Înțelegînd, scoase un «ah!» și inima începu să-i bată repede. În clipa următoare se mînie pe Sașa, bătu cu piciorul în podea, își întoarse fața, dar sala răspunse prin țipete atît de prietenoase, încît trebui să se ridice. Nici nu mai ținea minte cum se urcase pe scenă, cum se așezase înaintea pianului. O clipă, îl văzu pe Zelenin zîmbind vinovat și îi spuse în șoaptă:

— N-am să ți-o iert niciodată!

Pe urmă nu mai văzu decît clapele. Apoi, dispărură și clapele. Intrase într-o țară pe care numai ea o cunoștea și țara aceasta se trezea la viață în jurul ei, căpăta culori. Ulitase cu desăvîrșire că era urmărită de două sute de perechi de ochi străini; nu-l mai vedea nici pe omul înalt, slab, cu costum negru care stătea în mulțime, cu pumnii strînși, palid de emoție. Cînd își veni în fire, copleșită de ropote de aplauze, făcu cu stîngăcie o plecăciune și fugi în culise. Sașa străbătu toată scena căutînd-o.

— Ești supărată? bîiguia el — înțelege-mă, Innocika...

— Lasă-mă! rosti ea și se așeză pe scaun cu spatele la el.

Sașa ocoli scaunul și se așeză pe jos, în dreptul ei.

— Iartă-mă! spuse el implorînd-o. — Doream atît de mult să te ascult și n-aș mai fi avut altă ocazie. — Și apoi... făcu o pauză și arătă cu capul spre sală: crezi că ei nu-l înțeleg pe Chopin?

— Vino-ncoace, zise Inna cu o voce răgușită, și cînd el se apropie, îl trase tare de ureche și pufni de rîs.

— Acum, te iubesc de o sută de ori mai mult! exclamă Zelenin, plin de fericire.

Despărțirea... Cum sînt oamenii în stare să îndure așa ceva? Cum poți povesti anecdote, ori să rîzi cînd pînă la despărțire nu mai sînt decît cinci minute? De ce le-o fi frică oamenilor de lacrimi? Doar e mai ușor să plîngi, decît să rîzi, cînd petreci pe cineva. E ceva neomenos în asta. Farul expresului de Murmansk apare în goană din amurg și rupe în două dragostea. O jumătate de monedă ție, jumătate mie — ca amintire. Ultimele clipe cînd, în sfîrșit, lumea încetează să mai facă haz — clipele cele mai groaznice. Acum, ține-te bine!

— Vezi să treci neapărat pe la bătrînii mei!

— Neapărat! Am să-ți trimit o telegramă din Moscova.

— Bine, Inna.

— Ce?

— Fii tare, iubito! În curînd, noi...

— În curînd?

— Timpul trece repede.

— Așa-i acum. Adio.

Atît. De pe patul de sus, în interval, atîrnă niște picioare înfofolite cu ciorapi de lînă și altele în ciorapi de capron.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

«Atu-ul? Pica». Sforăituri, clefăituri. Cuvinte răzleţe răzbat prin tristeţea tulbure ce învăluie acum toată lumea «Ce? Un pat? Da, da, numaidecît. N-am bani mărunţi. Dă-mi două de cîte zece, iar cu îţi dau dumitale una de cinci. Ceaiul? Te rog, un păhărel».

S-a lăsat întunericul. Trenul tună, bubui, se cutremură. Luminiţe rare apar în noapte, zburînd fulgerător îndărăt ca scînteile locomotivei, ca ultimele vorbe de rămas bun.

Capitolul X

În martie se iau hotărîri

În adunarea comsomoliştilor de la direcţia medico-sanitară se discuta cazul personal al medicului Stolbov. În sala mică, plină pînă la refuz, se aflau infirmiere, laborante, şoferi, dezinfectori şi tineri medici. Învinuit de abuz de putere şi de luare de mită, Stolbov tocmai îşi termina expunerea. În sală se lăsă o tăcere stăruitoare. Un sentiment comun de milă şi dezgust pusese stăpînire pe toţi cei de faţă. Acest tînăr voinic se purta ca un pungaş de buzunare: ba se agita, ba începea să se vaite, spunînd nu ştiu ce despre sensibilitate; ori, sub imboldul unor porniri primitive, devenea obraznic, rîzînd sădător cu hohote şi zbierînd. Cînd nu mai avu încotro, se aşezâ, chinuit, încolţit, cu o privire în care deodată se ivi ceva omenesc. În orice caz, era penibil să te uiţi la el. Alexei şi Vladka încercau un sentiment de jenă deosebit de acut. Îl cunoşteau mai bine decît toţi ceilalţi: oricum ar fi, timp de şase ani Stolbov le fusese coleg de institut — pe cînd pentru toţi ceilalţi Petia Stolbov nu era decît un şperţar ordinar.

— Mai vrea cineva să ia cuvîntul? se auzi un glas din prezidiu.

Se ridică reprezentantul biroului de partid, doctorul Dampfer. După un obicei al lui, închise ochii şi faţa lui se transformă într-o mască de ascet.

— Tovarăşi — începu el — aţi examinat cazul comsomolistului Stolbov, cu înfăţişare şi cu principialitate. Dezbateţi însă nişte amănunte. Nu v-aţi gîndit că nu acestu este lucrul cel mai important. Amănuntele sînt de resortul OBHSS-ului. Altceva e important: cum a ajuns să trăiască astfel un comsomolist, un tînăr specialist? Cum e posibil? Să se fi depravat el oare aşa, dintr-o dată, în instituţia noastră? Aici sînt de faţă tinerii medici, tovarăşii de studii superioare ai lui Stolbov. Probabil că acum ei îşi aduc aminte de purtările lui şi caută să afle motivele acestei infracţiuni monstruoase. Nu ştiu la ce anume se gîndesc ei. Dar, iată, eu am studiat actele lui Stolbov, diferitele lui caracterizări şi am constatat că mă aflu înaintea tipului de erou ideal al vremurilor noastre: «Modest, plin de spirit de iniţiativă, sensibil, bine educat politiceşte». E în comsomol din anul doi de institut. Aş fi vrut să asist la şedinţa de comitet în care a fost admis în organizaţie, să aud ce anume s-a discutat atunci, ce întrebări i s-au pus?

În sală, Karpov tuşi.

— Ce este?

Dampfer se opri atent, cu o mînă pîlnie la ureche.

— Nimic, mormăi Vladka, încurcat: L-au frecat să vadă dacă ştie statutul şi atîta tot.

— Poftim! exclamă Dampfer, bucuros, şi ridică un deget în sus. Iată-l tovarăşi, unde ajungem! De ajuns să tocească statutul şi i se şi deschid porţile organizaţiei Uniunii tineretului comunist. Nimeni nu s-a interesat ce sentimente nutreşte, ce idei are, care e concepţia lui despre viaţă. Acum, nu vreau să vă impun nici o hotărîre. Vreau să fac apel la sinceritatea voastră, în problemele de comsomolişti.

Dampfer se aşeză, dar numaidecît se sculă şi găsindu-l pe Maximov cu privirea, adăugă:

— Aş vrea să spun cîteva cuvinte despre alt comsomolist.

Maximov încremeni cu pumnii încleştaţi.

— Despre medicul Alexei Maximov. Organizaţia de partid ştie, că el, în legătură cu acest caz, a fost expus la şantaj şi la ameninţări. Şi faptul că el, tocmai el, şi nimeni altul, nu s-a speriat de aceste ameninţări, m-a bucurat profund, omeneşte.

Deodată, ochii lui Dampfer se luminară. O clipă, rămase nemişcat, în această stare neobişnuită pentru el, iar Maximov se gîndi: «Aşa o să arate Sayka la bătrîneţe». Pe urmă, Dampfer închise ochii şi luminile din ei se stinseră. Alexei zîmbi. Îi şopti lui Vladka:

— Moşneagul îşi închipuie că m-a dat gata cu predica lui!

Karpov nu răspunse nimic şi-i întinse o hîrtiuţă. Era un bilet de la Valia, secretara şefului.

«Băieţi, sînteţi convocaţi amîndoi la orele cinci, la serviciul de cadre. Se va discuta o problemă».

... De ce, tocmai în martie, le place oamenilor să discute probleme? Să fie influenţa aerului, a zilelor primăverii? În martie, oamenii suspină şi nu ştiu cum să smulgă mai iute filele calendarului. În martie, se pregătesc pentru campania de păscuit, asaltează primul trimestru al producţiei. În martie se fac bilanţuri şi se aşteaptă schimbări. În martie se rezolvă fel de fel de probleme.

— Ei bine, tovarăşe Maximov, noi îţi spunem «într-un ceas bun». Ce ai de zis?

— Într-un ceas bun.

— Medicul şef spunea că dumneata doreşti să navighezi pe...

— Da, pe motonava «Novator», dacă se poate.

— E clar; doar vasul ăsta e sub patronajul dumneatale. Trofimov, ia vezi, unde se află «Novator» în momentul de faţă.

— «Novator»... «Novator». Aşa... Da. A pornit de la Calcutta spre Vladivostok. Acolo, se va opri pentru mici reparaţii.

— Ei, tovarăşe Maximov, fă-ţi formele, ia-ţi indemnizaţia de transfer — şi drum bun!

— Vă mulţumesc. La revedere.

Coborînd scara, Maximov ţipă deodată: «I-ho-ho!» şi sări peste cinci trepte, direct pe platformă. Cineva se dădu la o parte, învîrtindu-şi degetul în dreptul tîmplei — dar Alexei, uitînd acum cu desăvîrşire de «calmul lui olimpian», alerga spre ieşire, dornic să se lanseze în galop pe străzi.

La uşa de intrare a Direcţiei navigaţiei, Vladka îl ajunse din urmă, scoţînd chiote.

El, Karpov, se pare că avea să se îmbarce pe navă la Murmansk.

«În nord pleca-voi cu
Iar tu spre orientul depărtat»,

începu să cînte Vladka şi deodată se opri, tulburat.

@Asociaţia Zianiştilor Independenţi din România

Privindu-l, Maximov simți și el cum i se strînge inima. Fumatul e vătămător pentru sănătate, e just, în schimb, cît de des țigările îi scapă pe bărbați din încurcătură! Chibriturile, ce-i drept, se sting cu o neobrăzare...

— Tu ce zici? Căpătăm înainte de plecare o săptămînă liberă, fără plată?

— Ne repezim în zbor la Saşka, da? exclamă Karpov.

Din nou împreună

Maximov se plimba pe lîngă vagon, tot aruncînd priviri spre ceas, atent la puhoiul călătorilor. În cele din urmă, la capătul peronului se ivi silueta cunoscută, de atlet, cu schiurile pe umăr. Vladka călca vesel, intonînd imnul studențesc.

Rucsacurile, schiurile le îngrămădiră pe poliţa a treia. Trenul porni. Maximov ieşi pe platformă.

Deschise uşa vagonului. Rotocoale de aer geros răzvălră în compartiment, învăluindu-i din cap pînă-n picioare, luîndu-i parcă pe sus. Ciudat mai schimbă viteza peisajul! Uite trecînd în fugă înapoi şirul acela subţire de plopi şi mesteceni! Deasupra soarele veghează ca ochiul roşietic al unui general privind defilarea trupelor. Întoarce-ţi puţin privirea: plopii şi mesteceni au încremenit iar soarele, ţinîndu-se după tren, răzbeşte fulgerător prin gardul viu, al copacilor ca o fiară horoasă rănită! Încă o întoarcere de cap, şi pe geamul uşii deschise vezi un curcubeu uriaş: roşu, alb, azuriu, verde, portocaliu, — şi toată paleta aceasta învălmăşită, turbată o ia razna într-o parte, undeva în stînga. O clipă, ai impresia că spaţiul se rupe în două, ca o batistă sfîşiată şi în mijloc rămîi numai tu, omul neclintit sub lovitura trăznetului. Asta însă, doar o clipă. Omul e făcut admirabil: poate să vadă oricînd lucrurile aşa cum sînt ele în realitate. Soarele nu-i nici ochi, nici fiară, ci o stea de mărime mijlocie. Pămîntul se roteşte în jurul soarelui şi axei lui. Mesteceni şi plopii stau pe loc, iar culorile astea care galopează într-o parte sînt reflexele asfinţitului de iarnă filtrate prin geamul acoperit de ghiaţă şi funingine. Trenul, într-adevăr, se deplasează cu o viteză medie de cincizeci de kilometri pe oră; iar printre cei patru sute de călători e un ins care, în clipa asta, stă şi meditează: e oare el fericit sau nefericit?

Alexei n-a fost niciodată pe deplin fericit. Mereu îi lipsea ceva. În curînd, îşi va lua zborul spre Vladivostok. Pe urmă, va vedea marea, tropicele, va munci (potrivit poveţelor dumneavoastră tovarăşe Dampfer, părinte drag şi dascăl iubit), va scrie versuri, va face fotografii, va visa nişte întîlniri. Asta e fericirea? Şi Vera?... Dacă el şi cu Vera... — ar fi oare fericit? Nu prea e de crezut. S-ar mai ivi poate ceva. Omul nu poate fi pe deplin fericit, fiindcă el trebuie să meargă tot înainte.

Maximov aruncă ţigara afară, trînti uşa la loc, mai stătu un moment în amurgul roşietic de pe platformă şi intră în vagon. Oameni îngrămădiţi. Sumete de chitară. Karpov cîntă «Flăcăul din raionul Petrogradski». Lîngă el — însoţitoarea: o fată durdulie, cu părul de culoarea inului şi cu ochi albaştri.

— Max! Atenţie la această nobilă copilă a fiordurilor. Fiica mării! O fată nordică; Solveig, nu?

— Vai, tovarăşe, te rog să fi serios!

Îmbujorată la faţă, fata fugi.

... Halta n-avea peron şi cei doi tineri, împovăraţi de rucsacuri, cu schiurile în mîini, săriră jos, ca nişte paraşutişti din avion. Noii lor prieteni,

nişte mineri din Donbas, angajaţi la Spitzbergen, dădeau din mîini şi le strigau ceva din vagon. Lîngă ei, însoţitoarea, cu fanionul ei galben. Se uita tristă, cum sar jos din tren veselii tovarăşi de drum, fără a privi înapoi. Aşa se întîmplă întotdeauna!

Trenul zăngăni din toate încheieturile, îşi viri capul în pădure, mai scoase un zbierăt de adio, dădu din coadă şi pieri. Pe jos, se învolburau pulberi de zăpadă. Prietenii se uitară în jur. În preajma clădirii de bîrne a gării se îngrămădeau vreo treizeci de căsuţe. Fuioare brumării de fum fîlîiau deasupra coşurilor. Orizontul era crenelat: în jur se întindea pădurea de conifere, în toată splendoarea ei. Drumul bătătorit se afunda în desiş.

Cei doi amici îşi îndesară bine pe cap căciulile, îşi săltară schiurile la spinare şi o porniră spre gară, patinînd cu bocancii lor grei. Dădură buzna la bufet, zgomotoşi, trezindu-l din somn pe gestionar, care moţăia după tejghea. Sub halat i se vedea pufoaica soioasă. Ochii mici îi sclipeau slab în mijlocul bărbii nerase de o săptămînă. Tot dulăpiorul era pătat de muşte. După geam se aflau nişte sticle de şampanie, alături de vreo două-trei cutii de conserve în neorînduială.

— De unde veniţi şi încotro, oameni buni? mormăi bufetierul, clipind bănuitor din ochi.

— Sîntem de la Ciastaia Pila, moşule, răspunse Maximov.

— A-a... Şi cum e pe-acolo?

— Cum adică?

— Cum staţi cu producţia?

— Excelent! Uite ce, moşule, ia pune la fiert nişte ceai şi cîntăreşte o jumătate de kil de salam. Cînd pleacă autobuzul spre Kruglogorie?

Bufetierul le explică sfătos că autobuzul n-avea să vină decît peste cel puţin un ceas; că va staţiona vreo jumătate de oră şi, abia după aceasta, va porni înapoi.

— Şuşaua noastră nu face doi bani. Da' la Kruglogorie, cetăţeni, e bine. Aveţi şi unt şi zahăr. Toate trec pe la ei, prin noi şi pe lîngă noi. E acolo un şantier...

Tinerii hotărîră să meargă cu schiurile de-a lungul «şuşelei», pînă vor fi ajunşi din urmă de autobuz.

... Mergeau de trei ore, dar pădurea parcă n-avea capăt. Crengile brazilor atîrnau solemn deasupra pîrtiei. Brazi, brazi... Neam vinjos de şube minunate verzi, tivite cu alb. Printre ei, ca nişte rude sărace, plopi firavi, negri, tremurători, şi mesteceni. Pe alocuri, se vedeau văioage, pe fundul cărora ghiceai piraie îngheţate. Atunci animatorul nr. 1 al cursei, Vladka Karpov, accelera ritmul, începea să facă slalom.

Alexei care mergea prost cu schiurile, incomparabil mai prost decît Karpov, ostenise de atîta alergătură şi tăcerea, uritul, pustietatea aceea începuseră să-l apese, cînd pe fondul neîntrerupt al cetiniştului se ivi tăbliţa galbenă-roşie a staţiei de autobuze — adevărată carte de vizită a progresului.

— Asta-i! exclamă Maximov şi-şi înfipse beţele-n zăpadă. Să mă îngroape viscolele. «Iar soţici să-i spui că ultimul meu gînd a fost la ea». Se rezemă cu cotul de stîlp, cuprins de o toropeală plăcută. Acest stîlp a fost tăiat, cioplit şi înfipt în pămînt de nişte oameni. Probabil că lucrînd vorbeau gălăgioşi, învăluiţi în nori groşi de maborcă.

— A, ai obosit, viteazule? întrebă Karpov. Ei atunci, să căutăm o aşezare de om. Dacă staţia-i aici, trebuie să fie pe undeva şi o căscioară.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

— Simt mirosuri! răcni deodată Maximov, parodiind aria lui Susanin şi cu un aer grav adăugă: O adiere de fum. Un miros de ciorbă.

— De peşte! gemu Karpov.

— De votculiţă şi ardei iuţi! răcni iar Maximov.

— Nu cumva pe aici se află reşedinţa Iluia... cum îi zice?... Ştii tu, ăla cu coarne, şi cu codiţă?

— Îi amanetez sufletul! zbieră Maximov.

Un camion acoperit apăru la cotitură. Mergea agale, legănîndu-se, sărind la hopuri ca o barcă cu motor pe talazuri dezlănţuite. Tinerii începură să agite mînuşile, beţele. Ajuns în dreptul lor, şoferul deschise uşa şi, tăcut, îi privi ţintă.

— La Kruglogorie mergi? întrebă Maximov.

— La Stekliannîi.

Se vedea după obrazul şoferului că simţul curiozităţii dădea o luptă acerbă cu sobrietatea bărbătească.

— Ne pare rău...

— Dar de ce? Suiţi-vă; vă duc pînă unde pot.

Se dădu jos din cabină, făcu cîţiva paşi prin zăpadă; apoi, cînd băieţii se urcară neîndemînatec în camion, îi întrebă nepăsător:

— Aţi venit cu agitaţia?

— Nu; sîntem medici.

— Aha, făcu şoferul, complet lămurit, ca şi cum de cînd lumea ar fi văzut medici umblînd doi cîte doi prin pădure cu schiurile.

Camionul începu să înfrunte iar hopurile, cu destulă temeritate. Cei doi tineri se bălăngîneau pe nişte saci şi mureau de rîs. Deodată, maşina începu să meargă lin, fără nici o zdruncinătură. Karpov se tîri pînă la bordul dinapoi, zări o cariera enormă, nişte coaste galbene de nisip, oameni mişunînd în vale, camioane, buldozere...

Maşina gonea cu o viteză nebună şi după o oră şi jumătate, intră în cătun. Se opri. Faţa trandafirie a şoferului apăru iar cu o ţigară-n gură.

— Staţia. Daţi-te jos, rosti el. Veniţi la Saşa, nu?

— Cum?

— El, la medicul nostru, la spital.

— Îl cunoşti?

— Păi cine nu-l cunoaşte?

Tinerii săriră jos.

— Nu-i departe. Luaţi-o de-a dreptul pe ghiaţă. Spitalul e în crîngu, ăla de mesteceni.

Maximov îi întinse o hîrtie de douăzeci şi cinci. Şoferul se uită pieziş la bani, zvîrli mucul ţigării şi se sui în camion.

— E-eh, medicilor! făcu el mărăcănos, oarecum dezamăgit.

Deasupra Kruglogoriei cerul era senin. Doar nişte nouraşi strîmţi ca nişte bărci, goneau de zor, grăbindu-se să ajungă din urmă masivul greoi de nori, împins spre nord. În partea aceea vîntul sufla tare, făcînd să zbîrnîie firele de telegraf, iar brazii se aplecau, înveselind inimile oamenilor. Soarele plana în spatele unei bisericuţe vechi, dîndu-i un aer misterios. Razele lui oblice luminau dealul cu povîrnişul mult înclinat, pe care crucile păreau de staniol, tremurînd în bătaia vîntului.

Tinerii o luară pe poteca, privind cu interes în lături şi stîrnind curiozitatea rarilor trecători, care se întorceau după ei schimbînd vorbe în şoaptă

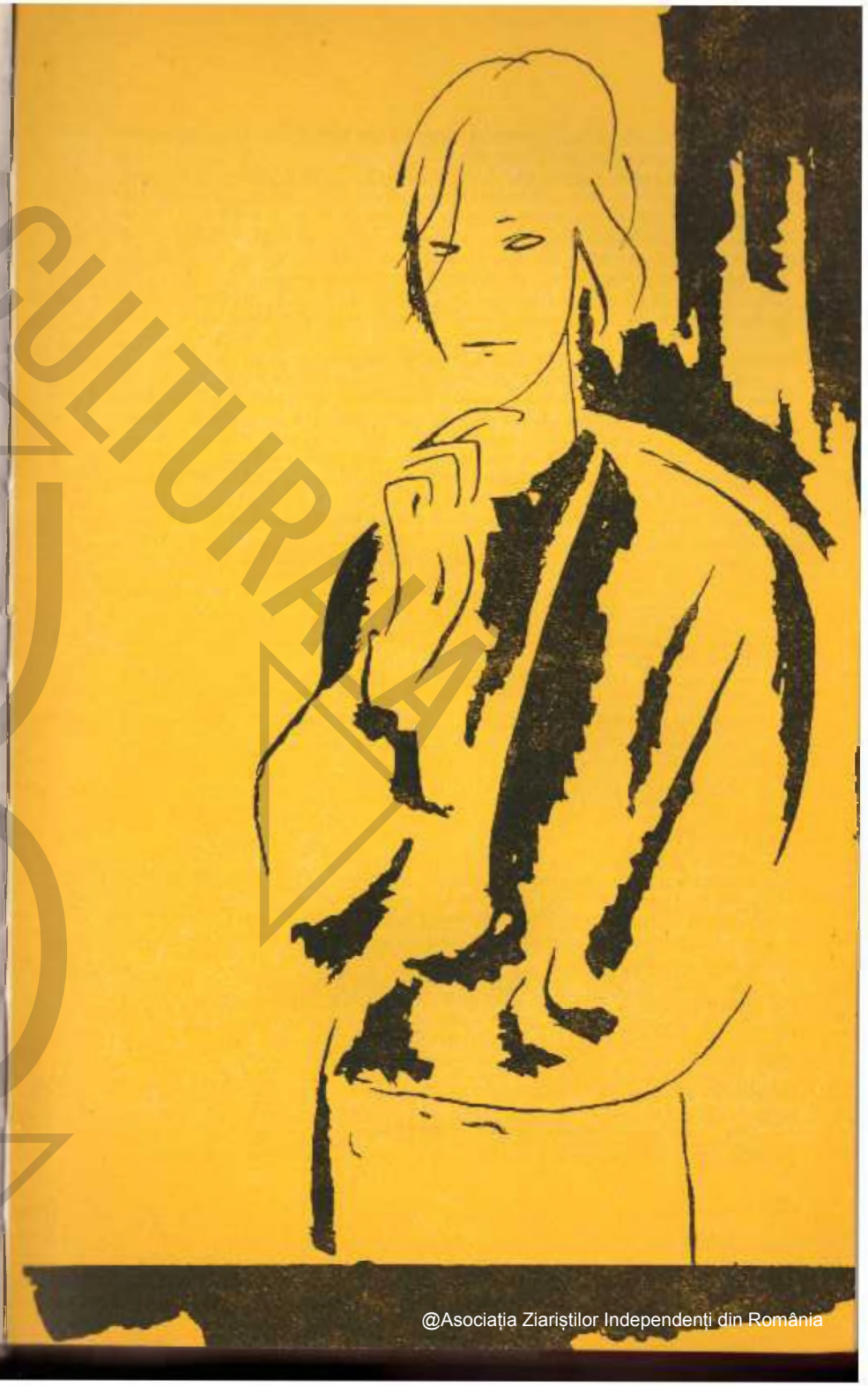

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

în spatele lor. Cînd băieții coborîră alergînd pe ghiața lacului, o ceată de copii lua cu asalt povîrnișul coastei.

... La ora aceea, Zelenin ieșise pe ghiață cu schiurile. Deprinsese obiceiul ăsta, să se plimbe singur. De fiecare dată însă, coborînd panta, îl cuprindea tristețea. Trecuse o lună și mai bine de la plecarea Innei și tot nu se putea împăca cu singurătatea lui. Acum toate: casa, cărțile, clubul, schiurile — îi aduceau aminte de tînăra lui soție, ca și cum ar fi trăit cu ea o viață întreagă. În timpul acesta muncise, oarecum mașinal, se văzuse cu prietenii, dar rar; mai mult căuta să rămînă singur, să-și reamintească încă o vorbă de a ei, încă un gest, o privire. Urmase o nouă serie de scrisori, de convorbiri telefonice, surogate jalnice ale intimității. Slăbise, fuma într-una, ședea tăcut ceasuri întregi, visînd, lăsîndu-se pradă amintirilor.

Uite și acum: lunecînd pe pîrtia bătătorită, își privea schiurile de sub picioare — și în locul lor vedea schiurile galbene ale Innei, cu marginile negre. Se opri, își scoase căciula și își întinse fața, să i-o biciuie vîntul.

Doi oameni cu schiurile pe umeri înaintau pe ghiață de-a lungul malului. Zelenin stătea la umbră. Cei doi mergeau prin fîșia aurie care strălucea aruncînd umbre lungi. Sînt oameni tineri: iată ce ușor calcă. Sînt oameni veseli: unul l-a pocnit peste spinare pe celălalt, care s-o lăsat pe vine, răsucindu-se parcă de rîs. Nu sînt de prin partea locului, arată prea eleganți (pantalonii strîmți, șepci cu viziere lungi, canadiene). Sînt... Zelenin scoase un răcnet sălbatic, își zvîrli căciula în sus, nu mai așteptă s-o prindă și se repezi înainte.

... Karpov se ridică, își potrivi cravata imaginară, își trase în jos fracul inexistent, își scuturâ de pe umăr cu un bobîrnac un firișor de praf și își începu alocuțiunea:

— Dragi siri! Dumnevoastră, amabila noastră gazdă, Alejandro [1] Kruglogorski, și prea stimate Alioșa Popovici [2], soarele din Ciastaia Pila, speima vătămătorilor de hambar și eu, modestul vostru servitor, cel mai nobil dintre cei nobili, cel mai viteaz dintre cei viteji, numit în popor Vladislav-cel-fără-de-pată! Gura, Lioșa! Acum, vă propun să manifestați abnegația și eroismul și să vă abateți privirile nesățioase de la această masă istorică ce dispare sub povara jamboanelor și sardelelor în sos picant, plină de sticle cu vin de Burgundia. Vă propun domnilor, să vă îndreptați privirile în trecut, precum și în viitor pentru a... Mă lași, jupîrlane, să termin, ori ba?

— Lasă papagalul! mîrîi Maximov amenințător.

— Băieți, să bem pentru prietenie, rosti Zelenin încet și se ridică.

— Vivat! strigară cu toții și fiecare se gîndi ce bine făcuse Sașa că salvase încă o dată situația, exprimînd fără bufoneii ce gîndea fiecare.

... Zelenin îi vorbea încet lui Maximov despre viața lui. Karpov ieșise afară «să se răcorească».

— ... Într-o privință, Lioșka, tu aveai dreptate, spuse Sașa. Trebuie să trăiești cu toată vigoarea, la turația maximă. Principalul stă în direcția în care îți aplici energia. N-am să spun că acum totul mi-e clar; am înțeles însă că voi trăi întotdeauna în mijlocul oamenilor și pentru oameni. Aceste luni au fost pentru mine un fel de experiență. Rizi?

— Nu, răspunse Alexei.

[1] Se pronunță «Alekandro» (în limba spaniolă) *(n.t.)*.
[2] Erou al poeziei populare epice ruse *(n.t.)*.

— Înțelegi, acum sînt trist, mi-e dor de Inna; dar, uneori, tresar ca de febră, de senzația fericirii. Nu știu cum să-ți explic. Tu, probabil că iar ai să începi să mă ironizezi, să spui că rostesc vorbe mari și deșarte. Realitatea însă e că nu pot să mă exprim altfel.

— Nu, n-am să te ironizez. Și eu am trecut prin diverse încercări — sigur într-alt chip. Am impresia că încep să-mi însușesc unele adevăruri elementare, ce-i drept cu o întîrziere de zece ani. Cinismul, Sașka, e un scut comod; e greu să renunți la el. Se pare însă că mai devreme sau mai tîrziu toți înțelegem că nu mai e voie să facem umbră degeaba pămîntului. Iar tu ești fericit, fiindcă ai intrat ca un șurub în mașinăria asta splendidă care e viața. Te-am înțeles bine?

— Da! exclamă din suflet Sașa. — Vorbele prietenului său îl încălziseră. Se pare că Lioșka tot s-a ales cu ceva, rătăcind mereu. — Ce fericit sînt, Alexei, că ai înțeles totul!

— Încetează! se răsti la el Maximov. N-a înțeles încă totul și nu prea cred că am să înțeleg vreodată... Uneori, mă cuprinde o panică idioată...

— Toți trecem prin asta, spuse Zelenin cu o voce înăbușită, dar sîntem bărbați și învingem!

— La ce bun bărbăția asta? La ce bun calitățile noastre admirabile? scrie Anatole France în *Revolta îngerilor*... Aprinzi un băț de chibrit, îi privești flăcărnia și stai și reflectezi: poate că în lumina asta sînt milioane de galaxii, nenumărate stele și planete, unde civilizațiile înfloresc și pier, unde trec milioane de ani? Apoi chibritul se stinge și în lumile astea se deslănțuie o catastrofă cosmică. Auzi, Sașa? Și nu mai pricepi nimic, și te apucă descurajarea...

Deodată Maximov auzi un hohot de rîs. La început, nesigur, cam răgușit; pe urmă dîndu-și drumul cu toată puterea.

— Vai de capul tău, Lioșka, Zelenin se înecă, ai naibii mai ești și tu! Cum adică, tu propui ca toți locuitorii pămîntului să se culce resemnați, să-și contemple buricul și să suspine meditînd la tainele existenței?

Pentru întîia oară în viață, Saşka îl lua peste picior pe Maximov. Era de necrezut. Totuși, Alexei se stăpîni. Tușind vinovat, replică:

— Sigur, e o absurditate. Înțeleg. E o neghiobie, ceva caraghios și egoist pînă la extrem. Străin de actualitate, dacă vrei. Dar ce să-i faci? În mine se dă o luptă...

Se auzi vocea lui Karpov:

— Hei, *burgeri* mizerabili! Intră, aprinse fără pic de jenă un chibrit. Sînteți niște *burgeri*! V-ați și culcat și afară e o noapte...

— Și tu ce ai vrea? întrebă grav Maximov.

— Aș vrea să străbatem aceste meleaguri într-o cavalcadă fantastică și să-i cîntăm Reginei zăpezilor o serenadă. Apoi să mergem să pescuim la copcă.

— Asta e o idee, exclamă Alexei și începu să se îmbrace.

Era o noapte de basm, bogat pictată în alb și cu puțină sinceală. Ieșind în fugă pe scară, îi izbi în ochi și-i trase de picioare în adîncimile ei. Un minut mai tîrziu, ochii obișnuindu-li-se, deslușiră ornamentele abstracte ale lunii proiectate pe zăpadă, puzderia mărunță a stelelor, contururile caselor. Maximov trase adînc aer în piept, îmbătat de mireasma tainică, nelămurită a primăverii. Simțea profunzimea nopții, nemărginirea pămîn-

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

tului, apropierea anotimpului cald, apropierea iubirii şi a drumului în depărtări, simţea clocotind în el tinereţea şi forţa.

Colegii

Dimineaţa, la unsprezece, pe cînd luau micul dejun, Zelenin îşi făcu apariţia. Se sculase, ca de obicei, la şapte şi terminase vizita.

— Salut, strigă el. Ei, şi-acum ce-aveţi de gînd?

— Cum ce-avem de gînd? Mergem să dăm o raită cu schiurile.

— Vă invidiez! Şi eu care trebuie să mă duc să iau în primire bolnavii! Saşa căută încurcat pe loc, îşi drese glasul, oftă...

— Am nişte pacienţi foarte interesanţi, bîigui el.

— Vladia, ia dă-mi untul, spuse Alexei.

— Nişte cazuri complicate, nici nu vă închipuiţi!

— Ce-ai acolo? Sardele-n ulei? Fă-le vînt încoace!

— Sînt sigur că orice medic de valoare s-ar interesa de aceşti bolnavi.

— Tovarăşi, sardelelor le place să fie mîncate cu unt.

— De pildă, cazul lui Ivan Klimakov. Are o urină foarte ciudată, fără nici un fenomen clinic.

— Vladia, ia toarnă-mi ceai, dar vezi să fie tare.

— O urină foarte ciudată, suspină Saşa, disperat.

— Ascultă, amfitrioane! spuse Karpov revoltat. Sper că acum, la ceai, ai să ne aminteşti şi cîte ceva despre disenterie?

— Ce vrei, suflete caritabil? Zi-i pe şleau, îl sfătui Alexei.

— Eu credeam... începu Saşa moale, nehotărît, şi, deodată, prinzînd curaj, dădu totul pe faţă: N-ar fi cazul să examinăm împreună bolnavii? Ce ziceţi, băieţi? Cum s-ar spune: o consultaţie cu înaltul concurs al unor specialişti din capitală. Tu, Lioşa, ca endocrinolog — doar ai avut succese frumoase în domeniul ăsta — iar Vladik în calitatea sa de chirurg şi de urolog de valoare.

— Auziţi la el ce neobrăzare! exclamă Karpov. «Lioşa», «Vladik», auziţi-l ce ton! Asta e o încercare de exploatare sălbatică, a unor turişti paşnici veniţi în excursie?

— N-o luaţi aşa, prieteni, protestă Zelenin cu totul descurajat.

— Eu, dimpotrivă, găsesc că e amuzant, interveni Maximov.

— Desigur! se bucură Saşa. O să vedeţi. Va să zică, ne-am înţeles?

— Dar cu plata cum stăm? se interesă Vladka, făcîndu-i lui Alexei cu ochiul. Saşa clipi din ochi, dezorientat.

— Cu plata? Sigur, cum nu, se plăteşte. Uite că la asta nu m-am gîndit. Şi pricepînd gluma, răspunse pe tonul lui Vladka: Lasă că inventăm noi ceva. Dau o fugă la contabil. Trecem cheltuielile la fondul nescriptic.

Vladka izbucni într-un rîs zgomotos.

— Măi, ce drag îmi e prostul ăsta de Saşka Zelenin!

Infirmierele fură trimise să adune bolnavii de prin cătun. Curînd, se formă la dispensar o mică serie de «cazuri complicate». În drum, băieţii mai hîrîiră cîte ceva despre «nişte păianjeni care stau ascunşi prin locuri sălbatice şi atrag în plasa lor»... dar, ajunşi la dispensar şi zărind bolnavii, deveniră serioşi. Acum, nu le mai ardea de glumă, — medicina e medicină. Îşi puseră halatele şi se aşezară la mese. Karpov o privi cîtva timp pe Daşa, puţin ajurit. Scoţînd un suspin, puse mîna pe tomul cu descripţia maladiilor. Maximov îşi recapitula febril cunoştinţele de endocrinologie. Cît lucrase în port, numai la asta nu se gîndise.

Zelenin era în al nouălea cer. Le zicea prietenilor săi pe numele de familie, le raporta amănunţit cazurile şi rămînea mut, într-o nemişcare plină de respect, cînd Vladka sau Alexei începeau examinarea. Pe urmă, începură ciocniri pasionate. Fiecare bolnav fu obiectul unor aprige dispute. Zelenin îşi lămuri mai bine o serie de lucruri. Unde-s trei, puterea creşte...

Într-o singură zi, cercetară toate cazurile complicate din cătun. Zelenin stabili programul pentru zilele următoare. Vor vizita în trei, cu schiurile, colhozurile din împrejurimi, exploatările forestiere şi şantierele.

— Vom combina plăcutul cu utilul, încheie el.

— Da, vom face nişte excursiuni diagnostice, ironă Maximov.

A treia zi după sosirea lor la Kruglogorie, se întorceau de la Ghim, un loc îndepărtat. Mergeau pe pîrtia ce-o făcuseră la venire şi de aceea aveau spor. Karpov, ca întotdeauna, păşea în frunte. Ceilalţi îl urmau în acelaşi ritm, imitîndu-i întocmai mişcările, felul cum dădea jute din mîini. În tăcerea pădurii nu se auzeau decît fîşîitul schiurilor, scîrţîiala legăturilor şi respiraţiile omeneşti. Din ce în ce mai des, goluri albăstrii se iveau pe zidul pădurii. Curînd cei trei schiori ajunseră pe dealul pleşuv, pevîrnit, sub care cătunul se întindea, modest, în strălucirea rece a luminii. Un spaţiu vast de zăpadă înconjura aşezarea aceea omenească, minusculă insuliţă. Cei trei prieteni se adunară pe culmea dealului şi se opriră. Se cam codeau să se repeadă aşa deodată, la vale, pe o pantă atît de înclinată.

— Facem pariu că nu cad? zise Karpov.

Zelenin puse o mînă pe umărul lui Maximov.

— Lioşka, spune-mi, îţi place?

— Ce?

— Peisajul ăsta — Rusia de nord?

Maximov strînse din umeri, zîmbi.

— Nu mă cunoşti? Sînt un citadin înrăit, un adorator de halbe şi bufete automate.

— Uită-te-ncoace! strigă Zelenin arătînd cu băţul într-o parte.

Pe dealul vecin se ridica o bisericuţă. Zidurile ei impunătoare, albe, cu petele roşii ale cărămizii străvechi răzbătînd pe alocuri, se înălţau în planuri simple, netede, sus doar erau zgîrcit împodobite. Alexei încremenise. Auzea în el un vuiet necunoscut, o chemare ancestrală şi parcă văzu aievea cete minioase de ţărani răzvrătiţi, în luptă pentru viaţă, ostaşi cu părul aspru, drept retezat, femei suind dealul cu gîvanele negre ale ochilor scînteind, să se arunce la picioarele nemblînzitului lor dumnezeu.

— Tu nu poţi, Max, îţi tremură genunchii, spuse Vladka. Ia te uită la mine — şi îşi dădu drumul la vale.

— Ei, ce zici? Zelenin îl privi pe Alexei drept în faţă. Nu-i aşa că te trec fiorii? Cîtă armonie... Dar să vezi cum e pictată pe dinăuntru!

— Da, murmură Maximov, e o forţă! Dar amănuntele astea, pe un astfel de fond, nu ţi se par de prisos? întrebă el şi arătă cu mîna în direcţia capului Steklianîi unde se vedea un grup de bărăci galbene şi trei macarale turn dominînd pădurea.

Zelenin rîse.

— Ce ciudat eşti tu! Să vii aici peste trei ani şi ai să vezi, cum are să arate ţinutul.

Maximov îl privi.

— Peste trei ani, zici? Bine, am să trec neapărat pe-aici.

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

«Peste trei ani, — își repetă în gînd, — ai să și uiți aceste meleaguri încîntătoare, cavalerule. Trei ani! Intri în aspirantură și stop...»

Jos, în vale, Vladka dădea din mîini. Era cît un băț de chibrit. Saşa se dădu mai spre margine. Alexei se mai uită o dată la biserică. N-avea chef să-și dea drumul la vale. Cuprinzînd cu privirea orizontul, i se făcu ciudă că n-avea să vadă aceste locuri primăvara, vara și, din nou, iarna. Iar peste trei ani... Cine știe?

Seara ședeau în sufragerie. Alexei și Saşka jucau șah. Vladka, lîngă sobă, își acorda chitara și nu știu ce tot mormăia.

— Haideți să mergem măcar la cinema, propuse el.

— Azi, la club, e bal, îi anunță Zelenin. Mai bine să ascultăm radioul, — se transmite de la Moscova concertul de la festival.

— Ce vorbești! exclamă Karpov. Minunat! Haideți la bal.

Zelenin își înălță capul.

— Cum, vreți să vă duceți așa, în pulovere?

— Ei, și? Va să zică aici nu-i voie fără frac?

— Ai voie să te duci cum vrei, dar n-ai să te simți bine, ai să vezi.

— Da, să știi că o să mor de rușine.

Pe neașteptate, Saşa se supără.

— Va să zică dacă ești la țară nu-ți mai pasă de nimic? La Leningrad te-ai duce la bal cu bocanci de schi?

— Bine, bine, patriotule local! L-ai auzit, Max, pe cavalerul nostru? Ia uite cum i-a mai sărit țandăra!

— Peste trei ani precis că Saşka o să înființeze aici un club al manierelor elegante.

Maximov zîmbi fără răutate.

— Și de ce nu? replică Zelenin sfidător. Peste trei ani aici o să fie un oraș mare.

— Ești un visător, Saşka, spuse Karpov.

— Ei și după aia? făcu Alexei. Peste trei ani, ce faci, pleci de-aici, ori rămîi?

Zelenin străbătu odaia, aruncă fără să vrea o privire pe fereastră, apoi se întoarse spre prietenii lui și răspunse:

— Nu știu, băieți. Acum culeg niște materiale foarte interesante. Am impresia că teza mea devine din ce în ce mai promițătoare. După ce o scriu, mai vedem noi. Dacă undeva voi putea fi mai folositor decît aici, atunci am să plec. De nu, rămîn bucuros pe loc. Aici, am îndrăgit totul. Voi zîmbiți, vă ziceți în gînd: ia uite ce individ corect — vorbește ca din carte. Ei, ce vreți? Asta-i convingerea mea. Altfel nu pot trăi! Eu trebuie să simt alături oamenii, să trăiesc cot la cot cu ei, să visez, să muncesc, să iubesc. Cu ce se mai poate ocupa omul în zilele noastre?

— Cu beția, cu văicăreala, cu înșelăciunea, cu specula, cu omorurile, bombăni Maximov.

— Astea s-au dus! strigă Zelenin. Mai sînt lepădături care se agață de trecut, care împroașcă totul cu balele lor, dar le-a venit sfîrșitul!

Maximov dădu din cap. Era exact răspunsul la care se aștepta.

— Noi, oamenii socialismului — începu Zelenin — dar, în aceeași clipă, se auzi o bătaie la ușă: intră Daşa.

— Alexandr Dmitrievici, a sosit urgent cineva de la vasul de pază... Da, mi se pare că a început...

Zelenin își trase grăbit fermoarul scurtei.

— Ei drăcie! mormăi el. Ei, drăcie, trebuie s-o șterg!

— Încotro?

— Păi, la vasul de pază, naiba să-l ia! Un marinar naște. Ce rizi cu un țîmpit? E o femeie marinar. Are fătul în poziție transversală. Pricepeți?

— Și de ce n-ai internat-o în spital? întrebă Maximov.

— N-a vrut. N-a lăsat-o bărba'-su. Un dobitoc!

Ieși împreună cu Daşa, trecu pe la spital să-și ia trusa și se înțelese cu infirmiera să vină și ea pe vas cum va isprăvi cu distribuirea medicamentelor și cu tratamentele. Își îndesă căciula pe cap, își zvîrli trusa pe umăr și ieși afară. Se înserase. Văzduhul era de un verde tulburător. Cea dintîi stea răsărită în slăvi se clătina parcă sub adierea geroasă a vîntului. Zelenin se opri o clipă, privi cerul și, fără să vrea, avu viziunea orașului din poezia lui Blok, cuprins de așteptarea încordată a sosirii navelor misterioase. Oftă și-l văzu pe Alexei stînd pe scara casei, cu picioarele larg desfăcute.

— Ce-i cu tine, Max?

— Saşka, vrei să merg cu tine?

— Crezi că n-am să mă descurc singur?

— Ei, așa, pentru orice eventualitate. În doi, e mai bine...

— Mulțumesc, Lioşka; mai bine du-te de te odihnește, că mîine facem un marș forțat spre Juravlinîie.

— Saşa, hai să mergem împreună; știi...

— Hai, termină! dădu din mînă Zelenin și o luă la pas alergător spre poartă.

Maximov se întoarse în sufragerie. Vladka ședea pe sofa și fuma.

— Peste zece zile, spuse Alexei cu o voce scăzută, voin fi unul la un cap și altul la celălalt cap al lumii.

Se îndreptă spre aparatul de radio, răsuci butonul, căută pe undele lungi și prinse Moscova. Larma sălii mari de concert năpădi odaia. Se auzeau tusete, tîrșîieli de scaune trase.

— Începem concertul de închidere a concursului de la festival. Se produc participanți ai formațiilor studențești de amatori din Moscova...

O pauză.

— Studenta Inna Zelenina de la Universitatea din Moscova va executa o nocturnă de Chopin.

Maximov scoase un «ah!», Karpov sări în picioare.

— Dar Saşka, Saşka... A dracului coincidență!

— Sssst!

Lovitura de cuțit

Zelenin se apropia de cheiul pustiu, troienit, apăsat de tristețe. La cincizeci de metri de mal, se întrezăreau siluetele întunecate ale șlepurilor prinse de ghețuri. Doctorul se hotărî s-o ia pe cel mai scurt drum, pe lîngă antrepozite, să iasă la lac și de acolo pe poteca bătătorită, să se îndrepte spre vasul de control.

În jur domnea o tăcere adîncă. Parcă ar fi avut tampoane de vată în urechi. Ca să alunge senzația aceasta Zelenin își încordă auzul, atent la scîrțîitul pașilor săi pe zăpadă și, deodată, desluși un sunet străin mediului. Cineva sforăia. Înfășurat în cojocul lui mare, paznicul Lukonia ședea proptit pe treptele unei magazii cu capul aplecat neputincios într-o parte și-i trăgea la aghiosae. Gura i se căsca neagră, în barba sură, ca vizuina unui animal.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

« Iar s-a îmbătat », se gîndi Zelenin. Vru să-l trezească, dar, dîndu-şi seama că paznicul avea să adoarmă la loc, trecu pe lîngă el şi făcu colţul. Arunci, auzi un alt zgomot: un clinchet hoţesc de fier lovit de fier. Un sunet al vieţii tîlhăreşti ascunse, cu ceva laş şi ameninţător: să nu te apropii! Zelenin iuţi pasul. Două umbre umblau la uşa magaziei. Lacătul uriaş atîrna în mijlocul petei galbene de lumină proiectată de lanternă.

« Mă duc la pacient, sînt aşteptat de o lehuză », se gîndi el. Tresări de parcă şi-ar fi simţit cu toată fiinţa singurătatea şi răcni:

— Stai!

Cele două umbre se repeziră în două direcţii opuse. Una dispăru după colţul magaziei, cealaltă sări spre lac şi se dădu de-a dura pe malul rîpos. Fără să înţeleagă bine ce se petrece, Zelenin alergă după al doilea fugar. Urmărirea era grea: picioarele i se înfundau în zăpadă. Omul ajunsese pe ghiaţa lucie, măturată de vînt.

« Tot îmi scapă, se gîndi Zelenin. Mai bine mă duc la vasul de pază şi, de acolo, trimit pe cineva la miliţie ».

Dar, în clipa aceea, umbra dinaintea lui se opri şi se întoarse. La lumina lunii Saşa recunoscu umerii drepţi şi silueta de taur a lui Fedka Bugrov. Fedka îl privi atent; apoi, scăpără un chibrit, îşi aprinse o ţigară şi se îndreptă agale spre Zelenin.

« Poziţia transversală nu-i un fleac. Trebue să mă întorc şi să alerg la vasul de pază. Nu-i treaba mea să prind bandiţi ».

Cu degetele tremurătoare, îşi strînse mai bine fularul la gît, trase aer adînc în toate bronhiile şi porni în întîmpinarea lui Fedka.

— Stai, Bugrov! rosti el, ajungînd la cîţiva paşi distanţă de el. Acum, te dau pe mîna paznicului.

— Ce vorbeşti? mormăi Feodor şi scoase un oftat.—Ei, ce să-i faci? Trebuie să mă supun.

Mai făcu un pas spre Zelenin, sufiind peste el o duhoare grea de rachiu şi de tutun şi-l izbi cu toată puterea în tîmplă. Apoi, sări pe cel prăbuşit, îl lovi cu cizma în obraz şi se trase îndărăt. Zelenin se zvîrcolea neputincios în zăpadă. O ceaţă roşie îi acoperise ochii. De undeva de sus, de pe marginea abisului, o voce răsună:

— Aşa, javră, să te saturi de polci şi cadriluri. Acum scoală şi cară-te. Dacă sufli o vorbă, te strivesc, ca pe un păduche.

Zelenin se ridică în picioare. Se năpusti asupra lui Fedka. Acesta făcu un pas îndărăt, răcnind:

— Cară-te! Cară-te, nu mă vîrî în păcat!

— Mişelule! strigă Saşa.

Îl izbi pe Bugrov în obraz. În clipa următoare, se rostogoliră amîndoi prin zăpadă, ca un ghem horcăind de furie. Cu o lovitură de picior, Fedka îi zvîrli cît colo pe Saşa. Amîndoi săriră în picioare.

— Fugi, zbieră Fedka.

Zelenin, cu braţele întinse, ca beat, porni iar asupra lui. Fedka duse mîna la carîmbul cizmei şi se repezi înainte, cu « finka » în mîna dreaptă.

Zelenin deschise gura, mut, se apucă de pîntec şi, în ultima clipă, înainte de a se prăbuşi, îşi întinse tot trupul, ca o coardă. Un nor uriaş se ridica din străfundurile fiinţei lui, învăluind totul. Apucă să gîndească: « O fi bomba atomică? » şi căzu la pămînt. Fumul roşu plutea în rotocoale, se condensa, se legăna în valuri. Şi, deodată, nişte imagini, nenumărate imagini fotografice se iviră pierind undeva în adîncuri cu o iuţeală vertiginoasă:

Inna, mama, tatăl, prietenii. Încercă să prindă măcar una; dar valurile roşii dispărură. Rămăsese doar cerul: albastru închis. Stele. Sînt la tropice? Marea, plaja albă, palmierii... Sau la Suhumi? Şi radioul? Du, nişte difuzoare pe chei. Se transmite un concert. Sunete de violoncel. Pe cine l-o fi plîngînd? Nu cumva pe el? Pe el şi tinereţea lui, în clipa în care îşi ia adio de la pămînt?

Apoi, cerul se făcu negru, se lăsă vertiginos peste el.

...Lukonia nu mai ştia ce-l trezise din somn. Căscă. Merse de-a lungul magaziei, o ocoli. Îşi suflă nasul în zăpadă, privi lacul. Pe ghiaţă, doi flăcăi, beţi, se vede, se hîrjoneau. Lukonia se încruntă.

— Ia te uită, ia te uită, bolborosi el.

Un flăcău căzu jos. Celălalt se plecă asupra lui, îl scuturâ o clipă şi, deodată, o rupse la fugă. Fugea cu sărituri mari. Cădea, se tîra şi iar fugea. Iar celălalt zăcea nemişcat.

— Ce-o mai fi şi asta! îşi spuse Lukonia şi, scoţîndu-şi arma de pe umăr, alergă la vale.

Capitolul XI

L-au omorît pe Saşa!

Noaptea e bună atunci cînd, undeva, există ferestre luminate. Omul poate să lupte singur pentru viaţa lui. Trebuie să ştie însă că-n adîncul nopţii, îl aşteaptă undeva ferestre luminate care veghează. Altfel, ce rost ar avea lupta? Noaptea, murind, sculpind zăpada însîngerată, horcăind, omul îşi trimite cea din urmă rază a conştiinţei lui ce se stinge spre geamurile unde arde lumina, spre ferestrele mamei, fratelui, iubitei; spre ale prietenilor, spre ferestrele calde ale întregii lumi.

În momentul în care Zelenin se bătea cu Fedka, prietenii săi ascultau concertul de la Moscova.

— Păcat că n-a fost şi Saşka aici, spuse Maximov.

— Dacă e pe teren, obiectă Karpov.

— El tot timpul e pe teren...

Vladka ciupi coardele chitarei şi începu să cînte. Alexei îşi aprinse ţigara. Pe amîndoi îi cuprinse tristeţea plină de presimţirea despărţirii şi încă ceva — dracu ştie! ca o şuierătură în largul stepei, sau ca boarea înmiresmată a primăverii? Să-ţi dai aşa, căciula pe ceafă şi să pleci. Nu mă atingeţi, lăsaţi-mă-n pace! plec! Trec stepa, las şoseaua, pornesc peste mlaştini, către munţi, către mare. Voi opri maşini, ridicînd braţul, voi înălţa pînzele, voi flămînzi, voi cunoaşte oameni noi, toţi oamenii întîlniţi în cale, voi întîlni fete. Lăsaţi-mă în voia mea!

La despărţire să-mi dai
Un bilet de tren, oricare;
N-are rost încotro m-oi duce, —
Depărtarea să fie depărtare...

Cînd discuţiile aprinse despre viitor, despre rostul vieţii, se potolesc, cînd hainele, uniformele sînt încheiate la toţi nasturii iar mahmureala începe să

@Asociaţia Zianştilor Independenţi din România

dea din colţ în colţ în pislarii ei moi, cîrpiţi, atunci cineva puse mîna pe chitară şi începe să cînte cu o voce joasă şi toţi cei de faţă se simt iar tineri, gata de orice.

Să nu-ţi mai văd gura, nici ochii, o, nu,
Să nu-mi iasă-n cale chipul iubit,
Nord, sud — mi-e tot una, înţelegi tu?
Drumul să fie fără sfîrşi-it...

Karpov lungi comic ultimul cuvînt încercînd parcă să mai atenueze puţin emoţia. Se uită cu coada ochiului la prietenul său. Alexei e absent. Doar umbra nelămurită a unui surîs, pe obraz, arată că melodia a lăsat în inima lui un ecou.

Şedeau cîntînd în gura mare cîntece studenţeşti, mai vechi sau mai noi, cînd, deodată, uşile din casă începură să pocnească vehement. Învăluită într-un nor de aburi, Daşa Gurianova năvăli în odaie.

— Pe Alexandr Dmitrievici!... ţipă ea şi se opri. Cu o mişcare patetică, îşi acoperi gura cu palmele, se clătină şi se lăsă moale să cadă pe jos. Într-o clipă, Karpov sări peste masă. Maximov se repezi şi el la fată. Daşa deschise ochii şi spuse în şoaptă: « L-au omorît pe Saşa... »

...La nici un cross nu alergaseră cu o iuţeală mai mare. Fugeau tăcuţi, cuprinşi de furie şi de speranţă. Să se încredinţeze cît mai repede că vestea asta stupidă e o minciună sfruntată. Fie şi grav rănit, numai mort să nu fie! Numai mort să nu fie! Alergau, fără să observe măcar că uliţele întunecoase ale cătunului se treziseră la viaţă; că oamenii forfoteau şi cercurile de lumină aburite, jucăuşe, ale lanternelor de buzunar brăzdau întunericul nopţii.

Lîngă magazie se strînsese o groază de lume. Cei doi prieteni intrară val-vîrtej înăuntru. Trupul lui Saşa zăcea pe un morman de cojoace şi de pufoaice. Trupul lui? Sau cadavrul? Avea faţa lividă, trăsăturile ascuţite, o plagă mare cu marginile sfîrtecate în obrazul drept şi gura căscată, absurd, fără viaţă.

— S-a zis cu doctorul nostru, spuse cineva din apropiere cu un glas stins.

— Saşka! ţipă Karpov şi căzînd în genunchi lîngă el, îi apucă înfrigurat mîna, să-i cerceteze pulsul.

— Liniştel răcni Maximov. Unde l-a lovit? În cap?

— În pintec, răspunse cineva din mulţime.

Cineva lumină locul cu o lanternă de buzunar. Maximov văzu pe palton o tăietură plină de sînge. « Poate că n-ar fi păţit nimic, dacă ar fi avut pe el canadiana mea », îi trecu prin gînd. Alexei se ridică în genunchi, deschise paltonul, scurta, examină rana. Vladka, trîntit în zăpadă, plîngea în hohote.

— Nu se poate, nu se poate! repeta el.

— Are puls? îl întrebă Maximov răstit. Vladka scuturâ din cap. Alexei îl apucă pe Zelenin de mînă. — Parcă are...

« Ce naiba l-o fi apucat pe Vladka ăsta isteria tocmai acum? Halal chirurg! Şi dacă cineva poate să fie de ajutor acum nimeni decît el nu e mai indicat. Numai să-şi vină odată în fire, să se stăpînească. E un chirurg bun. » Alexei mai ţinea minte ziua cînd Vladka, singurul dintre toţi studenţii, fusese însărcinat să facă o strumectomie. Atunci Kruglov spusese că mîini ca ale lui Karpov...

— Nemaipomenit cum îţi pierzi capul în asemenea momente, se gîndi Alexei şi luînd un pumn de zăpadă începu să-şi frece faţa cu putere. Apoi îi zgîlţîi pe Vladka:

— Diagnoza?

Vladka îşi trecu şi el o mînă peste obraz şi răspunse maşinal:

— Rănire penetrantă a cavităţii abdominale. Probabil leziuni la stomac; probabil, artera dextră e atinsă.

— Operăm, zise Maximov aspru, cu dinţii strînşi.

Vladka tresări:

— Singuri? Ce, ai înnebunit?!

— Artera nu-i atinsă. Ai înţeles? Lasă văicăreala; trebuie să-l operezi tu. Aveţi o căruţă? strigă el. Faceţi loc, oameni buni!

— Mai scapă cu viaţă? întrebă cineva din mulţime cu glas răguşit.

— Da! exclamă Maximov, furios.

— Da, răspunse Karpov în şoaptă.

Filimon bicîuia sălbatic mîrţoaga. În locurile alunecoase, oamenii care alergau pe de lături, o trăgeau de căpăstru, împingeau sania.

« Unde dracu'au dispărut maşinile? » se întrebă Alexei.

În clipa aceea, contururile a trei automobile răsăriră din beznă. Oamenii din jurul lor dădeau din mîini, întărîtaţi. Se auzeau răcnete scurte:

— E în curtea lui Sevastian!

— Are armă!

— De unde?

— I-a smuls-o lui Lukonia p-aia cu două ţevi.

— Puneţi mîna pe bandit!

— Simultan, toate cele trei maşini îşi aprinseră farurile. Razele lor scoaseră din întuneric capete, căciuli, epoleţi de miliţieni, pipăiră zăpada cu ffşiile lor fosforescente şi se opriră asupra unei căsuţe povîrnite. Mulţimea începu să se răspîndească în lanţ.

Maximov îl împinse pe Vladka:

— Daţi-i drumul. Vă ajung din urmă cu maşina.

— Unde te duci? ţipă Karpov, uluit.

Dar Alexei o şi rupsese la goană. Trecu pe lîngă un invalid, se apropie în fugă de lanţul mulţimii şi merse aşa îndelung cu toţii înotînd prin zăpada înaltă.

— Ei,... ai văzut ce-a păţit Saşka? spuse cineva din dreapta lui, înecîndu-se în plîns.

Alexei se uită la el pieziş. Faţa tînărului care mergea alături i se păru cunoscută.

Lanţul se strîngea în jurul magaziei. Nu mai rămăseseră pînă acolo decît o sută de metri. Deodată, se auzi o detunătură de armă şi în tăcerea care se lăsă după aceea, uşa se deschise cu un scîrţîit strident. Maximov zări silueta unui individ înalt, cu o armă în mîini, strecurîndu-se pe furiş afară. Iată-l! Cel care a rupt firul vieţii lui Saşka, care i-a curmat dintr-odată visurile şi ciudăţeniile lui. Aşadar, iată-l pe cel care a ucis lumea nemărginită a lui Saşka, care a nefericit-o pe Inna, care i-a rănit de moarte pe bătrînii Zelenini, care l-a făcut pe Vladka să plîngă ca o muiere, care a ridicat tot cătunul în picioare! Ah, iată bestia!

Alexei se repezi înainte, lăsînd în urmă valul mulţimii care înainta.

« Am să-l curăţ, am să-l sugrum, am să-i zdrobesc capul! Să strivesc sub călcîi scîrnăvia! N-am să las pe nimeni — am să-l ucid singur, cu mîna mea. Doamne! Dar Saşka! Ce-i pasă lui? Da! îi pasă! »

Ajunse în goană la Fedka. Banditul se clătină, mîrîind surd, înverşunat. Ţinea în mîini puşca întinsă înainte, dar nu ca pe-o armă — mai curînd

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

ca pe un băț cu care și-ar fi păstrat echilibrul. Fața i se apropie de a lui Alexei. Ochii îi clipesc, obrajii îi tremură, cu mucii înghețați sub nas. Nemernicul, ticălosul! Să te răzbuni pe ăsta? A ucide nu înseamnă a te răzbuna.

Maximov îi smulse arma și o zvîrli cît colo. Din trei lovituri, aplicate metodic, ca-ntr-un sac de antrenament, îl dobori pe Fedka la picioarele lui; apoi, se prăbuși și el în zăpadă, cuprins de un acces de isterie.

Omul e în stare să se stăpînească mult timp, de teamă să nu pară sentimentul, și, totuși, la un moment dat, sufletul i se revarsă cu o răbufnire catastrofală și atunci nu-și mai poate opri țipetele și lacrimile.

Văzu niște picioare lîngă capul său. Lanțul se închisese în jurul lui Fedka.

— Băieți, pe el, să-l răzbunăm pe doctorul nostru! zbieră cineva.

Pumni de muncitori, de docheri, de tăietori de pădure se ridicară asupra ucigașului.

— Stați! răsună o voce. Încetează, Ibrahim! Banditul ăsta trebuie judecat.

— Ce să-l mai judece?

— Și dacă n-au să-l condamne la moarte?!

— Nu-l ascultați pe Samsonici, oameni buni!

— Eu n-am vrut, țipă Fedka, parcă trezindu-se — n-am vrut să-l omor!

— Tăbăriți pe el!

Dar Egorov și intrase în cerc, împreună cu milițienii.

— Liniște! porunci Egorov. Ce, nu voi i-ați ales pe judecători, n-aveți încredere în ei?

Fedka fu ridicat și dus. Mulțimea se împrăștie tulburată, gălăgioasă. Maximov, mai mult mort decît viu, se scuală din zăpada bătătorită.

Începea să-și vină-n fire.

«Taci! își zicea poruncitor în sinea lui. Strînge din dinți, dar nu te văita. Taci, nu sufla o vorbă. Freacă-ți bine fața cu zăpadă. Du-te. Mișcă-te o dată!»

Lîngă mașină stăteau trei inși care îl așteptau. Flăcăul acela, cu mutra cunoscută, invalidul pe care îl mai văzuse undeva și un vlăjgan.

— Ascultă, murmură invalidul tulburat, mai sînt speranțe?

— Și noi care spuneam cu toții: s-a zis cu el! vorbi vlăjganul cu o voce de bas. Eram cu Boris la Club. Cînd văd că lumea vine grămadă și țipă: «L-au omorît pe Saşa!»

— Scapă cu viață? întrebă tînărul cu figura cunoscută.

— La spital, repede, repede la spital! șopti Maximov și se sui în mașină.

Îi era rușine că-și pierduse speranța și se lăsase pradă furiei și desnădejdei. Poate că va reuși să reaprindă scînteia vieții care mai pîlpîie în Saşka? Cît timp a zăcut în zăpadă? A fost un băiat zdravăn! A fost? Nu, Saşka există. Saşka va exista! Vom lupta pentru asta!

Adevărata lor față

Obiectul cu care Zelenin se mîndrea atît, lampa cea scumpă, fără de umbre, cumpărată cu trudă și sacrificii, își revărsa peste masa de operație lumina vie, egală. Astfel de aparaturi inspiră de obicei încredere în puterea medicinei.

Karpov stătea lîngă masă, cu brațele întinse, gata de lucru, sobru și drept. Makar Ivanovici punea la punct sistemul pentru transfuzia de sînge. Daşa număra pentru a nu știu cîta oară instrumentele. Maximov intră și-și ocupă locul în fața lui Karpov.

— Makar Ivanovici, totul e-n regulă?

— Da.

— Începem, Max?

— Începem.

O clipă, tuspatru ridicară capetele schimbînd între ei o privire. Cu buzele strînse, fețele lor erau ca niște măști impasibile. Ficare primise parcă fringhia aruncată din mînă în mînă și se legase zdravăn de ea. Erau ca niște alpiniști strînși uniți într-o echipă.

Karpov execută incizia. Cavitatea abdominală era plină de sînge. Tăișul cuțitului retezase ramificația subțire a unei artere mari și perforase stomacul. Karpov se uită la Maximov:

— Pricepi?

Maximov, tăcut, dădu din cap.

— Ce-i? întrebă Makar Ivanovici.

Daşa se dădu și ea mai aproape, aspră, încordată.

— A trecut la doi centimetri de artera dextra, lămuri Karpov. Ligatura!

«Poate că tocmai faptul că a zăcut în zăpadă l-a salvat, se gîndi Maximov: i s-au contractat vasele de frig. L-a salvat? O fi cu adevărat salvat? E cu putință oare să-l smulgem pe Saşka morții? Ține-te, cavalerule! Încă nu exiști, încă nu ești; dar trupul îți trăiește, prietenii stau în jurul tău și *vei exista* din nou! Calm, Vladka a și început să coasă stomacul!»

Maximov îi privea degetele lungi, agile — cel mai perfect instrument — umblînd prin rană, urmărindu-le fiece mișcare. Iată-l pe Vladka Karpov, chirurgul, salvîndu-și prietenul! Iată-l pe Karpov cel adevărat! Iată-l și pe el, Alexei Maximov cel adevărat! Medicii, adevărata față a băieților!

Deodată, Makar Ivanovici se îndreptă de spinare și puse mîna pe capul lui Saşka.

— N-are puls, spuse. Pupilele nu reacționează.

Alexei simți cum îi năvălește sîngele în cap. Văzu negru înaintea ochilor. Degetele lui Vladka, cu acul între ele, tremurau. Înălță capul, îl privi fix pe Vladka, drept în ochi. Acesta, la rîndul său, se uită la el. Înlemniseră.

— Cum, s-a sfîrșit? exclamă Daşa.

Întrebarea avu darul să-i scoată din amorțeală.

— Adrenalină în inimă, spuse Alexei. Ai mai făcut vreodată?

— Nu, răspunse Karpov, n-am avut ocazia.

— Nici eu. Faci?

— Din punct de vedere tehnic, nu-i de loc complicat, dar... mîinile... Mai bine, fă-o tu!

Maximov luă strînga, dîbui al patrulea intercostal. Se gîndise oare vreodată că-i va străpunge lui Saşka inima, ca să-l redea vieții?

Făcu injecția cu adrenalină.

— Bate inima, șopti bătrînul.

Așteptau nemișcați.

— Inima bate din ce în ce mai tare, rosti bătrînul, abia stăpînindu-și emoția.

— Acum, subcutaneu.

— Da!

Mișcările celor patru deveniră și mai precise. Deodată, Daşa începu să dea semne de neliniște. Se tot uita la lampă.

— Makar Ivanovici, cît e ceasul?

— Douăsprezece fără un sfert.

©Asociația Ziariștilor Independenți din România

— Vai!
— Ce-i?
— După douăsprezece, curentul scade la jumătate.
Karpov o privi alarmat. Mai aveau de lucru cel puțin o jumătate de ceas.
— Nu-i nimic; aprindem lămpi cu petrol, îl asigură bătrînul.
Dar lumina continuă să ardă și după miezul nopții cu aceeași putere. Oamenii, pentru care, acum, tot universul era cuprins între pereții sălii de operații, nu știau că lumea din afară umblă în jur, privește cu speranță. Cătunul nu dormea. Niște figuri mici, negre se adună grupulețe, se uită pe după mesteceni, unde se înșiră geamurile luminate ale spitalului.
Un automobil așteaptă la scară. Motorul e periodic reîncălzit. În camera de gardă Egorov șade și fumează. La uzina electrică-anexă Timofei se plimbă, aruncînd priviri horoase personalului de deservire. Cineva telefonează de la capul Steklianîi. Aveți nevoie de ceva? Altul, de la spitalul raional. Vine medicul șef. Se telefonează și de la fabrica de cherestea, de la aerodromul apropiat. Din beznă vin schiori, vin în trap mărunt călușeți, camioanele duduie, înfruntînd hopurile. Toată noaptea de martie veghează în picioare în stare de alarmă.
— Gata! spuse Karpov. Retrăgîndu-se de la masă, privi fața lui Zelenin. Saşa era palid ca un geam mat; totuși, anumite semne abia perceptibile arătau că nu mai era fața unui cadavru, ci doar a unui om bolnav.
Ieșiră unul după altul din antreul sălii de operații și se duseră în camera de gardă. Egorov izbi o dată cu cîrja-n podea; Boris sări drept în picioare. Nu scăpară o vorbă, dar ochii le țipară mai tare, decît toate vorbele. Acum, Maximov îl recunoscu pe Boris. Îi zîmbi.
— Acum gîndește-te cum să-l blochezi pe Saşka. Nu-i chiar atît de simplu.
— Ei?! exclamară Boris și Egorov într-un glas.
Cei doi medici se așezară tăcuți cu un surîs ciudat pe buze. Un pachet de țigări trecu din mînă-n mînă. Își aprinseră cîte o țigară, ferindu-și ochii. Boris și Egorov pricepură și rămaseră tăcuți. E greu să spui ceva logic după toate cele întîmplate. Maximov are impresia că oboseala pe care o simte spăsindu-i deodată umerii i-o pricinuiseră tocmai vorbele de îmbărbătare adresate voleibalistului cunoscut. Îmbărbătîndu-l pe altul, tragi și tu nădejde. Și, totuși, ce-i așteaptă mîine dimineață? Oricum, au biruit noaptea. Azi, pentru întîia oară, au fost acolo, la hotarul vieții cu moartea. Au dat o bătălie și s-au întors istoviți, storși de puteri, dar plini de un conținut nou. Acum, Saşka trebuie să lupte singur. Stau cu toții în jur, gata să intervină. Trebuie să se zbată și el. De ce tace? De oboseală? Nu. Să treacă mai întîi încordarea, emoția aceasta de pe urmă celui mai mare eveniment din viața lor. Noaptea asta va rămîne de neuitat. Au străbătut-o de la un cap la altul și s-au regăsit pe ei înșiși. În sfîrșit, totul e limpede. Salvîndu-și prietenul, și-au dat seama de menirea lor pe pămînt. Sînt medici! Vor sta, se vor mișca în diferite puncte ale globului, unde se va nimeri, cu singurul și principalul scop: să respingă atacurile bolilor și ale morții îndreptate împotriva oamenilor — ființe vesele, agitate, înțelepte, strînse în una și aceeași familie. Restul e ceva secundar. Sînt medici! Cu un an în urmă, li se spusese acest lucru — dar ei se închipuiau că nu sînt decît niște tineri fără griji.
— Unde ne-am mai văzut? se întoarse Alexei spre Egorov, privindu-l cu ochii micșorați.

Egorov îl pocni peste spate zîmbind.
— Lasă că-ți spun mîine. Acum odihnește-te.

Totul abia începe

Lumina dimineții se ivea la ferestre, geroasă, fumurie. Maximov ședea aplecat la căpătîiul lui Zelenin. Îi contempla fața. Da, își mai revenise, arătu ceva mai trandafirie. Ori sînt reflexele soarelui care răsare? Oricum, respirația e regulată, pulsul 64, tensiunea 100 și 60. «Crește șansele, ai? Bravo, Saşka! O să mai filozofăm împreună, o să mai umblăm prin raionul Petrogradski! O să mai jucăm voleibal, o să înotăm împreună. Vom rîde, vom fi triști, vom merge la cinema. Ne vom revedea peste trei ani, sau poate mai curînd. Ne vom scrie, ne vom trimite fotografii. Totul abea începe.»
Maximov se ridică, se apropie de fereastră. Pe partea de jos a geamului, gerul își așternuse florile lui reci. Departe de tot se vedea malul lacului și soarele la orizont. Gheața lucea roz-aurie. Curînd va începe dezghețul. Va veni primăvara, ca sute de primăveri, și, totuși, deosebită. E o o lege, un ciclu etern. Odinioară, în anii de demult, au trăit tineri ca ei toți și totuși erau alții. Iar după ei, vor veni alții, la fel ca ei, și totuși deosebiți. Iar cei noi se cuvine să-și aducă uneori aminte de cei ce s-au dus. Atunci... atunci nu vei mai avea de ce să-ți fie teamă. Trebuie să faci în așa fel, încît ceilalți să-și aducă aminte de tine. Nu de mine personal, de Maximov, ci de noi toți. Are dreptate Saşka: trebuie să simți legătura cu trecutul, cu viitorul. Tocmai în asta constă scăparea de frica inevitabilului exod din viață. Tocmai în asta constă rostul măreț al omului. Astfel, viața nu e decît o tragedie sinistră, o farsă ieftină. Noi, oamenii socialismului, trebuie să înțelegem acest lucru cu toată claritatea. Să nu ne fie frică de vorbe mari! A trecut vremea cînd unor ticăloși izolați li se îngăduia să se joace cu aceste cuvinte. Noi privim limpede viața. Noi vom purifica aceste vorbe. Acum, asta-i principalul: să luptăm pentru puritatea cuvintelor, ochilor și inimilor noastre. La asalt împotriva vechiturilor!
Maximov își aduse aminte de căsuța povîrnită, bătută de furtunile mașinilor, de silueta încovoiată a ucigașului, de lanțul viu ce-l hăituia. Uite-i, muncitorii, docherii, tăietorii de copaci, șoferii, miliționenii, pornind la atac împotriva lumii vechi! Împotriva lumii în care argumentul era cuțitul, în care viața nu prețuia nici un ban, în care oamenii erau mistuiți de patimi animalice! Noi înaintăm, sîntem cu toții în atac, într-un atac frontal, continuu de patruzeci de ani. Noi luptăm pe acest front care se întinde în toată lumea. Și atacăm nu numai ceea ce se află în afara noastră, ci și ceea ce se ridică, din cînd în cînd, dinlăuntru. Melancolia, neîncrederea, cinismul — astea cresc din putregaiul celeilalte lumi și ele mai stăruie în noi și, uneori ești înclinat să crezi că nu vor pieri niciodată. Nu. Tocmai de aia sîntem oameni noi, fiindcă știm să luptăm împotriva lor și să învingem și înaintăm cot la cot cu ceilalți, în lanțul desfășurat.
Maximov se întoarse. Vladka și Daşa stăteau în ușă, împreună cu alții.
— Max, du-te la culcare — spune Vladka. Te schimbăm noi.
Alexei se opri la picioarele lui Zelenin și-i privi fața. Deodată observă că Saşka se uită el el.
— Lioşka, murmură Zelenin, ce s-a întîmplat cu mine?
Maximov se prinse cu putere de rezemătoarea patului și vorbi rățuțit:
— Nimic. Ficaeuri. Trăiești.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Vladka și Daşa se dădură mai aproape. Zelenin își întoarse spre ei privirea și surîse:

— O, dar văd că v-ați adunat cu toții! Noroc, prieteni!

— Noroc! spuse Vladka

— Saşa! exclamă fata.

— Pe vasul de gardă ce-i?

— N-ai nici o grijă. Makar Ivanovici și-a făcut datoria de moașă.

Zelenin dădu din cap, închise ochii, îi redeschise.

— Și concertul de la Moscova nu l-ați ascultat... Acolo, Inna...

— Ba l-am ascultat, răspunse Vladka. Dar lasă trîncăneala! Nu-i voie!

— Vream să vă fac o surpriză — urmă Zelenin, dar uite că tocmai mie nu mi-a fost dat să-l aud.

— Putem trimite o cerere la radio să-l retransmită, sugeră Maximov, Cred că au înregistrat concertul la magnetofon.

— Sigur, ca s-a înregistrat o asemenea interpretare! adăugă Vladka.

— Just! Chiar așa o să facem, șopti Zelenin și închise ochii.

— Trimitem o cerere din partea marinarilor de pe Oceanul Pacific, spuse Maximov.

— Și de pe Marea Barents, adăugă Karpov.

— Și de la cetățenii din Kruglogorie, spuse Daşa.

— Și din partea muncitorilor de la capul Steklianni, întregi de la ușă Timoșa, cu vocea lui de bas.

SFÎRȘIT

În românește de CONSTANTIN ȚOIU
și ANDREI IVANOVSKI

Desen de: A. MAFTEI

BERTOLT BRECHT

POEME

UN MUNCITOR ÎNTREABĂ CARTEA

Cine a clădit Teba cu cele șapte porți ale ei?
În cărți sînt puse nume de regi.
Dar ei au cărat uriașele blocuri de piatră?
Și cine reclădea Babilonul
După repetatele lui dărîmări? În ce fel de case
Locuiau constructorii Limei de aur?
În seara cînd au terminat zidul chinezesc
Zidarii unde s-au dus? Roma falnică
E plină de arcuri de triumf. Cine
Le-a înălțat și oare pe cine
Slăviră cezarii? Preacîntatul Bizanț
Pentru locuitori avea doar palate?
Chiar și în legendara Atlantidă
În noaptea pieirii sub valuri
Urlete chemau după sclavi.

Tînărul Alexandru a cucerit India.
El singur?
Învinse Cezar pe gali. N-a avut
Cel puțin un bucătar lîngă el?

Filip al Spaniei a plîns
La scufundarea flotei. Și cine încă a plîns?
În războiul de șapte ani învingător
Fusese Friedrich al doilea. Singur a învins?

MEMORIA CULTURII
@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Pe fiecare pagină o victorie.
Cine pregătea ospățul la sfîrșit de victorie?
La fiecare zece ani — un om vestit!
Pe spesele cui?!

Atîtea fapte
Și-atîtea-ntrebări.

SUSPUȘII SPUN: PACEA ȘI RĂZBOIUL

Sînt din materii felurite.
Dar pacea și războiul lor
Sînt ca vîntul și furtuna.

Războiul crește din pacea lor
Cum crește copilul din mamă.
El poartă
Îngrozitoarele-i semne.

Războiul lor ucide
Restul lăsat
De pacea lor.

HOȚUL DE CIREȘE

Într-o dimineață, cu mult înainte de cîntatul cocoșilor
Trezit de un fluierat, m-am dus la fereastră.
În cireșul meu — zorile se revărsau în grădină —
Stătea un tînăr cu pantalonii cîrpiți,
Vesel aduna din cireșele mele. Zărindu-mă
A dat din cap salutînd, cu amîndouă mîinile
Îndesa în buzunare cireșele de pe crengi.
Reîntors în pat, o bună bucată de timp
L-am auzit fredonînd cîntecelul său vesel.

CITIND ZIARUL ÎN TIMP CE FIERBE CEAIUL

Citesc dimineața în ziare despre epocalele planuri
Ale papei și regilor, ale bancherului și baronilor petrolului.
Cu celălalt ochi la oala cu apă de ceai
Privesc cum apa se tulbură și începe
Să clocotească și limpezindu-se iarăși
Se revarsă din oală înnăbușind focul.

IZGONIT PE BUNĂ DREPTATE

Am crescut ca fiu
De oameni bogați. Părinții
Mi-au legat un guler la gît, m-au educat
În obiceiurile celor care se lasă serviți,
M-au învățat arta de-a spune porunci. Dar
Cînd am crescut și am privit în jur
Lumea clasei mele nu mi-a plăcut,
Nici poruncitul și nici slugăritul.
Imi părăsii deci clasa
Întovărășindu-mă cu oamenii umili.

Astfel
Au crescut un trădător, i-au transmis
Deprinderile lor, și iată că el într-o zi
Îi trădează dușmanului.

Da, eu dau pe față secretele. Stau
În mijlocul poporului și explic
Felul în care aceștia înșeală, dinainte
Spun ceea ce vine, fiind inițiat în planurile
Făcute de ei. Latina popilor mituiți
O redau cuvînt cu cuvînt în limbă comună,
Și ea se vădește a fi o brașoavă.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Ridic cîntarul dreptății lor
Și arăt greutățile false. Delatorii
Le raportează că stau lîngă cei furați
Cînd pregătesc răscoala.

M-au amenințat și mi-au luat
Cele cîștigate prin muncă. Cum nu m-am supus
Au început să mă vîneze, dar
În casa mea mai rămăseseră scrieri
Care dezvăluiau uzelile lor
Împotriva poporului. Astfel
În urma mea au trimis mandat de arestare
Învinuindu-mă de sentimente josnice:
Era sentimentul celor de jos.

Unde poposesc, înaintea înstăriților
Apar însemnat, neînstăriții
Citind mandatul de arestare
Îmi dau adăpost. Aud spunîndu-se: Pe tine
Te-au izgonit
Pe bună dreptate.

În romînește de PETRE STOICA

LO DUCA

LA DOLCE VITA

PARTEA a II-a

Șase prinți, dintre care patru autentici, o împărătească, o vedetă a filmului american, un lord care îndrăgește la femei ceea ce au ele bărbătesc, un poet dadaist, un magnat internațional și o moștenitoare ne-blazonată a lui Sapho au făcut să «sară în aer» cronica de scandal a celebrei Via Vèneto. La nevoie, interesul cititorilor blazați se menține cu titluri din ce în ce mai echivoce, cu o progresare bine chibzuită spre obscen. E rețeta încercată a afișelor romane, care glorifică pînă și cea mai neînsemnată lamă de ras, prezentînd siluete cu sîni ațițători, sau care înfățișează mutre de gurmanzi, presărînd cu sare coapsele rotunjoare ale unor demoazele, altminteri virtuoase.

Dar cenzura veghează. Obscenitatea e admisă, cu condiția expresă de a fi imposibil să se facă vreo legătură cu viața romană, modestă, castă și asexuată, după cum o știe fiecare; dar, de îndată ce se referă la moravurile sau la interesele anumitor clase, înfrățite întru împărțirea puterii, atunci obscenitatea e surghiunită și pusă sub interdicție.

Prezentate sub unica lor formă permisă, scandalurile despre care se tot scrie în ziare au început să cam oboseaască cititorii. La orizont, nu se întrevede nici o epidemie, nici un baraj prăbușit, nici un cutremur spectaculos prin Japonia, sau măcar vreo furtună năpraznică în Filipine. Marcello trebuie, deci, să se îndrepte către o placă la fel de uzată: «minunea».

Împreună cu fidelul său Paparazzo, (încărcat, ca de obicei, cu fel de fel de aparate și sacoșe), și cu Emma alături (pentru a o face să uite gestul cu sinuciderea), Marcello se îndreaptă acum — în mașinuța lui — spre «cîmpia miracolelor», aflată la marginea Romei. Emma îl însoțește pe Marcello «al ei» pentru prima oară; de aceea, înțelege să-și joace rolul de cvasi-consoartă prin manifestarea unei griji permanente față de persoana și hrana lui Marcello.

Cu cel mai desăvîrșit accent venețian, Paparazzo numără pietrele pe kilometraj. La a patruzeci și șaptea piatră va trebui să o ia la dreapta, peste cîmp.

— Fir-ar-să-fie! Era mai bine să fi făcut de ieri treaba asta! spune Paparazzo. Pariez că toți reporterii din lume s-au și înfățișat la fața locului.

— Aș! Da' de unde! Și afară de asta, las'pe mine... afirmă Marcello, întrerupt de Emma care vrea cu orice preț să-i bage pe gît un ou răscopt.

Marcello protestează:

— Gata, Emma! Destul! N-am chef de ouă tari la ora asta!

MEMORIE CULTURALĂ
@Asociația Ziariștilor Independenți din România

— Hai, mănîncă!
— Nu-mi trebuie.
Dar Emma a împins oul între dinții lui Marcello și hotărăște:
— Mănîncă și mestecă bine...
Paparazzo cere cafea.
— N-a mai rămas decît foarte puțină, dragul meu. Și trebuie să i-o dau lui Marcello. O să aibă nevoie de cafea... Mai tîrziu...
După ou, Emma vrea să-i paseze o banană. Dar Marcello are mîinile ocupate cu volanul și de aceea se apără cum poate:
— O banană? Pentru nimic în lume!
— Mănîncă și mestecă bine.
Paparazzo suferă pentru Marcello dar tace, cu tactul pe care i-l furnizează o îndelungată experiență de trai în doi.
După ultima piatră de kilometraj, șoseaua dispare, înghițită de noroi. A plouat zdravăn. Circulația e din ce în ce mai intensă. Mașinile se încrucișează. Tricicletele unor vînzători ambulanți, ba și o dubă a poliției se îndreaptă spre locul știut.
Și iată că, dincolo de drumurile desfundate de ploi, se întinde « cîmpia miracolelor ». E și greu să n-o deslușești, cu stîlpii pentru reflectoare instalați de televiziune, cu macaraua pentru aparatul de luat vederi, cu cablurile, cu autocarurile, cu « pullman »-urile aceleeași case de televiziune. Pe « cîmpia miracolelor », se află vreo sută de mașini de lux laolaltă cu vreo altă sută de mașini nu tocmai de lux, și cel puțin cîteva mii de persoane, copleșite de emoție, strivindu-se pentru a fi cît mai aproape de puținii bolnavi aproape sfîrșiți, culcați pe cîte o targă. Și toate la un loc duhnind a vin, a benzină, a lumînare stinsă și a ars. Cîndva « cîmpia » trebuie să fi fost acoperită de iarbă; acum n-a mai rămas decît o întindere de pămînt moale, în care se înființează urmele de cauciuc ale mașinilor și tălpile pelerinilor improvizați. Pe deasupra întinsei cîmpii plutește un iz de mizerie sordidă, de superstiție ignobilă, de bilci ratat, lipsit de bucurie și de speranță.
Marcello e dezamăgit. Privelișlea e sîșietoare. Ar trebui într-adevăr o minune pentru ca să... Dar Marcello se oprește la timp. « Fiecare să-și facă datoria »...
Bun! Dar unde se află copiii? Se spune că doi copii, un băiețel și o fetiță au *văzut-o* pe Madonă și au vestit pe țăranii din împrejurimi. De cînd se pomenește omul pe pămînt, nici un biet amator de horoscop nu a fost în stare să descopere altceva decît niște simple coincidențe. Ideea unui miracol, își găsește astfel, nebănuite rădăcini în insațiabila credulitate a maselor. Dacă adăugăm la asta inocența recunoscută a copiilor, nimeni nu se mai îndoiește de adevărul bine întemeiat al miracolelor. Răsunetul afacerii e atît de mare, încît cei doi « martori » se află acum sub paza carabinierilor. Marcello va trece, însă prin zona interzisă. Ca de obicei. Pentru Paparazzo, încărcat cum e de aparate care bat la ochi, trecerea va fi, desigur, mai anevoioasă.
Mulțimea e înfuriată, frustată de cei doi « martori », pe care nu s-ar da în lături să îi facă bucățele; nu din răutate, ci pentru a-și asigura relicve proaspete, denine de încredere și procurate din prima mînă — deci, neîntinate de atingerea intermediarilor.
— Blestemați să fiți! urlă fanaticii, cărora li se alătură deîndată alții, de la șoferii feluritelor vehicule și pînă la vînzătorii de înghețată.

E momentul să se încerce difuzoarele.
— Patru, trei, doi, unu... Proba no.1... Allo, allo!
Strigătele nu se mai deslușesc. Nu se mai distinge nimic. Nici « Blestemați să fiți! » nici « Dați-le drumul! », nici « E o rușine! ». Răcnetele sînt acoperite de glasul difuzoarelor, astfel potrivite încît să emită « la maximum ».
Marcello caută « pomul miracolelor », la rădăcina căruia se zice că Madona ar fi apărut în fața copiilor. Pomul poate fi de îndată reperat: iarba dimprejurul lui a dispărut sub miile de candele, de lumînări, ba chiar și sfeșnice. S-ar zice că e un Crăciun neașteptat. Jandarmii încearcă să stăpînească mulțimile ce se zăresc pînă hăt — departe, bombănind din ce în ce mai nemulțumite. Trebuie ajuns în preajma copiilor mai înainte ca învălmășeala generală să se transforme în isterie colectivă și să devasteze cîmpia.
Unul din asistenții lui Marcello are o idee: s-ar părea că părinții copiilor se află undeva într-o cocioabă de la marginea drumului.
Paparazzo și compania pleacă în recunoaștere. Pe un fel de prispă se află o femeie fără vîrstă. E ostilă, deși s-ar părea că nimic nu o îndreptățește la o astfel de atitudine.
— Unde sînt copiii?
— Nu știu.
— Dar carabinierii?
— Habar n-am.
În fine, se deschide o ușă. Apare o altă femeie — tot uricioasă:
— Nu mi-au dat nici o lețcaie!
O voce arțăgoasă de bărbat îi răspunde, răstită:
— Și alea cinci sute de lire pe care ți le-au cadorisit tipii de la ziar unde le-ai ascuns? Sau ți i-a șterpelit careva?
Paparazzo face prezentări:
— Aștia-s tatăl și mama...
— Într-o zi am s-o string de gît! murmură tatăl copiilor « miraculați ». Și cele două sute de lire pe care ți le-a dat străina aia, și celelalte două sute de la dama din mașină?...
Omul a tăcut. A zărit fotografii și nădăjduiește să « ciupească » ceva bani. Femeia profită de prilej ca să se plîngă:
— Mă omoară reumatismele astea... Am răcit rău de tot...
Paparazzo se străduiește să stabilească contactul:
— Nu e de mirare. Iarna bate la ușă. Altfel, mulțumită?
Femeia devine practică:
— Domnul meu, dacă aveți de gînd să-mi dați niște bani, să nu suflați o vorbă lui bărbat-meu! Îi bea.
— Nici o grijă. Oricum, nu intenționam să-ți dau.
Paparazzo își încearcă aparatul de fotografiat și o roagă pe femeie:
— Uitați-vă încolo, de parcă ați vedea ceva foarte interesant.
Fotografii lucrează de zor, folosind toate unghiurile.
— Acum uitați-vă în sus... Așa! Nu mișcați.
Femeia e foarte ascultătoare și pozează în toate chipurile: cu munții în spate, drept fundal îndepărtat. Sau în fața ghivecelor de flori. Pe scurt, în toate atitudinile care ar putea fi socotite mistice. Același asistent descurcăreț a descoperit și un bunic, care, cu un aer inspirat, se supune unei soarte asemănătoare.

@Asociația Zîriștilor Independenți din România

Paparazzo întreabă mai mult de formă:

— Sînteţi mulţumită în calitate de mamă a celor doi «mici sfinţi»?

— Hm. După asta aş vrea să mă duc acasă, răspunde ea.

— Cum se numesc copiii?

— Dario şi Maria.

Femeia începe să plîngă.

— Perfect! Nişte nume splendide. Bravo! Aşa! Plîngeţi! Plîngeţi!...

Paparazzo profită din plin de aceste lacrimi nepreväzute şi nesperate. Urmează o altă serie de fotografii. La rîndul lui, tatăl vrea să-şi facă jocul şi vorbeşte într-o limbă străină pe care-şi imaginează că a citit-o într-un mare săptămînal şi explică:

— E un adevărat miracol rar. Madona îşi aduce aminte de noi toţi, în nemărginita ei bunătate.

— Bine înţeles...

— Aşa-i? spune omul luînd o nouă «poză» aşa zis spontană, care ar vrea să redea surpriza, bucuria şi dorinţa lui de a se înălţa la ceruri.

Bunicul a luat-o razna. Recită «Ave Maria» şi, în schimbul unei ţigări se declară gata să cînte chiar şi un imn.

Paparazzo opreşte, în fine, operaţiile. La drept vorbind, reportajul o să meargă, dar e al dracului de prost.

Afară, la lumina reflectoarelor aprinse, sub vălurile serii ce se apropie, «cîmpia miracolelor» — cu mulţimile de oameni care înfulecă, toţi cîte ceva, cu aparatele de filmat ale televiziunii în plină activitate, cu autobuzele aducînd fără încetare noi gură-cască — a luat aspectul demenţial al unui bîlci dezlănţuit. Oamenii şi-au pierdut răbdarea. Bolnavii au fost transportaţi în preajma pomului miraculos. Lumina candelelor şi a luminărilor dispare, înghiţită de strălucirea orbitoare a proiectoarelor.

Marcello urmăreşte cu băgare de seamă fiecare mişcare. Dar nădejdea de a transforma acest material cenuşiu într-un reportaj strălucitor, i-a pierit cu totul. În orice caz, televiziunea i-o va lua cu uşurinţă înainte. Aşa că primeşte cu supunere protestele celor doi preoţi, cu părul alb, cu trăsături săpate, care îi cer parcă ajutorul, aproape disperaţi. Cei doi bătrîni îşi dau seama că au scăpat de sub control aceste mulţimi lipsite de orice fel de credinţă.

— E caraghios şi indecent, spune unul dintre ei. Madona nu are nevoie de o asemenea reclamă. Ce e ea, Sophia Loren?

— După părerea dumneavoastră, domnule abate, copiii aştia au văzut-o pe Madonă?

— Dacă au văzut-o? Să fim serioşi! Îi cunosc doar...

Celălalt preot se roagă cu voce tare, ca şi cînd ar dori să ceară îndurare pentru aceste mulţimi ajunse în pragul isteriei. S-ar zice că apele tulburi ale superstiţiei născută în noaptea timpurilor, au cuprins miile de oameni.

— Să mă iertaţi dacă-mi permit prea mult... conchide Marcello. Deci după părerea dumneavoastră aici nu ar fi vorba de un miracol?

Preotul îl priveşte cu ochii lui injectaţi şi totuşi binevoitori:

— Bine înţeles că nu. Domnul poate să înfăptuiască minuni pretutindeni. Şi chiar printre cei mai umili slujitori ai lui. Dar asta se întîmplă odată. Odată la o mie de ani!

— Şi nu s-ar putea să avem de-a face tocmai cu acea «dată»?

— Nu. Sînt încredinţat că cei doi copii sînt de rea credinţă. Pentru că cine a *văzut*-o într-adevăr pe Madonă, are un alt chip, o altă înfăţişare, o altă privire, şi nu face afaceri pe seama minunii întîmplate. Miracolele se nasc din reculegere, din tăceri profunde, interioare şi nu în mijlocul unui astfel de bîlci.

Furioasă cum e, sfînta persoană era gata-gata să spună altă vorbă decît «bîlci». De aceea respectul pe care i-l poartă Marcello creşte brusc.

Un reporter de la Radio ia un interviu celor doi copii. Reţeşte cuvintele pe un ton care, pentru cei din jur, e de-a dreptul insuportabil.

— Va să zică tocmai vă duceaţi la şcoală, cînd colo, lîngă pom, aţi zărit...?

— ...Madona.

— Cine a văzut-o primul?

— Eu, răspund copiii în cor.

Apoi fetiţa corectează:

— El a văzut-o primul.

— Şi apoi?

— Am îngenunchiat şi Madona a zîmbit, apoi s-a uitat la noi. Picioarele ei nu atingeau pămîntul.

— De unde aţi ştiut că e chiar Madona? V-a spus-o ea însăşi?

— Da.

— Cum a spus? Ce-a spus?

— Nimic. Zîmbea doar.

Dario, băieţelul, emite o altă versiune:

— Eu am auzit-o cînd spunea că va reveni astă seară.

Un bătrînel din apropiere surîde plin de importanţă:

— Sînt unchiul lor. Credeţi-mă, aveţi în faţa dumneavoastră doi îngeri...

Emma e numai ochi şi urechi. O necunoscută cu un vădit accent străin, i se adresează, ca şi cînd ar vrea să-i împărtăşească o taină:

— *Aştia* nu vor să creadă o boabă.

— Cum să-i crezi? răspunde un operator de la televiziune, care s-a postat alături de Emma. Cine poate să mă convingă că e vorba într-adevăr de Madonă?

— Ce importanţă are dacă e vorba sau nu de Madonă? se miră necunoscuta.

Emma e indignată.

— Cum «ce importanţă»!?

— Chiar aşa! Italia asta a voastră e o ţară bătrînă, cu tot soiul de tradiţii milenare. La voi naturalul şi supranaturalul se înlănţuie la tot pasul şi se condiţionează reciproc. În orice caz — continuă străina — aici, dacă-l cauţi pe dumnezeu şi ţii cu orice preţ să dai de el, îl găseşti negreşit, unde pofteşti.

Acum se adresează în mod special Emmei:

— Aţi venit aici ca să-i cereţi o favoare?

— Nicidecum! răspunde Emma. Am venit aici cu logodnicul meu. E gazetar. Face un reportaj despre cele întîmplate. Numai că toată lumea asta, ţipetele, învălmăşeala, m-au zăpăcit de tot...

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

Operatorul își repetă «scena».

Rea de vreo zece ori o mișcare de aparat. Rezultatul obținut va face desigur, să se cutremure, cîteva mii de telespectatori, aflați la domiciliu, în papuci. «Martorii» de mîna a doua, se transformă într-o clipă, în figurație cuminte și ascultătoare.

— Alo, acum e rîndul femeilor! spune operatorul. Porniți în trap! Unde s-a arătat Madona? La stînga sau la dreapta?

Femeile fug care încotro, într-o debandadă greu de închipuit. Apoi se adună toate în punctul pe care îl indică operatorii țipînd în difuzoare. Tehnicienii se amestecă în probleme de regie:

— Ce facem? Schimbăm cadrul? Credeți că trebuie să cuprindem și pomul și «arătarea» în același plan?

Marcello a pornit în căutarea unor «impresii» pe care le culege de pe la privitori. Acum se adresează unui moșneag care abia se mai ține pe picioare:

— Bunicuțule, după părerea dumitale, copiii au văzut-o sau nu pe Madonă?

— *Eu unul* n-am văzut-o.

— Nu-l ascultați pe ramolitul ăsta, spune o țață de alături.

— Nu zău?... Poate ai văzut-o tu, ai? Poate erai și tu acolo cînd s-a arătat?

— O să vedem la miezul nopții dacă se arată sau nu. Dacă tot stăturem aici... merită să așteptăm.

Regizorul de la televiziune se întoarce la treburile lui. Caută soluții mai originale, mai «subiective». Se adresează din nou femeilor (bărbați sînt mai puțini), care au venit să se roage.

— Sînteți gata?

Mai întîi o voce subțirică de femeie, apoi încă alte zece, repetă:

— «Madonnina», îndură-te de mine!

Regizorul își iese din pepeni.

— Mai tare! Tu, de colo, din fund! De ce nu te rogi? Trebuie să țipați toate odată! Fiți mai dis-pe-rate! Mai dis-pe-rate!

Nu mai lipsește decît o injurătură. Preoții se gîndesc că de fapt, nu e nici o diferență. De parcă injurătura s-ar fi și rostit.

Și iată că improvizatul cor al femeilor merge strună. În chip de mare maestru, cu un singur gest al mîinii, regizorul oprește urletele sfîșietoare, și dă unele instrucțiuni practice:

— E ora șapte fix. Ne întîlnim peste două ore. Acum duceți-vă pe la casele voastre și mîncați ceva. Vă mulțumesc încă odată! La revedere, pe diseară! Poftă bună la toată lumea!

Difuzoarele împrăștie o melodioară greu de definit.

O femeie, una singură, nu se joacă de-a miracolul. Stă mai la o parte și plînge cu adevărat, la căpătîiul copilului ei, alb ca varul, culcat la pămînt pe o cuvertură.

Doar copilașul îi aude glasul:

— Sfîntă Fecioară, îndură-te, vindecă-l pe micuțul meu care suferă atît. Îndură-te și ia-mi crucea asta. Tu, care ai suferit atîta pentru Pruncul tău...

Apoi femeia tace și plînge în tăcere, cu obrazul culcat pe umărul copilului care nu mai aude.

Marcello s-a cățărat pe eșafodul de tuburi metalice pe care Radiodifuziunea Națională le-a instalat pentru proiectare. Emma ar vrea să se țină după el, dar Marcello preferă s-o lase în tovărășia străinei panteiste. Emma se ține să nu plîngă și-l privește cu o căutătură de cîine bătut.

Văzută de sus, cîmpia nu mai are nimic omenesc. Orice eveniment ar fi putut avea loc aici — afară de un miracol. Parcă pentru a-i răpi cu tot dinadinsul caracterul pios, de reculegere, al ambianței, glasul crainicului oficial înundă împrejurimile: e vocea aceea sintetică ce se aude mereu la radio — prețioasă, sforăitoare, dulceagă, și plină de sine, pe care fiecare o recunoaște imediat, ca fiind vocea nimănui. Într-adevăr, nicăieri în Italia nu se vorbește această limbă — de la un capăt la altul inventată și fabricată în laboratoarele vanității imperiale. Buletin meteorologic, congres episcopal, reuniunea veteranilor Armatei a 10-a, sau reportaj de la un bîlci regional, toate se spun cu același ton pompos. Acum glasul artificial spune:

— Astăzi, mii de oameni s-au adunat pe aceste locuri altădată pustii și aproape necunoscute. Mulți sînt credincioși, iar alții, doar simpli curioși. Bine înțeles, printre cei din urmă, se remarcă reprezentanți ai presei, fotografi, corespondenți ai celor mai mari ziare din lume... Înghesuite unele în altele, automobilele amintesc de valurile oceanului. Noaptea e umedă și totuși înstelată. După ploaia care părea că nu se mai sfîrșește, vremea s-a înseninat spre mulțumirea noastră a tuturor. Cei doi copii minune se află, ca și pînă acum sub paza carabinierilor. Autoritățile nu au luat încă nici un fel de hotărîre în ceea ce îi privește... Acum vom încerca să punem cîteva întrebări simpaticului unchi al celor doi copii. «Am dori să știm, cînd a survenit, pentru prima dată, — dacă putem îndrăzni să ne exprimăm astfel — miraculoasa apariție»...

Unchiul repetă lecția pe care un antrenament ce se dovedește a fi insuficient — o face să răsune cam nesigur.

— Aăăă... nepoții mei au zărit apariția Sfîntului Chip al Madonei. la 15 martie al anului... al anului viitor.

— ...adică al anului curent, corectează speakerul cu bunăvoință.

— Da. Anul curent. Nepoata mea se ducea tocmai la o prietenă de-a ei, iar frățiorul ei fugea după ea, aducîndu-i o flanea pe care fetița o uitase acasă. Și atunci au zărit-o pe Madona.

— Bravo, unchiule! proclamă speakerul, căruia îi pare rău că a pierdut din vedere să-l bată pe umăr.

Zgomotul ar fi fost perceput, desigur, la microfon, iar genul acesta «popular» place foarte mult în anumite «cercuri oficiale».

Marcello se apleacă spre Emma, care s-a instalat la picioarele estradei.

— Copiii trebuie să sosească din clipă în clipă. S-a telefonat acuma la Roma. Cei de acolo au fost de acord să-i lase la «întîlnirea cu Madona».

Zvonul se răspîndește prin mulțime ca o pală de vînt. În sfîrșit, iată că după atîtea simulacre de mișcări spontane, e pe cale să se producă ceva care nu i-a trecut prin cap nici chiar regizorului de la televiziune. Oamenii șușotesc, însuflețiți. În fine, așteptarea îndelungată va lua sfîrșit. Grupele electrogene sfîrîie ceva mai la o parte. Macaraua cea

@Asociația Zioniștilor Independenți din România

mare a televiziunii e montată undeva, foarte sus, gata să plonjeze, ca să culeagă de la pămînt orice imagine demnă de interes. Un fulger orbitor: unul dintre operatori s-a gîndit să transmită pe o cale specială, o imagine în două dimensiuni a Madonei... Proiectoare uriașe își deschid ochii luminoși țintind în raza lor, mulțimile...

De la observatorul său, Marcello zărește valurile de pelerini care mișună fără încetare, dintr-o direcție într-alta. Iar cînd unul dintre proiectoare, descoperă undeva, în depărtări, fetița în rochia lungă, de organdi, și băiețelul gătit ca de sărbătoare, mulțimile încep să se frămînte de-a binelea. Ceasul mult așteptat a sosit! A sosit clipa în care trebuie forțat destinul, îndurarea divină, hazardul, ielele, sfinții și îngerii. Trebuie stors totul — pînă la ultima picătură. Întocmai ca o lămîie zemoasă. Nerăbdarea care a pus stăpînire pe toți a atins culmea. Doar bolnavii — uitați — sînt în afara tuturor întîmplărilor care se petrec în jurul lor. Stau indiferenți — cu ochii închiși — sub luminile orbitoare, pradă ultimei speranțe care-i stăpînește.

— Maică Sfîntă a Pruncului Isus, vindecă-mă!

— Ajută-mă, o, Neprihănită Fecioară!

— Vino în ajutorul meu, Virgo Potens!

— Fă să cîștig la loterie! strigă bunicul într-un elan de luciditate.

Mii și mii de rugi, uneori chiar intervenții pentru indulgențe, se încrucișează din toate părțile. Emma însăși e emoționată, și se trezește îngînînd o rugăciune care răsună tot mai tare:

— De ce te-ai schimbat atît de tare? De ce nu mă mai iubești, Marcello? Sfîntă Fecioară, dacă m-ar lua de nevastă, aș veni în fiecare zi să-ți mulțumesc în genunchi! Dar nu-ți cer chiar așa de mult! Aș dori — doar atît — să mă iubească și de azi înainte, și să fie al meu — ca pînă acum.

În jurul copiilor se deschide un fel de luminiș. Cei doi «sfințișori» se apropie, încătușați în deghizamentele lor. Dar iată că, pe neașteptate, din cerul întunecat, încep să cadă picături mari de ploaie. Urmează apoi... potopul!

Tehnicienii o bagă pe mînecă. Aversa poate provoca explozia proiectoarelor. Se dau ordine pentru ca toate lămpile să fie stinse. Sub șfichiul ploii care toarnă «cu găleata», «cîmpia miracolelor» se scufundă, pe neașteptate, în întuneric. Și abea acum capătă un aspect solemn și oarecum neliniștitor. — În ciuda ploii, mulțimea rămîne locului. Bolnavii sînt transportați sub adăposturi întîmplătoare. Dar un paralitic a fost uitat lîngă pomul miraculos, unde mai pîlpîie cîteva luminări.

Cei doi copii se apropie șiroind de ploaie. Rochița de organdi a fetiței s-a lipit de trupul ei firav. Paparazzo pune în funcție cîteva «flash»-uri, și se apropie de ei ca să mai facă niște poze.

— Ridică-ți obrazul spre cer, poruncește el unuia dintre copii.

La adăpostul propriei lui cabine, crainicul își reia cu o voce aiîtată, discursul:

— Ploaia a reînceput să cadă (auzită chiar la fața locului, afirmația pare oarecum grotescă), dar copiii continuă să se apropie tot mai mult de copacul sub care s-a întîmplat minunea. Iată-i că au început să alerge în direcții opuse. Strigă din răsputeri. Afirmă că li s-a arătat din nou, chiar acum, Madona! Lumea fuge după ei sub ploaia care cade fără încetare. Văzuți de la distanță, par niște nebuni cuprinși de

panică. Mulți dintre ei se împleticesc și cad în noroi. Și iată că din nou copiii încep să alerge în direcții opuse, fiecare dintre ei, îndreptîndu-se spre alt punct.

— Auziți?

Un microfon s-a apropiat de fetiță. Mai întîi poate fi auzită rîzînd ușurel, apoi spune:

— Iat-o!

Mulțimea se adună, amenințătoare, în jurul copiilor. Microfoanele fac să se audă pînă departe bombănelile, gemetele, urletele, plînsetele. Fetița repetă aproape mașinal:

— Madona a spus că dacă nu i se va înălța *aici* o biserică, n-o să se mai întoarcă niciodată prin locurile astea.

Unchiul ascultă vorbele de parcă ar veni din ceruri. Le reia, scuturîndu-și picăturile de ploaie din mustața tunsă «à la gauloise».

— Liniște! Madona a spus că dacă aici nu se va ivi — ca din pămînt — o biserică, n-o să se mai arate prin părțile noastre! Pricepeți? O biserică! Și acum, toată lumea la culcare. Noapte bună!

Nici măcar întunericul nu a putut salva de la eșec această afacere a «miracolului». Entuziasmul, care era gata-gata să împingă mulțimile la marginea nebuniei, s-a stins de tot. Oamenii nu pregetă să se calce în picioare. Fiecare pare să-i tragă la răspundere pe vecin. Să arunce vina acestui lamentabil eșec, în seama lipsei de credință a celui de alături.

Paparazzo și băieții lui au plecat în căutarea unui scandal, a vreunei drame pasionale sau a ceva în genul ăsta. De aceea au dezlănțuit focul «flash»-urilor asupra pelerinilor. Fiecare fulger de lumină, lansat în bezna nopții, surprinde și irită. Paparazzo face cîteva fotografii cu bolnavii întinși pe tărgi. Insistă mai ales asupra unui copil bolnav, uitat în ploaie. Un alt bolnav tresare sub focul «flash»-urilor. Se vede cum, abia perceptibil, i se zbat pleoapele. Un bărbat îi ia apărarea, ivindu-se de undeva, din întuneric.

— Canalie! Nu vezi că e paralizat? Vrei să-ți fac praf mutra asta antipatică?

— Îmi fac meseria, dobitocule, urlă Paparazzo, dîndu-se puțin înapoi, și «cadrînd» cu înfrigurare altă imagine a luminărilor stinse, care mai fumegă.

O femeie zmulge o crenguță din «copacul martor». În lumina tulbure care scaldă cîmpia înecată de ploaie, mulțimea se năpustește și, într-o clipă, face să dispară copacul, frunză cu frunză, ramură cu ramură. Cît ai clipi, se fac nevăzute pînă și rădăcinile copacului. Apoi, dintr-odată, frenezia mulțimilor dispare, de parcă nici nu ar fi fost.

Doar Paparazzo se mai frămîntă. Vrea cu orice preț să mai facă niște clișee; dar de data asta victima lui e Emma; Emma pierdută în mulțime, udă pînă la piele, descumpănită, tragică — în adevăratul înțeles al cuvîntului.

— Asta da! Asta e o fotografie! murmură Paparazzo, lucrînd cu repeziciune.

Emma își ascunde chipul, ridicînd un braț, iar Paparazzo urlă către asistentul lui «să o țină așa o clipă».

— E una bella foto, răcnește el în dialect venețian, gîfîind ca un vînător obosit.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Emma se repede la aparat cu pumnii strînși.

— Sînteți niște hiene. Și chiar mai rău! Nu aveți nici urmă de respect pentru nimic, pentru nimeni! Lașilor!

Apoi Emma leșină în brațele lui Marcello.

O pereche trece pe lîngă ei. Femeia plînge cu sughițuri. Și-a pierdut copilul. Bărbatul spune:

— Și acuma stai și plîngi!... Plîngi ca proasta! Unde l-ai lăsat?

— Nu știu... Am uitat! Am uitat! repetă femeia între două sughițuri.

Pe drum s-au aprins cîteva faruri. Mașini, camioane înțesate de oameni ce par să fumege, o pornesc în urlet de motoare, una după alta. Nu s-ar zice să ploaia poate stîrni un gust atît de amar în gură...

Un copil a murit pe targă. Tăcerea domnește solemnă. Norocul absoarbe orice zgomot. Nu se mai aud nici pașii ultimilor peletini. Preotul îngînă cu glas îndurerat:

— *De profundis clamavi a te, Domine. Domine exaudi vocem meam...*

La primăvară iarba va crește din nou peste cîmpia pustiită...

4

Marcello o ajută pe Emma să treacă pragul casei lui Steiner. O face cu multă duioșie. Uneori, atașamentul animalic, deși încărcat de gelozie al Emmei, îl emoționează.

Marcello reacționează așa mai ales cînd e descurajat: ideea că pe lumea aceasta există o ființă omenească, o femeie, care ține la el, îl face să se simtă și el, om. Dar asemenea momente sînt din ce în ce mai rare.

Nevasta lui Steiner îi primește ca o soră. Dar se vede limpede: e nerăbdătoare să reia o conversație întreruptă. Cei doi pătrund în salonul mobilat cu mult gust. Dialogurile se înlănțuie cu vioiciune. Rezemat de o bibliotecă uriașă, Steiner îi privește surîzător. Apoi le vine în întîmpinare.

— Ce casă frumoasă ai, îi spune Marcello strîngîndu-i mîna.

Steiner îi răspunde privind ochii luminoși ai Emmei:

— Iat-o și pe Emma!

Marcello dă din cap, de parcă vorbele lui Steiner i-ar adăuga Emmei o strălucire nouă.

O femeie tînără — pictoriță foarte cunoscută — îl strigă pe noul venit:

— Marcello, de cînd vroiam s-o cunosc pe Emma ta! Ce mai devii? Și cartea aia cu care te tot lauzi?... Ai de gînd s-o termini au ba? N-ai venit la expoziția mea, snob caraghios ce ești! Îl cunoști pe Repaci?

Anna face un semn către poetul așezat pe brațul unui fotoliu. Poetul are părul alb, vîlvoi. La picioarele lui, pe covor — o tînără indiană.

— Aia de colo te admiră teribil, continuă Anna, arătîndu-i cu degetul o femeie cu părul ciufulit, de meserie pictor abstracționist.

— Nu, zău? spune Marcello măgulit.

— Te umfli în pene, văd eu! Dar să nu te bucuri prea tare! Sînt doar simple vorbe: nu știe o boabă italienește. A zis numai că ești foarte... decorativ! Ți-e de-ajuns?

Steiner se întreține cu Emma:

— Desigur, o să vi se pară ciudat... dar să știți că eu vă cunosc de foarte multă vreme. În ziua cînd veți ajunge la convingerea că-l iubiți pe Marcello mai mult decît pe dumneavoastră înșivă — o să fiți fericită.

Emma ascultă cu evlavie. Mai mult ghicește decît pricepe înțelesul adînc al vorbelor lui Steiner și de aceea îl privește cu recunoștință.

Poetul se lansează în afirmații care-l încîntă — în mod vădit:

— Eu unul am afirmat-o din totdeauna: Femeia unică, autentică, e femeia orientală! De altfel, judecați și dumneavoastră: unde a trăit Eva? În paradisul terestru... Și unde se afla acest paradis terestru? În Orient. Acolo, doar acolo, dragostea e într-adevăr... dragoste!

Soția poetului intervine. Rîde, ce-i drept, dar e cam înțepată:

— Aș putea să aflu și eu de ce m-ai luat de nevastă tocmai pe mine, de vreme ce știai bine că sînt născută la Roma?

— Draga mea, am comis o mare greșeală... E limpede!

— Așta o ține într-una cu Orientul cam de vreo cincisprezece ani spune Anna. Ce dracu' mai așteptați ca să se mute acolo?

Repaci își continuă tirada:

— ... Misterioasă, maternă, amantă și fiică totodată, femeia orientală îți oferă plăcerea, marea plăcere de a o vedea stîndu-ți la picioare, ca o micuță tigroaică îndrăgostită... Doar ea, îți dă bucuria de a o avea supusă, de a se lăsa dominată, în întregime dominată. Femeia orientală îți dă totul: îți oferă și mintea și trupul ei. Și să nu credeți că...

Steiner îl întrerupe ca să-i prezinte pe Marcello și pe Emma.

— Sînt întru totul de acord cu ideile dumneavoastră privind femeia, spune Marcello pe un ton sincer.

— Da, continuă Repaci. Am convingerea că avem multe de învățat de la aceste femei admirabile. Avem de învățat pentru că ele au rămas aproape de natură, de o natură neîntinată în ciuda și împotriva a secole și secole de civilizație. În definitiv, la ce ne folosește civilizația?

— Chiar! La ce? spune Anna.

— Din cauza civilizației am uitat cu toții ce-i aia dragoste. Mai bine zis: nu mai știm să facem dragoste.

Anna intervine:

— Ascultă, Leonida! Fiecare vorbește despre ceea ce știe!

— Vă invidiez, domnule Rubini, îi spune Repaci lui Marcello. V-am citit reportajele de călătorii prin lume. Ce mult aș dori și eu să călătoresc! Călătoriile înseamnă o poartă deschisă către întîlniri neobișnuite, prilejuri uluitoare de a întîlni nenumărate femei de toate rasele.

Contaminat de entuziasmul poetului, Marcello adaugă:

— Într-adevăr!... Mi-ar place să am copii de toate culorile! Roșii, negri, galbeni... Gîndiți-vă, cîtă grație! Un adevărat buchet!... Dar invidia — nu v-o înțeleg! Galeria dumneavoastră de amintiri trebuie să fie de-a dreptul extraordinară!

— Amintiri! Credeți că un bărbat de vîrsta mea se poate mulțumi doar cu amintiri? Eu am, în primul rînd proiecte, dragul meu, proiecte de viitor!

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Repaci o privește pe Emma și-i spune:

— Ce făptură minunată! Sînteți, dacă nu mă înșel, logodnica amicului nostru?

Emma roșește. Repaci continuă:

— Meridională, desigur...?

— Calabreză.

— Orientală, deci!

Steiner privește, amuzat:

— Repaci ăsta e cu adevărat încîntător! A scris zecile de cărți pe care i le cunoști și, cu toate astea, și-a păstrat intactă candoarea. Uneori mă întreb de unde-i vine atîta optimism, atîta sănătate, atîta încredere în viață... Mă bucur tare mult de cîte ori se abate pe la mine. Dar vine rar. Doar din cînd în cînd. Mă și întreb uneori dacă nu-l invidiez.

Cești de cafea, albe și fragile și pahare aburite, circulă printre invitați. Marcello privește în jurul lui: biblioteca, sculpturile în lemn, o natură moartă a lui Morandi, care-l încîntă.

Steiner i-a urmărit privirea.

— Da, e pictorul meu preferat. La el obiectele se scaldă într-o lumină imaterială și totuși sînt pictate cu o materie și cu un fel de emoție autentică, profundă, care le face aproape tangibile. Morandi nu lasă nimic la voia întîmplării... Arta lui...

O poetesă americană, foarte în vîrstă, se adresează lui Marcello.

— Steiner mi-a spus că dumneata ai de ales între două iubiri și nu știi la care să te oprești. Nu știi ce să faci: gazetărie sau literatură. Eu una, îți spun hotărît: fugi de tentație! Rămîi liber! Dis-po-ni-bil. Ca și mine. Să nu alegi nimic! Pînă și în dragoste e mai bine să fii ales. *The greatest is to burn and not to free.*

— Am citit acum cîțiva ani poemele dumneavoastră. Era pe vremea cînd mai visam și eu să scriu. Mi-au plăcut foarte mult: erau viguroase, îndrăznețe... N-ai fi zis că sînt scrise de o femeie.

— Ce știi tu despre femei? întreabă Emma.

Emma are ceva agresiv în glas. Atitudinea lui Marcello, faptul că «logodnicul» ei s-a declarat de acord — în public — cu ideile lui Repaci despre «femeia orientală», au indispus-o de-a binelea.

— Eu unul prefer arta, continuă Marcello, ca și cînd n-ar fi băgat de seamă intervenția Emmei. Sînt încredințat că arta viitorului, va fi limpede, puternică, netă. Lipsită de retorică. Lipsită de minciună. O artă care să nu flateze. Deocamdată... eu practic o meserie care nu-mi place de fel... dar mă gîndesc foarte adesea, la ceea ce ne va trebui, mîine...

— E foarte necesar ca noi toți să ne gîndim la ziua de mîine, fără să uităm, totuși, că trăim astăzi. Cred că dacă trăim în mod intens, în plenitudinea spiritului, fiecare clipă contează cît un an, iar fiecare an, cîntărește cît cinci — trăiți în tinerețe...

— În seara asta, vorbești ca un oracol, murmură Steiner.

— Da, un oracol... alcoolic. Voi toți vă gîndiți prea mult la viitor.

Americana continuă, adresîndu-i-se Emmei:

— Tu, care pari atît de deosebită de noi ceilalți, spune-ne, ce faci cît e ziua de lungă? Vreau să spun: ce-ți place cel mai mult să faci?

— Nu știu, spune Emma, foarte intimidată de personalitatea bătrînei doamne. Dar dumneavoastră? Dumneavoastră ce vă place mai mult?

— Mie? E foarte simplu! Știu pe dinafară: îmi place să fumez, să beau, să dorm.

— Asta-i înțelepciunea ta, ironizează Steiner.

— Știu. Îmi citești versurile, dar de înțeles, nu m-ai înțeles niciodată. Tu, Steiner, ești un adevărat primitiv. La fel de primitiv ca o săgeată gotică... da. Ești atît de mare, că de acolo, de sus, unde te afli, nu mai poți auzi nimic, nici o chemare.

— Ce-ți trece prin minte! spune Steiner. Dacă m-ai vedea așa cum sînt cu adevărat, ai băga de seamă că nu sînt mai sus decît atît.

Și Steiner măsoară spațiul cuprins între degetul mare și arătător.

De ce suferă Steiner? Are tot ce-i trebuie: inteligență, cultură, siguranță de sine, o familie, prieteni de nădejde. Gîndește-te la munca ta și adu-ți aminte de caietele tale, goale. Uită-te la casa lui și gîndește-te la a ta, rămasă — de cînd? — neterminată. Oare tristețea lui Steiner nu e decît tristețea ta, Marcello? Atunci, crede, cum crede și Steiner.

Într-un colț al bibliotecii, un june arhitect învîrtește butoanele unui magnetofon. Un «declic» și panglica se învîrtește încet, face să răsune un glas la fel de autentic ca și originalul: «...o săgeată gotică... da. Ești atît de mare, că de acolo, de sus, unde te afli, nu mai poți auzi nimic, nici o chemare».

Panglica se rotește mai departe, reluînd vocea lui Steiner: «Ce-ți trece prin minte! Dacă m-ai vedea așa cum sînt, cu adevărat, ai băga de seamă că nu sînt mai sus decît atît». Deodată, în salon răsună un vuiet înspăimîntător de furtună dezlănțuită... Steiner se ridică, ușor cam palid.

— E o bandă veche. Stați să o schimb.

— Pentru ce? spune Emma. Nu e voie să o ascultăm?

— Ba da, cum să nu. Numai că nu aș fi vrut să vă plictisesc. Sînt zgomote fără importanță.

Nevasta lui Steiner intervine:

— Sînt zgomote din natură, înregistrate la întîmplare, mai de mult...

— Am dori să le auzim, totuși... spune Emma.

Marcello e intrigat:

— Dacă zgomotele astea sînt atît de neinteresante, de ce le-ai mai înregistrat?

— Mi s-au părut frumoase. Țineți să le auziți cu orice preț?

Anna insistă:

— Eu una le cunosc. Habar n-aveți cît sînt de stimulatorii... Judecați și voi!...

— Cum doriți, spune Steiner, repunînd aparatul în funcțiune.

Furtuna năpraznică de adineaori e urmată de ciripitul păsărelelor în zori, apoi de zgomotele dintr-o pădure, în miez de vară. A avut dreptate, Anna. De așa ceva nu te poți plictisi niciodată.

Cufundați în gînduri, invitații n-au observat cînd s-a întredeschis ușa. Și nu bagă de seamă nici cele două capete de copii care-și rotesc privirile prin cameră.

Pe zgomotul de fond al pădurii, glasul lui Steiner se face auzit cu duioșie:

— Hei, voi de colo, ce căutați aici?

@Asociația Zianștilor Independenți din România

Copiii se arată în cămășuțele lor de noapte și se apropie, nu prea intimidați.

— De ce v-ați sculat?

Mama lor e neliniștită. Copiii sînt în picioarele goale. Ar putea să răcească.

— Au auzit, desigur, furtuna și s-au trezit.

— Ia să-mi spui tu adevărul-adevărat. Așa-i că ai ținut să-mi dai un ultim sărut?...

Emma e mișcată. Copiii ăștia sînt — pentru ea — întruchiparea unei realități care i-ar completa viața. Prezența lor evocă o existență tihnită, o societate lipsită de nedreptate, o lume pașnică. Emma nu mai știe ce să spună:

— Ce copii frumoși! Ce ochi mari, inteligenți!

Steiner povestește:

— Cînd i se spune ăstuia mic ceva care-l impresionează, începe să reflecteze, cu fruntea încrețită și cu o expresie întunecată. Dacă i se oferă o floare, o privește din toate părțile și apoi surîde, *simte* că floarea e frumoasă. Și surîsul lui e surîsul care apare pe buzele oricui, cînd răsună o melodie frumoasă.

Aceste ultime vorbe, Steiner le-a adresat soției lui. Le-a rostit cu o duioșie neobișnuită. Apoi se întoarce spre copii:

— Și acum duceți-vă la culcare. Spuneți frumos bună seara la toată lumea. Hai, duceți-vă! Cînd o să fiți în paturile voastre, am să vin să vă sărut.

Ca și cînd i-ar fi ghicit dragostea pentru copii, Steiner se întoarce din nou spre Emma:

— Fetița e cu totul altceva. Nu-i plac decît asociațiile de cuvinte. O frază nouă o minunează. De altfel, ea însăși compune tot soiul de asemenea fraze. Unele le-am notat. De pildă asta: «Cine e mămica soarelui?» Mi s-a părut că e o idee poetică.

— Îi luați vreodată la dumneavoastră în pat?

— Aa, ei s-ar da în vînt după așa ceva, dar nu prea le e îngăduit. Uneori se mai strecoară ei în dormitorul nostru. Al mic se furișează în pat, între maică-sa și mine. Mă apucă de deget și-l strînge foarte tare. Nu vă puteți imagina cîtă pace pune stăpînire pe sufletul unui om în toată firea cînd adoarme lîngă o fărîmă de copil...

Emma visează la această fericire îndepărtată, care ar putea — de ce nu? — să fie și a ei. Îi spune lui Marcello cu glas stins:

— Marcello, am putea locui și noi într-o casă ca asta. Doar ne înțelegem foarte bine, noi doi, nu-i așa? Sînt încredințată că sîntem făcuți unul pentru altul...

La drept vorbind de ce n-aș visa? Nu m-am gîndit niciodată la mine, fără să mă gîndesc în același timp la el. Viața ar putea fi altceva decît o așteptare în doi. Cu totul altceva. În brațele mele, Marcello ar putea să renască! Numai să vrea! Dar oare vrea? Marcello! Iată un lucru de neînțeles!

Marcello îl privește pe Steiner îndelung. Apoi se uită la nevasta lui Steiner, la cărțile lui, la obiectele din casă, la ursulețul de pluș care zace la picioarele pianului negru ca zmeura, la magnetofonul care prinde, ca într-o capcană, cuvintele, cîntecele naturii, melodiile cele

mai îndepărtate. Lui Marcello îi surîde această viață pașnică, lipsită de renunțări.

Emma. De ce tocmai Emma? Pentru că Emma e femeie. Roma e plină de femei iubitoare, bune de iubit, demne. Trebuie mers mai departe. Trebuie continuat. Împlinit. Ca să nu mai trebuiască reînceput într-una, totul. Dar care, pînă mîine, unde se vor fi risipit toate aceste gînduri?...

— Steiner, spune Marcello, luîndu-l de braț. Invită-mă mai des la tine.

— Păi ți-am mai spus-o, nu o dată. Vino la mine cînd poftești... Ascultă, Marcello! Ce-i cu tine? Ce se petrece?

— Nu știu. Trebuie să schimb cadrul. De fapt ar trebui să schimb o mulțime de lucruri. Steiner, tu nici nu știi ce înseamnă pentru mine casa ta: un adevărat refugiu. Copiii tăi, nevasta ta, cărțile tale, prietenii tăi...

Marcello mărturisește:

— Stau toată ziua și nu fac nimic. Altădată aveam și eu ambiții... Dar de la o vreme, am impresia că sînt pe cale să pierd totul, să uit totul...

Steiner îi răspunde cu un surîs distant. Și totuși, dincolo de acest surîs Marcello ghicește o afecțiune aproape frățească.

— Să nu crezi, Marcello, că salvarea constă în a fugi de *tine însuți*. Tu, să nu faci ca mine. Eu unul, mă consider un individ prea serios ca să mai pot fi un amator, dar nu de-ajuns ca să pot fi un profesionist. Asta e! Sînt un profesionist pentru amatori și un amator pentru profesioniști. Crede-mă, o viață dură, aspră, face mult mai mult, decît una tihnită, protejată de societate... o viață mic-burgheză, bine organizată, unde totul este știut dinainte, prevăzut, practic, la locul lui, desăvîrșit.

Steiner mai reflectează o clipă, apoi răspunde la întrebarea pusă mai adineaori de Marcello:

— Nu pot fi decît prietenul tău, și de aceea mi-e aproape cu neputință să-ți dau un sfat ca lumea. Dar dacă vrei într-adevăr să te ajut ca să schimbi tot ceea ce te înconjoară, sînt gata s-o fac. Dacă ții, am să-ți prezint oameni interesanți, un editor — de pildă — care să-ți asigure o muncă inteligentă. Să lucrezi ceva care să te pasioneze, dar să-ți rămînă destul timp și pentru romanul tău. Ar fi, oricum, mai bine decît să-ți pierzi vremea zmîngălind niște articole pentru fițuici profasciste. Ce-ar fi să te gîndești la propunerea mea? Oricum, mai stăm noi de vorbă...

Steiner îl conduce pe Marcello spre camera copiilor. Pînza subțire de «tulle» care înconjoară pătucurile, flutură ușurel, legănată de curentul de aer stîrnit odată cu deschiderea ușii. În penumbra camerei se ghicesc cele două căpșoare adormite.

— Uneori, noaptea, obscuritatea, întunericul, mă apasă. Tăcerea, liniștea, mă înfricoșează. Poate că mă tem de ea mai mult ca de orice. Am impresia că liniștea nu e decît o aparență, că ascunde o primejdie. Mă gîndesc adesea la ceea ce vor vedea copiii *mîine*. Se spune că lumea viitorului va fi minunată. Oare cum se traduce asta? Ar fi de-ajuns un zbîrnîit de telefon, să zicem un telefon roșu, care să anunțe sfîrșitul a tot și toate... Sau poate că ar trebui să trăim în afara oricăror pasiuni, și sentimente, într-o ordine desăvîrșită... ca aceea a operei

@Asociația Zianștilor Independenți din România

de artă. O ordine vrăjită. Noi, oamenii ar trebui să ajungem atît de sus, încît să ne iubim dincolo de timp, detașați de cele pămîntești... Steiner rîde ușurel și repetă: sus, foarte sus!...

Marcello îl privește cu nesaț. Echilibrul acesta îl uluiește.

E tîrziu. Nimeni nu e oracolul nimănui. «Trebuie să încercăm să trăim».

Pinii răsar din nisipul care se întinde pînă departe, în zare. Parfumul violent al mării aflată în echinoxul de primăvară se simte pînă hăt-departe, purtat în cele patru puncte cardinale de un vînt călduț.

Mesele lunguiețe, ce par a fi destinate unor banchete fără sfîrșit, sînt albe, golașe. Într-un colț umbros, o mașină de scris și niște foi presate cu un pietroi dau o notă de comedie. Din timp în timp, prin dreptul mesei trece o tînără fată, absorbită de muzica îndrăcită pe care o răspîndește, ca în zilele de vară, tonomatul.

Marcello e acolo, atîrnat de telefonul ce spînzură pe zid, ca o țintă întunecată. Glasul lui e nițel iritat:

— Ascultă, Emma! Nu pot să-mi irosesc toată viața dîndu-ți de dimineața pînă seara telefoane! Vreau să lucrez în liniște. Așa că, scurt: n-am să-ți spun unde sînt și nici cînd mă întorc!... E clar? Ești nebună! Du-te dracului!

Marcello trîntește receptorul și revine la mașina de scris. Mai bate cîteva rînduri — dar vraja (oare putea fi vorba într-adevăr de «vrajă»? Marcello nu e prea convins), în fine, «vraja» s-a risipit! Marcello ar vrea să simtă că mașinăria asta tresare sub degetele lui, ar vrea să audă tot mai des clinchetul clopoțelului care vestește că a mai scris un rînd... Dar de îndată ce se apleacă asupra mașinii de scris, Marcello simte că nu mai are nimic de spus. Nimic.

După fiecare melodie, în răstimpul în care tonomatul tace, Paola, tînăra fată, începe să cînte. Marcello a priceput: asta trebuie să fie cauza: nu are liniște! Nu e lăsat în pace!

— Paola, n-ai putea să încetezi odată cu melodia asta?

Paola se uită la el cu ochii mari, luminoși. Chipul ei se potrivește de minune cu această lumină caldă, de miazăzi, cu nisipul, cu marea, cu pinii uriași. «Peisajul pe care-l contempla Ulise», — gîndește Marcello distrat.

— Luați masa aici? întreabă Paola.

Marcello nu știe încă. Nu e prea hotărît.

— Știți, se mănîncă bine la noi, spune tînăra fată cu un aer foarte serios.

Apoi o interesează mașina de scris:

— E greu de învățat?

— Ai vrea să te faci dactilografă?

— Mi-ar place tare mult...

Fata surîde. Lui Marcello îi place surîsul acesta care-i modelează chipul de adolescentă și-i îngustează ochii.

— Ești drăguță!

— «Drăguță»... Să nu exagerăm!

— Haide, haide! Știi foarte bine că ești drăguță.

— În regulă, spune rîzînd Paola, sînt drăguță.

— De unde ești? Nu pari să fii din Roma...

— Nu. Sînt dintr-un sat. De lîngă Peruza.

— Și cum se face că ai ajuns aici?

— Taică-meu lucrează la Anzio. Dar am să mă duc în curînd la Roma sau la Ostia.

— Atunci cine e băiețelul care-ți aduce tot timpul furculițe la reparat? Frățiorul tău?

— Nu, spune Paola foarte serioasă. E asistentul meu.

— Aha! Asistentul tău!... Am impresia că ai nimerit-o bine aici...

— Mda! Destul de bine! Da' n-aș vrea să rămîn toată viața pe meleagurile astea. Mi-e dor de acasă. De-ai mei. Duminică am văzut o mașină cu număr din Peruza și toată ziua m-am gîndit la mama. Mi-a venit să și plîng, zău așa!

Marcello o cercetează într-una.

— Ia întoarce-te de profil...

— De ce?

— Întoarce-te, dacă-ți spun!

— Da' de ce să mă întorc? întreabă Paola, întorcîndu-se de profil.

— Ihîm! Acuma știu! Așa, de profil, semeni cu îngerașii ăia pictați în mai toate bisericile din Ombria. Ți-a mai spus-o cineva?

— Nu, niciodată.

— De ce rîzi?

— Așa...

— Ești logodită?

— Eu? Logodită?!

Încurcată, Paola îl întreabă:

— Nu mai scrieți? În cazul ăsta, aș putea să dau drumul la tonomat?

Paola umblă la butoane și muzica năvălește, asurzitoare. Fata ascultă o clipă, absorbită, apoi începe să pună masa.

Marcello își aprinde o țigară și fumează cu privirea pierdută, departe, dincolo de zare. Marea e verde și cam neliniștită. Algele moarte, zac la mal, scăldate de valuri. Un pescăruș zboară sus, deasupra talazurilor mișcătoare.

5.

Via Vèneto. Champs Elysées. Broadway. Nu au nici o trăsătură comună, și totuși ceva le aseamănă: orgia de lumini și zgomotele. Chiar și fauna este diferită, cu toate că vedete de tot felul, se plimbă, tot atît de multe, pe toate cele trei esplanade ale vieții nocturne. Via Vèneto are însă avantajul că e mai adunată. Aici totul se petrece pe distanța celor două sute de metri de trotuar ce ține de la ambasada americană și pînă la zidul vechi, de cărămidă roșie. Bandele de fotografi, ciorchinele de gură-cască, țațele, n-au a se deplasa: prada e chiar la nasul lor, expusă în mod permanent privirii. Totul e să-ți alegi cum se cuvine orele. Să știi să prinzești clipa. Expertul știe, de pildă, că mai de vreme de zece seara nu se ivește nici un scandal, ci doar vreun biet «incident». Mai știe că după douăsprezece va trebui să se posteze prin preajma vestitului «Excelsior», dacă ține cu tot dinadinsul să admire vedetele, în toată măreția lor. Dar «crema» nu se ivește decît după două noaptea. Abia atunci așteptarea e cu adevărat rodnică: vedete bete-criță, un

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

cuplu princiar care se zvîntă în bătaie, manifestări spectaculoase ale unor personaje «incognito», sau gelozii demențiale ale unor vlăstari de viță veche.

«Detașamentul» lui Paparazzo e la datorie încă de la ora zece. Ce-i drept, băieții sînt cam descumpăniți. Marcello lipsește. De trei zile nu l-a văzut nimeni. Nicăieri. Așa ceva se întîmplă pentru prima dată. Dar băieții n-au încotro: trebuie să se plece în fața flerului extraordinar, al lui Marcello. Într-adevăr — de cînd lipsește Marcello — adică în ultimele trei zile, nu s-a semnalat nimic de soi. Singurul eveniment mai important: demascarea și «demiterea» unui gigolo exeroc, de către venerabila ducesă de Tampico.

Dar iată că Marcello sosește, totuși, în jurul orei unsprezece. Unul dintre asistenții lui Paparazzo, Doria, îi dă vestea:

— Hei, Marcello, te caută taică-tău...

Marcello e surprins:

— Da, da. Te caută unu' de zor. Pretinde că e tatăl tău.

— Eh, trebuie să fie vreo glumă...

— Nu e nici o glumă. S-a dus să mănînce. Întreabă de tine de vreo două ore. Trebuie să fie pe-aici, pe undeva. Încearcă pe terasă, la «Rosati».

Marcello încearcă, dar nu vede nimic. Doria caută și el, dînd la o parte consumatorii, care blochează cu desăvîrșire promenada.

— Uite-l, colo... privește, Marcello... alături de negrul ăla...

Înfine, Marcello și-a zărit tatăl. Stă la masă cu un aer mirat. Bea fără grabă, dintr-un pahar înalt. Are expresia calmă a omului care a acumulat o mare experiență de viață.

— Tată! Tată! strigă Marcello.

— Iată-te, însfîrșit. Sînt la Roma de azi dimineață. Te-am căutat la ziar... Era gata-gata să plec... Noroc că unul din prietenii tăi m-a îndemnat să te aștept aici. Zicea că poate apari, totuși...

— Bine ai făcut! Paparazzo trebuie să-ți fi spus, spune Marcello sărutîndu-și părintele. Știi, meseria asta a mea, afurisită, mă obligă să alerg toată ziua. Nu mă duc acasă decît ca să dorm. Ce vînt te-aduce la Roma?

— Am treabă la minister... știi, povestea aia a mea cu despăgubirile de război, banii pe care trebuia să-i primim încă înaintea alegerilor din 1950... Numai că ăștia o lungesc cum pot...

Tatăl își cercetează fiul și descoperă cu uimire cîteva fire argintii în jurul tîmplelor. Marcello spune:

— Cum îți merge? Arăți bine!

— Și tu arăți bine! Ești în formă...

— Dar mama?

— Mi-a dat o scrisoare pentru tine. E sănătoasă... dar au început s-o lase puterile... știi doar: ea n-a fost niciodată prea voinică. Eh! ce mai tura-vura, cu vîrsta vin și beteșugurile...

Marcello ia scrisoarea mamei sale, al cărui conținut îl știe pe dinafară, încă înainte de a fi deschis plicul.

— Tu, băiete, ai putea să scrii mai des, și să te mai repezi din cînd în cînd pe-acasă. E o veșnicie de cînd n-ai mai venit să ne vezi.

— Știu, tată, știu. Numai că aici e atîta alergătură de dimineața pînă seara... nu se oprește niciodată... ca o morișcă...

Marcello îl privește pe tatăl său cu coada ochiului. Îl vede pentru prima oară în afara cadrului, în care s-a obișnuit să-l întîlnească. Și dacă aducerile-aminte nu l-ar ajuta, s-ar crede în fața unui necunoscut. O fată frumoasă, cu forme atîtătoare, puse în valoare de o rochie foarte bine ticluită, îl salută pe Marcello.

— O cunoști? întreabă tatăl. E vreo artistă?

De la masa de alături, Pierone se bagă în vorbă. Nu poate îndura o astfel de jignire.

— Artistă? Asta? Ar zice mersi dacă ar angaja-o figurantă în rîndul paișpe! Auzi colo — artistă!

— Tată, n-ai vrea să bei ceva? Un «Gin-Fizz», întreabă Marcello.

— Cum? Ce-ai spus? Ce-i aia «Gin Fritz»? Nu-mi trebuie nimic! Berea mea e foarte bună!

Bătrînul se lasă gospodărește pe spătarul fotoliului de pai și admiră bulevardul. Femeile îl captivează, dar nu se încumetă să le privească prea stăruitor.

— Așa viață de noapte mai va! Și zi, Marcello, la voi e la fel seară de seară?

— Da! suspină Marcello.

— La noi, la ora asta toată lumea e în pat... luminile sînt stinse. Pe stradă... țipenie! Tu te-ai obișnuit, așa-i, băiete?

— Da, m-am obișnuit... încet-încet...

— Și cu treaba cum stai? Îți rentează?

— Tată, la drept vorbind, meseria de gazetar — dacă știi să te descurci — e destul de bănoasă. Oricum, eu unul am avut noroc: mi s-au deschis toate porțile, de la minister și pînă la Vatican. Nu vezi? Mi-am luat o mașinuță... am și un apartament.

— Că bine zici. Ascultă, Marcello!... De cîte ori sun la tine, îmi răspunde o voce de femeie... Cine e?

— Cum ai spus?

— Mă rog, mă rog... nu mă privește. Ești bărbat în toată firea. Numai să nu uiți că trebuie să te ferești. Nu care cumva faci vreo boroboață. O distracție, o aventură colo, mă rog, treacă-meargă! Doar nu ești ușă de biserică. Dar căsătoria — e cu totul altceva. Căsătoria e un lucru foarte serios...

Marcello a fost din totdeauna îngrețoșat de înțelepciunea generațiilor vîrstnice. Nu știe cum să întrerupă tirada tatălui său.

— Da, da. Crede-mă, fiule. Dacă o femeie apucă să trăiască în preajma ta, se creează niște relații care...

— Aaa, stai puțin... acum știu! Ai vorbit cu menajera mea! Da, firește, cu menajera!

Marcello înfruntă cu bărbăție privirea neîncrezătoare și nemulțumită a tatălui său. Noroc că, după o clipă, bătrînul începe să se intereseze de alte siluete trecătoare, femei frumoase, fardate cu o artă remarcabilă. Paparazzo se apropie, cu aparatul de fotografiat gata pregătit.

— În fine, văd că ați izbutit să dați de el, spune fotograful, adresîndu-se bătrînului.

— Da, m-a ajutat domnul să-l găsesc, sfătuindu-mă să-l aștept aici. Sînteți fotograf, văd? Vreau să spun foto-reporter. E o meserie pasionantă... o muncă artistică sub un anume aspect. Lucrați... cu fiul meu?

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

— Oh, da, din păcate, da! Nici nu puteam s-o nimeresc mai prost, spune Paparrazzo rîzînd.

Și continuă:

— Ascultă Marcello, tu vorbești serios? Chiar nu ai idee unde s-ar putea ascunde regele nostru? Era cît pe-aci să-l prind adineaori și... zdup!...mi-a scăpat! Da' trebuie să-l înhaț eu! Trebuie! Mă întorc îndată! Mă duc să mai dau o raită!

Bătrînul profită de ocazie:

— Poate că aveți vreo treabă împreună... Sau vreo întîlnire, vreo afacere. N-aș vrea să vă stingheresc...

— Nici vorbă, tată. Nu ne stingherești de fel. Noi aici lucrăm. Acesta e sediul nostru. Aici pescuim toate personajele care ne interesează... Aici se ivesc toate noutățile... aici se pot face cele mai fantastice poze... Aici găsești totul. Ca pe tavă. Chiar redacția mă trimite aici, «la bătaia peștelui»... Iar sediul ei e, uite colo, sus.

Marcello indică vreo duzină de ferestre luminate, din clădirea de peste drum.

— Dacă pricep eu bine, voi vă petreceți mai toată vremea zăcînd aici, pe stradă...

— Ihim. Ia zi, tată, n-ai vrea să te duci la cinema?

— Nici nu mă gîndesc! Sînt sătul de filme pînă-n gît! Acolo, la noi, n-ai nimic mai bun de făcut decît să te duci la cinema. Dar, iaca, plec... Vă las în pace... Poate aveți totuși, un aranjament. În definitiv, sînteți tineri...

— Dar, crede-mă, tată: nu avem nimic special de făcut. N-avem nimic aranjat.

— Și, mă rog, ce s-ar mai putea face la ora asta? Vreau să spun, unde am putea sta de vorbă ca lumea vreun ceas — două înainte de culcare?

În ochii bătrînului s-a aprins o luminiță de speranță. Marcello îl privește surprins și îndoiosat. A ghicit.

— La ora asta nu sînt deschise decît localurile de noapte.

— Ihim! Un prieten de-al meu mi-a vorbit de o bombă grozavă. Un fel de cabaret. «Kit-cat» sau cam așa ceva.

— Vrei să spui «Cha-Cha». Asta e un local de mîna a doua.

— Da! Da! Chiar așa-i ziceai: «Cha-Cha». Acuma mi-am adus aminte.

— Și... ai vrea să mergem acolo, tată?

— Da... Numai ca să văd și eu cum e. Tu știi doar. Știi cît de rar mi se întîmplă să am un asemenea prilej...

Marcello nu prea știe ce trebuie să facă și de aceea recurge la ajutorul lui Paparazzo; fotograful ar putea să mobileze oarecum timpii morți ai conversației. Și bătrînul e încîntat de prezența lui Paparazzo:

— Perfect! Invită-l și pe prietenul tău! Fac eu cinste!...

Bătrînul e în culmea încîntării. Abea așteptă să se vadă în mijlocul a ceea ce își închipuie el că trebuie să fie «sînul lui Avraam». Se și vede chemîndu-l pe «garçon» cu voce tare și comandînd tot ce trebuie. S-ar zice că și-a văzut visul cu ochii. Nu-și mai încape în piele de încîntare. Marcello ar dori «să facă el cinste», dar taică-său îl împiedică, fericit că-și poate desfășura autoritatea de părinte.

— Și cu regele cum rămîne? îl întreabă cei doi asistenți pe Paparazzo.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

— Descurcați-vă și voi cum puteți. Dacă nu dați de el, încercați să puneți mîna măcar pe gagica lui... Austriaca aia. Unul din voi poate să ia « Vespa » mea. La revedere...

— Pe curînd... la morgă, îi răspunde asistentul cel tînăr în ironie.

Paparazzo întreabă:

— Unde mergem, deci?

— La « Cha-Cha », bineînțeles... Hai, urcă în mașină.

— Bine, dar aia-i o speluncă ordinară? Ce căutăm noi acolo?

— Hai, urcă odată și lasă pălăvrăgeala! Vreau să-i fac o plăcere bătrînului. Are și el dreptul să se distreze! Ce naiba!

— Bine, bine... hai atunci să ne distrăm...

În definitiv, cine e tatăl meu! Abia îmi mai aduc aminte de copilăria mea. Pe tata îl vedem foarte rar. Se ivea între două drumuri, înalt, puternic, mînios. Și totuși sînt fiul lui. Pentru mine e un străin față de care mi se întîmplă să simt oarecare afecțiune. Și asta doar arareori, atunci cînd descopăr în el un semn, o trăsătură pe care o găsesc și la mine. Dar la drept vorbind nu-l cunosc de loc. Ce fel de viață duce? Ce crede el oare despre tinerețe, despre dragoste, despre moarte?

Barul « Cha-Cha » este o instituție romană la fel de venerabilă ca și Forumul. Și are o vechime aproape la fel de considerabilă. Această existență îndelungată se datorează zelului uimitor al proprietarilor — numeroși la număr — care — în decursul timpurilor — i-au schimbat conștiincios denumirea, după cum a dictat-o fiecare modă. Noua firmă nu riscă să alunge clienții speriați de rezonanța ei, deoarece ea se adaugă de fiecare dată unui renume de mult stabilit. Astfel, localul renunță la clienții snobi în goană după « ultimul strigăt », dar își asigură în schimb un public credincios, format din provinciali consecvenți, cu alte cuvinte, italieni pașnici, în majoritate locuitori ai cartierelor mărginașe ale Romei.

D. Rubini — căci tatăl lui Marcello are și un nume — admiră barul « Cha-Cha » (care mai de mult se chema « Dunărea albastră » și mai apoi « Jimmy »), cu entuziasmul înflăcărat al unei tinereți trecute.

— Așa, nu s-a schimbat nimic aici, spune el cu satisfacție. Totul a rămas așa cum era!

Și se întoarce spre respectabilul « Maître d'hotel ».

— Nu-i așa că dumneata erai aici în... 1922?

— Îmi pare rău, domnule. Pe vremea aceea eram la Torino. Nu locuiesc la Roma decît de vreo doi ani.

Dezamăgirea pricinuită de această declarație nu-i de natură să-i strice buna dispoziție. Ba dimpotrivă. Bătrînul e din ce în ce mai încîntat. Cu atît mai mult cu cît între timp pe pistă și-a făcut apariția o trupă de balerine « franțuzoaice », dichisite cu tot felul de pene, de balonașe și egrete — foarte « Moulin Rouge » 1914. Marcello privește cu duioșie ochii sclipitori ai tatălui său. Ce ușor își află bucuria! Cît de simplu e totul pentru acest bătrînel simpatic! De pildă acum: fetele astea năclăite din cap pînă în picioare cu « fond de ten » i se par niște preotese ale lui Terpsichore, zeițe care prin toată ființa lor, răspîndesc bucurie și frumusețe, simboluri vii ale unei vieți consacrate unor satisfacții nobile.

— Ai vrea să bei ceva? spune Marcello respectuos.

— Bine înțeles! Auzi vorbă!

— Ce anume? Whisky?

— Mă rog... dacă vrei tu, fie și whisky.

Marcello comandă trei pahare. Paparazzo optează pentru « Black and white ».

— Ce-ar fi să facem un foto-reportaj. Îmi place aici. Seamănă grozav a mormînt indian!... ironizează fotograful.

Marcello îi face un gest amical, dar discret « să-și țină gura ».

— Ce mai femeie! Toată numai picioare, se extaziază bătrînul. Și se întoarce spre Paparazzo:

— Pe la Paris ați fost vreodată?

« Nu »-ul rostit de Paparazzo este, poate, un gest plin de delicatețe pe care fotograful îl face cu discreție. Paparazzo își joacă bine rolul de « prieten-credincios-ce-ascultă-cum-se-cuvine-mărturisirile-unui-tată-care-a-dus-o-viață-pe-cinste-la-vremea-lui ».

— Aaa, eu am fost... de două ori am fost! Ce trai domnule! Ce trai! O dată am intrat și eu într-un cabaret faimos! Dansa tocmai o fetiță leită ca asta! Ce grație! Și ce picioare! Lungi, de nu se mai terminau!... A urmat apoi « desfrunzirea » — avea, în jurul șoldurilor, un fel de ramură, plină de frunze artificiale. După ce a căzut și ultima frunză și a rămas *goală* puișcă, ne-am dat seama că... era bărbat, porcul!

Amintirea asta îl face și mai voios. Îl întreabă pe Paparazzo:

— Ai tată, tinere?... Desigur, trebuie să fie foarte tînăr... Te văd doar ești un băiețandru!... Cu ce se ocupă tatăl dumitale?

Paparazzo e luat pe nepusă masă. Dacă ar fi avut o clipă de gîndire, ar fi putut să-i ofere domnului Rubini o istorioară — model, despre tată-model. Dar așa... rostește adevărul gol-goluț, fără nici un fel de înfloriturâ:

— Ce face tata? E un pierde-vară! Asta face! Trîndăvește de dimineața pînă seara. Zace toată ziua în pat și o pisează pe mama și pe sor-mea. Cîntă, fluieră, se ia la hartă cu toți din casă și tapează pe cine vrei și pe cine nu vrei de bani. Mănîncă cinema pe pîine!

Marcello intervine:

— Tată! Paparazzo e un mincinos! Să nu crezi o boabă!

Dar în euforia pricinuită de whisky (între noi fie vorba, băutura asta, nu-i place de loc bătrînului), la care se adaugă viziunea oferită de tinerele fete — ce le-ar mai drăgosti el! — tatăl lui Marcello a căpătat vederi largi.

— În definitiv, de ce să nu-l cred! Totul e posibil!

Una din dansatoare îi face semn lui Marcello:

— Ascultă, Paparazzo, asta nu e... cum naiba o cheamă? Fanny? Da, e Fanny. Dansînd, fata se apropie de masa lor:

— O s-aștept mult și bine pînă să apară poza mea în jurnal, nu-i așa? M-ai dus cu zăhărelul, stimabile!

Marcello îi face un compliment delicat, mai mult de dragul tatălui său:

— Ești foarte frumoasă în seara asta, Fanny!

E limpede ca lumina zilei: bătrînul e topit după fată.

— Cum zici că o cheamă?

— Fanny.

— O știi bine?

Marcello încearcă să tăgăduiască, dar Paparazzo se bagă în vorbă:

— O cunoaște, sigur c-o cunoaște... n-aveți nici o grijă...

— E franțuzoaică?

— E... cumsecade... mda, franțuzoaică...

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Fanny mai trece odată pe lîngă masa lor și repetă printre dinți:
— Mincinosule! Farsorule! Fragnacciaro!

Acest ultim cuvînt dovedește că Fanny se află de foarte multă vreme la Roma. Adresîndu-i-se domnului Rubini, fata îi spune rîzînd:

— Cum puteți rămîne alături de un tip ca ăsta?

Marcello rîde și el:

— Păzea, Fanny, e taică-meu!

— Haide, haide... *à d'autres!* Asta să i-o spui lu'...

— Tată, ia uită-te la ea! Nu mă crede!

Măgulit, domnul Rubini intră în vorbă, dovedindu-și cunoștințele în ale limbii franceze:

— *Comment «à d'autres»? Bonsoir, mademoiselle. Et tous mes compliments!* Bravissimo!

La tonul complice al tatălui său, Marcello încearcă să opună unele argumente cît de cît cinstite:

— Știi, tată, i-am promis că-i public o poză la ziar... de fapt e o fată bună...

— Bineînțeles. Nu mă îndoiesc nici o clipă. Crede-mă.

— Ai vrea s-o invităm la masa noastră?

— De ce nu? răspunse tatăl, în culmea încîntării. S-o invităm copii! S-o invităm! Și să comandăm o sticlă de șampanie!...

Paparazzo nu-și crede urechilor!

— Șampanie?! Pentru așta și o oranjadă e prea mult!

Marcello vrea să facă jocul tatălui său cu respectul cuvenit față de un frate mai mare:

— Șampanie, desigur.. E perfect. Ai dreptate. Să comandăm șampanie.

— Eu unul aș cere «Veuve Cliquot». Las' pe mine! Fac eu cinste! Doar la viața mea am vîndut șampanie la cel puțin jumătate din populația Italiei...

— Pînă una alta, eu zic să bem o picătură de whisky, își dă cu presupusul Paparazzo.

Marcello îi face semn lui Fanny să vină la masa lor după ce își termină numărul. Fata a înțeles și accelerează finalul «dansului» care se reduce de fapt la cîteva frenetice mișcări de crupă.

Niște soldați americani fluieră, plini de entuziasm. Restul publicului aplaudă furtunos. «Garçon»-ul a adus între timp tradiționala sticlă de șampanie care se bălăcește în căldarea plină de ghiață, împopoțonată ca de sărbătoare cu șervetul alb înfățișarat în jurul gîtului. Domnul Rubini — fost reprezentant al unor case producătoare de șampanie, ridică sticla, ca să controleze anul fabricării. Apoi o gustă, cu meticulozitatea unui cunoscător:

— În sănătatea ta, băiatule!

— În sănătatea dumitale, tată, spune Marcello și pentru prima oară în viața lui, simte că inima îi e încălzită de un sentiment neașteptat: o profundă prietenie pentru tatăl său, care pînă în clipa de față îi păruse un fel de necunoscut.

— Mă rog! încuviințează tatăl cu un aer condescendent ce se potrivește de minune cu prestanța lui de bărbat cumpătat, care s-a lepădat pentru totdeauna de plăcerile vieții lumești.

Iat-o și pe Fanny. Sosește la masă, arborînd un surîs fermecător.

îl însoțită de amica ei, Gloria. Fanny e plăcut impresionată la vederea șampaniei. Se așază alături de domnul Rubini, care o privește cu o admirație nețărmuită.

— N-aș fi vrut să vă deranjez, spune Fanny într-o doară. Cît despre tine (zîmbește ea, adresîndu-i-se lui Marcello), nici nu meriți să-ți dau bună-ziua. Mă iertați că vă întreb: știți cumva ce gen de «meserie» practică fiul dumneavoastră?

— Știu, am văzut, răspunde domnul Rubini, mulțumit de întorsătura pe care a luat-o discuția.

— Frumoasă meserie, n-am ce zice! Ar trebui să lucreze un timp într-o fabrică... să vadă acolo ce-i aia muncă. Să învețe o meserie adevărată!. Ia spuneți-mi, adăugă ea repede, nu-i așa că Marcello minte? Ați auzit ce-a spus? Pretinde că sînteți tatăl lui...

— Și de ce n-ar fi, mă rog, adevărat?

— Pentru că sînteți prea tînăr...

Nemaipomenit de măgulit, bătrînul se avîntă într-o savantă dantelărie de politețuri. Pînă și Dante e chemat în ajutor.

— Să nu exagerăm, domnișoară. «Ani fără șir adusu-au ruina...»

Toată lumea rîde. Încurajat, bătrînul începe să facă mărturisiri:

— Știți ce ne îmbătrînește pe noi cei mai tare? Plictisul. Pe vremea cînd eram tînăr, călătoream foarte mult. Mă mînau treburile de colo pînă colo. Și cît timp eram pe drum, aveam o inimă de leu. Chiar și acum, dacă mă mișc un pic, dacă o iau nițel din loc, simt că inima îmi bate la fel ca a astora tineri. Da, credeți-mă: așa pățesc, cît sînt eu de ramolit. Dar de îndată ce mă întorc acasă... E ca și cînd opt-zeci-de-ani mi s-ar prăbuși — cu toată puterea lor — pe umeri...

Paparazzo ar dori să desfacă sticla. Rubini îl oprește, foarte sigur de el:

— Asta nu e treaba dumitale. Sticlele de coca-cola le las pe seama voastră, a puștilor; dar șampania...! Șampania e domeniul meu!

Paharele sînt pline. Rubini îi întinde o cupă lui Fanny și vrea să ciocnească:

— În cinstea splendidelor dumneavoastră picioare pe care am avut fericitul prilej de a le admira!

Toată lumea bea cu nesaț. Marcello e profund emoționat de fericirea aproape copilărească ce a pus stăpînire pe tatăl său. Își amintește de propria lui copilărie, cînd o bomboană fondantă sau o jucărioară de lemn îi umpleau sufletul de bucurie.

Încurajat de succesul lui, Rubini ar vrea să continue:

— Minunat... Ce-ar fi să mai golim o sticlă? Am început prin a ciocni în sănătatea frumoaselor dumneavoastră picioare, acum trebuie neapărat să beau în cinstea...

— St! St! spune Fanny, pudică, jucînd perfect rolul de «femme du monde».

— N-am vrut să spun nimic deochiat, se scuză Rubini, stingherit.

Cu o strîmbătură de copil răzgîiat, Fanny îi reproșează lui Marcello:

— Tu știi că taică-tău e de o mie de ori mai simpatic decît tine? Și ce spun eu, de o mie de ori!

— Asta e prea de tot, domnișoară, zău așa: exagerați! Eu nu mai sînt bun decît, cel mult, pentru jocuri de societate. N-ați dori să vă învăț unul?

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

— Ba da, bineînțeles că da! spune Fànny.

— Atunci să vedem dacă izbutiți să faceți ce vă spun eu. Fiți atenți. Trebuie să vă puneți o monedă pe frunte... Jocul cere să o lăsați să cadă, fără să vă atingă nasul...

— Păi e foarte ușor!

— Ușor?

— Asta e un joc de copii!

— Mă rog, încercați totuși.

Marcello observă cu îndulșoșare jocul delicat al fetei. Spre marea bucurie a domnului Rubini, Fanny se preface că nu izbutește figura cu moneda! Ciudat! Marcello n-ar fi bănuit niciodată, la fata aceasta, atîtea comori de gingășie, de drăgălășenie adevărată, profundă, dezinteresată.

La rîndul ei Fanny se lansează într-o istorioară nevinovată, care s-ar potrivi de minune în conversația unor elevi de liceu, deși — pe ici pe colo — e vorba de batiste și sutiene. Paparazzo e descumpănit, dar Marcello urmărește jocul cu o ciudată emoție. Această neașteptată comportare a tatălui său, care-i apare acum în chip de «bărbat», îl emoționează profund, chiar dacă pe undeva Marcello e șocat.

Povestea cu sutienele îi dă domnului Rubini, cheia complimentelor foarte 1920, și îi permite să afirme că Fanny n-are — doamne ferește! — nevoie de așa ceva.

Marcello se preface că e scandalizat. Tatăl lui e fericit.

— Tu să taci! Ești un fraier cu cioc, îl repede Fanny pe Marcello, într-un jargon neașteptat.

Un alt rînd de șampanie se impune. E clar: Marcello e depășit de evenimente. Tatăl lui se ridică de la masă și valsează cu Fanny.

— Mă descurc destul de bine, zice el. Nu-i așa?

Într-adevăr, bătrînul e un excelent cavaler și Fanny se pricepe de minune să-l secondeze.

Marcello se trezește luat din scurt. Abia cum i se pare că începe să-și înțeleagă părintele.

— Știi, îi spune el lui Paparazzo, în copilărie l-am văzut foarte rar pe-acasă. Tata nu era aproape niciodată cu noi... Pleca mereu. Călătoarea cîte o săptămînă încheiată, uneori chiar douăzeci de zile... Ba chiar mai mult. Și cînd se întîmpla să întîrzie din cale-afară, trebuia să vezi ce de lacrimi vărsa mama! Potop, nu alta! Da! Da! Era un fel de musafir acasă. Zău, dacă mă gîndesc bine, nici nu-l prea cunosc. Dar revederea din seara asta mi-a făcut mult bine. E simpatic, bătrînul, nu-i așa?

— Foarte «în formă». Am impresia că se distrează minunat aici, răspunde Paparazzo cu ochii la tatăl lui Marcello care e foarte preocupat acum de «problemele» slow-ului.

— Tare mă tem că nu așa se dansează slow-ul, îi spune Rubini fetei.

— N-are nici o importanță. Îmi place mai mult așa, răspunde Fanny.

— Aveți niște ochi minunați!

— Cum trebuie să înțeleg acest compliment?

— Ca pe un semn al admirației mele nemărginite și ca o expresie a omagiilor mele.

— Am avut eu dreptate! Nu semănați de loc cu fiul dumneavoastră.

— Ba dimpotrivă! Aparținem aceleeași rase!

Ringul de dans trebuie eliberat. Urmează un alt număr «coregrafic».

Mulțumit de el, tatăl lui Marcello toarnă din nou șampanie în cupe.

Un clovn bătrîn își demonstrează ticurile caraghioase sub reflectoarele necruțătoare. Privindu-l, e greu să ghicești în ce măsură e machiat, într-atît i s-au săpat pe față urmele strîmbăturilor cotidiene. Clovnul se cheamă Polidor și numele lui răsună mai întîi în beznă, subliniat de sunetul unui acordeon răgușit. Apoi reflectoarele «pătează» pista cu rotocoale de lumină. Cu o măturică în mînă, Polidor împinge petele luminoase spre centru, ca și cînd ar vrea să le adune într-un morman. Apoi clovnul destupă un clondir și revarsă în el lumina. Lumina dispare în clondir. Se face din nou întuneric, bineînțeles după ce reflectorul a fost acoperit cu filtrul respectiv. O ultimă gamă la acordeon și Polidor revarsă pe pistă, ceea ce, cu o clipă mai înainte, adunase în clondir: lumina inundă sala. Aplauze binevoitoare îi răsplătesc joaca de fiecare zi. Marcello a văzut de mai multe ori această pantomimă; ba chiar i se pare că prima dată a aplaudat-o la o gală a lui Fratellini; dar, de fapt asta nu are nici o importanță: căci de fiecare dată Marcello se amuză la fel de tare.

Polidor e acum înconjurat de baloane cu care se joacă de obicei copiii. Se străduiește — în zadar, desigur — să le facă să danseze în ritmul impus de flautul său. Indignat de revolta baloanelor, Polidor încearcă să-și adapteze melodia după mișcarea lor dezordonată, joc din care rezultă niște acute înspăimîntătoare. În cele din urmă Polidor renunță să mai îmblînzească baloanele, și, în timp ce părăsește pista, atacă un marș persan: atunci, parcă înțelese, baloanele îl urmează într-un suflet...

Ca să-i facă plăcere domnului Rubini — din ce în ce mai galant cu Fanny — Paparazzo îi face două poze lui Polidor, care părăsește tocmai pista. Marcello e încîntat de gestul lui Paparazzo. Gazetarul se întreabă de ce nutrește care atîta simpatie pentru clovni, cînd — în general — sentimentul acesta îi revine tot mai rar. Reprosul pe care l-ar adresa Marcello vieții (dacă ar avea timp să-și depene în voie firul gîndurilor) este, nu absurditatea ei, a vieții adică, ci absurditatea lui, a lui Marcello, atunci cînd se trezește afirmînd că viața e înțeleaptă. Clovnul, cel puțin, e sincer. El își mărturisește deschis părerea despre viață. Ai crede că se joacă, dar, de fapt, spune adevărul. Glasul tatălui său îi întrerupe visarea.

— Frumoasă seară, băiatule...

Bătrînul a plătit nota cu gesturile unui marchiz... Fanny îi invită la ea, să guste niște spaghetti «à la bolonaise». Aluzia la Bologna are darul să-l înveselească pe tatăl lui Marcello, care e din ce în ce mai înduioșat. Privit mai cu atenție, bătrînul pare, totuși, puțin neliniștit. Fanny îl poftește în mașinuța ei; Marcello îi va urma în mașina lui, împreună cu Gloria și cu Paparazzo.

— Ai grijă să nu-mi pierzi urma. Eu obișnuiesc să gonesc, chiar dacă nu posed limuzina englezească a «domnului», spune Fanny ironică, făcînd cu ochiul spre Marcello.

Marcello îl întrebă pe tatăl său:

— Spune, tată, ai chef într-adevăr să mergem la ea, să gustăm niște spaghetti?

©Asociația Zîmbitorilor Independenți din România

— Bineînțeles că am chef! răspunde bătrînul, așezîndu-se cît mai confortabil pe scăunelul de lîngă Fanny, care s-a și instalat la volan.

— Ascultă, tată...

— Ce mai vrei?

— Nu crezi că...

— Nu cred nimic, băiatule. Mă simt perfect! Sînt într-o companie minunată! Lasă-mă-n pace!

Marcello se întoarce spre Fanny:

— Ascultă, știi să conduci?

— Dacă tu ai știi să faci dragoste cum conduc eu, n-ai avea de ce să te plîngi!

Fiatul «600» pornește brusc pe bulevardul iluminat de strălucirea zorilor care se apropie.

★

Gloria și Paparazzo sînt veseli nevoie mare, deși Marcello nu le prea ține isonul. Are și un pretext: e obosit și îi e somn.

— Ne-ai zdrăngănit prin toată Roma, spune Gloria. De ce naiba ai ocolit în halul ăsta?

Gloria se scutură puțin și iese din mașină urmată de Paparazzo care a amorțit de tot. Zorile.

— Nu cobori? întreabă Gloria.

— Nu, nu viu cu voi, spune Marcello încurcat.

Gloria insistă.

— Nu. Sînt obosit. Mă duc să fac un tur... Pe jos. Îți las mașina, Paparazzo. Te rog să-l conduci pe tata. Și să mă scuzi în fața lui. Găsește și tu un pretext: tipografia, ziarul... Treaba ta! Spune-i ce vrei. Roagă-l numai să mă sune înainte de plecare...

— Marcello, ce te-a apucat? Hai cu noi, insistă Paparazzo.

Gloria pledează și ea.

— N-am nici un chef. Mă duc să fac un tur prin cartier. Poate mă mai dezmeticesc un pic...

Marcello tace deodată. A zărit-o pe Fanny care aleargă spre ei:

— Pentru dumnezeu! Unde ați stat pînă acum? Noi am ajuns de-o jumătate de oră. Marcello, taică-tău nu se simte bine. I s-a făcut rău... Nu știu ce are... Poate a băut un pic prea mult. Mă duceam tocmai la farmacie... Mi-a fost teamă...

— L-ai lăsat singur?

— Ce să fac? Vrea să-i duc picături din astea, uite.

Fanny îi arată o bucățică de hîrtie pe care cineva a mîzgălit numele unei doctorii:

— Paparazzo, fii drăguț... caută o farmacie! Dar grăbește-te!

Fanny îi amintește lui Marcello, care a și luat-o la goană spre casă, că apartamentul ei e la etajul 3.

— Să nu faci scandal, strigă ea în franțuzește. C'est une maison bourgeoise.

Marcello se cațără cu repeziciune pe scări și pătrunde într-o clipită în apartamentul de două camere al lui Fanny. Tatăl lui e în living-room. Stă nemișcat într-un fotoliu. Marcello îl vede din spate.

— Tată! strigă el.

— Stinge lumina, băiatule.

— Prietenul meu s-a dus să-ți caute picăturile. Vine într-un minut.

— Nu te speria, Marcello. E o nimica toată. Cred c-am băut prea mult.

— Bineînțeles că-i o nimica toată... Marcello o spune mai mult ca pentru sine. — Să-ți dau un pahar cu apă?

— Nu, mulțumesc, băiete. Mă simt mult mai bine.

Glasul — la început abia auzit — își recapătă, cu încetul, rezonanța firească.

— Unde ne aflăm? În ce cartier? E departe? Nu mă dumiresc de loc.

Pare să evoce amintiri îndepărtate:

— De cîte ori veneam la Roma, trăgeam la un hotel din Piața Spaniei...

Îl neliniștește ora:

— E aproape patru...

— La cinci și jumătate am un tren. Trebuie neapărat să-l prind. Cred că am tot timpul...

— Ascultă, tată! Ar fi mai bine să vii la mine, să te culci, să te odihnești cîteva ceasuri...

— Nu. Prefer să plec chiar acum, așa fel ca la zece să fiu acasă...

Încet, dar cu siguranță de sine, se ridică și se îndreaptă spre pat.

— Era să-mi uit ceasul.

Îl ia de pe noptieră, apoi aranjază cuvertura cu gesturile și îndeminarea unei femei.

— Bine, dar nimic nu te împiedică să iei un tren mai tîrziu.

— Nu, Marcello, crede-mă, sînt bine-mersi. Nu vezi? Mă simt foarte bine.

— Ai putea să rămîi pînă mîine, tată! Te rog eu să rămîi. Dacă nu vrei să vii la mine, dacă preferi să te duci la hotel, n-ai decît să-mi spui. Mîine îmi iau o zi liberă... O să fim împreună de dimineața pînă seara ... O să facem tot ce poftești. O să stăm de vorbă... Avem atîtea de vorbit. Doar ne vedem așa de rar...

— Nu, Marcello. Trebuie să plec. Trebuie.

Fanny anunță că a sosit taxiul.

— Taxiul? întreabă Marcello.

— Eu l-am chemat. Unde mi-e pălăria?

— Dar putem renunța la taxi. Tată, te rog eu, nu pleca!

— Nu. Vreau să plec. Vreau să mă duc acasă. Acasă.

Se întoarce către Fanny și îi adresează un surîs foarte umil și apoi îi spune cu un fel de eleganță:

— Bună seara, domnișoară.

În stradă, s-au ivit zorile. Marcello nu mai scoate o vorbă.

— Sînt foarte mulțumit că te-am văzut, băiatule. Să ne scrii mai des. Și te rog să nu mă conduci. Prefer să plec singur. Te rog mult.

Marcello rămîne pe trotuar și se simte dintr-o dată ca un copil părăsit. Își trece palma peste obrajii obosiți. Hîrșîitul abia perceptibil al bărbii țepoase îl trezește de-a binelea.

6

— Am să-ți crăp capul, putoare! Credeai că sînt la fel ca dobitocii ăia de soți care-și poartă resemnați coarnele și pe deasupra își mai țin și gura? Las' că vezi tu! Am să-ți fac praf mutra asta afurisită!

@Asociația Zianștilor Independenți din România

— Face atîta scandal pentru că a văzut multe femei prin prejur, precizează un spectator blazat.

— Vino-ncoa, tîrîtură! răcnește mai aprig bărbatul, spumegînd de furie. Viperă! Las' că te-nvăț eu minte!

În jurul scandalagiului s-a și adunat o ceată numeroasă de curioși. Obișnuiții celebrei Via Vèneto gustă în mod diferit spectacolul. Dar de privit — privesc toți cu același nesaț. Dar cum sînge nu se arată, nu curge, nu se revarsă, pînă la urmă toți constată plictisiți că scena e lipsită de interes. Grosolăniile nu sună pitoresc decît în gura unor baroni sicilieni sau — și mai bine — rostite de prinți romani.

Mai mult din obișnuință, Marcello începe să pună întrebări. Doar Pierone e foarte interesat de unele detalii.

— Nu prea știu ce s-a întîmplat, dar, în orice caz, era foarte frumos! îl asigură el pe Marcello.

O voce de femeie îl strigă pe Marcello care s-a oprit o clipă, printre mese.

— Marcellino, nesuferitule, excrocule, canalie!

E Nico — manechin celebru — blondă, strălucitoare, cu ochii negri.

— Un' te duci?

— La Bassano di Sutri, la castelul logodnicului meu.

— Ia-mă cu tine!

Și Marcello adăugă:

— Paparazzo te căuta zilele astea. Avea nevoie de tine pentru cîteva pagini din «Jardin des Modes».

— Foarte drăguț din partea lui, dar eu nu mai fac poze de modă de cel puțin un an. Adio! S-a terminat!

Cîteva mașini claxonează.

— Am ajuns, spune o voce pe care Nico o cunoaște. De aceea, fata se apleacă și strigă:

— Aveți cumva un loc și pentru un prieten de-al meu?

— Nu, dar vezi în mașina din spate... E o Lancia uriașă... Sau poate în Fiatul «1400».

— Bine. Mulțumesc. Ne vedem la castel.

Nico încearcă și cu «Lancia»:

— Hai, făce-ți-mi și mie un loc, imploră fata.

— Bineînțeles, strigă conducătorul «Lanciei, iar ți-ai găsit un pește... ai tu obiceiul să pici moartă după cîte unul de-ăsta!

Marcello a găsit în fine un loc, strivit între două doamne parfumate, îmbrăcate în rochie de seară. Una dintre ele poartă o diademă impresionantă. La capătul de sus al Viei Vèneto se mai urcă o persoană feminină, care se așază de-a dreptul pe genunchii lui Marcello. Stă confortabil, prefăcîndu-se că nu-l bagă în seamă. Dar Marcello nu poate să nu simtă căldura suplă, animalică ce-i iradiază pielea și care sfîrșește prin a-l ameți. Marcello aproape că a dispărut pe sub fuste, jupoane și blănuri. Nico fumează mîndroasă.

Bărbatul de la volan se interesează de rută.

— Mergem pînă la Capranica. Apoi o iei prin scurtătura de lîngă măslini. E limpede, Oliviero?

— Da, Masimila!

— Crezi că e lume la taică-tău? întreabă el în franțuzește.

— Sper că nu. Așa că o să ne putem culca devreme. În orice caz, la ora asta nu mai sînt decît fosilele. Toată lumea știe că la noi seratele sînt un fel de înmormîntări clasa I-a... foarte izbutite...

Nico rostește cîteva cuvinte:

— ...ganz bestimmt. Ich wachte auf und mein Bett fînd an sich zu rütteln...

Oliviero protestează:

— Termină cu schimonoseala asta!

Nico vorbește mai departe:

— Vielleicht war es auch nur nervositat auf jeden Fall... ich bin...

Marcello întreabă:

— Unde sîntem? Cum se cheamă regiunea asta?

Nico răspunde:

— Bassano di Sutri!... und da... es kommen bestimmt mehrere...

Deodată Nico începe să plîngă. Marcello nu mai pricepe nimic. Întrebările lui rămîn fără răspuns.

Mașinile sînt parcate la intrarea unui castel uriaș care se detașează — siluetă impunătoare — pe fundalul întunecat al nopții. Castelul e sinistru și masiv.

Musafirii — în grupuri numeroase — pătrund în castel pe o scară dreaptă, abia luminată și se trezesc într-un salon mare cît o biserică. Asemănare e îndreptățită. Vine mai ales de la numeroasele busturi de marmură roșcată, care reprezintă papi, cardinali, căpetenii de luptă. În salon se află cîțiva musafiri — primii sosiți. Stau la taclale în jurul unor pahare pline.

Un bărbat de înălțime potrivită, îmbrăcat ca pentru seară, cu un aer sever — pe care i-l conferă, poate și părul tuns perie — primește musafirii cu o politețe studiată, de gheață.

Marcello îl recunoaște. E prințul Mascalchi — decanul familiei.

— Ce vînt vă aduce pe la noi? Ați simțit cumva nevoia unei promenade nocturne?

Prințul Mascalchi o recunoaște pe Massimila și o salută cu oarecare căldură.

— Iată-ne ajunși, spune Massimila. Șaptezeci și cinci de kilometri în patruzeci de minute!

Prințul-tată face un semn din cap, adresat lui Nico, logodnica de moment a lui don Giulio, fiul lui. Apoi îi transmite lui don Giovanni — nepotul său — misiunea de a face cîteva prezentări. La serată sînt de față tot felul de invitați: membri ai aristocrației «negre», cîțiva baroni aparținînd dinastiei des Poulles, oameni politici, un principe napolitan, un duce rus, cîțiva artiști la modă, femei mai copticele, și două sau trei ființe al căror sex e greu de definit.

Un glas spune:

— Giulio, privește pe cine ți-am adus!

— Aaa! Ia fă-te-ncoa, pomicica mea! spune Giulio, întorcîndu-se spre Nico. Cine te-a rugat să vii aici?

— Și asta nu e totul, continuă altă voce. Privește cine a mai venit cu noi: Hélène, decolteul nr. 1 al Romei! Ascultă Hélène, sper că nu l-ai cărat și pe bărbat-tu aici? spune mai departe vocea, adresîndu-se unei splendide creaturi, al cărei sîni abundenți sînt celebri în capitala Italiei.

@Asociația Zianștilor Independenți din România

Un fost ministru descrie o ceremonie patriotică unor bătrînei cam țepeni, care-l ascultă cu deosebită politețe.

— Ce eveniment! Era acolo tot poporul, poporul adevărat, autentic, care-și celebra șeful mult iubit, și-l răsplătea cu lacrimi și flori.

Disprețuind cerințele etichetei, don Giovanni afișează un pulover uriaș, de mohair negru, care fîlfîie pe pieptul lui lungăreț și slăbănog. Se apropie de Marcello și se prezintă singur:

— Sînt cea de a treia generație, spune el. Și după cum se vede cea mai lipsită de importanță. Ați mai dori să cunoașteți și alți membri ai familiei mele, sau un singur reprezentant vă e de ajuns?

Fără să mai aștepte protestele lui Marcello, don Giovanni o strigă pe bunică-sa:

— Îți prezint pe domnul...

— ...Rubini, completează Marcello.

— Perfect! Bravo, spune bătrîna doamnă și-și închide ochii la loc.

Don Giovanni comentează:

— Șmechera! Se preface că doarme, pentru că nu are chef să stea de vorbă cu nimeni. Și acum — să mergem mai departe: să continuăm cățăratul pe arborele genealogic: Tată!

Prințul Mascalchi discută cu unul dintre atașații ambasadei engleze.

— *I don't think you are to right...*

— Tată, îți prezint pe domnul Rubini. Are aerul că se ocupă cu ceva serios.

Prințul-tată îi strînge mîna cu un «într-adevăr?» interesat. La rîndul său, prințul îl prezintă pe Marcello unei fete frumoase, Nina, care pare să fie franțuzoaică sau daneză.

Prințul îi vorbește în franțuzește:

— *C'est un ami de mon fils, charmant, n'est-ce pas?*

— *Joli garçon*, spune Nina.

— Sînteți gazetar, îmi pare, intervine un străin cam beat. Asta mă interesează grozav de mult! Și știți de ce? Aș avea nevoie de o dădacă... să mă culce și să mă gîngîlească în seara asta. Cine vrea să se sacrifice? Cine se oferă să-mi fie dădacă în noaptea asta?

Un alt glas bărbătesc intervine:

— Lady Brod, de ce nu puneți să vă spele cîinii? Put îngrozitor...

— *Their smell is absolutely wonderfull!*

Și, fermecată, lady Brod adulmecă în aer «mirosul minunat» al cîinilor ei.

Don Giovanni continuă:

— ...Iat-o, însfîrșit pe divina noastră Irena, cea mai glorioasă dintre «debutantele» acestui an. Trebuie să adaug că aș dori foarte mult, s-o iau de nevastă! Numai că ea nu e de acord.

Irena îl întrerupe tăioasă:

— Mulțumesc, mulțumesc, cunosc povestea!

Deși obișnuit cu mediul, Marcello nu se simte încă «în ton». Nu e de loc impresionat de diamantele din cale afară de numeroase ale mult prea tinerei Irena. În schimb, surîsul ei provocător îl emoționează. Din fericire, Oliviero dă peste ea și o invită la dans.

— Hai, dansează-mă, spune el și adaugă cu un aer complice: Ascultă, n-am asistat la toată scena așa că nu «m-am prins», cine a «atacat», tu sau el?

— Eu, bineînțeles.

— Mi se pare că ai o poftă grozavă să-ți vezi numele tipărit în ziare, nu-i așa? Cred și eu. Nu ești singura.

Irena dansează cu un aer absent, ușor înțepată. Oliviero o lipește de trupul lui, fără prea mare convingere:

— Ascultă, de ce n-am întinde-o noi doi, așa... englezește?

— Ce înțelegi prin «s-o întindem noi doi»? Și de ce am întinde-o, mă rog? La ce bun?

O doamnă anglo-americană, care a suferit de curînd o operație estetică (are pielea neverosimil de netedă), îi hîrșîie lui Marcello:

— *Are you really a newspaperman?*[1]

— *Yes, Madame.*

— Primul meu soț era tot gazetar — odihnească-se în pace! dar informațiile pe care le dădea erau de cele mai multe ori din cale afară de exagerate. Nu l-am înțeles decît după ce s-a isprăvit luna noastră de miere.

Lady Brod intervine cu dezinvoltura pe care i-o îngăduie marea ei frumusețe.

— *Well! You know what Shakespeare says:* «Mai bine să dai o știre exagerată, decît să nu dai de loc». Soțul meu gîndește la fel.

Marcello se lansează în unele teorii cu Lady Brod:

— Nu v-o spun ca o scuză, dar să știți că tocmai publicul este acela care ne cere aceste amplificări, aceste «exagerări». Dacă mi-ați îngădui sînt convins că v-aș putea spune și eu unele... noutăți interesante. Unele amănunte despre...

Ultimele cuvinte sînt rostite la adăpostul eșarfei străvezii de voal, pe care o mînă lungă și fină o trece pe la nasul lui Marcello. Marcello conchide:

— Chanel 5! Cunosc acest parfum, Maddalena.

E, într-adevăr, Maddalena.

— De unde-ai răsărit? Cum îți place aici? Eu una mă simt minunat. Numai că pic de oboseală... O cunoști pe micuța Jane?

Maddalena îi arată o femeie foarte tînără, lividă din pricina unui machiaj prea savant. Maddalena continuă.

— E americană. Pictoriță. Trăiește aici, la Roma, de parcă s-ar afla în colonii. Cercurile cele mai sofisticate o primesc ca să asculte, cu încîntare, măscările ce ies din frumosul ei botic...

Maddalena l-a luat în primire pe Marcello și îl tîrîie prin încăpere, cu aerul că face prezentări la nesfîrșit. În realitate, se învîrte în neștire prin salonul cu o sută de ferestre, care, pentru ea ar putea însemna tot atîtea ascunzători ideale.

— Privește, ăștia sînt Montalbanii... Divorțul lor a făcut senzație.

— ...Federica, «Lupoaica». Adoră să-și ofere sînii spre desfătarea băieților tineri.

— Iată și Gonfalonierii: cel mai splendid palat din Roma și o jumătate din Calabria e a lor.

— Asta e «dulcea Eleonară». Optzeci de mii de hectare. Două încercări de sinucidere. Fără motiv.

— Soții Sanseverino. Castel nemaipomenit în Toscana.

---

[1] Ești într-adevăr ziarist?

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

— Pe ăştia îi ştii: don Giulio Mascalchi şi Nico sau Nicolina, metresa lui de origină suedeză. Ai să vezi: la anul o să fie prinţesă.

Nu. Marcello nu simte nimic. Fiinţele astea nu-i fac mai multă impresie decît mumiile dezgropate din Piramide. « Nu te vei simţi indignat ». Pentru că indignarea, presupune demnitate. Să nu uiţi asta niciodată, Marcello.

Maddalena îl apostrofează:

— Hei, domnu' ! Controlează-ţi expresia ! Ce-ţi închipui? Ai cumva impresia că noi facem mai multe parale ca ei? Ei, cel puţin, se pricep să salveze aparenţele, să comită cele mai mari porcării cu o anumită eleganţă. Au, ceea ce se cheamă, maniere.

Maddalena şi Marcello ies pe o terasă. Peste cîmpie, peste măslini, domneşte încă întunericul, dar pămîntul întreg e învăluit de o lumină tulbure, abia simţită. Marcello arată spre o vilă spectrală care se detaşează pe fundalul parcului.

— Cine locuieşte acolo?

— Nimeni. Vila e nelocuită. Păcat ! Observă-i stilul ! Cea mai autentică vilă din cîte am văzut. Cea mai frumoasă. Şi eu sînt nelocuită. Marcello, ştii?

Maddalena şi Marcello se întorc la castel, traversînd un culuar întunecat. Nenumărate portrete de femei, par să-i privească de la înălţimea ramelor.

— Ce e cu acest... panopticum? întreabă Marcello.

— Bunice, străbunice, stră-străbunice...

— Erau femei foarte frumoase. Ai observat că toate au cam acelaşi ochi?

Marcello se uită în ochii Maddalenei şi un elan nebănuit îl face să-i spună:

— M-am gîndit foarte mult la tine, în ultima vreme. Nu te înţeleg.

— Nu? Nici eu. Dar nu face nimic. Dacă ai de gînd să-mi vorbeşti despre lucruri serioase să ştii că eu n-am poftă să te ascult. Las-o baltă. Ce-ţi mai face prietena?

— Deci, îi-e teamă să vorbeşti serios?

— De loc. Numai că *tu* nu eşti în stare să vorbeşti serios.

Maddalena e cam aspră. Dar o face cu prietenie.

— Unde mă duci? întreabă Marcello văzîndu-se împins într-o încăpere mare şi pustie, acoperită pînă în tavan de fresce care amintesc de cele ale lui Carrache.

— Ţi-am făcut pe plac. Te-am adus în salonul conversaţiilor serioase. Aşează-te.

În mijlocul camerei există, într-adevăr, un singur scaun. E un exemplar minunat din secolul al XVI-lea.

— Să nu te mişti de pe scaun.

— Ce-o să facem aici? Unde te duci? adaugă Marcello văzînd că Maddalena se îndepărtează cu paşi repezi.

Maddalena trece printr-un culuar lung, care se termină într-un vestibul abia luminat. Într-o nişă, o statuie a lui Venus — adolescentă abia împlinită — se oferă privirii. La picioarele ei o cupă de marmură, — cochilie uriaşă, peste care se apleacă Maddalena. E celebra fîntînă-minusculă a ecourilor, una din cele mai amuzante invenţii ale arhitecţilor din veacul al şaptesprezecelea.

— Marcello, mă auzi? Niciodată nu m-ai simţit vorbindu-ţi atît de aproape.

Marcello tresare. Glasul îl mîngîie chiar în ureche, ca şi cînd două buze i-ar încredinţa o taină.

— De unde vorbeşti?

— De departe, de foarte departe. Şi cînd tac, e ca şi cînd n-aş mai exista.

Maddalena tace, deodată, dorind parcă să-şi măsoare puterea. Vocea lui Marcello ajunge pînă la ea, emoţionată şi nerăbdătoare.

— Sînt încă aici, răspunde Maddalena. Rămîi acolo. Îi acum, spune-mi: vrei să ne căsătorim?

Marcello răspunde:

— Dar tu?

— Eu, da, spune Maddalena. Sînt îndrăgostită de tine, Marcello.

— De cînd?

Glasul lui trădează uimire şi un fel de teamă.

— Ascultă. Ştii ce înseamnă zgomotul ăsta?

— Nu. Ce e?

— Ghiceşte !

— Un sărut?

— Da. Pentru tine. Răspunde-mi: vrei să mă iei de nevastă? Sau, poate, îi-e teamă să-mi răspunzi.

— De ce-mi pui această întrebare? Eşti puţin ameţită, nu-i aşa, Maddalena?

— Da. Sînt puţin ameţită. Dar te iubesc, Marcello. Aş vrea să fiu nevasta ta. Aş vrea să-ţi fiu o nevastă bună. Dar asta nu mi-ar ajunge... Mi-aş dori să fiu nevasta ta şi în acelaşi timp o tîrfă care se amuză...

— Nu ştiu pentru ce, dar în seara asta mi se pare că aş putea să te iubesc... simt că am nevoie de tine, Maddalena.

— E adevărat, Marcello?

— E adevărat. Habar n-am dacă ai vorbit serios, sau dacă-ţi baţi joc de mine. Dar, în definitiv, puţin îmi pasă ! Te iubesc. Aş vrea să rămîn tot timpul în preajma ta.

— După o lună m-ai uri !

— De ce te-aş uri?

— Pentru că nu poţi avea totul în acelaşi timp. Sau una sau alta. Eu nu mai pot să aleg. E prea tîrziu. Poate că nu am ştiut niciodată să aleg. Nu sînt decît o tîrfă. Nu-mi place decît dragostea. Nu mai există nici un remediu. Nu mă gîndesc decît la dragoste.

Marcello se întreabă dacă, într-un moment de luciditate, Maddalena ar fi avut curajul să-i spună astfel de vorbe. Să i le spună privindu-l drept în ochi. Marcello e stingherit. Parcă l-ar durea ceva.

— Nu-i adevărat, spune el. Eşti o fată extraordinară, Maddalena. Ştiu. Curajul tău, cinstea ta, sinceritatea ta... E foarte adevărat că am nevoie de tine. Gîndeşte-te un pic: disperarea ta îmi dă o forţă nemaipomenită. Ai să fii o nevastă admirabilă...

I se pare că visează cu ochii deschişi. Şi i se mai pare că ecoul care-i răsună, abia simţit, în ureche, e glasul sufletului său. Nu ştie că Maddalena îl ascultă, da, îl ascultă, dar în braţele amantului ei de o seară, cu ochii mijiţi, tremurînd de o durere ciudată. Şi cuvintele lui Marcello îi răsună ca un glas ce vine din mormînt.

MEMORIA CULTURII
©Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

— ...o nevastă admirabilă, căci ție ți se poate spune orice... Orice. Maddalena, mă auzi? Răspunde! Maddalena! Jocul a durat destul! Ajunge! Întoarce-te! Vreau să-ți vorbesc!

*

Serata de la castelul prinților Mascalchi devine tot mai plicticoasă. De aceea, Jane propune să se facă o vizită în vila cu fantome. Jane începe chiar o discuție despre sexul fantomelor și despre consistența lor. E ajutată îndeaproape de precizările Soniei și de încurajările echivoce ale lui Giulio. Orice pretext menit să alunge plictiseala, e primit cu entuziasm. Grupurile se precipită deci spre aleile parcului — tăcut și solemn — și de acolo spre vila părăsită. Se discută aprins, se fac glume de tot felul.

Prințul îl roagă pe fiul lui să pună în gardă pe toată lumea. Ca să ajungi la vilă, trebuie să treci peste un podeț.

— Știi bine că podețul e putred... Să fiți cu băgare de seamă.

Don Giulio o ia înaintea invitaților și, cu un zîmbet complice, îi îndeamnă să treacă unul cîte unul.

Ce crezi, Marcello? Oare o să se găsească întotdeauna cîte un don Giulio, binevoitor, care să te avertizeze că podul e putred? Sau poate că tu ai și trecut podul și nici nu știi.

— Știți ceva de Maddalena? A văzut-o careva? întreabă Marcello la întîmplare, întorcîndu-se spre grupuri.

Dar cea mai mare parte a invitaților nici nu o cunoaște.

Fostul ministru s-a deghizat (căci armurile nu lipsesc, desigur), și stîrnește admirația frumoasei Doris:

— Parc-ați fi Torquemada!

Excelența sa se înclină:

— Iată o vorbă pe care nu aș putea-o accepta decît din partea dumneavoastră, o! vrăjitoare sublimă!

— Chiar așa? Aș putea să vă spun absolut orice? spune Doris cu evidentă cochetărie.

— Bineînțeles! Și-apoi comparația mă măgulește. Eu unul îl prețuiesc nespus de mult pe Torquemada.

Excelența sa profită de împrejurare și o ia pe Doris de talie.

— În 1922, precizează el cam imprudent, am petrecut o noapte de neuitat într-un castel la fel ca ăsta. Era undeva, aproape de Genzano... Comandam o companie a Cămășilor Negre... Ce noapte!

Doris evocă și ea unele amintiri:

— Odată, cu prilejul unui week-end, la castelul cumnatei mele am asistat la o «apariție»: o fetiță, cu o lumînare în mînă...

Din spatele lor, se aude glasul lui don Giulio:

— O rectificare: curînd după aceea, s-a dovedit că nu era vorba de o ...fetiță...

— Cum? se revoltă Doris.

— ... Și cu atît mai puțin de o lumînare!

Tot grupul se amuză, afară de Doris.

Don Alessandro se străduiește s-o facă praf pe Irena:

— Sînt gata să pun rămășag, spune el. După ce voi muri...

Nimeni nu vrea să pună rămășag cu el, iar moartea lui nu atrage proteste, deși don Alessandro nu pare să aibă mai mult de douăzeci de ani.

Invitații s-au apropiat de vilă. Don Alessandro aprinde o lumînare, ca să lumineze prima intrare.

— S-ar zice că înăuntru arde o lumină...

— Haida-de! E lumînarea noastră. Se reflectă în fereastră, răspunde Irena.

— Ești lipsită de imaginație, protestează don Alessandro. Ați uitat oare povestea cu cocoșatul? Țăranii noștri nu vorbesc decît despre asta.

Jane îl întreabă pe don Giulio de ce nu au introdus lumina electrică în vilă.

— Am fi deranjat somnul liliecilor...

Lumea a ajuns în fața intrării. O surpriză: ușa e încuiată. Jane, împreună cu don Oliviero și cu Giulio încearcă în zadar să găsească cheia. Fără îndoială, cheia zace undeva, pe jos.

— Propun să ne lăsăm păgubași...

— Deși eu cred că un umăr puternic, proptit cu nădejde în ușă, ar face toată treaba, propune fostul ministru.

— Am găsit cheia, spune Nico.

— Asta e mîna Nicolinei, spune Oliviero. Are ea darul să găsească toate cheile pierdute.

— De cînd n-ați mai intrat în vilă? întreabă Jane.

— De vreo doi ani! La un moment dat, am vrut să instalez aici un paratrăznet, dar tata nu mi-a îngăduit.

Mai mult în silă, Marcello urmează grupul, cu pașii tîrșiți. E obosit mort. Dar ca de obicei — își ascunde oboseala sub masca unui om cufundat în gînduri.

Irena îl tachinează:

— Oare ce «coace» marele nostru gazetar? Nu cumva un articol senzațional, pe două coloane, despre aristocrația prostănacă și coruptă?

Marcello o corectează:

— Eroare: interesul meu se îndreaptă spre alte direcții. Și-apoi ar fi mai bine să nu vă credeți chiar atît de interesantă!

Un val de aer închis, mucegăit, îl trăznește în nas. Cei care pătrund primii în vilă sînt nevoiți să sfîșie nevăzute pînze de păianjeni, pe care acești țesători harnici, le-au aninat prin toate încăperile. Viața a părăsit de mult aceste locuri.

Don Giulio strigă pe neașteptate:

— Păziți-vă! Aici e plin de lighioane. Mișună fel de fel de șoareci, de șerpi, de vipere și vampiri. Și în clipa de față, le-am putea adăuga și cîteva... cățele!

— Mulțumim foarte mult, zice Irena, aproape măgulită.

— Don Giulio, îl întreabă Irena, pe fiul cel mare al prințului, în ce an a fost construită vila aceasta?

— În 1500 — adică acum vreo cinci secole.

— Și cine a construit-o?

— Cinci secole de dragoste, insinuează Nico.

— Papa Iulius al II-lea.

— Aveți deci un *Papă* în familie? se miră Jane.

La capătul răbdărilor, don Giulio răspunde:

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

— Am avut chiar doi!

Nico se lipește toată de el, foarte atîtată la gîndul că sîngele ei se amestecă adesea cu sîngele a doi papi. Între timp, invitații au parcurs cea de a zecea încăpere. Rochiile lungi, de seară, se tîrîie prin covorul gros, de praf.

— Ce părere aveți? Sîntem un fel de măturători, spune o doamnă, apariție feerică în mantou alb, a cărei diademă aruncă mii de focuri. Nădăjduiesc, don Giulio, că vom fi răsplătite cum se cuvine.

Irena e de acord cu propunerea. Don Alessandro o copleșește cu tot felul de atenții.

— Sînt încredințat că aici aș putea să te iubesc de minune!

— Ești un caraghios!

Salonul cel mare e pe-aproape. Dar coridorul ce duce înspre el, pare amenințător.

Prințul privește împrejur, ridicînd o torță fumegîndă:

— Ce dezastru! Aici ar trebui o birmă care să sprijine tavanul de la un perete la altul. Giulio, îți jur că mi se rupe inima cînd văd cum se prăpădește totul. Și asta chiar sub ochii noștri. Tu n-ai să locuiești aici niciodată... Zău, mă și întreb uneori, de ce nu părăsești tu Roma niciodată. De fapt ești un trîntor! Nu te ocupi de nimic! Nu te interesează nimic!

— Ce-aș putea să fac eu aici, tată?

— Ar fi multe de făcut. Doar într-o zi ai să fii stăpîn peste toate acestea.

Nico își face apariția între ei. Și-a strîns părul cel blond sub o vizieră «împrumutată» de la o armură.

— *Mon Giulio, I am an ancestor! I am your ancestor*, sînt străbuna ta!

— Taci din gură, idioato!

Don Alessandro e tot timpul pe urmele Irenei.

— Te conjur, dacă zărești cumva vreo fantomă, aruncă-te de îndată în brațele mele și folosește-te de mine cum vrei!

— De acord!

— Ce de șoareci!

— E adevărat că mătușa ta e un «medium» bun? o întreabă Irena pe Lady Brod.

Don Alessandro intervine:

— Nu știai? Soțul ei a divorțat de ea pentru că, de cîte ori venea acasă găsea în pat cîte o fantomă.

Marcello ascultă, rîde (cam în silă) și face curte (cu un aer absent) tuturor femeilor care-i pică în preajmă. Îi spune deci lui Doris, femeia care posedă buzele cele mai senzuale din asistență:

— Sînt încredințat că v-am mai întîlnit undeva. Un chip frumos ca al dumneavoastră nu se uită ușor.

— E foarte posibil. Eu lucrez. Probabil că ne-am întîlnit undeva, într-o instituție...

— Lucrați? Dumneavoastră lucrați?

Uimirea lui Marcello e sinceră. Căci Marcello a rămas încă, produsul unei educații provinciale. Pentru el, munca merge mînă în mînă cu virtutea, iar lenea cu viciul. Să mori de rîs! Marcello o privește pe Doris cu un fel de recunoștință și se arată interesat de preferințele ei.

— Știți, spune Doris, aranjîndu-și, cu un gest discret, sutienul, preferințele femeilor reflectă, de fapt, preferințele altora.

În mijlocul salonului arde, palid, o torță. Lumina ei nu ajunge în cele patru colțuri ale încăperii. Acolo e beznă. În colțul cel mai întunecat, unde se ghicește o masă rotundă — ieșită, parcă, de-a dreptul din lespedea de piatră — s-a adunat un grup de șase persoane. Patru bărbați și două femei încearcă să închege un «lanț» spiritist. Lady Brod s-a hotărît să stabilească ea «contactul cu lumea cealaltă».

Marcello și Doris privesc o clipă spre spiritiști, apoi se întorc către fereastră. Marcello îi arată tinerei femei o lumină îndepărtată, ce se zărește undeva, în mijlocul cîmpiei, și care se aprinde și se stinge mereu în același loc.

— Nu vă speriați, murmură Doris, cu gîndul la ședința de spiritism ce se desfășoară în spatele lor, e un simplu tractor. Pe vremea asta, la țară, se lucrează și ziua și noaptea... Trebuie.

Glasul englezoaicei răzbate pînă la ei.

— Cine ești? *Please, tell me who you are*? Cu cine ai dori să comunici? Ai, poate, un mesaj pentru vreunul dintre noi? Răspunde?

Vocea scîrțîită a fostului ministru încearcă acum tonalități de bas:

— Eu sînt *fluidul!* Sînt contactul, contesă! Îl simt! Nu rîdeți! Vorbesc foarte serios!

— Ce-ar fi s-o chemăm pe «soeur Edwige»? își dă cu părerea don Alessandro.

— Cine e «soeur Edwige»?

— O călugăriță. În fiecare vară se plimbă prin încăperile astea. Își duce capul pe o tavă de argint...

Cineva stinge torța din mijlocul salonului. N-a mai rămas decît o luminare, care arde, înfiptă într-o coloană. Glasurile femeilor adunate în jurul mesei sînt acoperite de vocea, cam neliniștită, a Federicăi:

— Mai ești încă aici? De ce nu mă lași în pace? Hai, pleacă, te implor!

Federica se răsucește, de parcă ar vrea să scape din strînsoarea unor brațe vînjoase. Din cînd în cînd, albul ochilor ei străfulgeră prin întuneric.

Deodată Federica începe să urle cu o voce guturală:

— Oh! Te simt! Oh! Cum te simt! Îți simt răsuflarea pe pieptul meu, îți simt sîngele, cum îmi pătrunde în vine... Da!

Federica se zbate. Trebuie ținută zdravăn, cu brațele și picioarele lipite de masă. Dar puterea ei e însutită de transa ce depășește cu mult beția. Nici vocea ei nu mai sună omenește. Federica horcăie, din ce în ce mai înspăimîntată:

— Dragostea mea! Simt moartea aproape... Dar eu vreau să trăiesc! Mie îmi trebuie viață! Îmi trebuie dragoste! Îmi trebuie tot ce există pe lume!

Federica se zvîrcolește într-una. Rochia ei albă, vaporoasă, s-a ridicat pînă sus, pe șolduri. Părul, desfăcut, s-a resfirat pe masă. Zace întinsă, abandonată, ca pentru un sacrificiu:

Lady Brod o tot întreabă:

— Cine ești? Spune-mi cine ești?

Federica începe iar să se zvîrcolească și pieptul ei se zbate nebunește:

— Vreau adevărul, spune mediumul într-o ultimă tresărire.

— Cu cine vrei să comunici?

— Cu Giulio.

— Don Giulio, transmite lady Brod, ai un mesaj.

©Asociația Ziariștilor Independenți din România

Nico a ghicit imediat.

— Împuțita asta e îndrăgostită de tine...

Într-adevăr, la adăpostul excitației pe care întunericul și mîngîierile spiritelor au exaltat-o pînă la paroxism, Federica spune în neștire:

— Giulio, Giulio, de azi înainte n-ai să mai poți scăpa de dragostea mea...

Apoi nu se mai aud decît horcăielile prelungite, gîfîitul surd și plînsul cu sughițuri al Federicăi. Întunericul e deplin și pentru prima dată se observă ferestrele palide.

Marcello a zărit un braț lung și alb care s-a apropiat de al lui, și a simțit o mînă moale și răcoroasă care l-a apucat de mînă. E Sonia. Îl trage spre o ușiță ascunsă. Trecînd prin dreptul unei ferestre, Marcello îi zărește ochii. Sticlesc.

Au ajuns într-o încăpere pustie. Zvonul pașilor e filtrat de stratul gros, de praf, care acoperă lespezile de piatră. În fața lor, parcă oferindu-se, resturile unui pat cu baldachin. Sonia îl tîrîie după ea, spunînd cu o voce răgușită:

— Nu, nu aici. Ce faci, iubitule? Ești nebun! Nebun, comoara mea!

Geamătul Soniei acoperă urletele ce se aud de departe. Zgomotele abia răzbat pînă la ei. Se izbesc de indiferența camerelor pustii. Marcello se prăbușește și, în cădere, își dorește să se poată cufunda, tot astfel, în neființă.

★

Lumina a alungat martorii acestei nopți. Un cortegiu straniu traversează parcul castelului.

— Știți? E prima oară în viața mea că văd zorile! spune Irena copleșită de această descoperire.

Sonia se află încă alături de Marcello. Un tînăr arătos se oprește în preajma ei:

— Marcello, îl cunoști pe fiul meu? spune Sonia făcînd, astfel, prezentările. Marcello îl recunoaște: e băiatul care o imobilizase pe Federica, ținînd-o de picioare. Nu seamănă cîtuși de puțin cu mama lui, dar arborează același aer sfidător.

Cortegiul, sfîrșit de oboseală și-nălbit de praf, a ajuns pe prima terasă. O voce iritată străpunge liniștea dimineții răcoroase:

— În cazul acesta, nu avem decît să schimbăm furnizorul, dragul meu. Asta-i furt curat! Auzi la el! Speculantul! Vrea patruzeci și cinci de lire pe ouă! A, nu! În nici un caz! Fă-i vînt cît ai zice pește! La revedere și n-am cuvinte! Cumpărăm din altă parte!

Vocea prințului Mascalchi rostește în franțuzește:

— Bonjour, maman.

— Cum, se miră vocea iritată de adineaori, voi vă mai plimbați la ora asta?

Don Alessandro, Oliviero și Giulio se înclină:

— ...Plecăciune. Ai dormit bine? spune prințul Mascalchi.

— Haide, haide, nu mai face pe tînerelul. Ce naiba ați făcut pînă la ora asta?

— Am dat o raită prin vila părăsită.

Acum scena e perfect vizibilă. O doamnă foarte bătrînă, urmată la vreo cinci pași de un intendent, merge în urma unui preot, care,

precedat de un copil din cor, se îndreaptă spre capela castelului, la slujbă. «Cele trei generații» au lăsat baltă cheflii și acum se îndreaptă spre capela strămoșilor.

— Cine e? o întreabă Marcello pe Nico.

— Bătrîna prințesă.

Marcello rămîne nemișcat și contemplă zidurile portocalii ale castelului secular pe care soarele îl scaldă într-o baie de lumină. Se uită la animalele de piatră, la blazoanele sculptate cu migală, la statuile de papi și căpetenii de luptă, la marmura albă, cu luciu de ghiață, ce pare să se mire de căldura verii. Marcello a încremenit privind gînditor castelul. O tresărire lungă îi aleargă prin tot trupul. Privește în jur: a rămas singur. Fiecare s-a temut de ochiul treaz al celuilalt.

★

Zilele trec. Între timp, Marcello a dat cîteva lovituri de maestru: un reportaj despre regele lînei merinos, care, jucînd la vreo trei tripouri — clandestine, bineînțeles — a cîștigat, într-o singură noapte, o avere fabuloasă; un interviu cu regele zahărului din Cuba, care, înconjurat de două făpturi minunate, (țigănci autentice din formația «Spanish Ballet»), i-a declarat război lui Fidel Castro, chemînd în ajutor fostele «Cămăși Negre», din așa numita Division de la Muerte; primul dintre primii, Marcello a putut anunța divorțul suveranilor Irakului și paternitatea iminentă a lui Rajah Shatriya. Și numai datorită autorității lui a putut impune, în rîndul publicului, vestea, pe cît de absurdă, pe atît de adevărată, despre căsătoria lui Bud Jones, vedeta cinematografului mondial, care pînă atunci se dovedise a fi absolut refractar la farmecele sexului frumos.

Și totuși, de fapt, nimic nu s-a schimbat. Marcello îndură cea de a suta scenă a Emmei, nădăjduind zadarnic, că, într-un fel sau altul disputa aceasta va fi ultima.

Mașina aleargă pe șoseaua largă ce duce spre E.U.R. Expoziția e scăldată în lumina intensă și albă a felinarelor de neon.

Umbra cartierelor noi, încă nelocuite, care se profilează în fundal, populează, cu prezența lor, conturul cîmpiei părăsite. Cîțiva chiparoși uriași amintesc de peisajul romantic al Latium-ului de odinioară, al cărui farmec l-au gonit, de fapt, pentru totdeauna, siluetele prozaice ale uzinelor dimprejur.

Preocupat de volan, Marcello răspunde foarte scurt la invectivele Emmei: de aceea, Emma deține acum rolul gras.

— Ce ți-am făcut eu, ca să mă chinuiești atît!? Și un cîine ar merita să te porți altfel cu el! Și în definitiv, cine-ți închipui tu că ești? Dacă m-ai iubi măcar pe jumătate cît te iubesc eu, ai pricepe că...

— Da, spune Marcello.

— Eh! Da' ce-ți spun eu! Tu nu poți înțelege nimic pentru că nu iubești pe nimeni.

— Nu țipa!

— Tu nici nu-ți poți imagina măcar, cam cum vine aia «să iubești pe cineva» cu-adevărat!

— Tu în schimb știi foarte bine, murmură Marcello, ca să echilibreze oarecum țipetele Emmei. Tot e ceva.

©Asociația Ziariștilor Independenți din România

— Ești un egoist, asta ești! N-ai pic de inimă! Nu te interesează decît femeile. Și îți închipui că știi ce e aia dragoste!

— Gata! Am înțeles. O ții într-una de patru ore! Nu mai pot. Hai acasă.

— Din fericire nu toți bărbații sînt ca tine. Majoritatea-s mulțumiți să aibă o nevastă care-i iubește. O singură femeie le ajunge. Nu caută tot timpul aventuri. Doar tu, numai tu ești așa! Bestie! Doamne, ce ghinion!

Lui Marcello îi sare țandăra. Oprește mașina.

— Da, am avut ghinionul să fiu construit astfel. Și mai cu seamă am avut ghinionul să te întîlnesc. Ai priceput? Nu vreau să te mai văd în ochi! Hai, pleacă! Pleacă odată! Și să nu te mai arăți cîte zile oi avea!

Emma deschide portiera și merge pe trotuar. Marcello o ajunge din urmă:

— Hai, urcă!

— Lasă-mă-n pace! Du-te dracului!

— Ești o toantă!... Hai, urcă! Și fii cuminte.

Emma se urcă în mașină, mai crispată ca înainte.

— Ce cauți tu pe lumea asta? Ce vrei de la mine? Ești un vagabond, un nenorocit, asta ești! Ai să sfîrșești singur, ca un cîine. Ai să vezi! Cine o să mai vrea să rămînă cu tine dacă eu te părăsesc! Ce-ai să faci cu viața ta? Cine o să te mai iubească așa cum te iubesc eu?

Marcello se gîndește că o singură învîrtitură de volan ar fi de-ajuns. Discuția asta penibilă, care-i sfîșie inima și-l scoate din minți, s-ar sfîrși brusc.

— Ascultă, Emma. Nu pot să-mi petrec toată viața iubindu-te pe tine...

— Tu zici că eu sînt nebună, că trăiesc cu capul în nori, că nu sînt cu picioarele pe pămînt! Dar nebun ești tu! Nebun de legat! De ce nu pricepi că ai obținut tot ce e mai important în viață: o femeie care te iubește cu adevărat, care și-ar da viața pentru tine, dacă ai fi singurul bărbat pe lume. Și drept răsplată, tu ești mereu neliniștit, nemulțumit. Marcello, cînd doi oameni se iubesc, restul nu mai contează! De ce te temi, spune?

— De tine, de egoismul tău, de meschinăria idealurilor tale. Tu nu vezi că ce-mi propui tu e o viață de rîmă? Nu știi să vorbești decît despre bucătărie și despre pat! Un om care acceptă să trăiască astfel, e un om sfîrșit. Ai priceput? E o rîmă, o larvă. Și dacă vrei să știi, cu tot dinadinsul, află că nu cred o iotă din toată această dragoste cu care-mi scoți ochii. E o dragoste agresivă, lipicioasă, maternă. O asemenea dragoste nu-mi trebuie. Ce să fac cu ea? Asta nu e dragoste, e abrutizare. Cum să te fac să înțelegi că eu nu pot trăi astfel, că nu mai vreau să rămîn cu tine? Vreau să fiu singur, da, singur! Dă-te jos din mașină! Hai, du-te!

Marcello o scutură furios. Simte o dorință nebună s-o strîngă de gît:

— Dă-te jos, n-auzi?

— Nu! Ești o căzătură! Un laș! Și mă chinuiești îngrozitor!

— Perfect! Eu te chinuiesc, iar tu mă dezgustă. Un motiv în plus ca să cobori.

— Nu! N-am să cobor. Rămîn cu tine.

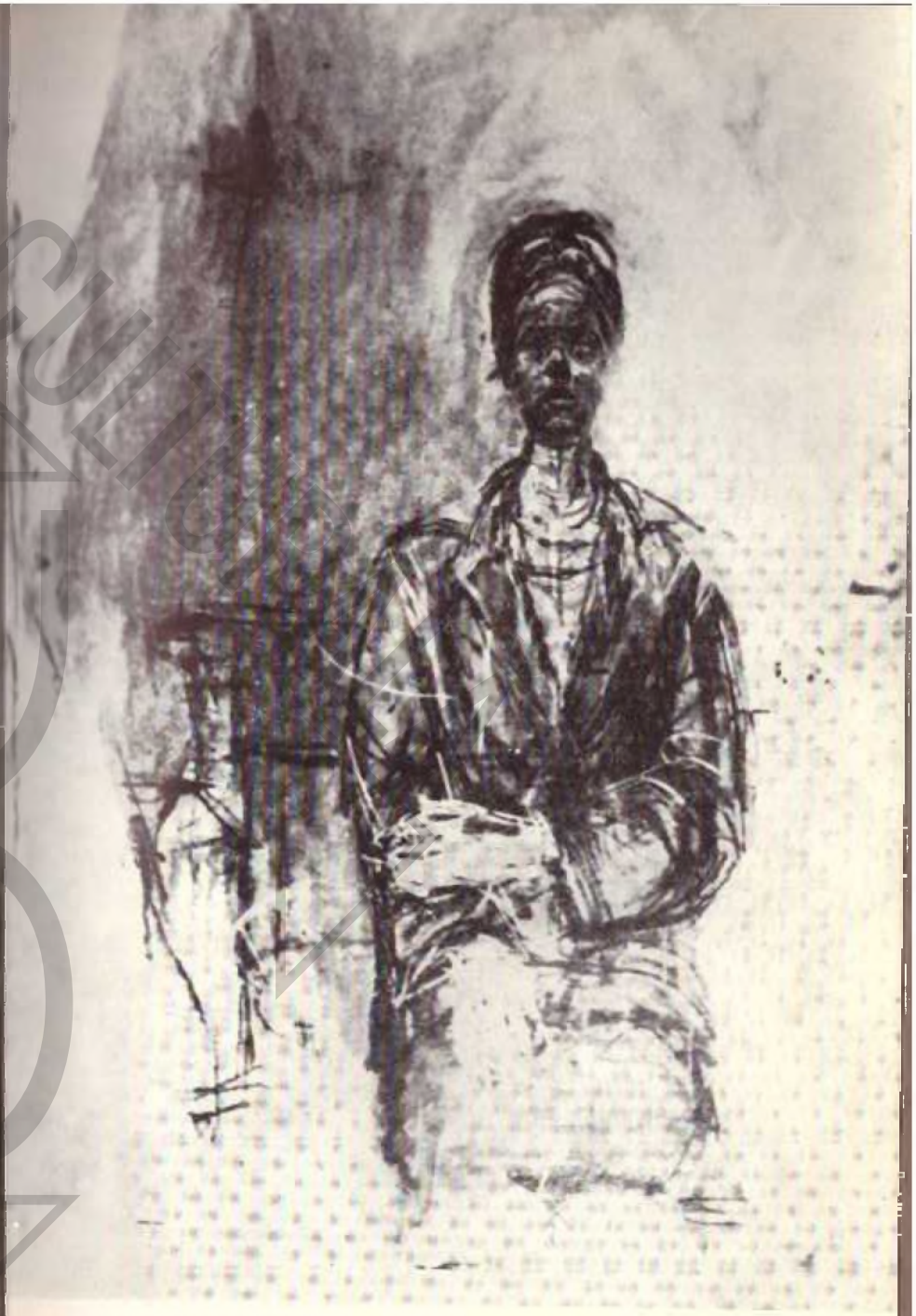

ALBERTO GIACOMETTI (ITALIA) Portret

© Asociația Ziariștilor Profesioniști din România

ILIA GLAZUNOV *(URSS)* Dostoevski

Cilicitoressi

PABLO PICASSO

©Asociația Ziariștilor Independenți din România

DAVID ALFARO SIQUEROS (MEXIC) America Latină

— Nici vorbă! Nu te mai rabd nici o clipă în preajma mea! Hai Coboară!

Emma urlă. Marcello o zmulge de pe banchetă și o împinge, brutal, în stradă. Emma abia se mai ține pe picioare.

Marcello demarează și strigă din toate puterile:

— S-a sfîrșit! Adio!

— Asasinule! Canalie! Mizerabile! Blestemat să fii!

Apoi Emma adaugă, urlînd: «Du-te la curvele tale!» Dar mașina e departe. Liniștea s-a așternut, sfîșietoare.

O lumină se ivește la orizont și face să pălească strălucirea felinarelor de neon. Emma dirdîie. Din depărtare, o mașină cu farurile aprinse — deși e ziuă-n amiaza mare — se apropie de ea. E Marcello. Tras la față, cu buzele strînse. Emma urcă fără nici o vorbă.

Ești italiancă, pur sînge. Faci parte dintr-o categorie specială de femei: femeile ce urăsc în taină bărbatul care le-a ales. Îl urăsc încă din ziua în care li s-au dăruit pentru prima dată. O, voi femei! Lumea voastră a făcut din acest act un univers magic și ireversibil, un cont deschis. Și voi, din totdeauna, vă considerați creditoare. De ce nu faceți parte, oare, dintre ființele care trăiesc cu adevărat? De ce continuați să fiți simple obiecte, sau noțiuni? Îți dai seama ce faci, acum Marcello? Te îndrepți, din nou, spre împăcarea obișnuită, din pat, și spre cearta de mîine, sau de poimîine. Ești un învins, Marcello.

7

Marcello ridică receptorul cu mare greutate. E încă ametit de extazul (de scurtă durată) la care se aștepta și prin care a trecut după întoarcerea acasă. Soarele e sus, pe cer, iar Emma — incapabilă să-și deschidă ochii — îl mîngîie pe păr.

— Nu e cu putință, spune Marcello, și vocea i se frînge mai înainte de a fi sfîrșit aceste vorbe.

Mai adaugă:

— Sosesc într-o clipă.

Emma a ghicit că e vorba de vreun «fapt divers» — obișnuit — și adoarme la loc, întorcîndu-i spatele.

Marcello e zdrobit de vestea pe care a primit-o. Inima îi bate de parcă un judecător nemilos l-ar fi condamnat la moarte. Spune într-una «Nu e cu putință!», fără să creadă, doar așa, ca să se amăgească.

Marcello s-a îmbrăcat repede, într-o stare de halucinație care-l face să tresară la cel mai mic zgomot. Ascensorul îi apare ca o fantomă răsărită din senin, pe palier. Demarajul mașinii îl asurzește. Primul stop roșu îi provoacă un șoc.

În cele din urmă ajunge la destinație: e în fața casei lui Steiner. Cîndva, Marcello a venit aici fericit, și cu inima plină de speranță.

Un jandarm îl oprește.

— Unde mergeți? Nu e voie să intrați înăuntru.

Cu un gest mașinal, Marcello îi arată legitimația.

— Poftiți, intrați.

La intrare, pe palier, e întîmpinat de un confrate:

— E monstruos, Marcello, monstruos!

— Ce s-a întîmplat, la drept vorbind?

© Asociația Ziariștilor Independenți din România

— Și-a omorît cei doi copii și-apoi s-a sinucis.

Steiner mort. Marcello e incapabil să traducă aceste două vorbe în imagini. Îi fac nespus de rău. Soarele nu poate lumina pămîntul dacă pe pămînt domnește absurditatea cea mai atroce. Marcello nu-i răspunde nici măcar lui Paparazzo care ar dori să pătrundă pe locurile tragediei.

— Ascultă, Marcello. Pe tine te lasă să intri. Spune-le că sînt fotograful tău. Am să public fotografiile ca ilustrație la reportajul tău. Deși plătiți mizerabil. Hai, te rog, lasă-mă să intru cu tine.

— Sînt prietenul casei, spune Marcello unui jandarm. Trebuie să intru.

Agenții și inspectorii schimbă o părere, apoi Marcello e autorizat să intre. Dar singur.

Iată salonul în care a petrecut o seară minunată. O seară în care a simțit căldura apropierii dintre oameni, interesul prietenului, subtilitatea scriitorului, înțelepciunea călătorului, farmecul femeii, inocența copilului. Acolo, în preajma picturii lui Morandi, pe care au admirat-o într-atît, se află acum un aparat mare, de fotografiat, instalat pe un trepied. Pe locul unde stătea, întinsă pe covor, și sprijinită de fotoliu, frumoasa indiană, e acum un bărbat care ia niște măsuri. Și alți străini, mulți, majoritatea agenți, sînt răspîndiți în cele patru colțuri ale încăperii cufundați în tot felul de treburi. Iau note și se strigă unii pe alții. Specialiștii sînt și ei prezenți, la lucru.

Uluit, Marcello privește corpul țeapăn, nemișcat, țintuit în fotoliul lui preferat. Steiner mort. Are o rană minusculă la tîmpla dreaptă. Culmea e că a murit de propria lui mînă, după ce și-a ucis copiii. Prin mintea lui Marcello se încrucișează zeci de gînduri. De departe se strecoară pînă la el, glasul gazetarului care dictează la telefon:

— Nu, nevastă-sa nu știe nimic. Nici nu e aici. Nu se întoarce decît la ora unu. S-ar părea că înainte de masacru, Steiner a telefonat unei vecine și a rugat-o să iasă în întîmpinarea soției lui...

Un polițist învîrtește butoanele magnetofonului. Un glas de femeie spune (Marcello își amintește cu precizie expresia poetei americane, cînd spunea, în seara *aceea*): «Ești un adevărat primitiv... La fel de primitiv ca o săgeată gotică... da, da. Ești atît de mare, că, de acolo, de sus, nu poți auzi nimic, nici o chemare!»

Și vocea lui Steiner răsună, cutremurătoare, în prezența mortului: «Ce-ți trece prin minte! Dacă m-ai vedea așa cum sînt, ai băga de seamă că nu sînt mai sus decît atît»... Și din nou, la fel de neașteptat ca în seara aceea — întipărită pentru totdeauna în memoria lui Marcello — se aude, bubuind, furtuna năpraznică, înregistrată odinioară de Steiner. Polițistul oprește magnetofonul.

Vocea lui răsună aproape de urechea lui Marcello, care stă locului, încremenit.

— Erați prietenul familiei?

— Eram prietenul lui Steiner, spune Marcello uimit de propriul lui glas.

— De cînd? Erați un prieten intim? L-ați văzut în ultimele zile? V-am ruga să ne spuneți cîteva detalii!...

— Eram prietenul lui Steiner... dar nu ne vedeam prea des. Așa că nu știu nimic. Nu știu într-adevăr nimic.

— Dar din cît știți dumneavoastră — după părerea dumneavoastră — în viața lui nu exista nimic ciudat, nimic neobișnuit? Eventual unele probleme de ordin financiar sau... mai știu eu... altceva?

— Nu cred, spune Marcello.

Glasul reporterului care telefonează într-una, se aude din nou:

— Ai scris? Deci: «Un instantaneu destul de recent ne înfățișează familia, în plen, la mare. Cei doi copii stau cuminți pe genunchii tatălui lor, asasinul care s-a pedepsit singur. Despre criminal se vorbește că ar fi fost o fire veselă, plin de atenții față de familia sa pe care o adora. Fără o dragoste aproape morbidă. Punct. Arma cu care s-a săvîrșit omorul. Două puncte. Un revolver nou, de tip Browing 7,65. L-am găsit alături de cadavrul care șade într-un fotoliu, lîngă cămin, într-o poziție ciudată.»

— Acum putem să-l acoperim? întreabă un polițist pe inspector.

Un cearceaf alb îl desparte — în fine! — pe Marcello, de această viziune înspăimîntătoare.

— V-am ruga să rămîneți la dispoziția noastră. S-ar putea să ne fiți de folos mai tîrziu, îi spune inspectorul lui Marcello.

Inspectorul ține în mînă, înfășurată cu grijă, arma din care s-a ivit moartea.

— Aici am terminat tot ce era de făcut. Acum să trecem în camera copiilor. Urmați-mă, vă rog!

Vocea inspectorului a readus, în ochii lui Marcello, imaginea plină de farmec a celor doi copii surprinși în somn. Dar seara aceea e acum foarte departe. Tatăl lor se temea pentru ei. Copiii sînt și acum în pătucurile lor de parcă ar dormi în continuare. Perdelele de tulle flutură și acum. Ca atunci.

De ce? Cine ne condamnă într-atît? Și pentru ce? Falimentul, mizeria, eșecul, pricinuite de lene, sau de neștiință, sau de viciu — sînt realități admisibile. Dar Steiner? Deci, nimeni nu e demn să fie salvat? Nu există nici un Loth care să poată cere îndurare pentru viața unui om drept? De ce oare, nici măcar Steiner nu a putut rezista în fața acestei așteptări fără sfîrșit? Era oare atît de slab, încît s-a prăbușit astfel, trăgînd după sine și pe cei doi copii, înspăimîntați încă inconștient, de epoca noastră? Sau poate nu era nici el la înălțimea timpurilor pe care le trăim? Ne aflăm cu toții, pe marginea prăpastiei. Dar înaintăm cu greu. Și unii din noi hotărăsc să-și scurteze neliniștea. N-ai să-ți regăsești pacea niciodată.

Polițiștii se sfătuiesc între ei.

— E douăsprezece trecute. Trebuie să mă duc la stația de autobuz. S-o întîmpin pe doamna Steiner. Am să rog pe cineva din imobil să mă însoțească. Altfel n-am s-o pot recunoaște.

Marcello se aude rostind:

— Viu eu cu dumneavoastră.

O larmă sinistră, de voci ațîțate, îi întîmpină de cum ies pe palier. Toți vecinii sînt pe scări, și scornesc amănunte ale dramei, cu o plăcere sadică, de carnivori înfometați.

Jos, în stradă, gazetarii și fotografii s-au luat la harță. De îndată ce-l zăresc pe Marcello și pe inspector, se năpustesc asupra lor, în goană după detalii.

— Aveți puțină înțelegere, măcar de data aceasta! Nu trebuie să exagerați, ca de obicei, se plînge inspectorul.

©Asociația Ziariștilor Independenți din România

În stradă e un soare strălucitor. Ciorchinele de reporteri îi urmează, la cîțiva pași, împingîndu-se și făcînd glume nesărate. Inspectorul își privește ceasul.

Marcello regăsește obiceiul vorbirii:

— Poate că-i era pur și simplu teamă.

Ușor surprins, în prima clipă, inspectorul interpretează vorbele lui Marcello după cum îi dictează o îndelungată experiență profesională:

— Vorbiți de Steiner? În ultima vreme îl amenințase cineva cu ceva?

— Nu, spune Marcello, rechemat la realitate. Nu în sensul în care ați înțeles. Se temea de el însuși, sau de noi toți, probabil.

Autobuzul ajunge la stația terminus. Pasagerii coboară, grăbiți. Marcello o zărește pe doamna Steiner.

— Iat-o, spune el.

— Vă rugăm să ne însoțiți, spune inspectorul, în timp ce fotografii năvălesc spre femeia înspăimîntată.

— Ce e? Ce s-a întîmplat? Drept cine mă luați? Nu sînt artistă! Ce doriți?

Deodată îl zărește pe Marcello.

— Ce înseamnă toate acestea?

Inspectorul se prezintă:

— Trebuie să stăm de vorbă mai întîi.

— S-a întîmplat ceva?

— V-aș ruga să poftiți în mașina mea, doamnă.

— Bine, dar de ce?

— S-a întîmplat o nenorocire.

— Copiii! strigă doamna Steiner. Marcello, dumneata trebuie să-mi spui... Ce s-a...

Inspectorul se străduiește să îndepărteze fotografii. Se întoarce spre doamna Steiner:

— Copiii... îi veți vedea mai tîrziu. Sînt răniți. Numai răniți. Vă promit...

Nu are curajul să continue și de aceea își varsă mînia pe fotografii care dovedesc un zel de-a dreptul indecent.

— Răniți? Cum, răniți?! Spuneți-mi... imploră tînăra femeie, înfricoșată.

Marcello și inspectorul izbutesc cu greu s-o tragă pînă în preajma mașinii.

— Fiți calmă, doamnă. V-aș ruga să urcați în mașină.

— Sînt foarte calmă. Dar trebuie să-mi spuneți ce s-a întîmplat. Spuneți-mi tot. Altminteri nu vă urmez.

— Vă promit că am să vă spun totul.

Nici urletul nevestei lui Steiner nu atenuează, în mintea lui Marcello, ironia involuntară pe care o conține acest «vă spun totul». Pentru că nimeni nu va putea spune, niciodată, de ce s-a omorît Steiner după ce a luat viața celor doi copii. Nimeni... Niciodată.

*

— Beau în sănătatea Nadiei, care și-a regăsit libertatea cu prilejul anulării căsătoriei, a soțului, și a-tot și a-toate!

Glasul lui Marcello acoperă vacarmul care domnește în această uriașă sală de festivități. S-ar părea că e ultima etapă a unei lungi serii de întîlniri. Banda sosește în fața vilei lui Riccardo, îndată după miezul nopții, sub clar de lună. Nici măcar un amănunt nebănuit nu-i în stare să-i descurajeze: faptul că nimeni nu are cheia de la casă, iar Riccardo — pur și simplu — nu e acasă! În schimb, grilajul nu e atît de puternic încît să reziste la elanul unui automobil uriaș care, în viteza a treia — îl sfarmă, dar nu cu rea voință. Deci, grilajul sucumbă într-o clipită. Cît despre vilă (care se detașează, albă și liniștită pe fundalul pinilor ce mărginesc plaja de la Fregene), vila posedă o verandă; și veranda — o fereastră. Sau mai multe. Și cum nici o fereastră de verandă nu a rezistat vreodată la o piatră aruncată cu dibăcie, problema se rezolvă într-un minut. O «espagnoletă» îngăduie pătrunderea în încăperile pustii.

Pesimismul acelora care credeau că au făcut o cursă zadarnică se risipește ca prin farmec. Cineva face o descoperire prețioasă: rezerva de băuturi a stăpînului casei. Astfel, nimic nu mai împiedică desfășurarea, cum se cuvine, a petrecerii. Noaptea e frumoasă. Tînăra tunisiană regretă un pic lacul jupuit de pe botul frumoasei ei mașini. Ce păcat că firma «Cadillac» nu a prevăzut-o, încă, și în postura de «berbec». Din fericire, Carlo o consolează repede: nu sînt demne de o tînără fată — frumoasă și modernă — asemenea preocupări care revin, în exclusivitate, tagmei carosierilor.

Marcello e cel care a spart geamul și a luat inițiativa operațiilor menite să desfete cheflii. Oricum, un lucru e sigur: petrecerea nu și-a atins încă punctul culminant. Deocamdată nu s-a băut destul iar «rock'n roll»-urile de pînă acum au fost cam molatece. Fiecare așteaptă, parcă, ceva deosebit de la celălalt. Doar un cuplu cam nesigur a crezut de cuviință să se retragă într-o cameră alăturată. Restul bandei se învîrte fără rost, apoi se risipește pe divanuri, pe jos, pe uriașele fotolii de rafie, «made in Holland».

Anularea căsătoriei contractată de Nadia este un bun pretext pentru oarecare destindere. Nadia pare chiar fericită.

— Vă mulțumesc foarte mult! Experiența acestei căsătorii mă readuce în mijlocul prietenilor, încărcată de tot felul de dorințe.

Marcello comentează:

— Nadia, pariez că te simți așa... ca o fecioară!

— E o senzație minunată, răspunde Nadia nu fără obrăznicie în glas. E o senzație minunată să te simți... «anulată». Numai că trebuie neapărat să fi fost măritată ca să o poți simți. Ești de acord, dragul meu?

Nadia a adresat aceste ultime cuvinte unui bărbat așezat pe un fotoliu de paie. O fată cu părul trandafiriu se apleacă peste el.

— Taci din gură, îi răspunde el Nadiei. Lucia îmi face confidențe.

— Aș vrea să aud și eu, spune Nadia. Cînd o să fiți gata, vă rog să-mi povestiți și mie. În seara aceasta, oricui îi trece prin minte să facă dragoste în particular mă insultă în primul rînd pe mine.

Pierone e și el de față. A adus la petrecere doi tineri care încearcă un travesti de balet negru. Pierone e foarte satisfăcut de găselnița lui, deși cei doi băieți, deghizați în fete, nu stîrnesc decît un entuziasm reținut. Ruggero pare chiar să nu aprecieze de fel spectacolul.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Cu o voce pe care se străduie s-o facă cît mai mieroasă, Pierone spune:

— Merită să vă uitați la dansatori, credeți-mă! Unul dintre ei este metresa unui senator. E cineva!

— Sînt, într-adevăr, extraordinari! spune un invitat. Ce ritm!

Cu mișcări frenetice, cei doi travestiți dansează pe melodia «Jingle Bells». Machiajul s-a cam topit, dar băieții sînt, totuși, amuzanți. O «gură rea» insinuează:

— Aștia doi nu mai apucă Crăciunul. O să-i închidă mai curînd.

O aspirantă la titlul de «star», cu sîni provocatori, îl interpelează pe Marcello:

— Dumneavoastră, erați parcă gazetar... sau scriitor? Ori mă înșel eu?

— Vă anunț că am părăsit literatura și gazetăria. Acum spre marea satisfacție a celor interesați mă ocup cu «public-relation».

— Am băgat eu de seamă că trebuie să fii gata de orice compromis, dacă ții cu tot dinadinsul să trăiești. Dar am impresia că de la o vreme se merge prea departe cu treaba asta, urmează Laura, care, e limpede, nu se gîndește decît la așa ceva. La ascultați aici, spune ea cu ochii pe o revistă: «De profil seamănă leit cu cel mai modern dintre actorii epocei noastre: Paul Newman». Marcello, ești o tîrîtură!

— Ascultă, frumoasa mea, spune Marcello. M-ar interesa teribil de mult să aflu cam ce-ai oferi tu, dacă m-aș hotărî să public un interviu cu tine!

— Ferească sfîntul! Mi-ai distruge cariera!

Un actor blond, foarte cunoscut, îl întreabă, la rîndul său, pe Marcello:

— Și dacă în loc de două sute cincizeci, ți-aș oferi trei sute de mii pe lună, ce ai scrie despre mine?

— Că ești Marlon Brando.

— Și dacă aș oferi patru sute de mii?

— John Barrymore...

— Și un milion?

— Dă tu milionul, că îți răspund eu după aceea, hotărăște Marcello, încurajat de rîsul aprobator al celorlalți.

Un strigăt înfundat distrage atenția musafirilor din salon. Unul dintre tinerii travestiți a alunecat pe lespezile de marmură prea lustruite. O mișcare din cale afară de îndrăzneață i-a fost fatală. S-a rănit destul de rău. S-ar putea să fie chiar o fractură a rotulei. Tînărul e transportat pe un divan. Se vaită amarnic. Dar în scurt timp e dat uitării cu toate că accidentul a stăvilit oarecum elanul și buna dispoziție creată. Cîteva rînduri de whisky și două discuri noi, cu «cha-cha», însuflețesc, cît de cît, atmosfera.

Nadia e cam dezamăgită. Se aștepta la mai mult antren într-o seară ca asta. Marcello proclamă:

— N-am văzut în viața mea oameni mai plicticoși ca noi. Sărbătorita cască de ți se rupe inima. Și noi ce facem? Doar am venit aici ca s-o distrăm!

Cu o urmă de ironie în glas, Laura se bagă în vorbă:

— Nu te grăbi cu verdictele, Marcello. Dar, oricum, ai dreptate, trebuie să facem ceva. Ascultă, ce-ar fi să faci tu «strip-tease» Marcello?

Adică nu. Era să uit. N-are nici un rost. Cu torsul tău de intelectual nu faci nici două parale!

O femeie, destul de grasă, cu un păr blond, cam prea mătăsos, se auto-propune:

— Dacă puneți «Într-o piață persană» fac eu strip-tease. Sînt o «effeuilleuză» perfectă.

— A, nu, te rog! Te-am văzut cu toții, de nu știu cîte ori, goală pușcă! Nu! Ajunge!

— Lasă-mă, totuși, o să vă placă, vă asigur!

— Eu zic ca în seara asta să facă strip-tease scumpa noastră Catherine, propune un bărbat cu privirea pofticioasă.

— Nici vorbă! Are tehnică, recunosc: doar e profesionistă! spune Laura. Și adaugă: Dar de ce n-ar face drăguța doamnă pe care o sărbătorim acum. De ce n-ar face ea strip-tease? Ce părere ai, Nadia?

— Cu multă plăcere!

— Înfine! Începe să meargă! spune Enrico. Nadia, dacă tu vorbești serios, să știi că mă las de fumat!

— Perfect! Puneți, vă rog «Patricia». Mă duc să sting luminile.

Marcello anunță:

— «Numéro d'effeuillage», inaugural și solemn, executat de scumpa noastră Nadia. E un botez exemplar pentru viața cea nouă pe care o începe chiar azi!

Prietenul Nadiei e mai puțin încîntat:

— Lasă-te de tîmpenii, spune el. Exagerezi. Ai supt cam mult.

— Nu e nevoie să beau ca să am chef de o trăznaie, Ruggero. În viață trebuie întotdeauna să dai exemplu bun.

— E un gest idiot! spune Ruggero.

— Un motiv în plus ca să-l fac!

Fără grabă, Nadia începe să dea din șolduri, să-și scoată încetișor ciorapii, și apoi, cu mișcări lente, să-și desfacă feluritele copci.

Curiozitatea conferă o mult așteptată tensiune acestei singulare ședințe. Marcello continuă să bea cu un aer complice.

Mai întîi ciorapii și apoi rochia Nadiei zboară prin aer. Nadia apare în combinezon negru, care-i pune în valoare formele pline, ce ondulează după ritmul atît de atît al melodiei.

Ruggero spumegă de furie:

— N-ai de gînd să te potolești? Nu vezi că nu se distrează nimeni?

— Ruggero, îmi calci pe nervi. Și dacă vrei să știi, eu una, mă distrez grozav.

— Oricum, sper că nu vei avea curajul să mergi pînă la capăt. Văd că tremuri de frică. Așa că, mai bine încetează de pe acum!

— Bine, ai să vezi, spune Nadia și își trece mîinile pe la spate, cu gestul ritual al oricărei «effeuilleuze».

— Mă tem că ai făcut rău scoțîndu-ți mai întîi sutienul. Sutienul trebuie să fie penultima piesă care se scoate.

Actorul cel blond aplaudă fericit, sub privirea mînioasă a lui Pierone.

— Nadia, să nu-ți scoți combinezonul, spune el cu un aer de expert. Acoperă-te cu etola și abea după aceea lasă-l să alunece pe sub vizon.

— *You never been with a woman?* spune Léontine adresîndu-se lui Pierone, care nu pricepe. Actorul îi traduce: Nu te-ai culcat niciodată cu o femeie?

©Asociația Zeriștilor Independenți din România

— Hai! Acuma! Acum e momentul! Scoate-ți vizonul!

Vizonul e îndepărtat ușurel de Marcello, care-l trage spre el, descoperind încet trupul Nadiei. Nadia a rămas goală-pușcă. E foarte brună.

— Remarcabil, spune Enrico. Iată un trup care explică multe slăbiciuni omenești...

Nadia rămîne un timp culcată la pămînt, nemișcată, cu ochii închiși. Simte, tîrîndu-i-se pe trup, privirile bărbaților și ale femeilor. Doar băieții în travesti au întors capul.

Americana îl întreabă pe actorul cel blond:

— *You've been in bed with that woman?* Te-ai culcat vreodată cu femeia asta?

— Nu. Cel puțin nu-mi aduc aminte s-o fi făcut.

— *Do you like him?* îi spune americana lui Pierone.

— Ce spune doamna? Nu prea pricep limbi străine.

Puțin cam stingherit, actorul tălmăcește:

— Întreabă dacă... eu îți plac?

Nadia are aerul că se trezește și se duce să se îmbrace. Toată lumea profită ca să mai danseze un «cha-cha».

Deodată, un strigăt ascuțit al Laurei:

— Riccardo! Înfine, iată-l și pe stăpînul acestor locuri.

— Porcilor, vociferează noul venit.

— Nu face pe nebunul! spune Laura. Cînd o fată ca Nadia se descotorosește de un soț miliardar, degmățul ăsta e tot ce poate fi mai firesc.

— Puțin îmi pasă mie dacă nebunei ăsteia i s-a anulat căsătoria! Am eu destule pe cap. Ale mele! Și n-am nici un chef de publicitate, de cancanuri, de fotografii!

— Bine, dar ți-am telefonat. Și chiar tu ai fost de acord să venim...

— Aș vrea să știu care dobitoc mi-a spart geamul de la verandă? În orice caz, vă anunț că mîine dimineață la șase plec la Nissa...

— Îți prezint pe dansatoarea Sondra Lee, vedeta nr. 1 de la Spoleto, murmură o voce feminină la urechea lui Riccardo, care continuă, scos din răbdări:

— ...așa încît, dacă într-o jumătate de oră nu spălați putina, să știți că vă dau afară cu picioare în c...!

Contenește deodată și adaugă, adresîndu-se dansatoarei:

— *Very glad!* V-am văzut la Spoleto.

«Copii, ...vorbesc foarte serios: într-o jumătate de oră, pleacă toată lumea».

Marcello își dă cu părerea, în timp ce i se oferă o farfurie cu spaghetti doar pe jumătate fierte.

— Și ce ne privește pe noi dacă tu pleci? Te asigur că nu ne mișcăm de aici. În definitiv sîntem în familie. Tu n-ai decît să pleci, dacă așa ți-a venit pe chelie...

Actorul cel blond îl interpelează pe Marcello:

— Tu, intelectualule. Găsește ceva! Distrează-ne! O să-ți măresc leafa. Cu strip-teasul ei, (admirabil, ce-i drept!) Nadia a făcut, după cum bine ai văzut, o demonstrație de bunăvoință. Și totuși, asistența se plictisește. Hai, găsește tu ceva...

— Ei află că am o mulțime de idei, pretinde Marcello. Aș putea să vă țin închiși aici o săptămînă întreagă și să nu simțiți că vă apucă plictiseala. Dar cu o condiție: să faceți tot ce vă spun eu.

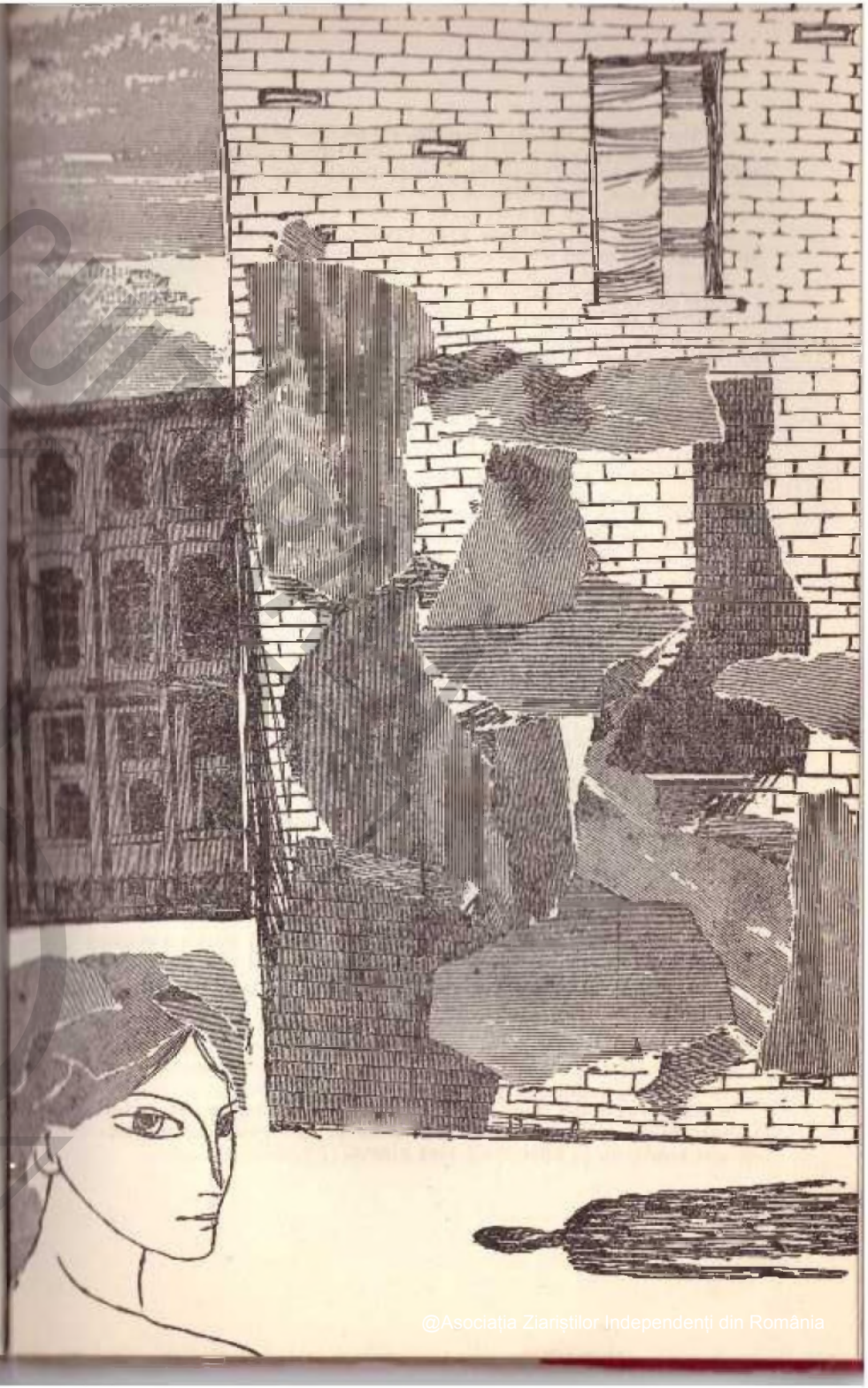

@Asociația Zianștilor Independenți din România

— Tot ce ai să vrei tu, Marcello, spune Pierone.

— S-a făcut! Trageți mai întîi perdelele. Așa! E mai intim. Deci, primul joc: propun să facem dragoste cu dansatoarea noastră americană.

— Bună idee, spune Pierone.

— Pariez însă, că tu n-ai făcut în viața ta dragoste cu un bărbat, spune Marcello întorcîndu-se spre Sondra. Spune, ai avut vreodată un bărbat care să fie cu adevărat al tău?

Sondra întreabă, rizînd:

— *What does he say?*

Marcello devine liric:

— Un bărbat care să te țină în brațe, să-ți sărute pleoapele... știi tu ce-i aia să dormi lîngă trupul lui fierbinte... să te trezești îmbrățișată și sărutată de sute de ori, cu patimă... să te epuizezi pînă la capăt... să ai senzația că te sfîrșești în brațele lui.

Sondra dă semne de nerăbdare.

— Ce spune? Ce vrea să spună?

— Nimic. E beat.

— De altfel, continuă Marcello, și asta face parte din îndatoririle ospitalității față de o străină. Am să aleg eu în locul tău. Ești de acord? Da? Perfect! Iată pe cine aleg: Pe Tito, bruta, care te va face, primul, să cunoști delicile celei dintîi împreunări.

«Muzică. Muzică. N-am făcut nimic. Sîntem lipsiți de curaj».

— Tito, scoate-ți maioul...

— Lăsați-o moartă! spune Tito, agasat.

— Ce părere ai? Asta o fi mascul? întreabă Carlo.

— Ascultă, Tito, continuă Marcello. După ce stingem luminile, te apropii de ea și faci tot ce trebuie ca să simtă că e femeie. În același timp, frumoasa tunisiană îl va lua în primire pe bietul nostru avocat, care — după cum se știe — trăiește numai din amintiri și se va îngriji puțin de reflexele lui.

— Ba tu ești acela care trăiește din amintiri.

— ...toate mijloacele cunoscute sînt declarate legale. N-ai să-l părăsești pînă nu vei fi moartă de oboseală.

Cristina se ridică:

— Noi plecăm. Mulțumiri pentru această seară încîntătoare.

— Pardon! Nu iese nimeni. Mai e pînă la ziuă.

Marcello se întoarce spre actorul cel blond:

— Tu, despre care se știe că ești pe jumătate impotent și ca bărbat și ca actor, aibi curaj: sări primul pîrleazul.

— Foarte bine, spune actorul.

— În seara asta ai să te împreunezi cu Mario. Și apoi cu scumpa noastră Lisa care s-a făcut pictoriță numai ca să-și poată poseda în lege, bietele, dar frumoasele modele. Știi ce am imaginat pentru tine?

Riccardo se ridică:

— Hai, destul. Ajunge cît ne-ai bătut la cap. Pe cine vrei tu să distrezi? Pe cine? Sau poate ai poftă să-ți ard una să mă pomenești?

Și adresîndu-se celorlalți:

— Cine l-a poftit aici pe ăsta? De unde a răsărit?

— Taci! continuă Marcello. Am să fac tot ce trebuie ca să te înveselesc. Petrecerea asta trebuie să dureze la nesfîrșit. Sîntem aici — și aici rămînem. Și apoi, dacă vine cineva...

— Ce discurs frumos! Și ce original!

— Ascultă, Laura. Știu că mori de poftă să te culci cu mine, pentru că nu găsești pe nimeni care să-ți pice la așternut. Și de aceea te consolezi mîngîindu-ți sînii în ritmul celor patru discuri de muzică de dans pe care le ai...

— Auziți la el, nenorocitul. Nici în cele mai pornografice...

Actorul cel blond ia cuvîntul:

— Ești un porc, așa ceva nu se poate tolera. Eu unul nu permit. Cere-ți imediat scuze de la doamna. Cere-ți scuze de la toată lumea.

Cu un gest tradițional, învățat la «catch» actorul l-a înhățat pe Marcello, și îi strînge cu putere capul sub braț.

— Și eu care doream tocmai să rostesc un discurs de mulțumire, spune Marcello, pentru frumoasa carieră pe care am făcut-o, grație vouă, tuturor.

Blonda cea grasă geme. Marcello se apropie de ea, spunînd:

— Ce vînjoasă ești! Ia hai să le arătăm impotenților ăstora cam ce sîntem noi în stare.

Marcello cere puțină apă, în timp ce Riccardo stinge luminile.

Actorul îi amintește brusc și nu fără brutalitate lui Riccardo, că îi mai trebuie bani.

— Doar muncesc pe brînci. Știi că fac un film.

— Știu. Și mai știu că ai păpat toți banii. Nu semnez nimic.

Blonda cea grasă nu mai poate. Chiar și muzica îi face rău.

Americana îi dă o pomadă care, cică, înviorează.

— E de ajuns să ți-o întinzi pe obraz, spune ea.

Marcello intervine:

— Nu miroase a nimic! Dă-mi-o mie!

Deșurubează tubul și începe s-o frece pe blondină din cap pînă în picioare cu această pomadă care miroase totuși vag a pastă de dinți și pe care, la atingere, o simte cam vîscoasă.

— Destul! Destul, rîde fata, gîdilată. — Și sughite de plăcere. — Mă simt mai bine.

— Ce-ar fi să facem din tine o găinușă de toată frumusețea? spune Marcello, despicînd o pernă.

Fulgii zboară în aer. Imaginea asta e de ajuns ca să-l stîrnească. Marcello se apucă să arunce asupra tinerei femei, mănunchi mari de fulgi albi. Și cu o frenezie de nedescris, continuă s-o acopere de fulgi, care se lipesc uluitor de bine datorită pomadei americănești.

— *He's making a chicken out of this lady!* strigă Sondra. *That's what he is doing!*

Blonda cea grasă rîde de se prăpădește. Mai-mai să se sufoce.

— Puțin îmi pasă dacă sînt o găină! strigă ea.

— Stai că n-am terminat încă, o asigură Marcello, încurajat de bunăvoința «găinușei».

Femeia e acum în patru labe și se tîrăște prin cameră.

— Ridică bine capul, urlă Marcello și o încalecă, de parc-ar fi un cal de curse.

— Asta da, e un joc bărbătesc! spune Pierone cu oarecare invidie.

©Asociația Ziariștilor Independenți din România

— Cinci și un sfert, constată o voce.
— *Merde!* face avocatul. La nouă trebuie să fiu la Palat.
— Succes! spune Marcello.

★

Cortegiul se răspîndește pe sub pini; nisipul mai păstrează, încă, ceva din răcoarea nopții. Soarele luminează un cer străveziu, pe care vîntul îl mătură cu strășnicie.

Marcello e în capul coloanei. Unul dintre cei doi travestiți, Domino, îl urmează la cîțiva pași.

— Natura! Zorile au avut întotdeauna darul să mă emoționeze!...

Domino se uită într-o oglindă de buzunar:

— Ieri seară eram atît de bine machiat... și acum, ce dezastru! «Întotdeauna, la ceasul acesta timpuriu îmi spun: gata! S-a sfîrșit! Toate acestea nu mă mai interesează. Aș dori să mă retrag. Sînt obosit de parcă ar trebui să ies la pensie...»

Marcello aprobă cu un aer doct. Simte că pute a alcool.

— Și totuși, continuă Domino sub imperiul sincerității care pune stăpînire pe el la astfel de ore, dacă dispare unul, răsar alți zece la loc. De necrezut! În 1965 va fi o putreziciune totală. E dezgustător!

Nisipul e umed. Pescarii și-au retras plasele și au făcut cerc pe plajă.

Unul dintre ei strigă înfruntînd urletul vîntului.

— Te-a văzut dumnezeu! Un pește ca ăsta face o avere!

Laura a zărit peștele. E un monstru hidos, livid, plat ca o scîndură, cu un bot inform. Strigă către ceilalți:

— Veniți să vedeți! Merită! E un monstru marin.

Monstrul zace la picioarele lor, cu ochiul lui uriaș, încă viu, strălucind în soare.

— Priviți, spune Domino. Are botul plin de meduze!

— E încă viu, spune Pierone țintuit locului de acest ochi ciclopic și de zecile de crabi care se agită primprejur...

— E mort de trei zile, corectează un pescar.

Unul dintre pescari, cel mai tînăr, poartă la gît un lanț de argint. De lanț spînzură o medalie veche.

Pierone e foarte interesat. Își mijește ochii ca s-o vadă mai bine.

— Cine ți-a dat-o? întreabă el.

Uimit, pescarul răspunde:

— Mama.

— Lighioana asta mi-a sfîșiat năvodul! Și eu care nu vroiam să ies pe mare în dimineața asta, spune un alt pescar.

— E parte bărbătească sau e femelă, întreabă Lucia. Nu vreți să ni-l vîndeți nouă?

Marcello, la rîndul său, cercetează monstrul. Ochiul acesta îl tulbură. Oricum se întoarce, ochiul pare să-l privească fix.

Carlo îi spune lui Pierone:

— Peștele ăsta îți seamănă grozav. Are o burtă albă, la fel ca a ta...

— E...

Cu ochii la monstru, Marcello spune, în timp ce se îndepărtează:

— Și insistă! Mă privește într-una! Nu se lasă de loc!

Din înaltul unei dune o tînără fată îi face niște semne și strigă ceva. Dar Marcello nu pricepe nimic. Vîntul bate cu putere. Marcello o recunoaște cu greu pe Paola, «îngerașul din Ombria», cum o denumise în dimineața care a precedat serata la Steiner.

Cu un surîs melancolic și cîteva gesturi pe care le crede grăitoare, Marcello îi face semn că nu pricepe nimic. Paola dă din umeri și se reîntoarce la prietenele ei, aflate undeva mai departe.

Monstrul e tot pe plajă, pată luminoasă și stranie.

Marcello se îndepărtează pe această plajă de sfîrșit de lume.

SFÎRȘIT

În românește de *SILVIA KERIM*
Ilustrații de EUGEN MIHĂESCU

EVA TRIZULJAKOVA *(R. S. CEHOSLOVACĂ)* — Schiță

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

ALAIN BOSQUET

Alain Bosquet este unul din poeții cei mai interesanți ai Franței de astăzi. Titlul villonesc al primelor volume *(Primul testament* și *Al doilea testament)* mărturisește doar intenția de a-și încredința lectorilor neliniștea unui suflet de poet autentic, într-o lume sfîșiată de contradicții și torturată de spectrul singurătății. Fără să întrevadă o altă zare, înstrăinat de alții și de sine, Alain Bosquet simte totuși ca orice artist cinstit un îndemn lăuntric pe care *Testamentele* sale îl transmit net și pregnant cititorilor: lumea înconjurătoare e departe de a fi «cea mai bună dintre lumi». Dimpotrivă: condițiile ei — pe care Bosquet nu le admite, dar nici nu le înțelege — sînt ostile omului și ostile chiar poeziei.

LA VOCATIV

Te-ntrebi: ce atitudini să iei? Știi bunăoară
cîți sînt — bătrîni tu însuți — în pielea ta? Îi vrei?
Ești poate șapte sute? Pe rînd te dai afară,
îți cauți unitatea în turma ta de miei

umani. La unul ochii și altul subsuoara.
Te-mparți. Și neutronii într-un genunchi rebel
dezbat tot universul, din zori și pînă seara.
O ceafă inutilă. Iar frunte n-ai de fel.

Dac-ai fi doar femurul furtunii? Doar o oază
bacililor în lume rătăcitori pe val?
Ești undă, și atomul, de vrea, te-ncarcerează.
Te judecă la rîndu-i neantul muzical.

Ți-e corpul sită falsă a timpilor-lumină.
Devine-obez prin tine chiar micul infinit.
Te prinde microscopul? Îi dai un gust de tină,
te dușmănești tu însuți, ești propriul parazit.

Dai seama înaintea materiei. Scuzabil
natalul haos fie: tu vreai a-l contura.
Și-ți spui că poți pricepe, naiv nevindecabil,
de ce trăiești tu însuți nu după voia ta.

LA NEGATIV

Pentru zei falși — tocană; o supă pentru îngeri.
Ni-e timpul dat și timpul din nou ne e luat.
Atît veți fi: doar banul ce-l schimbă — fără plîngeri —
bătrîne universuri. Un preț de lepădat.

Aperitiv al lumii, pentru zăpezi — gustare.
Ni se oferă timpul și timpu-i smuls la fel.
Sold spulberat de vînturi... Nevoie nu mai are
nimeni din saltimbancii dansînd cu prea mult zel.

Bacșiș pentru simunuri, un dar stafiei, poate...
Nu mai există timpul, timpul v-a părăsit.
Voi putredele corpuri le-ați vrea îmbălsămate,
doar pentru că suspinul părea înveșnicit?

Joc de noroc al celor din naștere — cadavre —
Revine timpul, fără trișori — și va trăi!
Nu se mai miră noaptea nici zorii de palavre.
Cu brațele-amputate rămîneți într-o zi!

În românește de VERONICA PORUMBACU

MEMORIA CULTURALĂ
@Asociația Ziariștilor Independenți din România

SINTEZE ŞI PROFILURI

HENRI BARBUSSE SCRIITOR MILITANT

DE

MARIN BUCUR

La începutul primului război mondial Henri Barbusse a cerut să fie înrolat în armata franceză. Erau anii în care se decidea drumul creației sale și în care orientarea sa ideologică căpăta un contur precis. Artistul care nu se afirmase încă (pînă atunci publicase numai versuri în notă convențională), descoperă sensul adevărat al existenței sale ca om și ca scriitor. Barbusse — scriitorul-cetățean — începe să existe abia acum. Dintr-un poet al tristeții și al neputinței, se naște un luptător entuziast. *Cei care plîng*, devin *cei care luptă* pentru o nouă orînduire socială. Tranșeea, în concepția artistică a lui Barbusse, nu e mormîntul și scufundarea în neant a individului, ca în vechea literatură, ci locul de întîlnire a unor viitori combatanți sociali în numele marilor idealuri umanitare. Dușmanul nu e acela pe care probabil îl frămîntă aceleași probleme ale zilei de mîine ca și pe soldatul francez de rînd, ci stăpînul, al unuia și al altuia dintre beligeranți. Frontul militar se risipește și dispare într-un front proletar care se formează tacit și conștient.

• Era — spune Lunacearski despre romanul *Focul* — nu numai reflexul concentrat al focului care secera pe atunci viețile oamenilor și mistuia bunurile lor fără chibzuință și fără urmă de regret, dar și prima scînteiere a unui far care a îngăduit multora să-și afle drumul, un foc de pușcă tras pe neașteptate în spatele frontului imperialist •[1].

Sub haina militară se simte salopeta muncitorului din fabrică și din mină. E momentul în dialectica istoriei cînd mulțimea înarmată pentru a-i apăra pe stăpîni va întoarce ofensiva în spatele frontului

[1] A. V. LUNACEARSKI, *Despre literatură*, ESPLA, 1960, p. 627.

împotriva lor, socotind primul război imperialist • ca o continuare a politicii marilor puteri și a claselor dominante ale acestora •[1].

Primul război imperialist se declanșa într-o perioadă cînd mișcările proletare, din cauze adînc sociale, erau maturizate și pregătite pentru lupta revoluționară. Mitul războiului • național •, în care proletarul și burghezul se regăsesc în numele unui ideal comun, situat deasupra claselor și luptelor sociale, așa cum apare el în literatura burgheză, a destrămat treptat, pe măsură ce clasa oprimată și-a însușit o conștiință de clasă revoluționară.

• Eroul • în accepția nouă pe care i-o dă Barbusse în *Le Feu* și *Clarté* nu se mai ilustra prin • fapte de arme •, ci prin lupta împotriva armelor care ucid masele; el era un om lucid și un martor activ. Muncitorii, țăranii, meseriașii, care alcătuiau grosul armatelor, nu mai erau complicii naivi și cu bună credință de altă dată. Spiritul revoluționar al clasei muncitoare le-a zdruncinat încrederea în propaganda falș patriotică a claselor conducătoare.

H. Barbusse e contemporanul războiului imperialist cînd armatele aduse pe fronturi pot deveni oricînd coloane de demonstranți înarmați: • În jurul său, spun Jacques Duclos și Jean Freville [2], nu se afla numai un pluton, ci o armată de umiliți și de sacrificați, cărora el le comunică credința sa lucidă și încrederea în apropiatele transformări, în imensa aurore care urcă de la Răsărit, odată cu revoluția rusă ».

A dezvălui racilele războiului și a-l condamna în numele principiilor umanitare, era o atitudine cetățenească nobilă. Însă numai atît nu ar fi fost de ajuns, și Barbusse nu rămîne aici. Personajele sale nu așteaptă ca o hinecuvîntare cerească sfîrșitul războiului pentru a se reîntoarce la căminele lor, reîncepînd firul unei vieți vechi, ci intensifică lupta socială care să aducă în lume o nouă ordine. • *Le Feu* cristaliza aspirațiile confuze ale mulțimii, da un alt sens războiului, ridica pe deasupra tranșeelor și crucilor de lemn, ca un semnal de ralliere, numele lui Karl Liebnecht, saluta prin bubuitul obuzelor viitoarele secole ale fraternității » [3].

În prima linie și în retragere, soldații înfrățiți în umilință și în mizerie, amintesc de comunarzii din urmă cu cîteva decenii.

• Romanele lui Barbusse, *Le Feu* și *Clarté* pot fi considerate — spune Lenin — ca una din cele mai strălucite confirmări ale fenomenului creșterii conștiinței revoluționare în mase. Transformarea în revoluționar a omului de rînd, din masă, cu totul ignorant, cu totul copleșit de prejudecăți, tocmai sub influența războiului, este înfățișată cu o forță neobișnuită, cu talent și veridic •[4].

Se simte în romanul *Focul* un patriotism discret al oamenilor simpli care este acoperit însă de agitația zgomotoasă și de zarva gazetărească oficială. În mișcarea de furnicar, cînd parcă întreaga energie a poporului a fost mobilizată spre front, apar instantanee fugare din panorama războiului văzut de clasele dominante ca paradă, marșuri de operetă, discursuri patetice ca în parlament, ofițeri elegant costu-

[1] V. I. LENIN, *Socialismul și războiul în Opere*, ESPLP, 1951 vol. 21, p. 299.
[2] HENRI BARBUSSE, Paris, 1946, p. 33.
[3] IDEM, p. 32.
[4] LENIN, *Despre cultură*, Ed. P.M.R., București, p. 160—161.

©Asociația Zioniștilor Independenți din România

mați ca pentru o seară de gală. Însă pompa militară, discursurile durează puțin timp. Unii soldați încearcă o «exaltare a emoției» și un adevărat «fior de glorie», însă abia plecați, înțeleg «că sînt singuri», că numai ei vor rămîne să înfrunte moartea. Mulțimea e din ce în ce mai conștientă de «focul» în care va intra omenirea și «războiul» devine cuvîntul care îngrozește și sperie.

Barbusse aducea o categorie socială nouă în centrul romanului: mulțimea, «gloata» de muncitori și țărani. Eroul lui nu-și consumă timpul în dialoguri sumbre sau într-o filozofare fatalistă, desperat din cauza neputinței de a întreprinde ceva. Conștiința de clasă care se formează tot mai pregnant devine un reazim al atitudinii sale. «Ceea ce dădea atîta forță operei lui Barbusse — spunea Lunacearski — era nu numai uriașa îndrăzneală a gîndurilor sale, care, pe plan politic, situau romanul la nivelul patosului revoluționar, dar și veracitatea lor convingătoare»[1]. În concepția lui Barbusse, războiul imperialist, din cauza creșterii acute a contradicțiilor sociale, accelerează procesul de creștere a conștiinței revoluționare, spre o rezolvare revoluționară a nedreptății și inegalității dintre oameni. Războiul, așa cum spunea Alexei Tolstoi, era «privit doar ca actul I al tragediei», dar în locul omului «la rampa tragediei apăreau masele simple». Individualitățile nu dispar, și interesul scriitorului nu scade cîtuși de puțin pentru fiecare om în parte, dar sînt personaje încadrate într-o colectivitate; ele nu sînt depersonalizate ci se încadrează ca elemente constitutive ale unui organism social. Scriitorul privește individul în cadrul clasei sale, înregistrînd la el reacțiile unei lumi, nu numai reacțiile sale singulare și secundare. Personajul lui Barbusse se simte situat într-o ambianță socială și reacționează în numele unor principii. Pe el îl preocupă propria sa stare în măsura în care ea exprimă starea precară a unei umanități oprimate. Blaire, Barcque, Paradis, pot obiectiviza întîmplările războiului și le pot raporta la idei generale, la o condiție istorică dată. Spre deosebire de eroul lui Barbusse un intelectual ca Gheorghidiu din romanul lui Camil Petrescu *Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război*, consumă revolta socială în interior, își macină nervii din cauza nedreptății, scrie în presă împotriva unor e croci industriali, ca Nae Gheorghidiu, însă cu un singur gest, oricît de categoric ar fi el, nu se poate dărîma un sistem.

În comportarea morală a eroilor lui Barbusse există însă o contradicție în sensul că dacă ei condamnă teoretic războiul, practic par că îl susțin. Gorki, vorbind despre personajele romanului *Focul*, dezvăluia dominanta lor sufletească în lumina acestei dileme, care va fi rezolvată în timp: «Acești nefericiți eroi ne sînt și apropiați și dragi, dar gîndindu-ne bine seamănă cu niște leproși în care sălășluiește contradicția pururea ireconciliabilă dintre rațiune și voință. Ai zice că rațiunea lor fortificîndu-se, a devenit destul de puternică pentru a fi capabilă să oprească acest măcel desgustător, să facă să înceteze crimele împotriva omenirii dar... le lipsește voința și, cu toate că își dau seama de toată mîrșăvia acestui asasinat, cu toate că se leapădă de el în sufletul lor, ei se duc totuși să ucidă, să distrugă și să moară în sînge și eroi»[2]

[1] A. V. LUNACEARSKI, op. cit., p. 628.
[2] Prefața la romanul FOCUL, în *GORKI despre literatură*, p. 1.

Personajele trăiesc sentimentul că sînt folosite ca materie primă în lupte, sînt nemulțumite, știu că aparțin unei alte lumi decît aceea care petrece în localuri și pe bulevardele Parisului, în schimb rabdă calamitatea și se supun ordinelor fiind, pînă la urmă, și ele vinovate de aceste crime monstruoase.

Soldatul francez e contemporan cu muncitorul rus revoluționar, dar pe cînd Paulin, Brisbille sau Paradis rămîn, după terminarea războiului în condiția socială veche, celălalt ia parte la revoluția proletară prin care va renaște. «Suferința umană», în numele căreia, de pildă, vorbește atît de emoționant și de uman scriitorul Georges Duhamel și căreia îi cad victime milioane de făpturi aduse pe un adevărat altar de sacrificiu, nu va fi curmată odată cu ultima chemare la atac a goarnelor. Oamenii săi Rebic, Lauba, Ratier, Feyssinet, Calmel, Touche, Cousin sînt doborîți de durere, adevărate «cadavre». Războiul e văzut de brancardier, de sanitar, de medicul de campanie ca o acumulare de victime și un cîmp al chinului și al morții.

Dar pentru Barbusse războiul nu e numai o beznă, «o noapte fără sfîrșit» sau numai «un lung martiriu», ci și o zguduire a conștiinței și o trezire. Tranșeele și bivuacurile în ploaie și în frig, odihna de fiară încoltită, foametea, lipsa de echipament îl aduc pe soldat la disperare, dar dezolarea nu-l demobilizează. Termite demonstrează aproape îngropat în ruina unei tranșei atitudinea sa categorică «contra tuturor războaielor». Marșurile sînt ca în poeziile de front ale lui Camil Petrescu, o acțiune de uzură treptată a individului: o apăsare pe conștiință și pe întreaga ființă. Rănița «atît de ingenios îndesată», cartușierele încărcate peste măsură rod pielea și lovesc «pînă ce omoară corpul». Durerea e înțepătoare, «imposibil de suportat», povara îl sufocă, sudoarea îi prinde fața ca o mască, încît crede că nu va mai avea putere să soscască «la capătul celor cincizeci de minute ale etapei». «O rațiune mașinală» le impune soldaților să îndure pînă la capăt eforturi psihice supraomenești. Marșul e drumul spre necunoscut, tortura dinaintea executării pedepsii.

— «Sacul în spate, și înainte! ordonă adjutantul Marcassin.

— Încotro mergem? Nu se știe».

Așteptările atacului sînt epuizante ca și cele ale condamnaților la moarte. Apoi bombardamentele, ofensivele și frînturile de apărare dezumanizează și mutilează omul. Atacul e un salt în moarte: fizionomiile normale sînt înlocuite cu expresii apocaliptice. Pămîntul e devastat, iar omul mutilat înfiorător ca o batjocură pentru întreaga semințe. Inteligența și mintea omenească și-au dat parcă mîna în descoperirea celor mai imposibile mijloace de a chinui, de a deforma și de a ucide. Barbusse demască aici falsitatea teoriilor burgheze asupra războiului ca «renăscător» al virtuților, al «vieții frenetice» ori ca prilej de afirmare a tuturor potențelor umane. Ce rămîne din aceste aberații teoretice care justifică nevoia războaielor imperialiste? Scoarța pămîntului căptușită cu cadavre, spitalele pline cu mutilați, o mulțime distrusă psihicește de tensiunea evenimentelor tragice. Mai mult, scriitorul înfățișează războiul nu ca pe o nevoie de «reîmprospătare» a vieții și de primenire, nu ca un blestem al cerului ori ca un cataclism ineluctabil cum l-au justificat prin tratate, apărătorii sistemului burghez; războiul apare clar în opera lui Barbusse ca

©Asociația Ziariștilor Independenți din România

un asasinat în masă, în forme pe care mintea nu le poate închipui, dictat de interesele claselor stăpînitoare.

Dacă Barbusse ar fi descris în tonurile cele mai sumbre și cu detalii inedite scenele de luptă, ca un cronicar al războiului și ca un acuzator în numele umanitarismului, nu ar fi spus prea mult față de ceea ce aveau să spună atîția scriitori asupra primului război mondial. Barbusse dă amploare scenelor de front, însă nu rămîne la o literatură strictă a frontului. Totul se încadrează la el într-o concepție nouă asupra sensului vieții. În variante deosebite scriitorii realiști au condamnat războiul, dar Barbusse declară *război războiului* din punctul de vedere al masselor oprimate. Evenimentele de campanie ating o intensitate tragică, uluitoare, chinurile acoperă aproape ultimul semn de viață, dar speranța într-o lume nouă nu părăsește mulțimea înarmată pentru că știe că rosturile ei nu se termină odată cu încetarea focului, ci că de-abia de atunci încolo vor începe.

Lumea lui Barbusse comunică așadar chemarea la viață într-o altă orînduire, nu neîncrederea și lipsa de siguranță pentru ceea ce va urma după încheierea războiului. Întîmplările catastrofale, spectrul morții care parcă cuprinde zările cîmpului de luptă, nu dau oamenilor o filozofie a blazării și a neputinței. Se perindă zile și nopți de atroce suferință în care pretutindeni se petrece o confuzie între viață și moarte — «morții sînt cu spectrele celor vii, iar cei vii sînt cu spectrele morților» — însă omul se simte ca o prezență care nu poate fi învinsă. Dintre cadavre se ridică omul și se invocă omul, singurul care va fi în măsură să oprească pe viitor «măcelul». O voce strigă profetic în muțenia morții, repetînd:

«— Nu trebuie decît ca oamenii să se trezească.

Nu trebuie decît ca oamenii să deschidă ochii».

«Oameni, oameni» sînt cuvintele care se aud din toate părțile: sînt strigătele celor care cer ajutor, strigătele celor căzuți. Omul apare acum cel care va hotărî istoria; el e speranța și salvarea: «Caut oameni; ajutorul unui cuvînt, al unei vorbe. Cîte cuvinte n-am auzit altădată. N-aș vrea acum decît unul».

Barbusse prezintă în eroul său luptătorul social, nu spadasinul și belicosul. «Socialiștii — arăta Lenin — trebuie să explice maselor că nu există altă salvare decît răsturnarea revoluționară a „propriilor guverne" și că dificultățile întîmpinate de aceste guverne în războiul actual trebuie să fie folosite în vederea acestui scop»[1]. Răzvrătitul și tumultuosul temperamental, Volpatte, înțelege jocurile de culise ale politicienilor burghezi, sforăriile afaceriste în toiul războiului, revoltîndu-se în formele cele mai violente. Ca și Simon Paulin, Barcque Cocon, Poterloo, Termite își dau seama că adevărul rămîne un obiect periculos ascuns de mai marii zilei ca el «să nu ajungă niciodată pînă la oameni» pentru a nu-i molipsi.

Greutățile fără seamăn, chinurile trupurilor ciopîrțite de obuze și gloanțe sînt suportate și învinse cu setea de viață a unor oameni care așteaptă să se producă în lume o schimbare istorică pentru a înțelege rostul vieții. Soldatul lui Barbusse înțelege răspunderea pe care el o are în fața istoriei contemporane dacă va tolera această

[1] V. I. LENIN, op. cit., p. 309.

alcătuire strîmbă a societății. Acea «pace eternă» pe care o profețizează burghezia soldaților, va fi de fapt o continuare a războiului: «Nu va fi altceva decît pregătirea războiului. Toate forțele vii nu vor fi altceva decît pregătirea războiului. Toate forțele vii vor fi absorbite de el, el va acapara toate descoperirile, întreaga știință, toate ideile».

Popularitatea neobișnuită a romanelor *Le Feu* și *Clarté*, care i-a adus lui Barbusse celebritatea, ajungînd la cifre editoriale fantastice pentru acea vreme, constă nu atît în violența criticii, ci în faptul că scriitorul sub influența mișcării proletare internaționale și a frămîntărilor din Rusia aflată în pragul Revoluției din Octombrie, oferă o cale revoluționară pentru rezolvarea conflictelor sociale.

Eroul lui Barbusse nu mai urmărește ca scop final terminarea în orice condiții a războiului, pentru că el își dă seama că oricum terminat, războiul nu ar însemna o victorie a poporului. Aceasta ar fi doar un armistițiu pe un timp nedefinit între beligeranți pentru refacerea forțelor epuizate. Dacă clasele asuprite nu-și vor face dreptate, sfîrșitul primului război va fi pentru burghezia imperialistă începutul celui de al doilea, cum s-a și întîmplat ulterior.

Barbusse a schimbat în literatura occidentală profilul social al eroului modern, trecînd de la individul preocupat de sine sau cel mult împărtășind principii larg umanitare, la omul care se simte integrat într-o colectivitate umană proletară și luptă pentru ea. Eroul lui Barbusse nu trăiește prin sine și pentru sine. Viața lui e a colectivității și a clasei sale. Problemele pe care și le pune nu interesează strict individul, ca niște dileme proprii, ci frămîntă pe oricare dintre soldații care zac în tranșee.

Încrederea scriitorului în popor e nemărginită, pentru că acesta exprimă adevărul istoric. «Umanitatea este numele viu al adevărului». Tocmai perspectiva istorică sub semnul căreia luptă eroii săi Termite, Bresbile, îi ferește de crizele defetiste, legînd acțiunile lor de o cauză umană superioară. Moș Blaire, Farfadet, Tîrloir, Marthereau, «mereu bărbos», Cocon «cu chipul lui uscățiv și brăzdat, înlăuntrul căruia se învălmășesc cifre», Paradis «cu aceeași doză de culori plăcute și de bună dispoziție», Tirette chinuit numai pentru că nu știe cauza unei erupții de vinișoare sanguine în ochi, Pépin «veșnicul rătăcitor, cu figura ca o lamă de cuțit, și privirea rece, cenușie, ca un reflex de bisturiu», Volpatte, «o pătură pe umeri și cu figura de anamit tatuat de murdărie», nu trăiesc coșmaruri în tranșee și nici nu se refugiază în procese de conștiință. Ei au un optimism sănătos, izvorît din încrederea în propriile lor puteri.

Chiar și în clipele grele, Volpatte sau Blaire, nu-și crispează figura și nu dispereză. Dimpotrivă, sînt deschiși, comunicativi, cu expresia verbală colorată folcloric. Urăsc, condamnă, critică lumea suspusă, sînt necruțători cu ea, însă toate aceste stări provin tocmai dintr-o dragoste sinceră față de omul simplu, asuprit, lipsit de orice sprijin.

Personajele din *Le Feu* și *Clarté* văd viitorul din tranșee: «Viitorul! Viitorul! Misiunea viitorului va fi de a șterge acest prezent, de a-l șterge cu desăvîrșire, mai mult decît ne-am putea închipui, ca pe ceva mîrșav și rușinos».

Eroii lui Erich Maria Remarque se reîntorc de pe front în necunoscut. Războiul a lăsat în urma lor un gol, a întrerupt rosturile

©Asociația Ziariștilor Independenți din România

vieții, individul devenind un pribeag. Chiar și la realiștii americani, fostul luptător care schimbă vestonul militar în haina muncitorului ori a vagabondului îndurînd mizeria și nesiguranța, cerșind la colț de stradă, este împietrit în această epocă și nu poate privi în afara ei. Atunci cînd reacționează, ei suferă și se chinuie, au sentimentul unor neputincioși care se lasă înfrînți de un colos. Ei nu au suportul moral al puterii clasei proletare care-i face invincibili și le dă posibilitatea situării evenimentelor într-o devenire istorică.

Barbusse își încheie romanele sale cu o perspectivă a sarcinilor care revin în prezent și viitor popoarelor. Condamnînd războiul împreună cu corolarul său de nedreptăți, scriitorul intervine ca un luptător și îndrumător al maselor, arătînd modalitatea de a elimina pe viitor izbucnirea unor noi asemenea conflagrații. Îndemnurile la vigilență adresate popoarelor, eforturile de martir pentru o unitate pacifică a statelor găsesc astăzi un interes sporit în lupta pentru pace a milioanelor de oameni și în zădărnicirea planurilor și acțiunilor cercurilor imperialiste de a dezlănțui un al treilea război mondial.

A spune nu războiului și a-l declara ca o crimă pentru omenire nu e totul, dacă nu intervii activ și efectiv în mobilizarea forțelor umane, în întîmpinarea lui, impunînd voința popoarelor în calea revanșarzilor și cotropitorilor.

Pasiunea și dragostea cu care autorul *Focului* s-a dăruit luptei antirăzboinice după primul război mondial, fiind unul dintre fruntașii inițiatori ai luptei pentru pace și ai demascării fascismului și nazismului care-și făceau apariția în Europa — erau dovada celui mai sincer umanism. Zelul cu care el s-a dăruit acestei lupte a făcut din Barbusse un profet al păcii și înțelegerii între popoare. Puține exemple pot rămîne lîngă acela pe care-l dă Barbusse, care să dovedească aceeași jertfire de sine, aceeași generozitate și căldură sufletească, aceeași constanță în conduită în slujirea scopului nobil al apărării și propagării spiritului pașnic în omenire. Scriitorul fundează instituții speciale de luptă contra războiului și spiritului războinic: *Asociația republicană a foștilor luptători*, grupul *Clarté* — *Organizația internațională a intelectualilor* și *Comitetul mondial de luptă împotriva războiului și a fascismului*.

Condiția noastră umană impune tuturor oamenilor și popoarelor conlucrarea și înțelegerea pentru a face să triumfe geniul uman înălțuși de-a lungul istoriei. Finalul romanului *Clarté* nu e o reverie în timpul furtunii sau o apoteozare a unor vremuri imaginare, ci prefigurarea unui viitor apropiat care chiar atunci intra în prezent prin Revoluția din Octombrie.

Omenirea va putea intra în era nouă, eliberîndu-se de tot ce derivă din inegalitate și opresiune. Numai «domnia absolută a poporului va anula orice privilegiu și orice semn al diferenței sociale între oameni», va face ca fericirea să nu mai fie un bun de clasă și de castă. Măreția omului va fi realizată numai atunci cînd omul va fi absolut liber.

Vizita întreprinsă în Romînia în anul 1925, în urma represaliilor contra răsculaților de la Tatar Bunar și a luptătorilor clasei muncitoare corespunde acestui crez uman înaintat al lui Barbusse. Era un act temerar și un gest emoționant de solidaritate în numele internaționalismului proletar. Călătoria lui Barbusse a însemnat o participare solidară la marile acțiuni eroice ale poporului nostru. Acuzatorul războiului imperialist acuza deopotrivă samavolniciile guvernelor burgheze intrate în panică după victoria Revoluției din Octombrie, îngrozite de avîntul mișcărilor muncitorești. Pretinsa epocă de *pacifism*, arată Barbusse, era de fapt o epocă de convulsiuni sociale. Sub această formulă senină, se ascundeau crime și răzbunări feroce ale luptei de clasă, se ucideau și se distrugeau valori, continua, sporit, marele război dintre clasele sociale. *Pacifismul* balcanic era sinonim cu teroarea, asuprirea, suprimarea libertăților elementare. Barbusse reclamă, prin luptă, instaurarea adevăratei ere de pace, adică a erei libertăților și drepturilor cucerite de oameni. În volumul său de reportaje și însemnări *Călări*, apărut în urma vizitei pe care a făcut-o prin statele din sud-estul Europei, inclusiv Romînia, Barbusse încă din 1925 semnala pericolul care amenință omenirea ca un cataclism: fascismul. E un strigăt adresat lumii din timp. Maltratările, arestările, crimele, torturile, asasinatele în masă, acțiunile naționaliste, antisemite pe care le relatează Barbusse cu un sentiment de fraternitate cu cei în suferință, erau de fapt germenii monstruoaselor crime de mai tîrziu ale legionarilor. El cere nu îndurare, ci cutezanță, nu milostenie de la stăpîni, ci luptă de la cei asupriți împotriva asupritorilor. Trimis oficial ca reprezentant al opiniei publice de largă întindere, Barbusse devine un apărător al proletariatului român. Țara, cum spunea el adresîndu-se muncitorilor, sînteți voi. Prin această țară, a asupriților și a luptătorilor și-a desfășurat Barbusse călătoria, printre aceia care reprezentau adevărata Romînie.

Acest «soldat al păcii» a apărat oamenii și popoarele pentru ca să se bucure într-o înțelegere frățească de «strălucirea revoluției franceze» de miraculoasa forță a descoperirilor științifice, «comune tuturor ca și frumusețea nepieritoare a ruinelor Partenonului, străucirea lui Shakespeare și furtunile lui Beethoven, comune tuturor ca și dragostea, ca și bucuria».

©Asociația Zaraștilor Independenți din România

PROFILUL BĂTRÎNULUI ȘI LEGENDA LUI

DE

POP SIMION

Se întîmplă cu tine, cititorule, un lucru uimitor. Aduc destăinuirile mele cubane, nu-ți cer nimica și e bine așa, nu mă căiesc, lucrul îmi place. Citesc însă în ochii tăi un repros ascuns și continuu, o nemulțumire. Vrei noutăți din lumea Bătrînului, le dorești cu ardoare, ți se pare o fărădelege să nu aduc vorba de Hemingway.

Îmi ceri, cum s-ar zice, o hemingwayană, un intermezzo care să facă senzație. N-am dreptul să ezit, să stric o tradiție; am fost în patria spirituală a marelui scriitor american, deci chestiunea-i acută, obligație chiar.

Ai, observ, ciudata facultate de a recepționa orice și oricît cu privire la acest subiect. Condiție unică: să-ți biciuiesc fantezia, să-ți întrețin această foame nebună, să cultiv această hipertrofie a cunoașterii tale. Ești ciudat, iubite cititor, un copil cu toane destule. Și nu-i vina ta.

Cînd zici Hemingway, el, gazetarul, te-a obișnuit să te gîndești la catifeaua de sînge fluturată în armă, la vînători în Africa, la alcooluri tari și partidele de prins țipari în canalul Floridei. Pentru că Bătrînul avea faima unui retras, omul gazetei s-a simțit chemat să pătrundă în lumea mică a scriitorului, în acel microcosmos al său, fără să bată la ușă; pentru cîțiva cenți el oferea oricui culoare locală. Dimineața, la ora cafelei, gazeta de mare tiraj spunea în ce fel își tunde Bătrînul barba cărunță, care încălțări se potrivesc mai bine picioarelor sale enorme, cum mînuiește el bărcile suple, vara, în golf; și mai aflai că își cultivă corpul, pe care îl măsoară zilnic, cu kilogramul și metrul, în baie, că trage cu arme belgiene, că ia pe genunchi pe Negrita, pe Blacky, clinii preferați și că varsă din mașina lui de scris 4000 de cuvinte pe zi, ca un apucat, stînd în picioare, iar la orele douăsprezece, însoțit de femei blonde, face baie în ocean. Erai, cum s-ar spune, un om informat.

Se va înhăma timpul să modifice această cunoaștere a ta. Eu îți povestesc despre umbra Bătrînului.

Vila cubană în care a trăit el în anii din urmă fără întrerupere e albă, înecată de horbota unui parc întins. Locul se cheamă San Francisco de Paula, un fel de colină în preajma Havanei, spre est.

Cîteva trepte albe, casa și, în fața ei, aproape, un *seiba*, arbore ciudat, colosal prin dimensiunile sale; are contorsiuni spectaculoase, ființări delirante în sus, ori recăderi deznădăjduite. Trăiesc în el ierburi agățătoare, bureți, șopîrle, gușate, flori și fructe care nu-s ale lui, păianjeni cu fosfor, generații de păsări ucise de soare în cuiburile lor frumos construite. Și crengile lui, în care colcăie această lume a trupurilor, nici nu sînt crengi, sînt o fantezie a naturii de aici, arhitectură bizară, în care mlada vie are dilatări, subțirimi și cocoașe scăpate din logica frumosului vegetal. Totuși această podoabă de *seiba*, crengile despre care zic că nu seamănă cu nimic, sînt obositor de frumoase; ele seamănă cu ele însele. Sub lenea solară și cerul uleiurizat în atmosfera umed sărată a oceanului, scoarța acestor lemne are culoarea fontei și e moale și vie și lucie, ca pielea de focă.

Întîlnindu-mă la arbore, îl văd pe Bătrîn; stă în soare, în fața casei, mare, descoperit, simplu, greu, ostenit și tăcut. Încolo nimic; natura lui el și în jur. Imaginea arborelui o recheamă pe a celuilalt. Dintotdeauna a fost între cei doi o înțelegere mută, ocrotită de capriciile timpului și ale întîmplării.

Se spune că *seiba* crescînd hulpav, devenise primejdios pentru viața vilei din San Francisco de Paula. Rădăcinile lui coborau în pămînt, cu excrescențe verticale și orizontale, divizîndu-se în sute de guri, să sugă apă și hrană. În creșterea lor, rădăcinile acestea se zvîrcoleau, rîmau pămîntul ca niște cîrtițe mari, mînau casa, îi mîncînau temeliile, îi rupeau fundamentul armat în beton, destrămau trainica legătură a pereților. Administratorul și oamenii lui au venit cu securi, să-l ciopîrțească, să-i taie vinele pe care le trimetea înspre casă. Bătrînul însă îl iubea pe acest *seiba* și i-a certat pe oamenii înarmați cu securi; a strigat la ei, din rama ferestrei, poruncind să nu fie atins arborele. În schimbul acestui act generos, *seiba* i-a oferit bătrînului frenezia vieții, i-a plantat sub fereastră imaginea sănătății, puterii, pe care acesta a luat-o și a vîrît-o în cărți.

Nu-i acasă Bătrînul; e pe aici doar Roberto Herrera, omul cu cap de pasăre. Stă el sub *seiba* și, veți vedea de ce, e un personaj important. E chel, urît, dar pentru că mai e și tăcut, bănuiesc că ar putea fi inteligent și chiar este. Are pas lent, de loc adormit, mîini ca lopețile, tăind aerul cu mișcări nedibace, de scuză, nasul gros, croit să adulmece și ochi cenușii, ce par potoliți, dar nu sînt. Acesta e cerberul; are un cerc nichelat, o verigă, în care poartă cheile vilei. E împuternicit să nu deschidă, să nu arate, să nu stea de vorbă, să nu dea curs curiozităților ieftine; casa din San Francisco de Paula încă nu e muzeu, e o casă în care zac amintiri nu destul cercetate. Lucrurile din încăperi mai au pe ele colbul intimității, așa cum le-a lăsat Bătrînul în clipa cînd, brusc, a plecat.

Holul (veți înțelege că am cîștigat bunăvoința omului cu cap de pasăre), holul, zic, a fost făcut să n-aibă podoabe, are lumină; de-a lungul lui evoluează soarele, ca într-o cutie cu oglinzi. Își joacă moriștile de lumină pe un covor mare, cu subțirimile și palorile pe care timpul i le-a dat. În țesătura lui au trăit cîndva flori și grădini, dar toate acestea au murit, au ars de atîta tumbă solară. Să nu deschideți ferestrele; cutia cu oglinzi e pustie. Covorul pe care îi

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

plăcea Bătrînului să se plimbe desculț s-a scrumit, ca o imensă filă de herbar.

Biblioteca are o neorînduială agresivă: alături de suita Balzac se află *Historia del Toreo* și *Los Torros* în 4 volume; lîngă Perez Galdos și Shelley, o cărticică cu literatură amoroasă de *madame* Ciang-Kai-Și. Secolele literare se interferează, valoarea e pusă lîngă non-valoare, să țipe. Eforturile istoricilor literari de a elabora periodizări n-au aici nici cel mai palid ecou; truda acestor învățați de a ridica edificiul armonios al bibliografiei complete, cu legi și rigori, e ignorată cu un zîmbet naiv, încît, edificiul acesta e ca și năruit. Aici sînt cărți, maldăre întregi, lume haotică populată de monștri și zei, în mijlocul căreia s-a simțit bine Bătrînul și, cu forța talentului său, a dominat această lume amestecată, s-a ridicat deasupra ei, a ținut-o într-o stare de așteptare blîndă, avînd autoritatea îmblînzitorului de fiare. Dar și-a răsplătit din belșug aceste capricii; a așezat în rafturile secolului nostru cîteva cărți. De n-ai răbdare să înțelegi acest lucru simplu, îți va sări în spinare tigrul tolănit în biblioteca lui Hemingway, îți va rupe jugulara. Dimpotrivă, de ai răbdarea pe care ți-o cer, vei vedea că tigrul acesta nu-i fioros, a ieșit din pielea lui, și-a lăsat doar colții aici, capul enorm și blana pe care poți călca cu piciorul.

Păpușa-diavol, acest *diablito* african de pe masa de scris, putînd suna din clopoței și bate din tobă, mă îndemn să privesc nimicurile din casă: un glob pămîntesc, o rădăcină stranie aruncată la mal de apa oceanului, afișe vii de *corrida*, sticle cu alcooluri ce se evaporă lent, *matrioșki*[1] primite de la Anastas Mikoian, șepci cu cozoroc, un dolar de hîrtie cu două fraze scrise de mînă despre evenimentul traversării Atlanticului, trofee cinegetice, un telescop privind cu ochi neinspirat în grădină și în sfîrșit, cînd credeam că m-am smuls din vălmășagul acesta de lucruri, dau peste cimitirul scrisorilor rămase fără răspuns. Miile de plicuri sînt legate în baloturi, așezate pe podea. Pe birou o ștampilă, adevărată uzină, dacă ne gîndim că petecul de gumă muiat în cerneală a imprimat de milioane de ori fraza stereotipă, fără echivoc: I.O.Y. NEVER WRITE LETTERS — VĂ RĂMÎN DATOR, NU-MI SCRIȚI NICIODATĂ — cuvintele sună ca niște palme date curiozității impertinente, manici epistolare. Totuși lumea întreabă: Que fait Hemingway? Was macht Hemingway? Que tal Hemingway? What does Hemingway do? Ce face Hemingway?

Hemingway scrie — se aude? — scrie, asta-i menirea lui principală.

În locul unde rîul Cojimar se varsă în *Mar Caribe* malul e frumos ca o rană deschisă. Trag aici, la apă dulce, peștii cei mari și oamenii, întîmpinîndu-i cu năvoadele întinse, rîd de aceste vietăți lipsite de inteligență, izbindu-le cu maiul în capetele boante. Satul pescăresc poartă numele rîului; e ca o potcoavă de piatră înfiptă în geana mării, pe golf. Străzile în pantă curg toate spre debarcader, acolo

[1] Matrioșki — jucării populare rusești, făcute din lemn, împodobite în culori vii, de larmaroc.

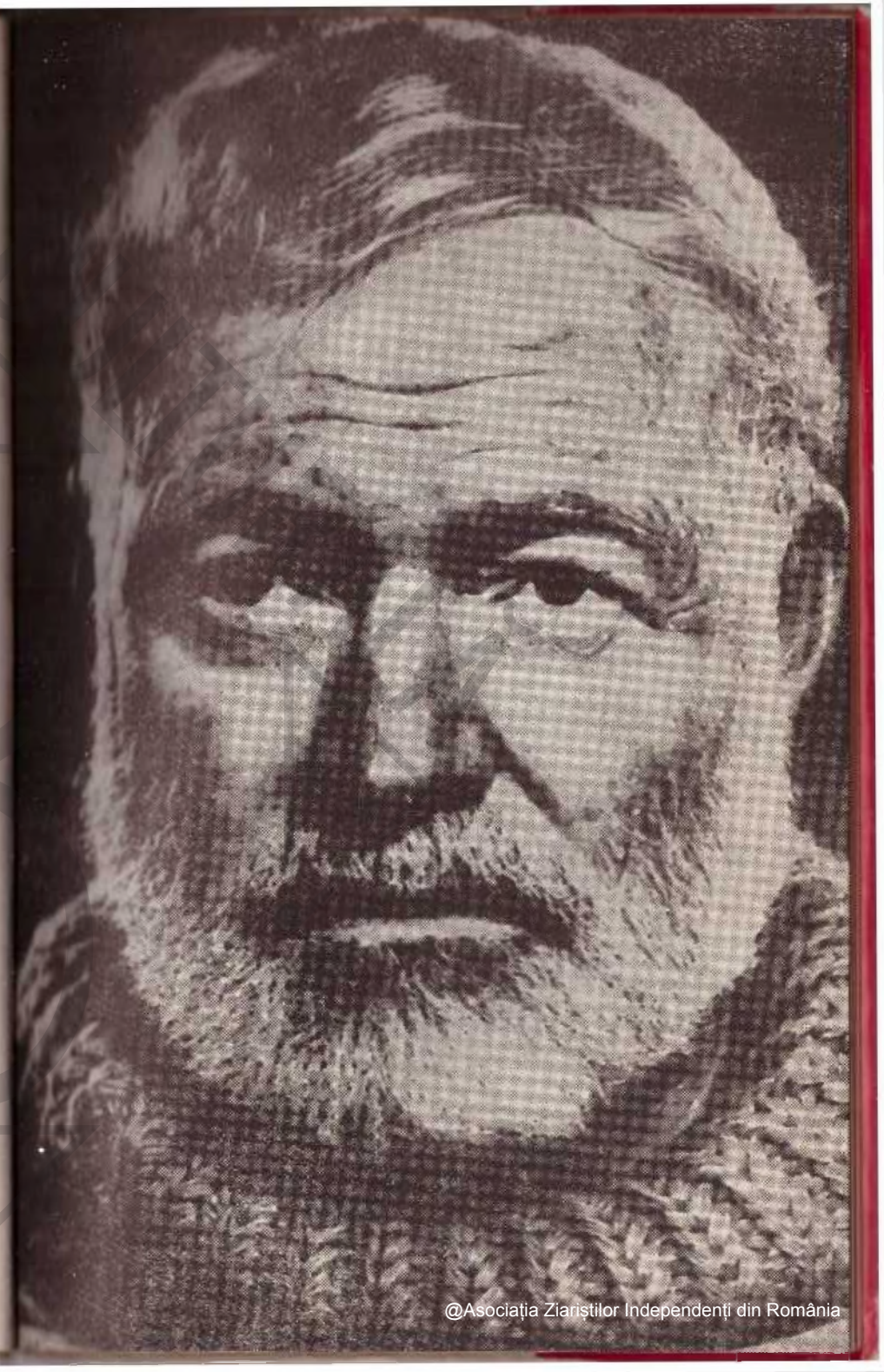

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

unde e barul, cu terasa des pomenită de Bătrîn. Întîrzie aici pescarii excitați de alcool, cafea și trabuc, cufundați în dulceața pălăvrăgeală despre elefantul mării, peștele-trompetă și neagra vînzoleală a rechinilor. Totuși, Bătrînului doradele îi plăceau mai mult; cînd venea vorba de ele, rîdea cu toată gura și se grăbea să ridice un deget, cerea alcool.

Memoria satului e aici pe terasă, așa că am adus vorba de Santiago, personajul din povestirea aceea cu marea. Nu s-au ostenit să mă ajute; ziseră sec: «Nu ne băgăm, *campanero*.» Santiago a devenit o problemă literară pe care n-o înțelegem. Prea sînteți complicați, voi, literații. Noi sîntem pescari». Era clar, îi istoviseră cu insistențele lor trimișii ziarelor, veniți aici să găsească un model identificabil, un prototip al acestui erou literar. În exaltarea lor nefirească, aceștia au încoronat regi de carton, răspîndind în lume felurite gugumănii, pînă s-a supărat Bătrînul și le-a smuls acest subiect «gras», alungîndu-i cu biciul din templu, întocmai cum scrie în cartea prozatorului anonim, cunoscută sub numele de Biblie.

În lume se țese totuși, nu de azi, de ieri, o legendă Hemingway, ale cărei proporții, prin exagerări, au ajuns colosale. E răul necesar, acel opium pe care, iată, cititorul îl acceptă, îl consumă. Așadar, *señor* Santiago — alfa, omul-prototip pe care vi l-au plămădit gazetarii vă este, văd, necesar; vi-l redau spunîndu-vă că da, el există, trăiește la Cojimar, e aici pe terasă. Ce vă interesează pe voi că eu nu-l cunosc, că nu-l identific, că nu mi-l poate arăta nimeni cu degetul? Să nu ne furăm căciula; legenda trebuie să continue. Cum să închizi gura lumii dintr-o trăsătură de condei?

Se întîmplă ceva asemănător la Cojimar unde pescarii întreține o legendă orală, care-i a lor și numai a lor. Cînd i-am întrebat cum trăia prietenul lor, Bătrînul, în ce fel își petrecea timpul și altele, nu-mi închipuiam că voi declanșa acel flux al memoriei colective de care aveam să mă bucur ore întregi după aceea. Doreau să vorbească despre *omenia* Bătrînului, despre lucrurile simple cu care își umplea el ziua cînd părăsea casa cea albă, ieșea la soare, evada de la masa de scris.

Fiecare se simte obligat să-l fi cunoscut pe Bătrîn, să-i fi cîștigat prietenia, să știe despre el ceva nou și nemaiauzit. Această psihologie le dă un sentiment de îndrăzneală, îi face meditativi, inspirați, încît, fiecare în parte își spune: «În problema asta, mie mi-e dat să aduc lumină». Și își dau drumul fanteziei, reiau amintiri, le modifică, le adaptează, le acordă sensuri neașteptate, încît ajung să născocească nemaipomenite istorii; nu mai știi pînă unde-i adevăr și de unde începe fermecătoarea minciună, pentru care n-ai motiv să te superi. O asculți amuzat, cu interes chiar, ba o crezi uneori, pentru că omul din Cojimar o zice frumos și senin, pune inimă în ea încît el însuși o crede.

Armando: «Îi dădeam sfoară și chibrituri în fiecare dimineață. Nu-mi dau seama: era uituc Bătrînul ori, pur și simplu, voia să aibă de la mine acele lucruri lipsite de importanță.» Raúl: «Am luat prînzul cu *don* Ernesto nu o dată, dincolo, pe limba aceea de nisip, pe ostrov. Beam *ron* amestecat cu gălbenușul ouălor de păsări sălbatice». Pablo: «Cînd pescuia îi plăcea să fie lăsat în pace. Prindea

uneori pește mult și îl împărțea, îl dădea de pomană, nu lua înainte de a fi gustat din fiecare soi cîte puțin». Din nou Armando: «În mare nu făcea baie de loc; avea această frînă pe care și-o impunea, cei depeisiere, nu știu cum să-i zic». Și Raúl: «Pe terasa din Cojimar, lîngă debarcader, a scris «Bătrînul și marea», stînd așa, picior peste picior, încît nu-ți răspundea la *buenos dias*». Și Pablo: «Cînd ieșea, nimeni nu umbla la motor, îl pornea singur, mînuia barca cu ușurință și siguranță, știa și mecanica necesară». Armando, pentru a treia oară: «Spencer Tracy, actorul, și ceilalți mai puțin cunoscuți, veniți la Cojimar să facă filmul acela, s-au obișnuit greu să umble desculți pe cocleuri, așa după cum a voit cu tot dinadinsul Bătrînul. I-am învățat cum să calce, ca pe niște copii». Raúl, la fel: «Îmi amintesc că am prins vestea sosirii celor de la Hollywood; ne-a afectat în așa măsură, că ne-am apucat să schimbăm satul — voi erați pe mare în ziua aceea — l-am corectat, i-am dat o față civilizată. Bătrînul s-a supărat, a ridicat din mîini și ne-a pedepsit. A poruncit să se facă filmul în altă parte. Dar ne-a iertat, a fost de acord să construim la *Boca de jaruco*, în pustietatea aceea, un picior de sat pescăresc, un *rancho*. Ne-a băgat pe toți în film și ne-a dat bani». Pablo n-a mai vorbit a treia oară, el e timonier, a sărit la cîrmă să redreseze vasul deviat de răsuflețul precipitat al mării.

Eram în larg, pe *Zoila II*, un vas suplu, ușor, al cooperativei de pescari. Navigam spre nord, nord-est; după calculele noastre, pe la miezul nopții trebuia să întîlnim bancurile de tiburoni-*aguja* și *peștele-sabie*. Echipajul minim, cei trei, Raúl, Armando și Pablo, care sînt pescari, pescari și milițieni. Îmbrăcați în pînză *azul*, cu mînecile sumese, înfig pește mărunt în carmace, acele unghii de oțel cu care poți grebla marea. Între sforile de manila și colacii de nylon gata spre a fi derulați, coltul și cele două pistolete ale acestor milițieni-muncitori par niște pești bizari, cu icre mari, de aramă. Sînt unelte de care ai nevoie cînd te atacă tiburonul-yankeu ieșit din scoica de spionaj a Floridei.

Pluteam pe *Mar Caribe*, vorbind despre Bătrîn, măcinînd istoriile acelea începute sus, pe terasă. Măturam marea cu bătaia lungă a farului navei, și cortinele nopții cădeau zdrențuite, tăiate felii ca de o uriașă lamă de aur. Nu încape îndoială: Bătrînul care a pescuit cîndva în golf, la Cojimar se află undeva în larg, în noapte, urmărește o *dorada*, lunecă pe apa oceanului.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

GERHART HAUPTMANN UN MARE UMANIST

DE

AL. DIMA

Consiliul Mondial al Păcii a înscris pe tabla de onoare a personalităților ce au binemeritat de la omenire și numele dramaturgului german Gerhart Hauptmann, trecut — nu de mult — acum șaisprezece ani, în lumea umbrelor. Scriitorul s-a născut în noiembrie 1862 în Silezia; sărbătorirea centenarului său a avut loc la sfîrșitul anului care a trecut.

Gerhart Hauptmann a trăit o viață lungă și agitată, parcurgînd deopotrivă epoca lui Bismarck ca și pe cea a lui Wilhelm al II-lea, cu toate rigorile lor, perioada republicii din Weimar ca și odiosul infern hitlerist din negurile căruia a extras substanța piesei *Din întuneric* («Aus der Finsternis»), reprezentată pentru prima oară în R.D.G., în cursul anului trecut.

Cu toate vitregile vremurilor prin care a trecut, numele și opera scriitorului n-au putut fi împiedicate să se impună și și-au străbătut traiectoria istorică în ciuda opozițiilor de tot felul. În 1905, Gerhart Hauptmann a fost proclamat doctor honoris causa a patru universități, a celei din Oxford, a celei din Lipsca, a celei din Praga și Columbia, iar în 1912 i s-a decernat premiul Nobel, după care, abia în 1928, patria lui — depășind vremelnice tendințele retrograde ale regimului imperial — l-a ales membru al Academiei din Berlin.

Reputația scriitorului se datorește caracterului specific al operei sale care vădește, de la început, față de regimul imperial, o atitudine neconformistă. Primele lui piese, *În zori* (Vor Sonnenaufgang — 1889), *Țesătorii* (Die Weber — 1892) și *Blana de biber* (Biberpelz — 1893), au trebuit să înfrunte — prin atitudinea lor protestatară — opoziția oficialității. Presa burgheză a timpului — *Berliner Tageblatt*, *National-Zeitung*, *Tägliche Rundschau* — a utilizat expresii grele cu privire la activitatea sa literară. Într-una din aceste gazete s-au putut chiar citi rînduri ca următoarele: «Autorul e un individ cu facies de criminal de la care poți aștepta numai piese subversive și, în același timp, josnice». Reprezentarea *Țesătorilor* a silit însă critica oficială să adopte o atitudine mai prudentă, dar — în fond — mai perfidă. Franz Mehring, cel mai de seamă critic german marxist al epocii, relatează că după reprezentarea piesei, cronicile dramatice au respins poziția ideologică a autorului ca «revoluționară» sau «social-democrată» și l-au elogiat pentru că, depășind-o, s-ar fi înălțat, în fond, în regiunea pură a artei și poeziei. Era exact limbajul idealismului estetic german pe care Franz Mehring îl respinge energic ca «bombastic» și «stupid».

Ca o consecință a poziției ideologice, a scriitorului, Wilhelm al II-lea i-a refuzat premiul Schiller și i-a împiedicat, cu toate prilejurile, consacrarea. În ciuda tuturor acestor opreliști, difuzarea operei sale s-a extins însă tot mai mult, în pragul veacului nostru. Conținutul ideologic i-a stimulat succesul la păturile nemulțumite ale societății timpului.

Este semnificativă, în această din urmă privință, difuziunea operei lui Hauptmann în Rusia. Marele Stanislavski a montat, în mod strălucit, *Clopotul scufundat* (Die versunkene Glocke) în al cărui rol principal a apărut soția lui Gorki, dar un ecou mult mai puternic l-au stîrnit *Țesătorii* care a devenit o importantă piesă de agitație a proletariatului rus în perioada din preajma Marei Revoluții din Octombrie. Lenin însuși a fost un admirator al dramei, revizuind personal, pagină de pagină, traducerea în rusește pe care o redactase chiar sora lui. În emigrație la Geneva, Lenin a asistat de două ori la reprezentarea piesei într-un cartier muncitoresc, iar cînd sovietele au preluat puterea a recomandat-o insistent conducerii teatrelor.

★

Opera lui Gerhart Hauptmann reflectă desigur — ca opera oricărui artist autentic — epoca sa, numeroasele ei contradicții și necontenitele ei oscilații. Scriitorul se află mereu în căutare de sine, sfîrșit de multiple neliniști și ezitări; astfel a oscilat, mai întîi, între diferitele domenii ale artei cărora dorea să li se dedice, între sculptură, muzică și literatură, iar — în cadrul celei din urmă — între diferitele genuri literare, între preocupările lirice, epice, dramatice și eseistice. Scriitorul a ezitat, apoi, între metodele și curentele de creație ale epocii lui, între naturalism, realism critic și simbolism. Mai sinuoasă a fost însă evoluția lui politică de la sfîrșitul veacului trecut și pînă astăzi. Înainte de 1900, Hauptmann a fost apropiat cercurilor socialiste pentru care a militat de fapt, prin piesele lui *Țesătorii* și *Blana de biber*. În 1913, în preajma imediată a primului război mondial, a adoptat o atitudine pacifistă pe care a abandonat-o însă, de îndată, peste un an, la izbucnirea conflagrației. Intelectualitatea europeană s-a arătat atunci surprinsă aflînd de versurile lui naționalist-patriotarde și a citit consternată o scrisoare a lui Hauptmann către Romain Rolland în care încerca să justifice războiul. După Marea Revoluție din Octombrie, Hauptmann a început să arate înțelegere pentru hotărîtoarele evenimente ce se petreceau în răsărit, și în 1922, a răspuns afectuos apelului lui Gorki pentru înfometații de pe Volga, semnînd și prefața cărții ce se editase cu acest prilej, sub titlul *Rusia și lumea*. În epoca republicii din Weimar, atitudinea lui nu s-a dovedit prea clară. În trista perioadă hitleristă ce i-a urmat, Hauptmann a rămas în Germania, a continuat să aparțină Academiei, dar a adoptat o atitudine cu totul rezervată, politic și artistic. În plin nazism, el a publicat scrierea autobiografică *Aventura tinereții mele* (1937) în care — amintind simpatiile socialiste ale primei sale epoci — a condamnat militarismul și naționalismul. Piesele sale din această perioadă s-au caracterizat, în genere, prin evadări intenționate din sumbra realitate a timpului ca, de pildă, tetralogia Atrizilor sau *Marele vis* (Der grosse Traum — 1942) prin care a încercat zboruri spre antichitate sau evul mediu. Tot de atunci, datează și mai sus citata piesă *Din întuneric*, ținută în secret în vremea lui Hitler. După prăbușirea nazismului, Hauptmann a revenit explicit la poziția lui democratică declarînd lui Johannes Becher care-i oferise președinția de onoare a «Kulturbundului», că-și pune forțele la dispoziția noului stat german («Ich stehe zu ihrem Dienste» — spunea el).

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Toate aceste ezitări și oscilații reflectă, desigur, fluctuațiile epocii și ale caracterului său propriu, dar — pînă la urmă și în esență — scriitorul n-a abandonat niciodată linia lui umanistă și democrată.

Opera lui Hauptmann, multiplă și complexă, s-a dezvoltat în mai toate genurile literare. Lirica sa e mai puțin substanțială, dar epica reține nu numai prin mai sus citata *Aventură a tinereții mele*, ci și prin unele romane ca *Nebunul întru Christos Emmanuel Quint* (Der Narr in Christo Em. Quint — 1910) cu toată evidența lui deviere mistică, preocuparea principală rămînînd însă înfățișarea năzuinței aprinse a unui tînăr muncitor spre o viață mai bună.

Activitatea dominantă s-a dovedit, totuși, a fi cea dramatică în cadrul căreia a compus nu mai puțin de patruzeci și două de piese. Hauptmann a ancorat mai întîi, în naturalism, încă din primii ani ai muncii sale creatoare, din 1889 cînd a-a reprezentat *În zori* și pînă în 1894 cînd apare piesa *Călătoria în cer* (Himmelsfahrt) prin care începe a se apropia de simbolism, obținînd un succes deosebit cu *Clopotul scufundat*, din 1896. Linia naturalistă ca și cea simbolistă se continuă apoi și după 1900. În perioada hitleristă se ivesc însă — după cum observam mai sus — evadările sale într-un fel de nou clasicism și chiar nou romantism, dar fără vre-un ecou mai puternic.

Cea mai valoroasă contribuție a lui Hauptmann e cuprinsă însă, în mod evident, în piesele sale de tip naturalist și anume prin fondul lor ideologic protestatar. În esență, desigur, nu trăsăturile naturaliste pot reține interesul (tematica fiziologică a eredității, detaliul psihologic, scenele tari, stilul didactic) ci — am spune — viguroasele elemente realist-critice inculcate naturalismului. Ele sînt de față în prima lui piesă de succes — *În zori* — o aspră, dar dreaptă critică îndreptată accentuat împotriva burgheziei satelor, apoi — mai ales — în *Țesătorii* cu ascuțișul vizînd marea burghezie industrială și în *Blana de biber*, acidulată satiră a birocrației prusace la care se adaugă unele lucrări dramatice de mai tîrziu ca, de pildă, *În amurg* (Vor Sonnenuntergang — 1932) în care ne întîmpină o severă critică a marei burghezii comerciale germane.

Se reliefează desigur, dintre toate acestea, *Țesătorii* (1893) prin noutatea temei și poziția ideologică a scriitorului. Căci piesa urcă, pentru prima dată, pe scena germană, proletariatul ca pe un mare și impunător erou colectiv, descriindu-i suferințele sub apăsarea capitalului și înfățișîndu-i capacitatea spontan-revoluționară. Se prezintă aci, după cum se știe, răscoala țesătorilor silezieni din 1844 pe care și Heine o evocase în impresionantul său poem *Țesătorii*. Documentarea lui Hauptmann e, după metoda naturalistă, deosebit de exactă. El folosește ca izvor direct relatările unui bunic al său, el însuși țesător, dar — mai cu seamă — povestirea fidelă a evenimentelor, depănată de luptătorul proletar Wilhelm Wolff căruia Karl Marx îi dedicase volumul I al *Capitalului* său.

Hauptmann utilizează materialul documentar în mod artistic, distribuindu-l între tablourile și tipurile piesei. El descrie, deopotrivă, mizeria sumbră a proletariatului, dar și — prin contrast — huzurul marei burghezii și a aliaților ei mic-burghezi. Cîteva chipuri de muncitori ca Bäcker, Jäger și Wittich sînt adevărați eroi pozitivi, în timp ce fabricantul Dreissinger și membrii familiei sale, ca și o serie de reprezentanți ai micii burghezii (un cîrciumar, un negustor, un țăran înstărit, un jandarm, un preot care teoretizează supunerea față de stăpînirea ce ar reprezenta voința lui Dumnezeu) sînt odioșii exponenți ai păturilor dominante.

Conflictul nu e tratat totuși, în mod precumpănitor dramatic, ci mai mult descriptiv prin tablouri succesive, puternic expresive a căror calitate rezidă

mai cu seamă în opoziția lor ideologică. Este apoi, cu totul remarcabilă, contrastarea personajelor în adevărate tipuri reprezentative și sugestivă prezentarea maselor în mișcare revoluționară.

O piesă de mare succes a fost, și a rămas, mai sus citata comedie satirică *Blana de biber*, integrată de mult — alături de *Ulciorul sfărîmat* al lui Kleist în repertoriul permanent al teatrului german. Obiectivul îl alcătuiește ridiculizarea poliției prusace, unealtă a regimului lui Bismarck, preocupată doar de probleme politice, bănuind pretutindeni dușmani ai statului, dar incapabilă a descoperi pe autorii celor mai simple furturi, ca cele pe care le săvîrșește Fran Wolff, o spălătoreasă vicleană și hoață, lucrînd sub ochii stupizi ai agenților. Comedia impresionează și astăzi prin naturalețea perfectă a intrigii și a personajelor, ca și prin comicul suculent de caracter, situații și moravuri, mostre tipic sintetic concentrate în piesă. Improprietățile dialectului utilizat care nu e cel berlinez pentru tipuri berlineze totuși, nu tulbură efectele hilare ale comediei.

Dintre dramele realist-critice ale lui Hauptmann mai sus citata *În amurg* (1932) se reliefează nu numai prin critica marii burghezii comerciale despre care am vorbit anterior, ci și prin sculpturala caracterizare a personajelor în aprigă luptă dintre eroul principal și hrăpăreața lui familie.

Interesante spre a fi citate, mai sînt, în sfîrșit, cele două piese ce poartă titlurile *Florian Geyer* (1896) și *Clopotul scufundat* (1896). În cea dintîi, Hauptmann s-a străduit să aducă pe scenă războiul țărănesc din Germania, cel din 1525, dar — din păcate — părăsind linia expresă a *Țesătorilor* care contura — cu relief — masele revoluționare, s-a oprit mai stăruitor asupra problemelor de conștiință ale eroului principal. În cea de-a doua piesă, un fel de basm dramatizat sau o feerie, Hauptmann dezvoltă — scenic — o veche legendă germană cu privire la turnătorul de clopote Heinrich care, părăsindu-și soția și copiii, se urcă în munți spre a construi acolo un templu cu cel mai frumos joc de clopote din lume, dar fără succes. E dezbătută aci problema creației artistice însăși, în pendularea dintre ideal și realitate, în atmosferă — e drept — simbolistă și cu sfîrșit tragic; piesa se susține prin subtila sensibilitate lirică a dramaturgului și prin sentimentul fin al naturii.

Omagiul bine meritat pe care-l dedicăm lui Gerhart Hauptmann, se îndreaptă, prin urmare, către puternicile elemente realist-critice ale operei sale care denunță — cu asprime și vigoare — racilele marii și micii burghezii a perioadei imperialiste. Celebrăm însă, mai cu seamă, urcarea pe scenă, încă înainte de pragul veacului nostru, a proletariatului, înfățișat nu numai drept clasă oprimată, în cruntă suferință, ci și ca element revoluționar, deocamdată spontan.

Alături de Alexandre Dumas-fiul, de H. Ibsen, de un Björnson sau Strindberg, Hauptmann a dăruit dramaturgiei europene un teatru de idei, nu numai unul de emoții, scoțînd în relief probleme sociale de semnificație mondială. Utilizînd o tehnică adecvată, de esență mai mult descriptivă și învăluind-o într-o atmosferă lirică, eficacitatea ideologică și artistică a operei sale și-a atins țelurile ei umaniste.

@Asociația Zianștilor Independenți din România

CARL SANDBURG ŞI POEZIA AMERICII

DE

A. E. BACONSKY

Nu e greu să deslușești în poezia contemporană a Statelor Unite, cele două mari orientări, ce par să prefungească prin timp raportul Poe-Whitman: pe de o parte filonul realist, popular, al marilor cîntăreți care manifestîndu-se impetuos la începutul celui de al doilea deceniu al secolului nostru au justificat denumirea de *Renașterea de la 1913*, pe de o alta poezia europenizantă de factură modernistă, cultivînd gratuitatea și evoluînd tot mai mult spre zonele esoterice.

Prima direcție include poeți ca Robert Frost, marele bucolic al Americii, Edgar Lee Masters, autor al unei cărți celebre, intitulată *Spoon River Anthology*, cuprinzînd microbiografii imaginare ale unor oameni din lumea anonimă, și reconstituind astfel profilul unei societăți, Edwin Arlington Robinson și Carl Sandburg, cel mai apropiat de generoasa tradiție whitmaniană. Spiritul acestei poezii se va deduce direct din paginile următoare ce le voi consacra lui Sandburg; cred însă că nu e lipsită de interes și o încercare de a o ilustra în prealabil cu mijloacele negativului, adică schițînd o imagine a termenului ei opus, față de care, prin antiteză se definește.

Vechea influență europeană ce dominase poezia nord-americană în secolul trecut, se menține în continuare, determinînd o orientare paralelă celei susamintite, care chiar cînd nu are o fizionomie definită, se manifestă cel puțin ca o reacție violentă împotriva realismului confundat în mod tendențios cu banalitatea și prozaismul; ceea ce fuseseră odinioară poeții englezi ai epocii victoriene, sînt acum francezii Laforgue, Corbière, Valéry. Protagonistul e aici Ezra Pound, un aventurier al spiritului, un saltimbanc virtuoz, adesea grotesc pînă la limitele alienării (după război, urmărit pentru o contingență mussoliniană ce se pare că depășea simpla admirație platonică, își află scăparea într-un ospiciu!). Aproape undeva trebuie situat și T. S. Eliot, pe

care-l pomenesc în treacăt, deoarece de peste treizeci de ani se consideră el însuși poet englez; totuși numele său e de natură a înlesni cititorului o înțelegere a celei de a doua orientări din lirica americană. Numiți inițial *imagiști*, poeții acestei direcții sînt cosmopoliți receptivi la toate influențele, de la post-simbolismul francez și pînă la vechea poezie chineză, sînt tentați de evazione și exotism și sfîrșesc prin a fi obscuri, cînd «cuvîntul exact» pe care-l cultivă devine tot mai mult o finalitate obsesivă la modul Mallarmé-Valéry. Realitatea americană e abandonată treptat și poeții cîntă pe teme de factură livrească:

Patul, cărțile, scaunul, surorile ce se agită,
Păcliu ce se sustrage vederii, iată care sînt
Izvoarele fericirii în această formă a Romei,
Formă-nlăuntrul vechilor forme de ceară
și formele-acestea sub umbra unei alte forme.
(Wallace Stevens: *Pentru un bătrîn filozof la Roma*)

sau ateniază premeditat și cu amuzament, la securitatea ortografiei violînd prescripțiile ei cu voluptate și cu sentimentul inovației:

Sus în tăcerea verdea
tăcere cu țărînă albă înlăuntru
tu te (sărută-mă) vei duce.
(E. E. Cummings)

L-am citat pe Wallace Stevens pentru că el se află exact la antipodul lui Sandburg sub toate raporturile. Din strofa de mai sus s-a putut vedea polaritatea lor în poezie. Iată și datele biografice care spun mult, de la sine; le ofer cititorului în formularea lapidară și expresivă a unuia din exegeții săi: *Wallace Stevens s-a născut la Reading în Pennsylvania, în 1879. Doctor în drept, el se înscrie în 1904 în baroul din New York, intră într-o companie de asigurări, la Hartford Accident and Indemnity Company și duce viața liniștită și fără evenimente, a unui om de afaceri. La moartea lui, în 1955, era vice-președintele companiei din care făcea parte de la 1916.* Viața e adeseori un indiciu neprețuit în cunoașterea unui om de artă; oricît de ingenios în a se disimula, poetul se trădează în cele din urmă prin propria sa biografie. *Ei vă oferă multe*, spune Sandburg despre asemenea poeți, *Eu, prea puțin:*

Eu vin
cu pîinea sărată zdravăn,
cu jugul muncii peste puteri,
cu neobosita luptă.
Na-vă, luați:
foame,
primejdie,
ură!

De unde a venit poetul? Dintr-o familie ce-și urcă genealogia spre evul pionierilor Americii, aș fi ispitit să răspunzi, dar realitatea e paradoxală și capricioasă: cel mai tipic exponent al sufletului american, reprezintă printre ai săi, prima generație născută pe noul continent. Părinții lui Sandburg erau

©Asociația Ziariștilor Independenți din România

emigranți suedezi quasi-analfabeți, goniți de o sărăcie cumplită spre preeria fertilă a Statului Illinois, unde la Galesburg, în 1878, poetul a văzut lumina zilei. Abia isprăvind clasele primare, el e nevoit să-și cîștige existența prin mijloace proprii și astfel într-o admirabilă dimineață, abordează clandestin un lung tren de marfă cu care parcurge întregul West al Americii. Ani de-a rîndul poate fi întîlnit colindînd întinderile patriei sale și practicînd cele mai variate meserii: rînd pe rînd el e portar, cărămidar, comisionar, muncitor agricol, soldat în războiul americano-spaniol, campion de foot-ball, agent de publicitate, secretar de primărie sau cîntăreț din banjo. Între timp studiază serios, reușind să treacă examenul de admitere la un colegiu pe care apoi îl absolvește în mod strălucit (nu ca emulul său Frost, lipsit de tragere de inimă la carte!) și intră în lumea gazetarilor, după ce o vreme, ca voiajor comercial cutreierase aproape toată America, întovărășit de nelipsitul său banjo și de carnetul în care își nota cîntece populare de pretutindeni. Rezultatul e o frumoasă culegere de folclor: *Traista cu cîntece americane* (The American Songbag, 1927).

Pînă la patruzeci de ani Sandburg e obligat să trăiască în atmosfera de trepidație obositoare a marilor cotidiene din Chicago — a lucrat și la publicații sindicale și chiar socialiste — agonisindu-și o existență zbuciumată și nesigură. După această viață, numele său se impune (apăruse de doi ani prima sa culegere *Chicago Poems*) și poetul își permite să trăiască din venituri literare; părăsește deci *marele abator* întemeindu-și o fermă undeva pe malurile lacului Michigan și crescînd — cu o rară pasiune — capre de rasă, pentru diverse expoziții. Douăzeci de ani mai tîrziu, Sandburg se mută cu întreaga lui fermă în Carolina de Nord. Se spune că mutarea a avut o rațiune pur zootehnică: în ținutul nisipos al Michiganului copitele caprelor n-aveau de ce se toci și creșteau prea tare, obligîndu-l pe fermier să le tot taie mereu și determinîndu-l să opteze în cele din urmă pentru Carolina de Nord al cărei podiș pietros îl putea scuti de asemenea îndeletnicire!

O asemenea viață, excepțională sub zodie europeană, e frecventă în America; o putem compara cu aceea a unui Hemingway bunăoară, și chiar Faulkner cel născut într-o respectabilă familie de patricieni, a trebuit s-o cunoască de-a lungul tinereții sale. E poate și aici una din explicațiile acelei profunde cunoașteri pe care o mărturisesc marii scriitori ai Americii — e în orice caz unul dintre secretele vitalității lor.

*

Poezia lui Sandburg are undeva o anume ostentație a brutalității, o violență fățișă în care se distinge armonia elementelor alcătuitoare: e uneori satisfacția energică a omului care a învins jungla reușind să se adapteze condițiilor ei, și încearcă să compenseze prin sfidare, imensul efort ce-i putea fi fatal. Vai de cei slabi, pare a spune atunci versul său. Alteori violența lui tălmăcește un sentiment de orgoliu pentru impetuozitatea vieții americane, și poetul cîntă cu pregnante inflexiuni de patriot înflăcărat, pe bravii făuritori ai civilizației, fie că sînt muncitorii din Chicago sau fermierii din Illinois; dar tonul se înăsprește curînd și atunci aceeași violență poartă indignarea lui ca o revoltă surdă împotriva legilor care guvernează această lume: egoismul hipertrofiat, exploatarea și lipsa de scrupule capabilă să inverteaască destinele omului pînă la a-l confunda cu mașina. Universul metropolei capitaliste își găsește astfel în poezia lui Sandburg o expresie pătrunzătoare și în momente cînd e

copleșit de mecanica lui monstruoasă, poetul se salvează în istorie, ca de pildă, în cele *Patru preludii pentru jocul vîntului* unde ambiția insolentă a stăpînilor neîncoronați e tratată cu scepticismul acidulat al eclesiastului. El are o intuiție a istoriei, capabilă să mistuie toate vanitățile omului desfigurat de putere și lăcomie, și tot așa, ca odinioară Horațiu (*Pallida mors aequo pulsat pauperum tabernas; Regumque turris...*) poetul amintește burghezului obraz, că urîtul înalt din jurul casei sale nu va putea împiedica să pătrundă *Moartea, Plonjă și puternicul Mîine*. Care va fi sensul acestui *mîine*, nu putem desluși în poezia lui Sandburg; el are o imagine vagă, și uneori confuză a viitorului, bănuit în lumina unui triumf al maselor ridicate la o nouă conștiință.

Poet urban al metalelor zgomotoase și al imenselor construcții, al trepidației diurne sau al polifoniei de noapte cînd auzul său odihnit distinge sugestiva *fantezie de jazz*, Sandburg e în același timp un cîntăreț al naturii; străin de culori și lumini ca și de percepția pitorescului, el exaltă natura ca forță telurică și, receptiv mai cu seamă la sonorități, ascultă muzica împliniriilor ei cu fiorul celui ce participă la un ritual mitologic.

Carl Sandburg n-a cunoscut niciodată sunetul lirei. El e prin excelență un poet al instrumentelor de suflat, și al acelora de percuție dar poezia lui nu sugerează fanfara ci orchestra simfonică unde asemenea instrumente se convertesc la o nouă existență sonoră pînă la a deveni de nerecunoscut, iar versurile sale asociază vechi cadențe de folclor american și au culoarea vestitei *Rapsodii* de Gershwin. Uneori seara poetul își amintește de coardele banjoului său și modulează melodii intime: dragostea, ceața, liniștea și amintirile cu umblet catifelat se apropie în taină de inima lui înăsprită în lupta cu viața de atîtea ori ostilă. Sînt interludii scurte ce ne arată aspecte mai puțin evidente ale universului său.

Printre poeții generației sale, Sandburg e cel mai puțin «artist» sau cel mai puțin elaborat și ortodox față de normele de atîtea secole adaose cu învățătură. Versurile sale sînt eruptive și anarhice, organizate doar de legea propriei lor dinamici, ritmate la modurile întemperiei și călăuzite după un instinct al frumuseții neprevăzute ce se constituie singură. Ținuturile pe care se desfășoară de preferință sînt aspre, neumblate și vitrege ca preeriile Westului; dintr-o trecută apartenență europeană, poetul n-a mai păstrat decît poate moștenirea strămoșilor săi vikingi. Comparația ce s-a încercat cu Verhaeren, poetul orașelor tentaculare, e aproape inutilă: vecinătatea lor în domeniul mașinilor și al agitației citadine e o înrudire aparentă, incapabilă să afecteze deosebirea fundamentală dintre poetul unei realități rezultate prin îndelungă evoluție și acelui unei noi întemeieri pe care o cîntă ca om al începuturilor, ctitor cu glas bărbătesc și profetic, tulburînd tăcerea primordială ca într-o altă Geneză. Dintre europeni i-a mai fost alăturat de către unii și neastîmpăratul Blaise Cendrars (în tinerețe idolatru brîncușian). Fals. În vechiul continent are o singură rudă: Vladimir Maiakovski (vezi certificatul acestei rudenii în poemele despre America!).

Bine e că poezia lui Sandburg începe a fi cunoscută la noi — în Uniunea Sovietică există de mult o frumoasă antologie — dar rău e că uneori marele poet servește tacit drept alibi poeziei pseudo-moderne care și-a alcătuit printr-o selecție arbitrară de termeni tehnici, expresii cotidiene, abstracțiuni curente, asociate bineînțeles cu îngăduitorul vers liber, un catehism al platitudinii. Prozaismul lui Sandburg e un prozaism strategic, un fals-prozaism, o disonanță intenționată și nu o artă poetică proclamînd abolirea inspirației în favoarea banalității dezinvolte.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Dincolo de asemenea contingenţe ţinînd de înţelegerea poeziei lui Sandburg şi nu de natura ei — paranteza mea e strict conjuncturală şi sînt ferm convins că evoluţia poeziei noastre îi va anula treptat orice actualitate — marele poet reprezintă în ţara lui şi aiurea, prestigiul poeziei realiste, izvorîtă din viaţa oamenilor, din dramele şi aspiraţiile lor. El e un punct de sprijin pentru poeţii progresişti ai generaţiilor mai tinere şi dacă, după expresia traducătorului său sovietic, citindu-l, auzim cum cîntă poporul Americii, e pentru că bătrînul şi bunul aed nu l-a trădat niciodată.

Schiţă de HENRI MATISSE (FRANŢA)

PATRU PRELUDII PENTRU JOACA VINTULUI

I

Femeia cu numele MÎINE,
Stă aşezată ţinînd o agrafă-ntre degete,
Şi liniştită, fără grabă
Îşi potriveşte părul cum îi place
Şi iată-şi prinde ultima cosiţă şi cocul
Şi-nfinge agrafa la locul ei
Şi se-ntoarce zicînd cu glas tărăgănat: «Ei, ce-i?»
Bunică-mea cea cu numele IERI, a murit.
Ei şi? Morţii cu morţii».

II

Uşile erau de cedru
Şi inscripţiile aveau cadre de aur
Şi fecioarele erau fecioare de aur
Şi inscripţiile spuneau şi fecioarele cîntau:
«Noi sîntem cea mai mare cetate,
Cel mai mare popor;
nimeni vreodată n-a fost asemenea nouă».

Uşile stau răsucite în ţîţînile rupte.
Poalele ploii fîlfîie-n vînt fluierînd
acolo unde alergară fecioare de aur şi inscripţii spuneau;
«Noi sîntem cea mai mare cetate
cel mai mare popor;
nimeni vreodată n-a fost asemenea nouă».

MEMORIA CULTURALĂ
@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

III

Fost-au acestea pe vremuri, cîndva
Oameni puternici zidiră-o cetate
Şi-ntemeiară un popor.
Şi-au plătit cîntăreţi să cînte şi femei
Să îngîne: «Noi sîntem cea mai mare cetate,
Cel mai mare popor;
nimeni vreodată n-a fost asemenea nouă».

Şi pe cînd cîntăreţii cîntau
Şi puternicii oameni stăteau ascultînd,
Şi plăteau din belşug cîntăreţii
Şi se simţeau cît se poate de bine,
erau şobolani şi şopîrle care-ascultau . . .
şi astăzi singurii care ascultă
sînt şobolanii şi şopîrlele.

Şi sînt negri corbi
Care strigă «Croa, croa»
Cînd aduc noroi şi crenguţe
clădindu-şi un cuib
peste cuvintele gravate pe uşile
ale căror inscripţii erau de cedru,
ale căror cadre erau de aur
cînd fecioare de aur cîntau:
«Noi sîntem cea mai mare cetate
cel mai mare popor
nimeni vreodată n-a fost asemenea nouă».

Şi astăzi singurii cîntăreţi sînt doar corbii ce strigă
«Croa, croa!»
Şi poalele ploii plîng în vînt pe sub uşi
Şi singurii care ascultă sînt astăzi şobolanii
şi şopîrlele.

IV

Ghiarele şobolanilor
Zgîrîie pe praguri de uşi.
Hieroglifele paşilor lor
Flecăresc despre nobleţea şobolanilor.

Şi trăncănesc despre sînge albastru
şi trăncănesc despre neamul ilustru
al moşilor şi al strămoşilor
de şobolani.

Şi vînturile se răsucesc,
Şi pulberile se răsucesc în vîrtej pe la uşi
şi nici chiar ceea ce scriau ghiarele şobolanilor
astăzi nu ne mai spune nimic
Despre cetatea cea mai mare, de cel mai mare popor,
Acolo unde oameni puternici ascultau
Şi femei îngînau: «Nimeni vreodată n-a fost asemenea nouă».

În romineşte A. E. BACONSKY

Desen de A. CĂDERE

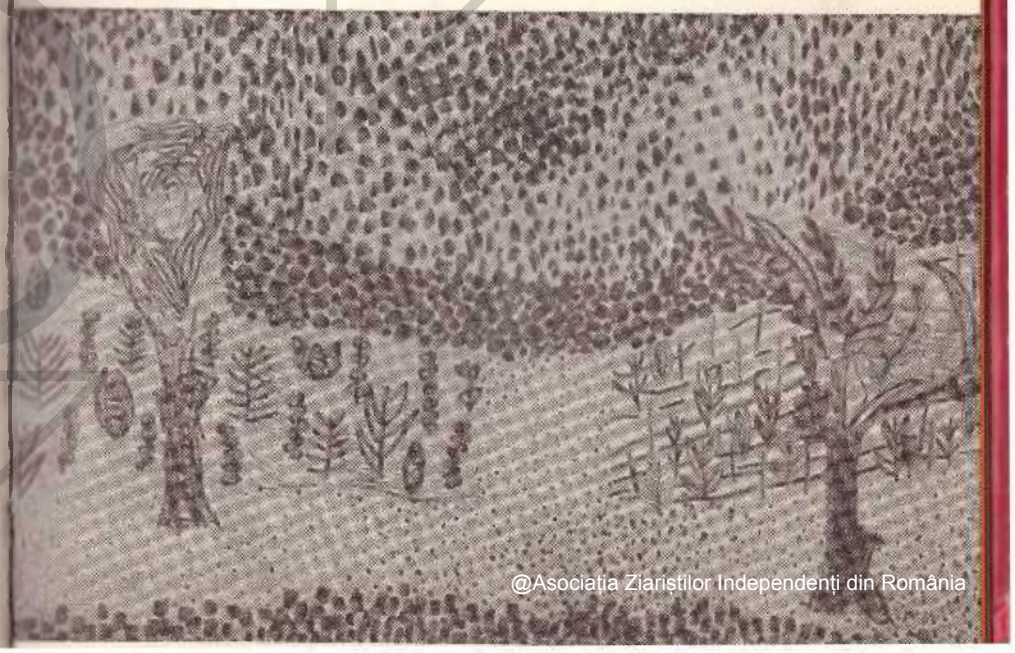

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

M. UTRILLO *(FRANȚA)* Stradă în Montmartre

de vorbă cu:

JUAN ANTONIO BARDEM — la Geneva

JORGE ICAZA — la Paris

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

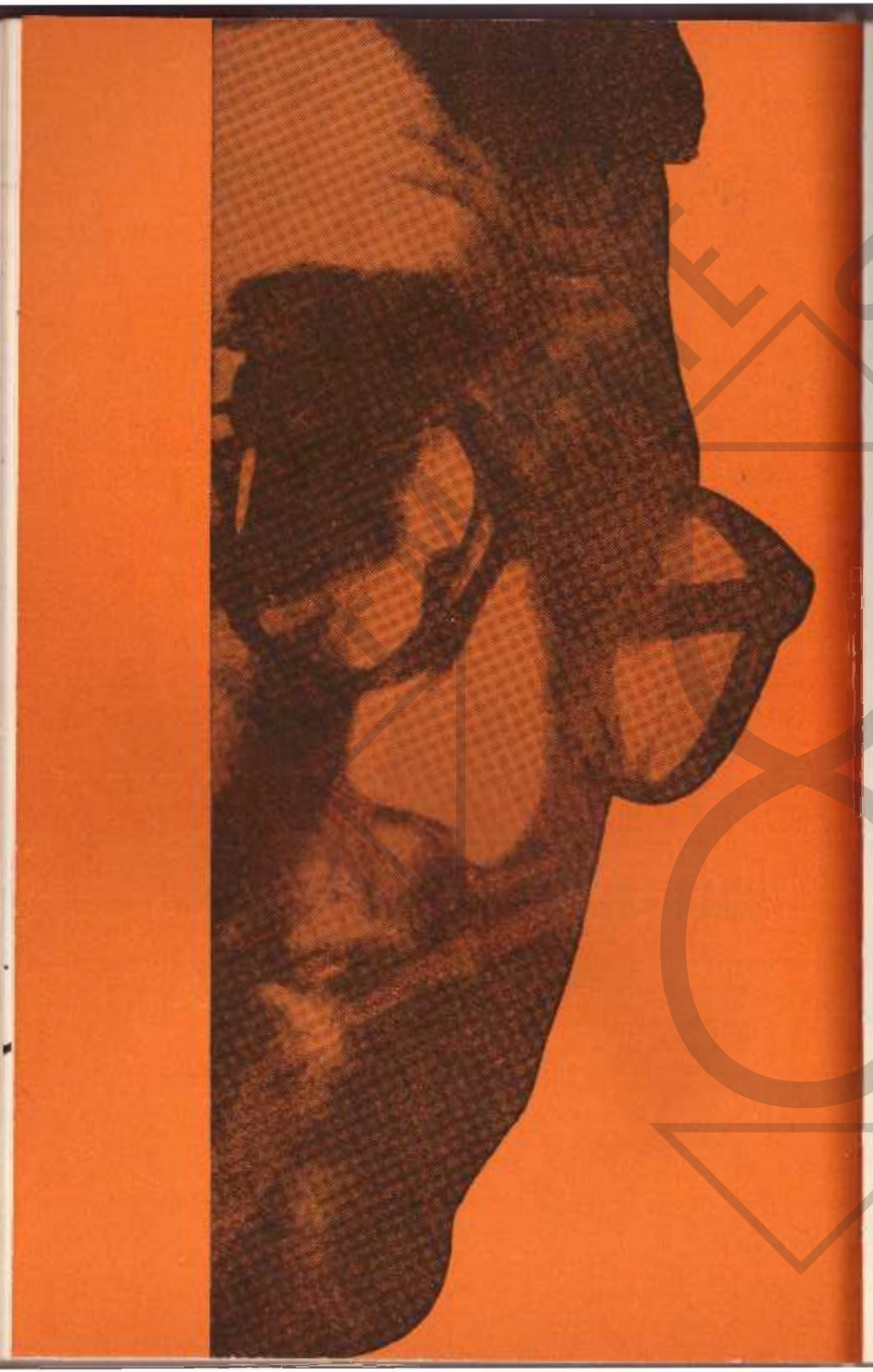

JUAN ANTONIO BARDEM

Reproducem mai jos un semnificativ interviu acordat revistei franceze *Cinema* de cunoscutul regizor spaniol, Juan Antonio Bardem autorul filmelor *Bun venit domnule Marshall*, *Strada Mare*, *Comicos* și *Moartea unui ciclist*.

— Există impresia că în urma eșecurilor succesive întîmpinate cu filmele *Răzbunarea* și *Sonate*, care nici măcar n-au fost reprezentate în Franța, nu se mai vorbește de dumneavoastră. Cum vă explicați această schimbare de atitudine?

J.A.B.: Este foarte greu pentru un realizator spaniol să cîștige o apreciere europeană, ba chiar mondială. Din cele nouăzeci și unu de filme produse în Spania în cursul anului 1961, cîte vor fi arătate străinătății? Poate zece la sută și acestea vor fi filme muzicale cu dansuri folclorice sau cu copii-minune în genul lui Pablito. Pentru un realizator spaniol, singurul mijloc de-a face o spărtură în zidul de nepătruns care-l înconjoară, este de a obține succes la festivalurile de la Cannes sau Veneția. În ceea ce mă privește, eu sînt șaptezeci la sută creația criticii franceze. Ea m-a lansat pe piață în urma producțiilor *Bun venit domnule Marshal l*, *Comicos* și *Moartea unui ciclist*.

— *Moartea unui ciclist* a obținut premiul criticii internaționale iar *Strada Mare* aceeași recompensă în anul următor. Propriu zis pe baza acestor două filme s-a fondat reputația dumneavoastră.

J.A.B.: Desigur, deoarece aceste două filme au cunoscut succesul pe care următoarele nu l-au atins, nefiind înțelese. *Moartea unui ciclist* și *Strada Mare* tratau subiecte care n-aveau un caracter specific spaniol, fapt ce le făcea accesibile tuturor spectatorilor europeni. Numai detaliile acestor filme dovedeau că acțiunea se desfășoară în Spania. Interesul dramatic al subiectelor se limita

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

la acțiunea în sine. Aceste două filme, asigurîndu-mi o relativă independență, m-au decis să trec la realizarea unor proiecte mai ambițioase. Mă preocupa mai de mult unul în legătură cu *Secerătorii*, în care doream să dezvălui un aspect necunoscut al țării mele, oameni ce nu sînt înfățișați niciodată cu toate că alcătuiesc inima țării; într-un cuvînt o realitate spaniolă: migrația muncitorilor agricoli andaluzi în Castilia pentru strîngerea recoltei.

Idealul ar fi fost bineînțeles să fi putut face un documentar realist de genul *Tierra trema* dar n-aș fi găsit niciodată bani pentru producția unui astfel de film și, odată realizat, nu s-ar fi găsit nimeni să-l reprezinte în Spania. Or un film nu există decît în măsura în care e văzut de public.

În general, în Spania, dacă ții să povestești ceva, trebuie să aduci multe modificări proiectului tău inițial. Prima mea concesie a fost că m-am resemnat să angajez actori, pentru interpretarea rolurilor din *Secerătorii*. Ceea ce intenționam însă, să arăt în acest film, merita osteneala de a falsifica puțin datele acțiunii, în favoarea scopului și a sensului profund al temei, care aspira să contribuie la restabilirea comunicației între spanioli. Natural, dată fiind conjunctura actuală a lucrurilor, îmi era imposibil să vorbesc clar și limpede. Eram nevoit să recurg la simboluri dar am avut grijă să le fac inteligibile.

Primul obstacol pe care l-am întîmpinat a fost pretenția cenzurii, de-a schimba titlul filmului. Exista un cîntec de revoltă catalan din secolul al XVIII-lea intitulat *Secerătorul*, care e folosit ca imn de către separatiștii catalani. Cum fabulația filmului desfășura o poveste de dragoste și ură, am propus un titlu idiot: *Răzbunarea*; e un fel de exorcherie, deoarece nu există nici o răzbunare în film. Preferam, totuși, mai curînd acest titlu comercial, în locul unei perifraze ca: *Grîul pe cer* de pildă. Apoi cenzura m-a obligat să-mi situez acțiunea în anul 1931 în loc de 1958 cum prevedeam eu, fapt care suprima toate referirile la războiul civil. În ciuda acestor concesii succesive, eu speram totuși că va mai rămîne un lucru cît de mic, susceptibil să intereseze publicul. De altfel, în timpul turnării, întreaga mea echipă era încredințată că lucrează la un film important, de o formă nouă.

Peisajul era un personaj capital în acest film și noi eram impresionați în timpul filmării de ceea ce descopeream prin vastele panoramice. Îi spuneam chiar operatorului meu șef: « Cuprindem toată Spania într-un cadru și apoi coborîm în el». Era desigur o glumă dar ca avea și o undă de adevăr. Doream să dau acestui

film dimensiune, să creez un fel de roman-fluviu. Dar într-o oră și jumătate nu ai timpul să redai și să explici totul. După primul montaj, proiecțiile durau două ore și patruzeci și cinci de minute; eram încîntat. Reușisem să confer *Răzbunării* acea temă cervantescă pe care o visasem. Ați remarcat că marile romane relatează întotdeauna despre călătorii, despre oameni care se deplasează? Însă întreprinderea de difuzare M.G.M. care distribuia filmul, a cerut să se efectueze tăieturi, pentru a se ajunge la limitele normale de difuzare. S-au eliminat deci trei sferturi de oră de proiecție, timp în care nu se întîmpla nimic, desigur, dar care contribuia puternic la crearea ambianței. Nu mai rămînea decît intriga: o melodramă. Am păstrat intenționat o scenă, slabă din punct de vedere estetic, dar valoroasă pe plan educativ, aceea a întîlnirii între un scriitor și secerători, care amintea de conversația lui Don Quichotte cu ciobanii. Prin intermediul acestui intelectual care-și descoperă țara, am transmis cîteva lucruri importante.

Nu mi-am făcut nici o iluzie în ceea ce privește publicul spaniol care se reduce în fond la marea burghezie din Madrid și Barcelona. Dar mă gîndeam că publicul francez chiar dacă n-ar fi înțeles tot ceea ce intenționasem să explic în filmul meu, tot va fi impresionat de ineditul acestei țări, de peisajele ei.

— Cărui fapt atribuiți eșecul *Răzbunării* în fața criticii franceze?

J.A.B.: Unei necunoașteri a realităților spaniole. După *Moartea unui ciclist* și *Strada Mare* eu am fost catalogat într-un anume gen. *Răzbunarea* era foarte deosebită de operele mele precedente. Și nu s-a observat că ea dezvolta ceea ce spusesem pînă atunci. Critica franceză nu are un punct de vedere de ansamblu ci numai unul pur subiectiv care nu ține cont de coordonatele politice, sociale, de condițiile de producție, de dimensiunile generale. În apărarea ei, trebuie arătat că după războiul civil evoluția culturii spaniole a stagnat. Iar informația asupra problemelor actuale ale Spaniei este nulă, sau dirijată pe un anume făgaș. Nu-mi caut scuze: această neînțelegere nu e greșeala nimănui, nici chiar a mea, dar a fost o lovitură grea pentru mine, deoarece proiectasem realizarea unei întregi fresce epice; după *Secerătorii* intenționam să trec imediat la realizarea unui film despre culegătorii de măsline din Andaluzia de Nord, apoi despre pescari, despre minieri. Eșecul *Răzbunării* mă încredință însă că aceste

©Asociația Zianștilor Independenți din România

probleme nu interesează pe nimeni și n-am mai stăruit pe această cale. Am fost obligat să meditez din nou și să schimb direcția proiectelor mele. Ce puteam face ? Mi-am zis că transpunînd într-o epocă mai îndepărtată situației actuale, voi putea vorbi, voi putea expune faptele mai liniștit. Procedeul nu-i de loc original dar are avantajul că e practic.

— Și atunci ați creat *Sonate* ?

J.A.B.: Da. Era vorba de adaptarea mai multor opere ale lui Ramon del Valle Inclan, adaptare care a scandalizat pe mulți oameni din Spania, deoarece mi-am permis destule libertăți cu textele originale. Între epoca în care-și scrisese operele ce le adaptam, și aceea a morții sale, în 1936, Valle Inclan evoluase foarte mult. Spre sfîrșitul vieții sale, el se preocupase cu acuitate extraordinară de realitatea spaniolă. Nu-mi plăcea *Sonate* și sînt convins că nici lui Valle Inclan nu i-ar fi plăcut mai mult în 1936. Fără îndoială, că ar fi aprobat trădarea comisă față de el. Adaptînd, eu am transpus acțiunea într-un timp încă și mai îndepărtat decît acela în care o plasase el iar personajul său, un fel de Don Juan cinic și ateu, un tip de genul lui Barbey d'Aurevilly l-am utilizat în maniera mea. Nu era propriu zis un erou ci un anti-erou. Ceea ce mă interesa, era să-l fac să înțeleagă necesitatea luptei pentru libertate. Episodul spaniol se petrecea sub domnia lui Ferdinand al VII-lea, în perioada absolutistă. Acest monarh care masacra pe luptătorii pentru libertate, nu ezita să deschidă porțile invaziei străine pentru a se debarasa de rasa detestată. Episodul mexican trata despre războiul de eliberare din această țară. Trăsătura de unire între aceste două episoade este personajul marchizului antrenat în aceste evenimente fără a participa în mod real la ele. Singurul erou pozitiv, căpitanul Casarès, prietenul său, murind, îl determină să-și revizuiască conștiința, fapt ce constituie însăși rațiunea de a fi a filmului. Considerînd încă odată că un film nu există decît în măsura în care e vizionat de public, eu am vrut să-l fac pe al meu mai atrăgător, conferindu-i un aspect spectaculos, nu în genul cinematografului american, ci în mod onest, fără exagerări.

— Sînteți satisfăcut de lucrarea dumneavoastră ?

J.A.B.: Există în acest film, episoade care-mi plac nespus. În orice caz, m-am dus la Veneția plin de încredere. Dar *Sonate* a fost masacrat de critică. Filmul venise într-un moment nefavorabil, după revelația « nouvelle vague »-ului, care în fond este cea mai virulentă ofensivă în favoarea artei pentru artă. Lupta pentru libertate, părea aici ceva absurd, infantil, ridicol. Și acest Bardem — care se lansa în producții cu costume de epocă, în intrigi cu caracter romantic — cît era de demodat! *Sonate* căzu într-un vid și nu suscită nici măcar polemici. Îi lipsea unul din elementele esențiale ale tripticului pe care-l constituie autorul, filmul său și publicul: tocmai publicul. Pentru un realizator francez sau italian un eșec este totdeauna relativ. Chiar deficitar, filmul său tot este vizionat, deoarece se înscrie într-un circuit economic solid. Un regizor spaniol n-are dreptul să-și rateze ocazia.

Sonate n-a avut nici un fel de succes în Spania. N-a fost distribuit, după cîte știu, decît în Italia, Germania și Austria. Franța nu l-a văzut.

— Ați fost deci obligat încă o dată, să meditați asupra drumului carierei dumneavoastră și să părăsiți genul transpunerii istorice pentru a exprima ceea ce aveți de spus ?

J.A.B.: Exact. Dar e greu să te refaci și eu doream să-mi continui activitatea pe linia unui cinematograf realist, care să poarte pecetea epocii sale, un cinematograf mai de grabă negru, iritant, care nu spune lucruri agreabile, care tratează situații limită, fără ieșire, care tulbură liniștea. Cînd ești spaniol, mai de vreme sau mai tîrziu ajungi să creezi ceva în legătură cu lumea coridelor. Am proiectat un film, în care Luis Miguel Dominguin trebuia să fie vedeta, urmărind ascensiunea, apogeul și moartea unei mari figuri de torcador. În special acest al treilea aspect mă interesa: decăderea eroului. Doream să fac un film demascator, să explic cauzele care determină pe un om să îmbrățișeze această carieră. Tocmai atunci se juca la Madrid, piesa unuia dintre cei mai buni dramaturgi spanioli contemporani, Alfonso Sastre, care-mi furniză elementele ce lipseau celei de a treia părți, pentru a împlini cercul. *La orele cinci spre seară* este oarecum *Comicos* al tauromachiei coridelor. Nu se văd lupte cu tauri deoarece totul se petrece în culise. Acțiunea filmului începe sîmbătă în zori și se termină duminică la orele cinci după masă, în momentul cînd e gata să înceapă ultima coridă a sezonului, pe ploaie. Este

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

un film demascator, care analizează această meserie și pe oamenii care o exercită, dînd o grea lovitură pontifilor coridei. Omul în «haina de lumină» nu e prezentat ca un supraom. Există trei toreadori în povestire care marchează etapele proiectului meu inițial (ascensiunea, apogeul și decăderea): băiatul care se zbate pentru a ajunge, comingman-ul (mlădița), apoi toreadorul vedetă în plin succes și în fine «has been-ul» (fost-ul) acela care e conștient de declinul său. Filmul a fost foarte prost primit în Spania, pentru că conține cîteva adevăruri care nu trebuiesc spuse și pentru că distrugea legendele strălucitoare.

Eu i-am conferit un aspect documentar: se văd gesturile specifice meseriei, tot ceea ce se face (printre altele și costumarea toreadorului) înaintea coridei, care este un veritabil ritual. Eu demonstrez că această meserie aspră constituie singura posibilitate de eliberare permisă unui proletar ce vrea să scape din condițiile mizere ale vieții sale, atunci cînd el n-are conștiința propriei sale forțe.

— Ca în box, deci?

J.A.B.: M-am gîndit să realizez un film după o nuvelă apărută într-una din cele mai bune reviste spaniole, nuvelă în care era istorisită viața unui boxeur. Dar chiar atunci Luchino a anunțat intenția sa de a realiza *Rocco și frații săi*. El putea să trateze acest subiect mai bine ca mine, deoarece beneficia de organizarea industriei cinematografice italiene, așa că am renunțat la acest proiect.

— Cînd vom vedea *La orele cinci spre seară*?

J.A.B.: Filmul e gata de optsprezece luni iar distribuirea lui mondială este asigurată de M.G.M. care îl va repartiza cînd îi va veni rîndul.

— Ce ați mai realizat de atunci?

J.A.B.: În toamna trecută am prezentat cenzurii, — care l-a respins în întregime, — cel mai bun scenariu pe care l-am scris vreodată. Se intitula *Nu se-ntîmplă niciodată nimic*. Era un film în spiritul filmului *Strada Mare*, a cărui acțiune se desfășura într-un orășel spaniol, analizînd efectele unei prezențe străine ce tulbura

o societate aparent echilibrată. O mică trupă de balet, cum se întîlnește frecvent în turneele de music-hall din Spania, va fi nevoită să lase într-un orășel, o tînără dansatoare franceză doborîtă de o criză de apendicită. Fata nu știe un cuvînt spaniol și trăiește după principii foarte diferite de cele ale populației. Medicul care o îngrijește e îndrăgostit nebunește de ea. E un om de vreo cincizeci de ani care nutrește pentru ea o pasiune senilă, dorind s-o aibe cu orice preț, de unde scandalul. Am studiat de asemeni problemele care se ridicau în fața tinerei fete din pricina imposibilității de-a comunica cu lumea din jurul ei.

În momentul cînd vindecată ea pleacă pentru a-și reîntîlni colegii, aparentul echilibru al societății descrise se reface ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, și scandalul e înăbușit. Interzicerea acestui scenariu a constituit pentru mine o lovitură teribilă.

— Toate neplăcerile dumneavoastră se datorează faptului că sînteți spaniol. Nu v-ați gîndit niciodată să vă expatriați?

J.A.B.: Un artist nu poate să se desrădăcineze. Eu nu pot vorbi decît despre ceea ce cunosc bine, și aceasta este Spania. Povestirile mele, nu pot fi transplantate în Italia sau în Franța, fără a suferi mari pierderi. Voi fi probabil constrîns într-o zi să montez filme «alimentare». Mi s-a propus deja, mai cu seamă în Germania. Dar atît cît îmi va fi posibil, în ciuda dificultăților pe care le comportă meseria de creator de filme în Spania — eu vreau să lucrez pe materialul pe care-l cunosc mai bine. Nici nu vă puteți închipui ce luptă ducem noi pentru a obține de la cenzură să-și legifereze cel puțin reguli precise, să spună ceea ce este permis și ceea ce este interzis; aceasta este cerința sindicatului creatorilor de filme pe care-l prezidez. Actualmente, atitudinea cenzurii e de neprevăzut. Un scenariu care a fost autorizat poate fi interzis după ce filmul a fost realizat, chiar dacă regizorul a ținut cont riguros de observațiile ce i s-au făcut.

— Aveți în vedere proiecte imediate?

J.A.B.: Voi pleca la Buenos-Aires pentru a realiza un film după scenariul pe care l-am scris, intitulat *Cronică neagră*. Va fi o coproducție spaniolo-argentiniană. Scenariul nu ar fi fost acceptat ca o producție spaniolă, dar cenzura se arată mai puțin severă în ceea ce privește coproducțiile.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

JORGE ICAZA

Cînd se evocă romanul ecuadorian, primul nume care se amintește este cel al lui Icaza.

Poet, dramaturg, romancier, Jorge Icaza și-a părăsit studiile atras de la început de mirajul literaturii. A fost mulți ani actor, director de companii teatrale, critic de teatru, iar ca dramaturg s-a bucurat de un meritat succes. Dar, ceea ce l-a consacrat a fost activitatea sa de romancier. *Las Calles* (Străzile) și *Huasipungo*, apărut și în traducere românească sub titlul *Groapa cu indieni* sînt romanele sale cele mai de preț. El este considerat azi printre cei mai de seamă reprezentanți ai indianismului, cu alte cuvinte, ai vieții indianului în literatura latino-americană. Înainte de a părăsi Europa, într-o călătorie recentă, Jorge Icaza a avut un schimb de păreri asupra literaturii în general și asupra celei sud-americane în special, cu Claude Couffon, pe care îl reproducem mai jos.

— Care este situația indienilor în Ecuador?

J.I.: Ei alcătuiesc patruzeci la sută din populație. Statistici nu există. Oare nu pentru a evita ca realitatea indigenă să fie prea evidentă?

Înaintea descoperirii Americii și a imigrațiilor, indienii erau împărțiți în neamuri diferite: *Shiris* din regiunea Quito

— de exemplu. În plus, fiecare provincie își avea un « Ayllus » — care s-au unit în perioada *Quichuas* și s-au amestecat cu incașii.

În toate cărțile mele indianul este prezent. El trăiește pe înaltele podișuri și pe pămînturile aride din Cordilieri. Își construiește coliba sa primitivă și sărăcăcioasă, unde se instalează cu familia și-și cîștigă existența lucrînd pentru « stăpînii » pămîntului ecuadorian (20—30 de familii). El își caută uitarea și liniștea sufletească în « chicha » și « guarafo » (băuturi locale din porumb — n.t.). În oraș, indianul, devine om la toate și trăiește în locurile cele mai mizere: curțile interioare ale locuințelor vechi, coridoarele edificiilor abandonate, sub portalul mînăstirilor, în piețetele din fața bisericilor. Uneori, evoluează și se amestecă cu populația dînd naștere la așa numitul « acholamiento ».

Această evoluție, n-a fost studiată de sociologia latino-americană. Literatura în schimb ne oferă exemple numeroase.

— Adesea, se spune că romanul dumneavoastră *Huasipungo* este un denunț implacabil și agresiv al condiției de sclav indian. În ce măsură el este datorat unor anumite amintiri din copilărie, în special anilor petrecuți cu familia dumneavoastră în marea « fazenda » aparținînd unchiului dumneavoastră? Este adevărat că «experiența dumneavoastră indiană » datează din această epocă?

J.I.: Cunoașterea mea asupra indianului este directă, obiectivă. La șase-șapte ani a trebuit să-mi urmez părinții la « fazenda » unuia din cei doi unchi ai mei, don Henrique Coronel. În biroul său era o hartă ce indica trei provincii din Ecuador — limitele exacte ale proprietății sale.

În timpul acestei șederi, indienii — poate din cauza vîrstei mele fragede, m-au lăsat să-i observ, să intru în colibele lor mizere și au mers pînă la a comite imprudența de a vorbi cu mine. Vreți să vă faceți o idee despre dimensiunile unei moșii în Ecuador? Ascultați această întîmplare.

După o discuție violentă între mama și unchiul meu, am plecat la munte întovărășiți de un majordom. L-am întrebat: « Cui aparține dealul de la celălalt capăt al orizontului? » Cu aerul cel mai firesc ne-a răspuns: « Lui don Henrique Coronel ». Astfel timp de trei zile lungi de călătorie,

@Asociația Ziariștilor Independenți din Romania

fiecare întrebare a mamei mele primea același răspuns: « Stăpînul este don Henrique Coronel ». Am simțit atunci dramatismul acestei vieți. Totul aparținea marelui senior: copacii din pădure, stîncile munților, colibele indienilor, apa, cerul și pînă și moartea, erau proprietatea « stăpînului — don Henrique Coronel ».

— Ați asistat vreodată la vreo revoltă a indienilor pe o mare moșie?

J.I.: La două. Una, ce se poate numi regională, pe moșia unchiului meu Henrique Coronel, împotriva administratorului feroce, care timp de mulți ani a terorizat țăranii din *Caguar Pata*. A fost necesară intervenția unchiului, pentru a salva acest administrator (« cholo ») de la moarte. A doua, în provincia *Canas* și *Azuay* ce a neliniștit toată țara în timpul anilor 1920—1930. Străzile au fost invadate și în cele din urmă a trebuit să intervină armata cu puștile mitraliere pentru a împrăștia răsculații. Au fost numeroși morți și răniți. Ziarele din țară au relatat întîmplările în felul lor. *Indienii*, după unii, erau niște *criminali*, în timp ce *los cholos*, coloneii și militarii — erau niște *sfinți*.

— Una din temele principale din *Huasipungo* este greaua « tarefa » impusă indienilor de către oamenii « civilizați ». În *Huasipungo* — anumite scene, ca cea a construirii drumului către uzină, sînt atît de crude că par a fi produsul imaginației dumneavoastră. Care este locul lăsat ficțiunii în *Huasipungo?*

J.I.: *Huasipungo* vrea să denunțe starea de fapte, neomenească, legată de tradiția colonialistă, căci există legi scrise relative la protecția oricărui om născut în Ecuador. Sclavajul a fost abolit, dar marii proprietari au găsit o tehnică abilă pentru a-l menține. Exploatînd dragostea de pămînt a indianului, marii proprietari de pămînturi îi seduc cu oferta *huasipungo* — parcelă de teren cedată țăranului și familiei sale, în schimbul unei munci efectuată pe « fazendă ». Este normal să existe o parte de fantezie în romanul meu, cum ar fi numele personajelor, situația geografică și violența cîtorva scene, dar esențialul este crudul adevăr. Povestesc despre ceea ce mi-au văzut ochii, despre ce mi-au atins

mîinile și mi-au auzit urechile în copilărie. Adesea faptele descrise pot fi citite în coloanele ziarelor — ca vînzarea unei mari proprietăți cu animalele, colibele și *indienii* săi.

— Credeți că lectura romanului dumneavoastră ar provoca printre oamenii simpli o atitudine directă de schimbare a situației din Ecuador și alte țări?

J.I.: Acum cîțiva ani mi s-a mai pus această întrebare. Mi-am arătat atunci nemulțumirea față de succesul material, în comparație cu repercursiunile cărții mele. Nu eram satisfăcut pentru că nu corespundea profundei speranțe puse în ea — mai întîi a atinge conștiința populară și a invita poporul să găsească repede soluția problemei și de altă parte a da un impuls revoltei eliberatoare a maselor țărănești. De la apariția lui *Huasipungo*, nici o schimbare radicală nu s-a produs în Ecuador. Astfel am crezut multă vreme că am avut un eșec. Dar am putut să-mi dau seama, spre marea mea bucurie, că în alte țări *Huasipungo* a servit la ceva. În 1958 în *La Paz*, după revoluția boliviană, am ascultat numeroși « rebeli » triumfători — strigînd în prezența mea: « Ah, dintr-una din cărțile dumitale mi-am luat energia de luptă ». Cît despre Ecuador !... Pesimismul nu trebuie să ne stăpînească totuși prea mult. Poporul cu elementul său indian se deșteaptă de asemenea datorită unei noi concepții despre lume și despre destinul său. Marile mișcări electorale din ultimii ani, fără controlul clerical, militar și al marilor proprietari de pămînturi, sînt o mărturie.

— Dumneavoastră sînteți unul din principalii reprezentanți ai *Școlii indianiste*, alături de alți scriitori ecuadorieni ca Fernando Chavez și alături de alți romancieri latino-americani ca: Ciro Alegria, Miguel Angel Asturia s.a. Care sînt punctele dumneavoastră comune și care sînt deosebirile?

J.I.: Există o realitate hispano-americană ce s-a evidențiat puțin înainte de 1930. În acea vreme eu încercam să explic literatura țării mele și am găsit trei tendințe. Acestea corespundeau la trei regiuni geografice ale țării. « Grupul de Coastă » — cu Joaquim Gallegos, Enrique Gilbert, Demetrio Aquilera Malta, care publicau primele lor lucrări împreună,

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

în volumul *Cei ce se duc*. « Grupul din munți » — cu Humberto și Jorge Fernandez și « Grupul din Sud » — reprezentat de Humberto Mata, Angel Feliciano Rotas și Alfonso Cuesta. Acești autori se inspiră din materiale extrem de diferite: peisaje, economie, oamenii și mii de elemente din provinciile lor. Pe coastă — sînt case lacustre, lacurile Bunolor, mocirle, febra pădurilor, moartea datorată cobrelor sau animalelor sălbatice și de asemenea parfumul de cacao, de banană, de pin, exuberanța tropicală, violența sexuală. În munți indianul și coliba sa, valea cu cîmpurile de mei, de orz, de cartofi, frigul cu vînturile reci ce suflă toată noaptea. În Sud, înaltele podișuri și oamenii solitari. Și totuși, fără a consulta, și în ciuda diferențelor datorate mai mult sau mai puțin geografiei, cele trei grupuri vădesc un spirit comun și oferă un mesaj, același, — de revoltă și sete de dreptate socială... Lucrurile s-au petrecut la fel în alte țări ale Americii Latine. Aceste opere pline de revoltă, democratice, și pline de violență, ne unesc cu scriitorii hispano-americani, care consideră că America Latină este « una în spirit și sînge ».

— Cine sînt, deci, acești « cholos » — titlul unuia din romanele dumneavoastră?

J.I.: În Ecuador, *cholo* reprezintă în același timp metisajul și metișii. Prin metisaj nu trebuie să se înțeleagă numai amestec de sînge și de istorie, ci și amestec de cultură. Indianul ajuns în oraș nu poate rezista într-un mediu « metis ». El se află în continuă schimbare. Lipsește un studiu sociologic adevărat care să arate evoluția indianului, venit de la sat, cu virtuțile și viciile lui. Orașul îl transformă încet într-un autentic « cholo », sărac sau bogat după întîmplare. În Quito se pot vedea cîțiva indieni ce adoptă nu fără greutate hainele, maniera de a vorbi, și de asemenea reacțiile omului de la oraș, de care altă dată se temea, ca de un zeu. Această transformare este vizibilă în literatură, căci ea dozează tipurile, reacțiile foarte personale. Acest conflict spiritual, acest dezechilibru intern al indienilor în evoluție poate fi găsit în *Cholos*. Scriitorii « indianiști » trebuie să-l apere nu numai pe indianul autentic, ci și pe cel transformat. În *Omul din Quito*, ultimul meu roman,

conflictul acesta spiritual este zugrăvit clar în eroul Romerro y Flores, care încearcă să fie « cineva », disprețuind ceea ce este, de fapt. Este un « cholo » ce cade în grotesc, dar și în tragic. Depărtat de clasa socială din care ar fi vrut să facă parte, joacă o comedie chiar în pasiunile sale esențiale: se preface, dar viața îl forțează în cele din urmă să-și regăsească adevărata personalitate. Cred că de data aceasta am ajuns să redau antagonismul dintre cele două suflete (umbre) care se luptă în conștiința latino-americanilor: acela a mamei indiene — cauza impulsurilor noastre, și cea a tatălui spaniol.

— N-aveți pentru acest personaj o anumită afecțiune?

J.I: Dacă resimt ceva pentru bietul « cholo » — Romero y Flores, asta se datorește faptului că el este o imagine a generației mele, o imagine a realității din mahalalele orașului meu, o imagine a comportării vechilor mei colegi — acum diplomați și înalte fețe bisericești sau militare. Este un personj plin de amintiri.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

IMAGINEA PREZENTULUI ÎN LUME

JÓZSEF ATTILA

Nu demult s-au împlinit 25 de ani de la moartea lui József Attila. Puțini poeți lasă în urma lor, murind timpuriu, o creație atît de bogată ca a sa. Și o viață atît de zbuciumată. Azi, poezia lui circulă pe orbita valorilor universale, iar alături de Petőfi și Ady Endre alcătuiește trinitatea reprezentativă a liricii maghiare. Pe măsură ce anii trec, poezia lui József Attila ne devine tot mai familiară și o asociem fără dificultate creațiilor care exprimă revolta, aspirațiile, tristețea, bucuriile unui întreg popor — e ceea ce îi conferă universalitatea.

★

Tatăl său (*« și-un pic romîn sau pe deantregul poate »**), muncitor săpunar, este fiul unor proletari agricoli care argățeau prin bogata cîmpie a Banatului. Cînd poetul împlinește trei ani, József Aron, tatăl, pornește în emigrație, cum vor fi făcut mulți săraci la acea vreme. Mama descinde din pusta maghiară, originea fiindu-i la fel de umilă ca a soțului căruia îi dăruiește trei copii. Meseria ei: spălatul rufelor în casele celor avuți. Istovită de atîta muncă, moare în 1919: *« Făptura-i șubredă și mică/ a prăpădit-o Capitalul —/ să v-amintiți, o, proletari ! »*, spune poetul într-una din poeziile în care umbra mamei reînviate apare pe fundalul negru al existenței torturate de cumplite lipsuri. Încep peregrinările prin orfelinate, de altfel cunoscute lui, goana după pîine. Lupta pentru existență este conjugată cu setea de-a învăța. Prin mijloace care azi ni se par miracole, își face drum spre băncile școlii, frecventînd întîi gimnaziul cu șase clase, apoi Facultatea de filozofie a Universității din Szeged. Studiile și le continuă la Viena și Paris. Întreprinde cele mai variate meserii, inventarul lor fiind greu de alcătuit. Treptat, sănătatea i se zdruncină, nervii îi slăbesc, viața imposibilă pomenită de el însuși în faimosul *Curiculum vitae* pregătind deznodămîntul fatal. Sfîrșește sub roțile trenului.

Debutul poetic și-l face încă de pe vremea frecventării gimnaziului, volumul *Cerșetorul frumuseții* apărîndu-i în acea perioadă. Talentul neobișnuit l-a fost salutat dintru început, revista *Nyugat* (Occidentul) oferindu-i paginile cu ospitalitate. *« Treceam drept copil minune, dar nu eram decît un orfan »* mărturisește poetul rememorînd trecutul. Acestui volum îi urmează curînd altul, rod al căutărilor, accentuate odată cu anii sosirii în capitala Austriei.

Chiar de la început, Attila evită calea poeziei conservatoare, săpîndu-și o albie proprie. Dar albia, pînă la formare, adună feluriți afluenți, unul dintre aceștia fiind expresionismul.

Trakl, Georg Heym și Stadler au murit, uniți nu numai printr-o apartenență literară, ci și printr-un destin zguduitor. Dar expresionismul nu și-a tras definitiv cortina peste zgomotoasa-i scenă, iar opera celor trei e tipărită în bună parte postum și discutată în cafenelele și cercurile scriitoricești vieneze.

József Attila e receptiv influenței expresioniste. Rezultatul contactului nu se mărginește la o simplă experiență, poezia lui împrumutînd pe lîngă patosul caracteristic expresionismului și tonurile el sumbre. O concepție de viață însuflețită prin apropierea de lupta proletariatului, îl detașează însă de limitele curentului. Expresioniștii văd în alcătuirea lumii capitaliste doar reflexul civilizației haotice, dezumanizante, nu și inevitabilitatea pieirii ei.

Treptat, poezia lui József Attila se limpezește exprimînd un glas dintre cele mai autentice în configurația liricii maghiare post-belice. Procesul limpezirii îl grăbește și întîlnirea cu poezia populară, sursă neistovită de regenerare poetică. Hotărîtor pentru creația lui Attila este momentul cînd simpatia sa se transformă în aderiunea fermă la lupta și idealurile clasei muncitoare. Dacă universul poetic era dinainte fixat, cuprinzînd deja elementele lumii din care provine poetul, odată cu intrarea sa în Partidul Comunist Ungar, dimensiunile se lărgesc iar perspectivele se clarifică net.

★

Criza capitalistă nu poate ocoli nici Ungaria. Au loc adînci zguduiri sociale. Contradicțiile de clasă se accentuează pe zi ce trece, crește șomajul, mizeria maselor în o amploare fără precedent, fascismul devine de-o agresivitate insolentă. E vremea cînd: *« În sat și în oraș, /holeră, foame, arme, crezul orb/ În care-și face sălaș. »* Acum apare volumul de răsunet *Izbește-n capital*, creație de vîrf a poetului aflat pe pozițiile revoluționarului transformat în ecoul aspirațiilor, frămîntărilor, durerilor și revoltei întregului popor.

József Attila nu face doar o simplă descriere a acestor realități, vede cu ochi limpezi înainte, în perspectiva istorică a revoluției proletare. Drama poporului o cunoaște dinlăuntrul ei, inima fiindu-i aplecată la toate durerile și umilințele clasei despre care, într-o poezie din 1933 va spune: *« Atît de umilit n-a fost sub stele, / nimeni, o, nu, niciciod, / precum au fost acei ce vor învinge ! »* Versul său ajunge la o concentrare și originalitate necunoscute pînă atunci se transformă într-o armă și voce

* Versurile ilustrative sînt extrase din traducerile poeziilor Eugen Jebeleanu și Veronica Porumbacu.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

teribilă: « *Acuz! Nu tac. Strig bărbăteşte* ». József Attila este un poet deplin social care-şi raportează destinul la cel al colectivităţii, confundîndu-se cu ea, lupta fiind comună:

...asta-i lumea muncitoare,
tovarăşi, — mare-n luptele de clasă.
De dragul ei, suim — furnal — în zare
şi ne pitim, pîndind, prin bezna deasă.
Aşa se nasc ale istoriei fapte
şi ziua ce-o visează luptătorii,
cînd pe uzina cufundată-n noapte,
sui-vor steaua roşie muncitorii!

S.P.

FRANS MASEREEL (BELGIA) Lumină

UN ROMANCIER ACTUAL

Opera lui Serghei Sartakov comunică prin toate articulaţiile sale acea pasiune incandescentă a scriitorului pentru oamenii şi peisajul meleagurilor natale, al nesfîrşitelor întinderi siberiene care i-au legănat copilăria, i-au călit anii tineri, voinţa în lupta aspră cu viaţa, i-au ascuţit agerimea ochiului, i-au maturizat gîndirea. Legat afectiv de aceste ţinuturi cu bogăţii naturale multă vreme inaccesibile omului, el şi-a găsit acolo izvorul marilor frămîntări şi împliniri pe drumul spinos al creaţiei artistice.

Adunate laolaltă, cărţile lui Sartakov ar putea constitui un original « letopiseţ artistic » al Siberiei. « Cînd se va scrie oare acea carte care, evocînd eroicul efort al construcţiei, înfruntarea pasiunilor omeneşti, frumuseţile naturii siberiene, să-l vrăjească pe cititor? Să-l vrăjească şi să-i rămînă întipărită în minte pentru toată viaţa! » — se întreba cu înfrigurare scriitorul în perioada începuturilor sale literare.

« Tema siberiană » are în literatura rusă o frumoasă tradiţie legată de poeţii decembrişti, de evocările în versuri ale lui Puşkin şi Nekrasov, de zguduitorul document al cruzimilor ţariste lăsat de Dostoievski în *Amintiri din casa morţilor*. Lev Tolstoi îşi încheie romanul *Învierea* cu descrierea unui tablou din viaţa deportaţilor politici în ocnele Siberiei. Pagini emoţionante îi închină şi Korolenko. Fragmente de cronică a începuturilor capitalismului în acele ţinuturi găsim în opera scriitorului Mamin-Sibireak.

În literatura sovietică, Konstantin Sedih a descris epopea căzăcimii siberiene care păşeşte pe drumul revoluţiei *(Dauria)*. Gheorghi Markov tratează în romanul său *Neamul Strogovilor* tema ţărănimii, care în condiţiile luptei de clasă deosebit de aspre în acele ţinuturi periferice ale Rusiei, aderă la mişcarea revoluţionară. Cea dintîi operă de proporţii, închinată clasei muncitoare din Siberia este romanul lui Serghei Sartakov *Crestele Salanului*, la care a lucrat aproape două decenii (1936–1954), realizînd o adevărată frescă istorică, remarcabilă prin bogăţia materialului de viaţă îmbrăţişat, prin filonul profund popular care o străbate. Oameni bogat înzestraţi, caractere călite, uneori la fel de aspre şi neînduplecate ca natura însăşi a Siberiei, populează universul tuturor operelor lui Sartakov, de la primele culegeri de schiţe şi povestiri publicate în 1934, volumele *Plutele se îndreaptă spre nord*, *Alexei Hudonogov* (1945), trecînd prin *Temelia de piatră* (1951), şi pînă la cărţile care au văzut lumina tiparului în ultimul deceniu (un nou roman *Comoara de gheaţă* fiind în curs de apariţie). Eroii săi preferaţi sînt oameni simpli, din rîndul muncitorilor cu cele mai diverse îndeletniciri: vînători de taiga, plutaşi, tăietori de lemne, matrozi, mineri. Învăţători de ţară.

Născut (1908) în familia unui modest slujbaş de la căile ferate din gara Omsk, viitorul scriitor s-a îndeletnicit el însuşi cu diferite meşteşuguri: cu vînătoarea şi pescuitul, cu arta dulgheritului, în care s-a specializat, ajungînd

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

maestru în prelucrarea lemnului fin de mobile. A fost pluta\u015f, apoi lucrător la întreprinderile forestiere. Concomitent \u015fi-a făcut studiile, consacrîndu-se scrisului \u015fi legîndu-\u015fi cea mai mare parte a biografiei literare de oraşul Krasnoiarsk, unde a locuit aproape fără întrerupere între anii 1934—1957.

*

În complexul creaţiei lui S. V. Sartakov, un loc important revine tetralogiei *Crestele Saianului*. Epopeea aceasta marchează momentul maturizării artistice a scriitorului. Ea ne dezvăluie un talent care posedă iscusinţa de a zugrăvi tablouri ample, ce se revarsă asemenea unui riu, cuprinzînd în făgaşul lui o diversitate tipologică precis diferenţiată sub raportul psihologiei sociale. Iar înlăuntrul lor se îmbină armonios, într-o gradaţie perfect echilibrată, filonul epic cu cel descriptiv, un dramatism zguduitor cu momente lirice de o intensă vibraţie, detaliul şi evocarea epică a scenelor de ansamblu.

Pe fundalul evenimentelor istorice din ultimele două decenii ale secolului trecut şi începutul veacului nostru este urmărit procesul de plămădire a proletariatului din Siberia, de afirmare a conştiinţei lui revoluţionare. Primele detaşamente ale clasei muncitoare se concentrează în jurul Krasnoiarskului pe linia ferată transsiberiană ce se construieşte. Atelierele muncitoreşti se transformă treptat în adevărate focare ale mişcării revoluţionare, unde prin acţiunile comuniştilor pătrunde literatura marxistă de propagandă: broşuri, manifeste, *Iskra* leninistă.

Atraşi de bogăţiile neexplorate ale Siberiei, de tentaţia unei îmbogăţiri uşoare şi rapide, capitaliştii îşi dispută prada, gata să se joace chiar şi «de-a revoluţia», ajutînd băneşte unele organizaţii cu activitate antitaristă, numai pentru a smulge poziţiile-cheie politice şi economice din mîna boierimii bogătaşe păstrătoare a formelor feudale învechite, încă în vigoare prin aceste părţi. Dar amestecul capitalului străin îi subordonează, înăsprind şi mai mult cumplita exploatare a muncitorilor, proveniţi în cea mai mare parte din rîndurile ţărănimii sau din breslele de meşteşugari. În atmosfera zbuciumată şi complexă a unei aprige lupte de clasă se dezlănţuie pasiuni omeneşti adverse, se ascut conflictele, se definesc caracterele. Maşinaţiunile abile ale menşevicilor provoacă disensiuni şi seamănă confuzie în rîndurile organizaţiei de partid siberiene, dînd apă la moară burgheziei capitaliste în ascensiune, reprezentată prin specimene lipsite de orice scrupule ca negustorul Ivan Vasilicv sau chiaburul Petruha Sirenev. Pe acelaşi principiu al antitezei sînt construite şi personajele de teapa lui Butkin sau Gutovski, menşevicii oportunişti din rîndurile intelectualităţii mic-burgheze, care desfăşoară sistematic politica de subminare a unităţii clasei muncitoare şi a partidului ei. Vorbăria lor deşănţată, de factură demagogică, are drept scop să-i ameţească pe muncitori cu iluzia aşa numitelor drepturi economice, să-i atragă pe tinerii intelectuali-studenţi în păienjenişul încîlcit al urzelilor lor antimuncitoreşti. Această instabilitate a raportului de forţe sociale are implicaţii directe în destinul eroilor, în viaţa lor personală.

Figuri de muncitori ca Piotr Tereşin, Gordei Lavutin, tinerii entuziaşti ca Sava Trubaciov, Ivan Mezenţev, sînt emoţionante prin bogăţia vieţii lor spirituale, prin dîrzenia caracterului şi călirea conştiinţei de clasă, în opoziţie cu figura respingătoare a lui Kornei Morozov, trădător vîndut patronilor.

Mai complicat este drumul lui Porfiri Koronotov, care trece printr-un proces anevoios de la protestul spontan, izolat la îmbrăţişarea cauzei generale, alături de soţia sa Liza — figură emoţionantă de muncitoare rusă, demnă

şi neînfrîntă, cu toată vitregia soartei. Ca un fenomen tipic se desprinde destinul Dariei şi al soţului ei Eremei — ţăran sărac lipiţi pămîntului, care vin de dincolo de Ural, atraşi de mirajul nesfîrşitelor pămînturi siberiene. La fel, tînăra Aniuta, fiica unui condamnat la muncă silnică în ocna siberiană, rămasă orfană de părinţi. După ce lucrează ca zeţară la o tipografie din Petersburg se trezeşte la viaţă conştientă alături de revoluţionarii de profesie, ca Mihail Lebedev — luptător bolşevic care aduce pe aceste meleaguri adevărul cuvîntului leninist. Literatura ilegală devine pentru muncitori o călăuză ideologică în lupta pentru eliberare. Multitudinea de personaje şi planuri, de subiecte paralele sînt dominate de evoluţia Elisavetei Koronotova. Din fragedă tinereţe, ea îndură batjocura «stăpînilor» şi viaţa ei capătă sens abia atunci cînd ulege calea luptei revoluţionare, «calea spre stele» pe care a mers şi Aniuta. Din fiinţa abrutizată, lipsită de lumina cărţii, ea se transformă într-o luptătoare dîrză. Trecînd prin grozăviile închisorilor ţariste, prin schingiuiri, înnobilată sufleteşte, ea îşi va dărui viaţa Revoluţiei.

Tot atît de revelator apare şi drumul intelectualităţii cinstite, întruchipată în persoana doctorului Alexei Mirvolski, fiul unui deportat politic, a cărui concepţie de viaţă nu depăşeşte, la început, limitele umanitarismului atotiertător. Contactul cu revoluţionarii, însă, îl va smulge din primejdia pasivităţii şi chiar dacă nu-l vedem în postura de luptător, Revoluţia, sîntem siguri, va avea în el un om de nădejde.

În intimitatea vieţii personale, ca şi în exercitarea funcţiilor oficiale apare o galerie întreagă de figuri tipice de călăi cu simbrie: primarul Baranov, şeful jandarmeriei Kireev, generalul Meller-Zakomelski — comandantul detaşamentului de pedepsire — şi utiţia negustori mici şi rechini mai mari, care urmărind profituri sau din vocaţie săvîrşesc ticăloşii în rolul «cozilor de topor» ale stăpînirii. Rusia sfîşiată de poftele capitaliştilor interni, gemînd sub cizma autocraţiei, devine un cîmp deschis pentru imixtiunea americană. Veneticul Lonk de Lobbel, francuz fără patrie în slujba intereselor finanţei americane, vine în îndepărtata Siberie sub pretextul «farmecului ei exotic» pentru «a cumpăra» de fapt Rusia şi a-i converti pe «creştin» de factura inginerului Gustav Mannberg în folosul Americii imperialiste. Tensiunea creşte pînă în momentul culminant al evenimentelor din 1905, care aici, în Siberia, odată cu consecinţele dezastruoase ale războiului ruso-japonez, iau forme deosebit de înverşunate, soldîndu-se cu uciderea în masă a muncitorilor răsculaţi. «Revoluţia este în pericol» răsună lozinca manifestelor partidului. Revoluţia a fost înăbuşită în sînge şi cauzele acestei înfrîngeri sînt dezvăluite cu mult spirit de pătrundere, cu implicarea unui vast material de viaţă.

Nuvela *Nu ceda regina* (căreia îi recunoaştem atributele de roman în expresia lui modernă) dezvăluie alte faţete ale talentului lui Serghei Sartakov. Tonul uşor ironic şi o vervă aclipitoare în tratarea problemelor grave ale vieţii, îi conferă prospeţime inedită. Cu totul originală este maniera de a prezenta personajele în dinamica lor interioară, momentele nodale fiind punctate prin automonologuri, prin reflecţii personale ale eroului principal (Kostea Burbin) şi un permanent colocviu pe care îl întreţine cu propria lui conştiinţă.

Împărţirea în capitole, sugestiv intitulate, are ceva din tehnica secvenţelor cinematografice (de altfel după scenariul autorului s-a turnat recent şi un film), fiecare din ele explorînd o nouă zonă în mişcările sufleteşti ale eroilor. Din paginile cărţii se desprinde limpede întrebarea: este oare recuperabil pentru societate omul care a alunecat pe panta compromisurilor, prins în vîrtejul impulsurilor primare, într-un cerc vicios, ce-i ameninţă integritatea

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

morală, tîrîndu-l în mocirla degradării? Însuși titlul nuvelei conține o semnificație echivalentă cu pledoaria întru apărarea omului. Dintr-un joc de cuvinte (numele personajului feminin central, Șura Koroleva, sugerează rezonanțe aproape identice cu numele unei figuri de șah: Koroleva-regina), se reconstituie drama unei tinere fete implicate în niște afaceri dubioase.

Victimă a șantajului și a unor intrigi abil țesute, Șura Koroleva trece printr-un greu impas. Este pusă la încercare probitatea, tăria ei de caracter. Singură, fără apărare, n-ar fi rezistat în fața amenințărilor aventurierului lipsit de orice scrupule, Ilya Șahvorostov, întrupare tipică a reziduriilor capitaliste, anti-sociale, un om care se complace într-o existență parazitară. Odinioară — n-au trecut decît patru ani de atunci — Kostea Barbin, pe atunci numai în vîrstă de nouăsprezece ani, matroz de pe motonava Rodina, se lăsase și el amăgit de același Șahvorostov. Curînd, însă, a înțeles esența lui inumană, pericolul pe care-l prezenta pentru colectiv, denunțîndu-l cu caracteristica-i cinste și principialitate de comsomolist. Din aceste relații se închegă subiectul primei părți a dilogiei lui Sartakov — *Vînt de munte*. Acum, în *Nu ceda regina*, Barbin este muncitor-constructor de poduri peste Enisei. Pentru el, munca a devenit o necesitate organică, vitală, o condiție a frumosului în viață. *Barbin ăsta ar putea să doboare în pădurile Angarei pînii sunători, zvelți și înalți de împung norii. Ar putea să-i lege în plute mari cît ostroavele ca să le mîne pe furtunatecul Enisei în întîmpinarea transatlanticelor ce vin la Igarka după vajnicul lemn siberian... Stepa nu e un fluviu, dar Kostea Barbin ar naviga și prin stepa siberiană la cîrma unui tractor...* Așa gîndește despre sine însuși acest reprezentant al generației tinere de constructori ai comunismului, pentru care *nu există muncă neinteresantă. Găsesc ceva care să-mi placă chiar și în cea mai plicticoasă muncă. În primul rînd mă străduiesc să găsesc mișcări cît mai armonioase, mai frumoase — pentru a o îndeplini, căci fără frumusețea mișcării nu conceap munca. Ea trebuie să desfete ființa, ochii, să fie bucurie, o plăcere pentru fiecare mușchi, pentru tot trupul...* O admirabilă cantată a muncii!

În expresia lui familiară (pigmentată de hazul spontan și o candoare uneori naivă, caracteristice eroului principal), acest elogiu al muncii în numele fericirii pe pămînt, se traduce prin preferința lui Kostea Barbin pentru *ziua de luni*, iar a ușuraticei Șura pentru *cea de simbătă*.

Din antecedentele eroilor, care navighează scurtă vreme împreună și care se reîntîlnesc în paginile acestui original roman, se definește profilul spiritual al fiecăruia, drumul pe care și-l alege în viață. Șura Koroleva pentru care Barbin nutrise o afecțiune adolescentină, avusese de suferit de pe urma compromisurilor săvîrșite. Fusese concediată de pe motonava unde lucra la serviciul mesagerii pentru *afacerea aceea deochiată cu coletul fals*. De atunci, a lunecat din compromis în compromis, ajungînd la cea mai grea suferință, aceea a oprobiului public.

Atent la dialectica complexă a sufletului omenesc, la acele breșe morale prin care, pe nesimțite, se pot infiltra influențe păgubitoare, scriitorul trage semnalul de alarmă: întocmai ca într-o boală, omul trebuie ajutat, susținut moralicește, recuperat pentru societate. Atîta timp cît există o licărire de conștiință, de omenie, atîta timp cît corupția nu este totală, există și posibilități de întoarcere, de reabilitare a omului. Problema încrederii în om se ridică cu toată gravitatea, cu toate implicațiile ei, angajînd răspunderea fiecăruia pentru ceilalți din jur, pentru toți membrii colectivității (*... E ușor să dai într-o ființă nenorocită... ... Trebuie să ne gîndim la fiecare om, să luptăm pentru el, să-l apărăm... să-l luși în vola soartei, într-adevăr, nimic mai ușor* — răsună ca un leitmotiv pledoaria pentru om). Se pune la încercare și probitatea lui Kostea Barbin. El își scrutează cu severitate conștiința și frîngînd convenințele sociale înrădăcinate, anumite prejudecăți care de multe ori confundă aparențele cu realitatea, el vu fi în stare să ridice principiul prieteniei adevărate la o înaltă ținută etică. Dragostea, emoționantă prin accente de venerație față de soția sa Mașa (inginer specialist în radiocomunicații, plecată la Moscova pentru a-și susține aspirantura), nu este chiar de puțin șifrbită de prietenia pe care nu i-o poate refuza Șurei Koroleva. Ar putea el oare s-o smulgă pe nefericita fată din viața lui *ca pe o iarbă rea*? Nu. Kostea Barbin nu concepe ca ea *să fie smulsă din viața oamenilor, ca o buruiană netrebnică*.

Fără gesturi mari, fără patetism și scene melodramatice, fără clasicele dedublări care se produc în situații echivoce, această carte oferă o rezolvare nouă în relațiile de familie, în dragoste și prietenie, relații în care nu există loc pentru compromis, pentru minciună sau lașități.

Kostea Barbin este prototipul generației tinere de muncitori sovietici, un om complex cu orizont spiritual bogat, îmbinînd variate preocupări intelectuale cu forța sensibilității emoționale: Artist al nuanțelor subtile, analist fin, Sartakov îl prezintă pe eroul său în cele mai diverse ipostaze: soț și tată de familie (de o gingășie și un devotament greu de exprimat în cuvinte), om înaripat de visuri mari, care înțelege *graiul tainic al stelelor*, receptiv la durerile altora, dur și intransigent cînd e în joc cinstea, demnitatea omului.

Fără cea mai mică nuanță de idealizare sau poetizare artificială, el apare în toată «materialitatea» palpabilă a existenței cotidiene, cu o percepere ascuțită a frumosului din viață, din natură. Pigmile înclinate ale fluviului Enisei, peisajului în general, sînt captivante. Nu este un peisaj panoramic, fixat în forme nemișcate, statice. Se apropie timpul cînd odinioară neîmblînzitul Enisei *își va purta domol și cuminte apele prin deschizăturile Krasnoiarskului*. El va pune în mișcare turbinele, va revărsa lumină electrică peste o jumătate de Siberie. *Oricum frumusețea Enisеiului nu va pieri* și oamenii asemenea lui Kostea și Mașa Barbin vor admira fluviul *în noua lui frumusețe*.

Mintea lui este mai cu seamă răscolită de setea cunoașterii, de năzuința spre perfecțiune (*Cu cît dai capului mai mult de furcă, cu atît te ajută mai bine ... tot așa, pe drumul cunoașterii trebuie să-ți înlături metodic ignoranța... Omul trebuie să năzuiască tot timpul spre un țel mai înalt...* — sînt devizele pe care le practică spontan, în orice împrejurare a vieții).

Simplitatea expresiei, naturalețea autentică cu care fiecare moment, fiecare situație descoperă noi zone sufletești și noi dimensiuni ale realității cotidiene, prezența omului care supune natura, ca și propriile sale pasiuni, visînd la subjugarea spațiilor cerești și, în același timp, rezolvînd cele mai mărunte griji ale vieții de toate zilele — conferă acestei cărți o eficiență reconfortantă. Ea ne amintește de cunoscutul principiu tolstoian: *Simplitatea este condiția principală a frumuseții spirituale... și o condiție necesară a artei*.

Din resursele inepuizabile ale vieții își trage rădăcinile optimismul robust, dar și, din plin, grave răspunderi morale, care răzbat din fiecare filă a nuvelei. La fel ca și în viață, firul comic se întrețese cu cel grav. Scriitorul cultivă ironia plină de verva suculentă alături de lirism, fără însă a le absolutiza. Totul e pigmentat de un umor fruct din care nu lipsește o doză de causticitate, proprie oamenilor cu mintea lucidă, înclinați să considere într-un mod critic propriile acțiuni, ca și ale celor din jur. Pus în slujba formelor supe-

@Asociația Zianștilor Independenți din România

rioare ale vieții, umorul dobîndește aici o altă funcție — el devine un mijloc de afirmare a esenței pozitive a eroului preferat.

Aceeași paletă delicat nuanțată, dintr-un aliaj nou și original, o recunoaștem în culegerea de scurte povestiri *Grădinița de sub ferestre*, ca și în noul roman *Comoara de ghiață*. Aceeași dezbatere aprinsă pe tema valorilor social-umane, dezvăluite în planul vieții intime, personale, ca și în procesul muncii pasionate. Același umanism superior, de esență socialistă, același omagiu adus omului, constructor al vieții noi, care înfăptuiește codul moral al comunismului.

O sinteză artistică de îndelungat travaliu va reprezenta, se pare, viitoarea carte a lui Serghei Sartakov — un roman al contemporaneității, cu titlul sugestiv, *Piatra filozofală*, despre care scriitorul și-a împărtășit gînduri și impresii în paginile revistei *Contemporanul*, acum cîțiva ani cînd ne-a vizitat țara.

TAMARA GANE

I. MINCEV *(R. P. BULGARIA)* Tirnovo

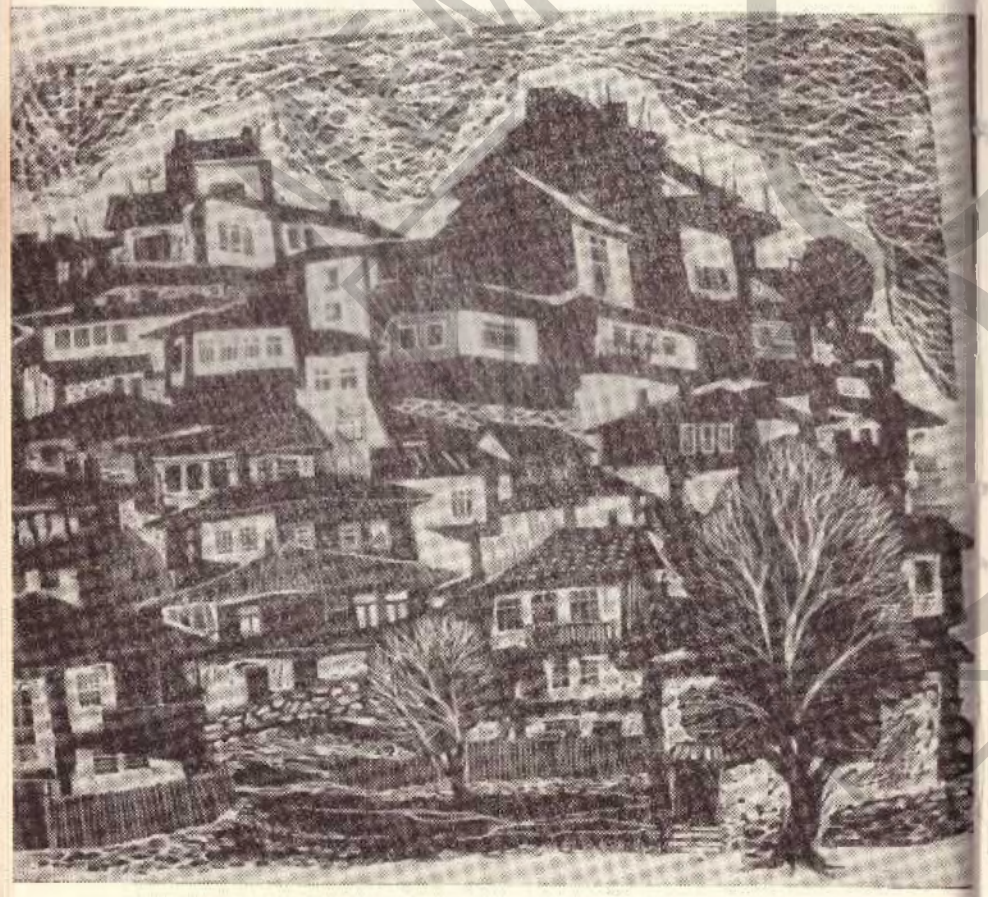

Portret de MAIACOVSKI 1913

ÎMPOTRIVA FURTUNII

«De va veni furtuna noi o vom înfrunta și ne vom război, cu ea» spune un vechi cîntec popular rus. Aceste cuvinte ar putea servi drept motto pentru noul roman al scriitorului sovietic Daniil Granin *Împotriva furtunii* publicat de revista Znamia în ultimele sale numere pe anul 1962. Împotriva furtunii se ridică talentatul inginer Oleg Nicolaevici Tulin, înfruntînd-o cu forțele științei. Pentru a lupta împotriva furtunii trebuie să cunoști și să știi să minuiești spre binele omului forța electricității în atmosferă, dar totodată trebuie să fii un om hotărît, nu lipsit de fantezie și, eventual, și de poezie. *Împotriva furtunii* este un titlu care în afara rezonanței sale directe, concrete, mai are și una simbolică. Într-adevăr curentul subteran al romanului ne înfățișează lupta împotriva rutinei în viață și în știință, lupta împotriva acelor rămășițe ale unor vechi deprinderi și mentalități care împiedică înnoirea vieții și mersul ei înainte. Problemele capătă o rezolvare de ordin etic, situîndu-ne într-o atmosferă caracteristică pentru multe din creațiile literaturii sovietice din ultimii ani.

În centrul romanului se află un colectiv de cercetători științifici conduși de Oleg Nicolaievici Tulin, un om de știință foarte talentat, deși încă tînăr. Planurile acestui om sînt redate limpede în reflecțiile lui. El vroia «să stoarcă norii așa cum ai stoarce rufele ude». El vroia ca «ploile să curgă în acele ținuturi unde el le-ar fi chemat». Tulin vroia ca «seceta, recoltele proaste să dispară din amintirea omenirii». În acest scop el vrea în primul rînd să-și supună și să stăpînească fulgerele, concepînd un plan îndrăzneț de imixtiune în viața atmosferei. Tulin va întreprinde un zbor îndrăzneț, chiar în inima furtunii dezlănțuite, acolo unde se declanșează și se întretaie fulgerele. O situație cu un caracter oarecum neobișnuit a îngăduit scriitorului să dezvăluie conflictul foarte ascuțit ce se naște între două atitudini diferite față de știință, între două concepții morale diferite în ce privește rostul și caracterul muncii de cercetare științifică. Este conflictul între un devotament real față de știință și concepția după care activitatea științifică poate fi o sursă de prosperitate, de cucerire a unei situații sociale importante atunci cînd reușești să pui mîna pe o temă «de succes». Este în fond conflictul dintre îndrăzneală și inerție, dintre căutare și rutină în activitatea științifică. Scriitorul ne înfățișează conflictele care se nasc între Tulin și cei ce împărtășesc planul lui de a stăpîni și îndruma electricitatea din atmosferă, (Krilov, Riciard), pe de o parte, și cei ce se tem de hotărîri îndrăznețe, de răspundere, pe de altă parte. Oamenii aceștia duc lupta împotriva unor pseudocercetători, personaje lipsite de orice calități științifice reale, care și-au făcut o citadelă din funcții administrative de răspundere. Așa este de pildă Lagunov, directorul institutului, sau Agatov, un tip de carierist, care fac totul pentru a împiedica afirmarea celor talentați, căci aceasta ar însemna demascarea propriei lor incapacități. Scriitorul înfățișează și drama savanților în virstă care și-au irosit în zadar o serie de ani. Unii dintre ei, cum este de pildă Golițin, au curajul să-și recunoască greșelile și să încerce un nou stil de muncă.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Paralel cu aceste conflicte apare ciocnirea dintre Tulin și Krîlov. Tulin este un cercetător capabil care muncește mult, cu multă pasiune. Dar în știință el este în primul rînd îndrăgostit de propriile sale idei și de felul cum el le aplică în practică. Tulin este înclinat spre autoadmirație, spre considerarea propriului său viitor într-o lumină strălucitoare. În felul acesta, deși incontestabil talentat, Tulin are față de știință o atitudine de exploatare a ei în scopul propriilor sale succese. De aceea nici nu e de mirare că după un insucces destul de serios (avionul pe care se afla colectivul lui Tulin are un accident în timpul furtunii și ca urmare e posibil ca experiențele să fie întrerupte), Tulin își pierde avîntul și pare a fi demobilizat. În fond, cititorul își dă seama că în conflictul cu apărătorii rutinei și ai birocratismului în știință, deși fusese sincer, Tulin se limitase la o luptă de suprafață. În fond el nu luptase pentru interesele științei în sensul adînc al cuvîntului, ci pentru a impune un plan, o temă care i se părea lui a fi «promițătoare», «de succes». De altfel el își biruie destul de repede «tragedia sufletească» îndată ce reușește să se includă într-un colectiv ce va dezbate de asemenea «o problemă capitală», ce promite să-i dea posibilități de reabilitare și de nouă strălucire.

Dar dacă Tulin rezolvă destul de ușor «tragedia sa», în roman rămîne totuși o «tragedie» ce nu-și găsește soluție. Este vorba de pierderea pentru știință a unui om tînăr, înzestrat, care de fapt nu va deveni cu adevărat un savant. Căci un cercetător care aleargă numai după teme «de succes» nu va putea realiza nimic serios în știință.

Romanul ne înfățișează și o figură umană pe care autorul o înzestrează cu calitățile necesare pentru un autentic cercetător. Omul de știință adevărat nu este strălucitul Tulin ci modestul Krîlov, ferm și tenace, care știe să lupte pentru o idee pînă la capăt, știe să apere adevărul științific pînă la capăt. El nu admite compromisuri, drumuri ocolite, merge drept înainte chiar dacă întîmpină greutăți. Locul central, pe care l-a ocupat în primele capitole ale romanului Tulin, va fi preluat și deținut pînă la capăt, pe bună dreptate, de Krîlov. De altfel, Krîlov luptă nu numai pentru principialitate și adevăr în munca sa de cercetare, în relațiile dintre colaboratorii institutului, el vrea să-l salveze și pe Tulin pentru care simte adîncă prietenie.

Trebuie subliniat că opoziția Tulin-Krîlov, o personalitate strălucită, dar cam superficială, și alta modestă, poate aproape ștearsă, dar profundă, nu este înfățișată în roman în chip linear și mai ales schematic. Eroii sînt personaje complexe, dezvoltarea lor psihologică este multilaterală și convingătoare. Autorul n-a vrut să facă din eroii săi niște personaje cufundate numai și numai în probleme și dezbateri științifice pentru care viața să se rezume la experiențe de laborator sau la conceperea unor planuri de cercetări fie ele și foarte îndrăznețe. Granin a zugrăvit personaje «pămîntene» pentru care viața este o noțiune multilaterală și complexă, care nu renunță la bucuriile obișnuite, cotidiene, ale vieții și nu se izolează de ele în spatele zidurilor științei.

Romanul se citește cu interes, deși pe alocuri, poate, cititorul s-ar putea plînge de un exces de erudiție și de terminologie tehnică. În deosebi sînt bine conturate personajele masculine, înfățișate foarte viu și convingător. Mai palide ne apar eroinele. În ansamblul său, romanul continuă linia de dezvoltare a talentului lui Granin, cunoscut cititorului romîn prin lucrările sale anterioare, precum romanele *Căutătorii* și *După nuntă*.

V. DOGMAROVA

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

DIN LITERATURA CONTEMPORANĂ A ESTONIEI

« Unde, oare, s-ar mai putea întîlni un indicator de şosea, asemănător celui pe care l-am văzut pe insula Saaremaa — care arăta că mai sînt 2,5 kilometri pînă la Kuusnîmme, locul de naştere al scriitorului Aadu Hint ? — Întrebaţi pe oricare din locuitorii insulei Muhu, unde s-a născut Iuhan Smuul şi vă vor îndruma spre satul Koguva, în Tarta ; fiecare cunoaşte locul în care şi-a trăit tinereţea Rudolf Sirghe... Despre clasici nici să nu mai vorbim» — nota mai de mult Al. Borşciagovski într-un articol despre cultura şi literatura estoniană contemporană, apărut în *Literaturania Gazeta*.

Poporul estonian îşi cunoaşte atît de bine literatura, încît eroii cărţilor fac parte din însăşi viaţa oamenilor, despre ei se vorbeşte de parcă ar trăi aevea şi s-ar afla mereu pe undeva prin apropiere. Estonia sovietică ocupă primul loc din lume în ceea ce priveşte numărul cărţilor tipărite pe cap de locuitor.

Dintre scriitorii contemporani, care se bucură de un binemeritat succes, cel mai renumit este, de bună seamă, Iuhan Smuul, laureat al premiului Lenin pentru lucrarea sa *Cartea gheţurilor*. Iuhan Smuul este, însă, şi un cunoscut poet. *Cîntece marine* şi *Fiul furtunii* sînt titlurile ciclurilor de versuri care au făcut remarcată originala sa personalitate artistică, înainte de apariţia *Cărţii gheţurilor*. Din aceeaşi perioadă, anterioară consacrării definitive, datează şi volumul său de povestiri, *Scrisori din Sighedate*, în care scriitorul surprinde cu acel umor de factură specific nordică aspecte din viaţa oamenilor simpli din insula sa natală.

Un prozator contemporan de seamă, cu o pană plină de vigoare este şi Aadu Hint. Romanul *Ţărmul bîntuit de vînturi*, din care pînă acum au apărut trei volume, reprezintă epopeea poporului estonian în perioada prerevoluţionară, pînă în 1917—1918. Este un roman de largă respiraţie, pe care scriitorul are intenţia să-l continue. În prima carte şi, în oarecare măsură, şi în cartea a doua, sînt oglindite veridic toate evenimentele petrecute în viaţa poporului muncitor al Estoniei în timpul asupririi burghezo-moşiereşti.

Aadu Hint a reuşit să creeze minunate tipuri de ţărani şi pescari estonieni cum sînt, de pildă, Matis Tihu şi fiul său Sander, cîntăreţul orb şi creatorul cîntecelor populare, Kaarli, sau Mihkel, meşterul corăbier. Autorul arată în zguduitoare tablouri epice, de un colorit puternic cum încolţeşte în conştiinţa poporului protestul împotriva exploatatorilor.

Cartea treia reprezintă mai curînd viaţa ţăranului Ionas Tihu, prin care de fapt cititorul face cunoştinţă cu istoria vieţii poporului estonian. Dacă primele două romane aveau un profund caracter social, cel de al treilea este mai mult un roman psihologic. Indiferent de modalităţile pe care şi le-a ales

Aadu Hint pentru a zugrăvi realitatea, romanul său epopee este o valoroasă creaţie artistică.

Din proza estoniană a ultimilor ani mai sînt demne de remarcat romanele *Dublul « eu » al lui Enn Kalim*, de Paul Kuusberg, *Se vinde o casă neterminată* al scriitorului Willem Gross, precum şi *Vreme de doisprezece ani* de Oswald Tooming.

În *Dublul « eu » al lui Enn Kalim*, autorul analizează transformarea tînărului Enn, care a crescut şi a evoluat sub înrîurirea ideologiei burgheze. În focul evenimentelor anului 1941, tînărul Enn este pus în situaţia să se hotărască de partea cui rămîne. El se alătură tinerilor care au luat arma pentru a lupta împotriva fascismului. Drumul spre adevăr, lumina nouă care pătrunde în conştiinţa eroului, contribuie la o uriaşă cotitură în sufletul lui, la îndepărtarea unor trăsături meschine pe care i le imprimase educaţia burgheză.

Romanul lui W. Gross tratează problema individualismului, care viciază caracterul şi demnitatea umană. Drama eroului său este drama unui om care, cu preţul unor grele procese de conştiinţă, îşi găseşte în cele din urmă adevăratul său drum, pe care de dragul unor avantaje materiale, căutase să-l ignoreze.

Vreme de doisprezece ani, romanul lui O. Tooming, zugrăveşte vastul tablou al colectivizării satului estonian.

În proza estoniană, un loc de frunte îl ocupă şi cărţile de amintiri despre mişcarea revoluţionară din Estonia, despre lupta plină de abnegaţie a comuniştilor. Astfel, sînt cărţile lui Vasilii Riis, *Nu există a treia cale* şi amintirile Annei Paas, veche luptătoare comunistă, intitulate *Urme neînsemnate pe un drum mare*.

Trecînd la poezia estoniană, care cuprinde un mare număr de poeţi de toate vîrstele, remarcăm în deosebi versul de o mare profunzime de idei al cunoscutei şi multilateralei scriitoare Aira Kaal, al cărei debut literar a avut loc încă sub regimul burghezo-moşieresc. Vasta ei operă, de după anul 1941, care cuprinde toate genurile literare — proză, teatru, critică şi estetică literară, note de drum şi, în special poezie, reflectă cu autenticitate şi vigoare istoria Estoniei Sovietice de-a lungul a două decenii, începînd cu primele zile ale Puterii Sovietice şi pînă astăzi.

Volumele sale de versuri *Nu voi preda armele* şi *Vînt de mare* sînt cele mai realizate. Noul mod de a gîndi al omului sovietic, atitudinea lui faţă de muncă, dragoste, prietenie, natură sînt în centrul atenţiei Airei Kaal. Critica a remarcat că versul său ar mai avea nevoie pe alocuri de cizelare, dar el îmbracă un fond totdeauna tulburător, ceea ce constituie însăşi originalitatea expresiei sale artistice, care emoţionează şi nu se uită.

Subtila poezie a Deborei Vaarandi, sau versul plin de robust optimism al lui Iochannes Semper, răsfrîng năzuinţele, viaţa plină de frumuseţe a oamenilor Estoniei Sovietice de azi, constructorii comunismului.

Uno Lacht — cunoscut publicist şi poet — a scos în 1961 un nou volum de poezii intitulat, *Un cuib într-o cască de oţel*, ce constituie un adevărat salt calitativ în creaţia sa. Acest volum conţine versuri politice, combative, mobilizatoare, viguroase. Imagini şlefuite, găsirea unei expresii artistice cît mai adecuate crezului său de cetăţean şi artist, asigură versurilor lui Lacht, o valoare poetică intrinsecă. Dotat cu un puternic simţ politic, dublat de un real talent, el a izbutit să prezinte, într-o poezie tulburătoare, zguduitoarele realităţi ale lumii noastre terestre, lupta susţinută şi încordată a forţelor păcii, după cum a reuşit să redea cu aceeaşi putere şi marile probleme şi frămîntări ale patriei sale.

@Asociaţia Zianştilor Independenţi din România

În ultimii ani, în literatura estoniană, ca de altfel în întreaga literatură sovietică, au apărut nume noi, talente promițătoare.

Dintre tinerii poeți, Paul-Erik Rummo, se impune atenției cititorilor și criticilor. Deși foarte tînăr, abia a împlinit douăzeci de ani, Rummo este un talent profund, poezia sa este străbătută de căldura unor înalte idei umanitare, lirismul său are un colorit aparte, iar romantismul care se degajă din versurile lui, este înălțător. Folosind adesea forma vechilor cîntece populare estoniene într-o manieră nouă, neașteptată, Paul-Erik Rummo manifestă acea originalitate unică, de sine stătătoare, care-l consacră de pe acum. Poezii ca *Inimi fierbinți*, *Ideea*, *Versuri despre tatăl meu* sînt deosebit de impresionante.

Șirul de talentați prozatori și poeți estonieni contemporani n-a fost epuizat în această sumară prezentare a celor mai reprezentativi dintre ei, prezentare pe care o socotim doar un scurt popas nordic pe harta literară a Uniunii Sovietice.

V. RUSSO

O PUTERNICĂ EPOPEE A ANILOR 1918—20

Într-un articol publicat la 18 aprilie 1918, unul dintre scriitorii de seamă din Ungaria timpului, Krúdy Gyula, făcea un vibrant apel către toți scriitorii de bună credință, atrăgînd atenția asupra unui mare gol în ilteratura maghiară: *Trebuie scrisă, în sfîrșit, o carte despre proletariatul care, pînă astăzi, dacă a îndrăznit să-și spună cuvîntul, a fost zvîrlit în temniță. Să ascultăm dreptatea lui. Dreptatea pe care era silit s-o scrie pe zidurile închisorilor, căci altfel n-o putea exprima.*

Apelul nu era întîmplător, și nici pornit exclusiv dintr-un îndemn cinstit și năvalnic al unui izolat. Anul 1918 marca în toată Europa Centrală ridicarea hotărîtă a milioan de oameni ai muncii, care-și aflau în Marea Revoluție Socialistă din Rusia Sovietică un puternic sprijin moral, într-un moment cînd mizeria și foametea generate de război făceau ravagii violente, iar edificiile cîtorva imperii se clătinau din temelii. Masele muncitoare își revendicau cu energie drepturile, iar socialismul cîștiga noi și noi luptători de partea sa.

Valul revoluționar din anul 1918 deschidea și în Ungaria porți uriașe spre lumină și adevăr, oferind clarificări și dînd un curaj nebănuit tuturor oamenilor cinstiți. În fond, Krúdy nu făcea decît să exprime un comandament al timpurilor pe care le trăia, solicitînd nu numai abordarea unui univers de viață necercetat, ci și o participare intensă la lupta nobilă a proletariatului.

În aceste împrejurări și în acest climat cultural, deosebit de favorabil înnoirilor, și-a făcut «ucenicia» de viață Illés Béla.

Înrolat la vîrsta de nouăsprezece ani, în timpul primului război mondial, în armata austro-ungară și trimis pe frontul de sud, unde, în puținele ceasuri de răgaz, se străduia, înfruntînd rigorile cazone, să-și biciuiască oboseala fizică întocmindu-și cu minuțiozitate note de front zilnice, folosite ca material pentru un roman de proporții restrînse (*Notele infanteristului Dr. Utriusz Pal* — 1917), apoi participant activ la istoria scurtei, dar tumultuoasei vieți a Republicii Sovietice Ungare (1919), pe care a trăit-o intens, ca membru al Comitetului Militar Revoluționar, și organizator al regimentului de muncitori din suburbia budapestaină Újpest, Illés Béla avea să facă primii pași hotărîți în literatură cu un bagaj de viață și o experiență, neobișnuite pentru vîrsta sa. Cunoscînd din fragedă copilărie soarta amară a țărănimii, Illés s-a format într-o lume de realități dure, ce i-au călăuzit de timpuriu pașii spre cunoașterea adevărului, drum deloc ușor într-o societate ce-și întemeia o aparentă statornicie pe suveranitatea falsului și a minciunii, menite să întunece minți sau să baricadeze, sub diferite forme, puținele posibilități de afirmare a valorilor.

După înfrîngerea Republicii Sovietice Ungare (1 august 1919), într-o înfruntare eroică dar inegală, cu forțele contrarevoluționare interne și externe, sprijinite de Antantă, Illés Béla s-a văzut silit să părăsească Ungaria, continuîndu-și activitatea revoluționară în ilegalitate — în Austria, Cehoslovacia și Ucraina subcarpatică — unde-și va îmbogăți experiența de viață și va scrie pagini noi, extrem de concentrate și de un profund realism. Din această

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

perioadă datează numeroase nuvele şi schiţe, parţial publicate, ce trădează înfrigurarea cu care au fost concepute.

Scurtele însemnări, notaţiile-cartuş, schiţele spicuite din mers, momentele surprinse cu regularitate de ceasornic, pornite din îndemnul lăuntric de a nu da uitării ceea ce merita cu prisosinţă a fi rememorat, autorul avea să le înmănuncheze, cîţiva ani mai tîrziu, dîndu-le o viaţă unică şi densă, într-un roman de mare anvergură al proletariatului, *Tisa în fiăcări* (1929), ce va face ocolul pămîntului, stîrnind interes şi admiraţie.

Anii 1918—1920, oferind multitudine de fapte interesante prin strălucirea şi importanţa lor nu numai pe plan naţional, ci şi internaţional, au invitat pe autor să imprime un caracter vădit ştiinţific romanului, încît putem afirma, fără teamă de a greşi, că masivul roman (cca 900 pagini) echivalează cu un document istoric de real folos.

Un prim merit incontestabil al acestei cărţi rezidă în amănuntele, generos dăruite cititorului, ce dezvăluie o serie de fapte mai puţin cunoscute din istoria mişcării muncitoreşti ungare.

Romanul foloseşte cu insistenţă momente-cheie, subliniind cauzele care au contribuit la înfrîngerea tînărului stat proletar, în primul rînd colaborarea cu unele elemente de dreapta (Peydl, Peyer ş.a.) şi de centru (Böhm, Kunfy) ale social-democraţiei, elemente contrarevoluţionare pătrunse în Partidul Socialist din Ungaria, întemeiat în ziua izbînzii proletariatului, la 21 martie 1919, prin contopirea Partidului Comunist şi Partidului Social-Democrat. Subliniază, de asemenea, grava greşeală de a nu se fi înfăptuit reforma agrară într-un moment evident important pentru consolidarea cuceririlor revoluţionare, şi aduce fapte concrete ce ilustrează drama retragerii unităţilor Armatei Roşii ungare de pe frontul de nord, retragere dureroasă şi nemotivată, pusă la cale în culise de conducătorii social-democraţi de dreapta în înţelegere cu reprezentantul Antantei, generalul francez Paris.

Dar făcînd aceste disecţii, autorul nu uită să judece faptele cu discernămîntul activistului care a luptat nemijlocit pe baricadele Revoluţiei: « *M-aş considera ridicol în proprii mei ochi dacă astăzi — după ce viaţa mi-a sporit înţelepciunea — aş încăleca pe calul înalt ce mi l-a pus la dispoziţie trecerea timpului şi aş arăta, cu suficienţă, lipsurile, greşelile şi rătăcirile pe care acum orice copil le ştie, sau, în orice caz, citind cîteva broşuri, ar putea să afie că au constituit, într-adevăr, greşeli, lipsuri şi rătăciri. Dar atunci, în acele vremuri istorice, cînd adesea trebuia să iei în cîteva secunde decizii interesînd destinul popoarelor sau al ţărilor, şi cînd trebuia să treci la acţiune chiar în clipa deciziei, era cu mult mai greu să judeci faptele la justa lor valoare... Da, atunci era mult mai anevoie să faci pe înţeleptul, decît astăzi, cînd judeci nişte vremuri de mult apuse* ».

Bazat pe multiple documente istorice, precum şi pe fapte autobiografice (activistul de partid Kovács Péter, ce deţine un rol de seamă în carte. nu este decît însuşi autorul), Illés dă o imagine cuprinzătoare a luptelor purtate de comunişti şi de clasa muncitoare din Ungaria pentru apărarea Republicii Sovietice, strînsă în reţeaua blocadei agresive a Antantei, şi înfăţişează limpede rolul jucat de reacţiunea internă şi internaţională în intervenţia armată menită să distrugă tînărul stat proletar din centrul Europei.

Subtil observator, Illés reînvie, odată cu aceste fapte, în pagini impresionante prin autenticitate şi prin căldura cu care au fost scrise, figuri luminoase, de mare ţinută etică şi morală, din mişcarea muncitorească ungară şi internaţională, ca Bohumil Smeral, Kun, Szamuely, Landler ş.a., a căror amintire persistă, străbătînd peste timp.

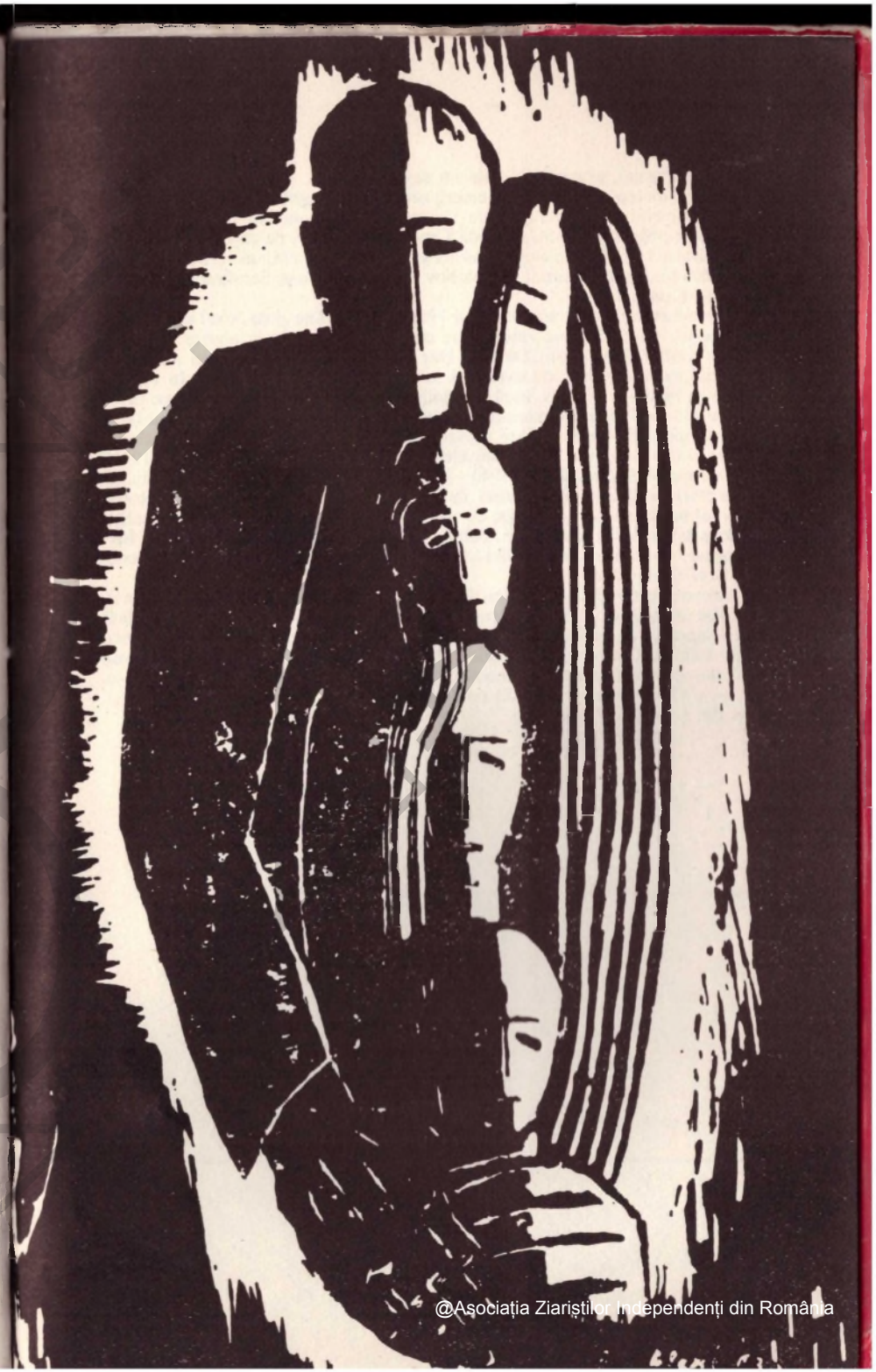

NICOLAE ALEXI, Ilustraţie din ciclul 1933

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

De altminteri, portretistul Illés nu se va desminți, și va continua să scrie, cu vervă și mereu cu sentimentul creerii unei istorii, pagini de valoroase amintiri despre oamenii de seamă pe care i-a cunoscut personal în rodnica sa viață de activist politic și literat. Dovadă *Cartea anecdotelor*, pe care a definitivat-o și publicat-o în 1958, înmănunchind scrieri mai vechi și noi, un veritabil omagiu liric adus unor personalități ca Șolohov, Barbusse, Shaw, Serafimovici, Gorki, Smeral, Kun ș.a.

Evenimentele din Ungaria anului 1918 au fost trăite și de Jokai sau Moricz Zsigmond, scriitori consacrați, dintre care primul se afla la apusul vieții. La fel, de Gábor Andor sau Darvas. Dar cele mai viguroase ecouri ale luptei proletariatului maghiar nu aveau să se facă simțite cu atîta forță în operele lor ca în paginile lui Illés. Fără îndoială, cu multiple învățăminte de pe urma celor « 133 de zile ale proletariatului maghiar », Moricz va ciștiga în profunzime, scriind opere de mare valoare ce vor sta alături de cele mai izbutite creații realist-critice europene de la nuvelele postbelice, sau *Un om fericit* (1921), pînă la ciclul *Rozsa Sandor* (1940—1942)], iar Darvas va crea acel zguduitor rechizitoriu intitulat *Istoria unei familii de țărani* (1938), roman sociologic, sau mai precis studiu sociologic cu veșmînt de roman, al unui scriitor realist-critic aflat sub nemijlocita influență a Partidului Comunist. Illés este însă un pioner al realismului socialist în literatura maghiară, scriitor prin excelență al clasei muncitoare.

Roman de temelie al lui Illés, *Tisa în fiăcări* a cunoscut un succes editorial cu totul neobișnuit. Tradusă în peste zece limbi de pe toate meridianele, editată în milioane de exemplare, admirată de Romain Rolland, Gorki, Serafimovici, Paul Vaillant-Couturier, Friederich Wolf, Ludwig Renn, Emi Siao și Kaun Nagata, personalități proeminente, dintre care majoritatea au recenzat-o, cartea a făcut înconjurul lumii cu forța unui titan. Autenticitatea, realismul i-au dat aripi.

C. OLARIU

Prezentarea tehnică: CORNEL PÎRVULESCU
Corectura: LIDA IGIROȘIANU

Tiparul executat la Întreprinderea Poligrafică nr. 4, București

57

@Asociația Ziariștilor Independenți din România